

CENTER FOR FORSKNING OG UDVIKLING I LANDDISTRIKTER

LOKALE UDVIKLINGSPROJEKTER EVALUERING AF BYPULJEPROJEKTER I "DEN BÆREDYGTIGE LANDSBY" "MINDRE BYER - STØRRE MULIGHEDER"

*"Man stod der og pegede til den ene side, for at nogle skulle gøre noget,
og til den anden side, for at nogle andre skulle gøre noget. Og så
pludselig fandt man ud af, at tre af fingrene de pegede på én selv..."*

PIA HEIKE JOHANSEN &
ANNETTE AAGAARD THUESEN

SKRIFTSERIE 12/05
ESBJERG 2005

Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter
Niels Bohrs Vej 9
DK-6700 Esbjerg

Tlf.: 65 50 41 46
Fax: 65 50 41 97
www.cful.dk

Skriftserie 12/05

Pia Heike Johansen & Annette Aagaard Thuesen

Udarbejdet for SOCIALMINISTERIET
November 2005

Tryk: Grafisk Trykcenter A/S, Esbjerg, Danmark

ISBN: 87-91304-14-8

© Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter

CENTER FOR FORSKNING OG UDVIKLING I LANDDISTRIKTER

LOKALE UDVIKLINGSPROJEKTER EVALUERING AF BYPULJeprojekter I ”DEN BÆREDYGTIGE LANDSBY” ”MINDRE BYER - STØRRE MULIGHEDER”

*”Man stod der og pegede til den ene side, for at nogle skulle gøre noget,
og til den anden side, for at nogle andre skulle gøre noget. Og så
pludselig fandt man ud af, at tre af fingrene de pegede på én selv...”*

PIA HEIKE JOHANSEN &
ANNETTE AAGAARD THUESEN

SKRIFTSERIE 12/05
ESBJERG 2005

Forord

Rapporten Lokale Udviklingsprojekter indeholder resultaterne af følgeforskning og evaluering af de 18 projekter, som har modtaget støtte fra Bypuljen under temaerne ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer - større muligheder”. Evalueringen er igangsat og finansieret af Socialministeriet.

Følgeforskningen og evalueringen har fundet sted på to niveauer. Dels har vi evalueret projekterne under et set i forhold til formålene med de to temaer. Dels har vi fulgt de enkelte projekter og deres egne formål og gennemført individuelle evalueringer.

I den forløbne periode har der været tale om en række aktiviteter, hvor det ikke mindst har været vores opgave at bidrage til erfaringsudveksling mellem og tilførsel af viden til de mange involverede. Vi har således opsøgt projekterne af flere omgange men også afviklet fælles seminarer og et større udvekslingsmøde med faglige bidrag.

Der skal lyde en stor tak til de mange medvirkende, som har brugt megen tid og stået til rådighed i forbindelse med vores arbejde. Vi håber, at alle I medvirkende kan bruge resultaterne. Vi håber også, at man på centralt hold har fået en viden, som kan bruges i forbindelse med fremtidig politik for og støtte til lokale udviklingsprojekter.

Det har været en stor fornøjelse for os at gennemføre opgaven, som vi selv har lært en masse af, og som vi er overbevist om også kan bruges af mange andre i et videre forsknings- og udviklingsarbejde til fordel for landdistrikternes udvikling.

Esbjerg, november 2005

Hanne Tanvig
Centerleder

Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter
www.cful.dk

Indholdsfortegnelse

DEL I

1. Indledning og hovedkonklusioner	1
Introduktion	1
Bypuljen og temaerne - kort fortalt	1
Oversigt over landsbyerne og de mindre byer	2
Hovedkonklusioner.....	6
2. Datagrundlag og fremgangsmåde.....	9
Resultat- og procesevaluering.....	9
Dataindsamling.....	9
De indledende projektbesøg.....	9
Spørgeskemaet	10
Statusmøderne	10
Afsluttende projektbesøg	10
Beskrivelse af de enkelte kapitler	11
3. ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer - større muligheder”	15
Opstartskonference om fællesskab og bæredygtighed i mindre bysamfund	15
Teorier om endogen versus eksogen udvikling.....	16
Uddybet præsentation af temaerne	16
4. Projekternes opfyldelse af de overordnede temamål og indsatsområderne.....	21
Nye modeller og strategier til udvikling af landsbyer og mindre byer.....	21
Nye modeller og strategier i landsbyprojekterne	23
Nye modeller og strategier i projekterne i de mindre byer.....	28
Indsatsområder for temaet ”Den bæredygtige landsby”	29
Indsatsområder for temaet ”Mindre byer – større muligheder”	31
Sammenfatning.....	32
5. Organisering og samarbejde samt borgerdeltagelse og demokrati	35
Organiseringsformer	35
Typer af samarbejdspartnere.....	36
Inddragelse af frivillig og/eller lønnet arbejdskraft.....	37
Arbejdsformer i projekterne	38
Forankring i civilbefolkningen.....	39
Projektmagernes syn på lokalt demokrati, borgerindflydelse og borgerdeltagelse	40
Sammenfatning	42
6. Forhold Myndigheder - Projektholdere.....	43
”Den nødvendige trekant” - en model for samarbejde	43
Projekter startet af lokale projektdeltagere	44
Projekter startet af offentlige myndigheder	46
Det tredje hjørne i trekanten	47
Sammenfatning.....	47
7. Erhvervsrettede eller sociale projekter?.....	49
Beskrivelse af udviklingstendenserne i øjeblikket.....	49
Erhvervsudviklingsprojekter.....	50
Socialt orienterede projekter.....	51

Delvist erhvervsrettede og delvis socialt orienterede projekter.....	52
Eksterne udviklingstendenser af betydning for projekternes fokusområder.....	54
Sammenfatning.....	54
8. Hvordan indgår IT i projekterne?	55
IT og demokrati - optimister, pessimister og skeptikere	56
Oprettelse af hjemmesider	56
Anden IT anvendelse	57
IT som et middel til at fremme deltagelse og fastholde/etablere erhverv og service.....	58
Sammenfatning.....	59
9. Statusmøder.....	61
1. statusmøde	61
4. statusmøde	67
Opsamling på statusmøderne og på CFULs dobbelte rolle som evaluator og formidler	69
10. Bæredygtighed - er projekterne virkelig bæredygtige?.....	71
Begrebet "Bæredygtig udvikling"	71
Resultater fra spørgeskemaerne.....	72
Socialt, økonomisk eller miljømæssigt orienterede projektmagere	73
Tre mulige udviklingsveje.....	74
By- og Boligministeriets og CFULs betydning i forbindelse med bæredygtighedsbegrebet	75
Sammenfatning.....	75
11. Konklusion	77
Anbefalinger.....	79

DEL II

De enkelte projekter	81
Introduktion.....	81
Projekternes opfyldelse af egne mål og projekternes effekt.....	81
Strukturen i evalueringerne af de enkelte projekter.....	81
1. Nye arbejdspladser i Boddum og Ydby gennem forretningsmæssig udnyttelse af dagligstuen ideer	83
2. Halkær Ådal - en økologisk eksperimentalzone - digitalt erhvervshus og bæredygtig bosætning i landdistrikterne	93
3. Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem Melsted	103
4. Kulturkøbmanden - St. Brøndum	109
5. Lindeballe Kultur- og Videnscenter.....	115
6. Samværket - fremme af integration på tværs af grænser i lokalsamfundet Vrås	123
7. Lokale fokusgrupper og samarbejdsfora for landsbyer i Horsens Kommune	131
8. Vision 2010 - social, erhvervsmæssig og miljømæssig bæredygtighed for Trustrup og Lyngby.....	139
9. Bøvling år 2010 - strategi for bevarelse og udvikling af et helstøbt lokalsamfund.....	149
10. Idom - en aktiv landsby.....	157
11. Outrup - et aktivt sted i Vestjylland	163

12. Mindre trafik - mere liv - landsbyen Mellerup.	
Strategi for minimering af transporten	173
13. Kibæk og Agenda 21 - Nordens Venedig	183
14. Modelprojekt Telehus i Kragenæs	191
15. Udvikling af Ry Videnpark	195
16. Samsø IT løft - IKT servicecenter, Call Center	
og iværksætterarbejdspladser	205
17. Integration i det små. Når flygtninge kommer til Himmerland	211
18. Skørping MindPark	217
Litteraturliste.....	223
Bilag 1. Vejledende spørgeskema til indledende besøg	225
Bilag 2. Vejledende spørgeguide til afsluttende interview.....	227
Bilag 3. Spørgeskema om projektmål, temamål og bæredygtighed.....	231

1. Indledning og hovedkonklusioner

Introduktion

Denne rapport indeholder en evaluering af bypuljetemaerne ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer - større muligheder”. De to temaer rummer tilsammen 18 projekter, som borgere, kommuner eller konsulenter i lige så mange landsbyer eller mindre byer har gennemført. Det er hovedsageligt foregået i Jylland, men også på Samsø, på Bornholm og på Lolland i perioden fra 2001 til 2005. Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter (CFUL) har, på vegne af Socialministeriet, fulgt og evalueret de 18 støttede projekter for at sikre vidensopbygning og overførsel af viden dels projekterne imellem og dels til andre initiativer af beslægtet karakter. Udover den overordnede evaluering i rapportens første del bliver de enkelte projekters mere konkrete aktiviteter fremstillet i rapportens anden del.

Ambitionen med evalueringen er, at både tilskudsgivere, tilskudsmodtagere og andre, som arbejder med lokalt udviklingsarbejde, kan bruge resultaterne. Brugernes af evalueringen er først og fremmest Socialministeriet, der har brug for oplysninger om, hvorvidt de tildelte projektmidler har ført til belysning af nogle brugbare løsningsmodeller. Projektgrupperne under ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer - større muligheder” er desuden naturlige brugere af evalueringen, idet den tydeliggør styrker og svagheder ved projekterne, som kan bruges i arbejdet med den videre udvikling. Resultaterne af evalueringen vil herudover yderligere gennem hjemmesider, foredrag med mere blive formidlet ud til andre mindre byer og landsbyer, da de vil kunne bruge resultaterne i deres eget lokalområde.

Bypuljen og temaerne - kort fortalt

Det overordnede formål med Bypuljen har været at fremme lokale, bæredygtige byudviklingsprojekter. Puljen lægger herunder vægt på, at projekterne indeholder nyskabende elementer, at projekterne vil udvikle ny viden og erfaringer, som er generelt anvendelige, og at der er tale om et velfunderet samarbejde mellem en række samarbejdspartnere.¹ Størsteparten af Bypuljens samlede midler på 100 mio. kr. er, som puljens titel også indikerer, gået til støtte af projekter i byer.² En mindre del af midlerne, i alt ca. 7,3 mio. kr., er tildelt de to temaer med landsbyprojekter og projekter i mindre byer, som denne rapport omhandler. I ministeriets udmeldingsmateriale forud for igangsættelsen af projekterne stod følgende om formålene med de to temaer:

- Projekter under temaet ”Den bæredygtige landsby” skal medvirke til, at landsbyer udvikler sig bæredygtigt både økonomisk, socialt og miljømæssigt. Mere præcist fokuseres der på skabelsen af nye vinkler på erhverv og

¹ By- og Boligministeriet (1999): *Bypuljen - Information*, www.bm.dk/publikationer/bypulje/bypulje_vejled.asp (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).

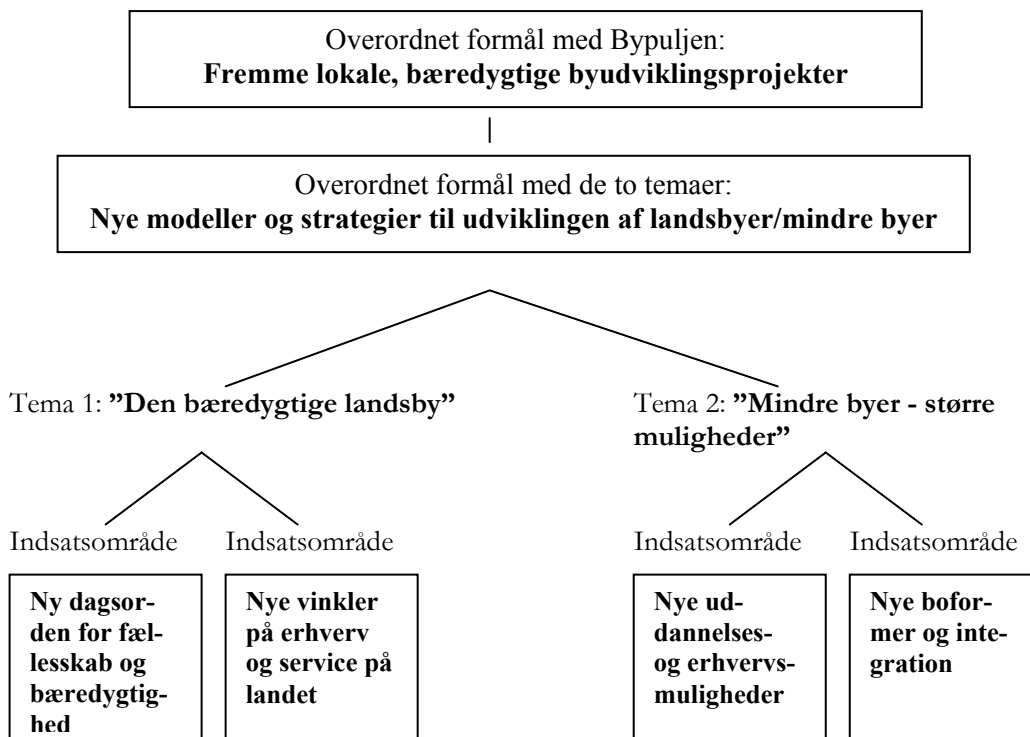
² Af Bypuljetemaer kan bl.a. nævnes ”Mere trygge byer”, ”Den tilgængelige by” og ”Erhverv i byen”.

service på landet og dannelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed

- Projekter under temaet ”Mindre byer - større muligheder” skal medvirke til, at der igangsættes en positiv udvikling i de mindre byer, specielt gennem at styrke uddannelses- og erhvervsmulighederne samt de mindre byers mulighed for at etablere nye boformer. Samtidig skal projekterne medvirke til integration af flygtninge og indvandrere

Et overordnet mål for de to temaer har samtidig været, at projekterne afprøver nye modeller og strategier til udviklingen af landsbyer/mindre byer. Figur 1 illustrerer temamålene i skematisk form.

Figur 1. Overordnede formål og indsatsområder for projekter under ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer – større muligheder”

Oversigt over landsbyerne og de mindre byer

Der er givet støtte til 12 projekter under ”Den bæredygtige landsby” og 6 projekter under ”Mindre byer - større muligheder”. Figur 2 viser hvilke landsbyer og mindre byer, projekterne er placeret i, mens tabel 1 og 2 giver et indledende indblik i projekttitler og bevilligede beløb.

[illegible]

■ Mindre byer - større muligheder

Tabel 1. Projektoversigt "Den bæredygtige landsby"

Projektnummer	"Den bæredygtige landsby"	Bevilling i kr.
307	Nye arbejdspladser i Boddum og Ydby via udnyttelse af dagligstuens ideer	300.000
308	Halkær Ådal – en økologisk eksperimentaltzone	450.000
311	Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem Melsted	600.000
313	Kulturkøbmanden - St. Brøndum	170.000
327	Lindeballe Kultur- og Videnscenter	250.000
318	Samværket – fremme af integration på tværs af bysamfund - Vrås	200.000
322	Lokale fokusgrupper og samarbejdsfora for landsbyer i Horsens kommune	300.000
326	Vision 2010 – Social, erhvervs- og miljømæssig bæredygtighed for Trustrup og Lyngby	350.000
329	Bøvling år 2010 – strategi for bevaring og udvikling af et helstøbt lokalsamfund	212.500
346	Idom – en aktiv landsby	190.000
347	Outrup – et aktivt sted i Vestjylland	400.000
348	Mindre trafik – mere liv – landsbyen Mellerup - Strategi for minimering af transporten	160.000
<i>Samlet beløb bevilliget til temaet</i>		<i>3.582.500</i>
<i>Gennemsnitsbevilling indenfor temaet</i>		<i>298.542</i>

Tabel 2. Projektoversigt ”Mindre byer - større muligheder”

Projektnummer	”Mindre byer – større muligheder”	Bevilling i kr.
240	Kibæk og Agenda 21 – Nordens Venedig	500.000
246	Modelprojekt Telehus i Kragenæs	487.500
249	Udvikling af Ry Videnpark	1.065.000
259	Samsø IT løft	750.000
210	Integration i det små. Når flygtninge kommer til Himmerland	500.000
400	Skørping Mindpark	425.000
<i>Samlet beløb bevilliget til temaet</i>		<i>3.727.500</i>
<i>Gennemsnitsbevilling indenfor temaet</i>		<i>621.250</i>

<i>Samlet beløb bevilliget til de to temaer</i>		<i>7.310.000</i>
<i>Gennemsnitsbevilling for de to temaer</i>		<i>406.111</i>

Som det ses af tabel 1 og 2 har projekterne under ”Mindre byer – større muligheder” gennemsnitligt modtaget ca. 620.000 kr. fra Bypuljen, mens projekterne under ”Den bæredygtige landsby” gennemsnitligt har modtaget ca. 300.000 kr., så projekterne under ”Den bæredygtige landsby” er økonomisk set langt mindre.

Hovedkonklusioner

Projekterne under de to temaer ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer – større muligheder” har vist, at landsbyudvikling og udvikling i mindre byer, på basis af lokalt initiativ, kan føre til gode resultater, som dog ikke kan stå alene i et samlet landdistriktsudviklingsperspektiv.

- Der tegner sig et billede af, at kun en lille del af projekterne har opfyldt alle deres projektmål. Størsteparten af projekterne har opfyldt deres mål delvist, mens kun få projekter kan siges ikke at have opfyldt målene overhovedet
- Med hensyn til projekternes effekt gælder det, at størsteparten af projekterne har haft betydning for det lokalområde, de er gennemført i. Det være sig enten i kraft af, at projekterne har affødt en konkret målbar effekt, som eksempelvis opførelsen af boliger, indretningen af landsbykontor eller café, udarbejdelsen af projekteringsplaner, opbygning af hjemmesider med mere. Eller i kraft af at projekterne har affødt proceseffekter omkring eksempelvis borgerinddragelse
- Udviklingen i nogle af de 18 projekter viser imidlertid, at projektmageres bestræbelser ikke kan stå alene, idet projekterne ofte har været under indflydelse af den udefrakommende/eksterne udvikling, det vil sige den generelle regionaløkonomiske udvikling eller forskellige kommunale eller statslige beslutninger med konsekvenser for projekternes emneområder
- Generelt kan det siges, at ikke alle de af ministeriet opstillede indsatsområder er blevet belyst gennem projektperioderne. Der er en tendens til, at det mest udpræget er indsatsområderne vedrørende fællesskabsopbygning, servicefaciliteter og boformer, der er blevet fremmet, idet der er en overvægt af sociale og bosætningsorienterede projekter, til trods for, at erhvervs- og uddannelsesudvikling også kunne have været en mulighed. Mange projekter har valgt en mere social tilgang til løsningen af de lokale problematikker med det bagvedliggende håb, at en sådan strategi ligeledes vil kunne føre til lokal fremgang samlet set
- Der er i projektperioden sket en stor udvikling indenfor organisering og samarbejde samt deltagelse og demokrati. Projekterne opfylder således målsætninger på flere niveauer. Udover projektholdernes direkte målsætning om social og økonomisk udvikling i det lokale samfund kommer projekterne til at indgå i en større helhed som udviklere af demokratiske kompetencer og dermed i en mere overordnet målsætning om udvikling af demokratiske samfund
- Projekterne har vist, at det kan være hensigtsmæssigt at samarbejde omkring lokalt udviklingsarbejde. Der er således god grund til at fremhæve eksistensen af ”Den nødvendige trekant”³, der netop fokuserer på nødvendigheden af samarbejde, som en inspirationskilde til andre projektmagere, det være sig lokale, kommunale eller eksterne

³ En nærmere beskrivelse af ”Den nødvendige trekant” findes i kapitel 6.

- Alt i alt har betydningen af IT i de berørte landsbyer og mindre byer udviklet sig gennem projektperioderne fra at være meget lidt anvendt til at blive et aktivt element i formidlingen af informationer om projekterne og de aktuelle lokalområder. Det har dog ikke været tale om de store nye tendenser omkring brugen af IT, som ministeriet havde skitseret forud for opstarten. Dette skyldes til dels, at en meget lille del af projekterne har haft IT anvendelsen som deres egentlige genstandsfelt. Det har blot været et middel blandt andre til at nå de opstillede projektmål
- Er projekterne så virkelig bæredygtige? Det kan konkluderes, at projekterne som udgangspunkt blev sat i værk for at vække lokalbefolkningens lyst og interesse for at tage del i egen lokal udvikling. Ud fra dette perspektiv er det lykkedes at mobilisere lokale projektmagere, og det er lykkedes for de lokale projektmagere at få engageret en del af lokalbefolkningen. Samtidig var projektudmeldingerne en opfordring til at eksperimentere. I det lys er det vanskeligt at diskutere projekternes bæredygtighed. Her må det i højere grad vurderes, hvorvidt disse eksperimenter bidrager til en forståelse for, hvordan lokal udvikling gribes og kan gribes an. Og det må de siges at gøre
- Det kan konkluderes, at projekterne trods formidling og tværgående samarbejde i nogen grad lever deres eget liv i eget lokalsamfund, og at et stærkt fokus på social bæredygtighed med en manglende inddragelse af erhvervsudvikling på sigt kan skabe problemer. Det er ikke i særlig grad lykkedes at udvikle eksperimenter, modeller og strategier, der inkluderer erhvervsudvikling i landsbyer og mindre byer. Dette kan, afhængigt af hvilken rolle landsbyer og mindre byer skal spille i den nationale udviklingsstrategi, betragtes som værende både bæredygtigt eller ikke bæredygtigt

På baggrund af erfaringerne med evalueringsopgaven og rapportens hovedkonklusioner er fremkommet en række anbefalinger til det videre arbejde med landsbyudvikling og udvikling i mindre byer:

1. Det anbefales, at der i fremtidens arbejde med lokale udviklingsprojekter skabes en øget bevidsthed omkring de demokratiske og organiseringsmæssige aspekter, da disse har betydning for projekternes overlevelse på sigt. Dette bør både ske på lokalt projektniveau og på centralt myndighedsniveau
2. Det anbefales, at der i udmeldingen af fremtidige puljer/programmer for lokale udviklingsprojekter fastsættes et krav om samarbejde eller erfaringsudveksling internt i lokalområdet og med eksterne parter eller andre lokalområder, da dette vil kunne bidrage til såvel social som økonomisk innovation og ligeledes bedre overlevelse
3. Det anbefales, at der mere direkte gives støtte til erhvervsudviklingsprojekter i udkantsområderne i Danmark. Evalueringen har vist, at der er et enormt engagement og en stor handlekraft lokalt, og det er vores indtryk, at denne vil kunne udnyttes mere langsigtet og direkte, hvis lokale borgere i højere grad end det er tilfældet i dag fik mulighed for at udfolde sig med en indsats inden for dette område

4. Det anbefales, at mulighederne for kommunikation via IT udnyttes bedre i fremtiden, således at en del af erfaringsudvekslingen kan foregå via IT. IT kommunikation vil åbne op for, at tidsfaktoren ved mødedeltagelse vil kunne reduceres, ligesom der vil være ens mulighed for kommunikation over hele landet, og måske endda med udenlandske aktører
5. Det anbefales, at resultaterne af denne evaluering formidles effektivt og bredest muligt, for at sikre at puljen har haft en effekt udover de enkelte projekter, til trods for at den ikke længere eksisterer

2. Datagrundlag og fremgangsmåde

Resultat- og procesevaluering

Der er på samme tid tale om en resultatevaluering og en procesevaluering, hvilket betyder, at det både har været relevant at få klargjort, om indsatsen har opfyldt sit mål, og hvordan indsatsen på området løbende har kunnet forbedres. Det førstnævnte er sket ved, at projekternes resultater er blevet vurderet i forhold til målene med de to temaer og i forhold til egne projektmål. Det sidstnævnte er hovedsageligt sket gennem afholdelsen af i alt 4 statusmøder for projekterne i januar og september 2002 samt i marts og juni 2003.

Dataindsamling

Til brug for evalueringen er der foretaget følgende dataindsamling:

- Indledende projektbesøg med interview af projektgrupperne
- Udsendelse af spørgeskema til projektgrupperne om bl.a. bæredygtighed og temaernes indsatsområder
- Statusmøder med notering af projektgruppernes input
- Indsamling af artikler, billeder, informationsfoldere med mere
- Hjemmesidebesøg for de projekter, der har etableret sådanne
- Afsluttende interview

Der er gjort brug af kvalitativ dataindsamling og databehandling. De indledende projektbesøg og spørgeskemaet, som blev udsendt til projekterne i efteråret 2001, lagde således vægt på projektdeltagernes dybdeforklaringer, mere end på at indhente kvantificerbare informationer. Statusmøderne og de afsluttende kvalitative interview har desuden udgjort en stor del af den samlede dataindsamling.

De indledende projektbesøg

Under de indledende projektbesøg er der gennemført interview med deltagere i projektgrupperne ud fra en vejledende spørgeguide, som kan ses i bilag 1. Projektdeltagerne er blevet introduceret til formålet med bypuljetemaerne ligesom de er blevet bedt om at uddybe baggrund for og formål med deres projekt. Samtidig er de blevet orienteret om den efterfølgende udsendelse af spørgeskemaet og afholdelsen af statusmøder.

Spørgeskemaet

Fællesnævner for projekterne under Bypuljen har været, at bæredygtighed har været en del af det overordnede formål. Bæredygtighed indgår da også direkte i titlen for temaet ”Den bæredygtige landsby”. Vi har fundet en afdækning af bæredygtighedsforståelsen i projekterne relevant, da ministeriet ikke har ønsket at definere begrebet i udmeldingen, og det i det hele taget kan virke som et diffust begreb. Efter det første introducerende møde med det enkelte projekt har vi derfor fremsendt et spørgeskema, hvor projektdeltagerne har skullet beskrive, hvordan deres projekt forholder sig til de tre ben i bæredygtighedsbegrebet - det økonomiske, det sociale og det miljømæssige.⁴ Spørgeskemaet kan ses i bilag 3.

Statusmøderne

Afholdelsen af statusmøder, arrangeret af CFUL, har været centralt for gennemførelsen af evalueringen. Projektmanagerne har været forpligtiget til at deltage i statusmøderne, mens deres projekter har været i gang.⁵ Hensigten med statusmøderne har været at sikre erfaringsudveksling mellem projektdeltagerne og at skabe netværk mellem projekterne under og efter projektperioderne. Der er blevet afholdt i alt 4 statusmøder i henholdsvis Esbjerg, Vrå, på internettet og i Rødding. De første 3 statusmøder var udelukkende med deltagelse af repræsentanter for projekterne.⁶ Det sidste statusmøde var herudover arrangeret med deltagere fra en række andre støtteordninger som Landdistriktspuljen, LEADER+, artikel 33 samt centrale embedsmænd. På den måde har der været fokuseret på erfaringsudveksling både projekterne imellem og til andre beslægtede projekter og aktører.

CFUL har tilstræbt at evaluere projekterne ud fra deres egne præmisser, idet der i udmeldingen og i den efterfølgende udvælgelse af projekter er lagt vægt på den lokale forankring. Vi har af den grund i udpræget grad taget udgangspunkt i de konkrete projekter, projektdeltagerne og de omstændigheder, hvorunder ideerne til projekterne er opstået. Emnerne, som blev taget op på statusmøderne, udsprang således af de indledende projektbesøg samt af ønsker fra projektmanagerne.

Afsluttende projektbesøg

For hvert projekt er der gennemført afsluttende, løst strukturerede interview med repræsentanter for projektgrupperne og en række øvrige involverede som eksempelvis kommunale repræsentanter, tilknyttede konsulenter og repræsentanter for erhvervslivet.⁷ Projektgrupperne er i de fleste tilfælde en forening, men der er også enkelte kommunalt styrede projekter. Projektdeltagerne selv og deres udsagn er

⁴ Der foreligger ikke spørgeskema fra projekterne Samsø IT Løft og Skørping Mindpark.

⁵ Projektet Skørping Mindpark har ikke deltaget i statusmøderne, da vi i CFUL først i foråret 2004 blev orienteret om projektets eksistens.

⁶ Det vil sige de af de 17 projekter, som ikke har været afsluttet på tidspunktet for afholdelsen af statusmøderne.

⁷ For Skørping Mindpark er der udelukkende gennemført interview med direktør Jens-Peder Vi-um.

tillagt mest vægt i evalueringen, mens de øvrige parter udsagn har fungeret som supplerende oplysninger. Vi har altså talt mest med projektdeltagerne, hvilket kan kritiseres for at være ensidigt. Der er dog gjort meget ud af at forklare projektdeltagerne vigtigheden af, at både gode og dårlige projekterfaringer formidles videre, da målet mere har været erfaringsudveksling end forfølgelse af målopfyldelse. En spørgeguide til de afsluttende interview kan ses i bilag 2.

Beskrivelse af de enkelte kapitler

Spørgsmålene, vi tager op i denne afsluttende evalueringsrapport, er følgende:

- Hvor stor er projekternes evne til at fokusere på temamålene?
- Hvad bidrager projekterne med indenfor lokal organisering og samarbejde samt deltagelse og demokrati?
- Hvordan er forholdet mellem myndigheder og projektholdere? (eller projektholdere og borgere, hvor kommuner er projektholdere?)
- I hvilken grad er der tale om sociale fællesskabsopbyggende projekter, og i hvilken grad er der tale om erhvervsrettede projekter?
- Hvordan indgår IT i projekterne?
- Hvad er indholdet af statusmøderne, og hvilken effekt har de haft?
- Er projekterne virkelig bæredygtige?
- Opfylder projekterne projektmålene?

Vi har valgt at fokusere på disse spørgsmål, da de dels lægger sig op ad, hvad ministeriet har skrevet i udmeldingen og dels er fundet aktuelle efter de indledende projektbesøg og statusmøderne. Ambitionen er at få formidlet et godt og dækkende billede af indhold, proces og resultater af de 18 projekter. En kort introduktion til hvert enkelt spørgsmål/emne vil være at finde i indledningen til de respektive kapitler.

Det tidligere By- og Boligministeriums udmelding består af tre niveauer. Overordnet ønskes for Bypuljen som helhed, på det øverste niveau, at fremme lokale, bæredygtige byudviklingsprojekter. På det mellemste niveau er det overordnede formål at udvikle nye modeller og strategier til udvikling af landsbyer og mindre byer. På nederste niveau er indsatsområderne for udvikling af disse modeller og strategier fordelt på fire specifikke temamål. Ministeriets udmelding vil blive nærmere beskrevet i kapitel 3.

Kapitel 4 behandler projekternes evne til at udvikle nye modeller og strategier. Ligeledes inddrages projekternes evne til at fokusere på de fire indsatsområder. Kapitlet kan som sådan betragtes som en vurdering af forholdet mellem de projekter, det tidligere By- og Boligministerium har tildelt midler og de konkrete målsætninger, By- og Boligministeriet opstillede som kriterier for tildeling af projekt-

midler. Denne vurdering bygger på projektansøgninger fra de 18 projekter, på spørgeskemaundersøgelsen samt på de uddybende interview.

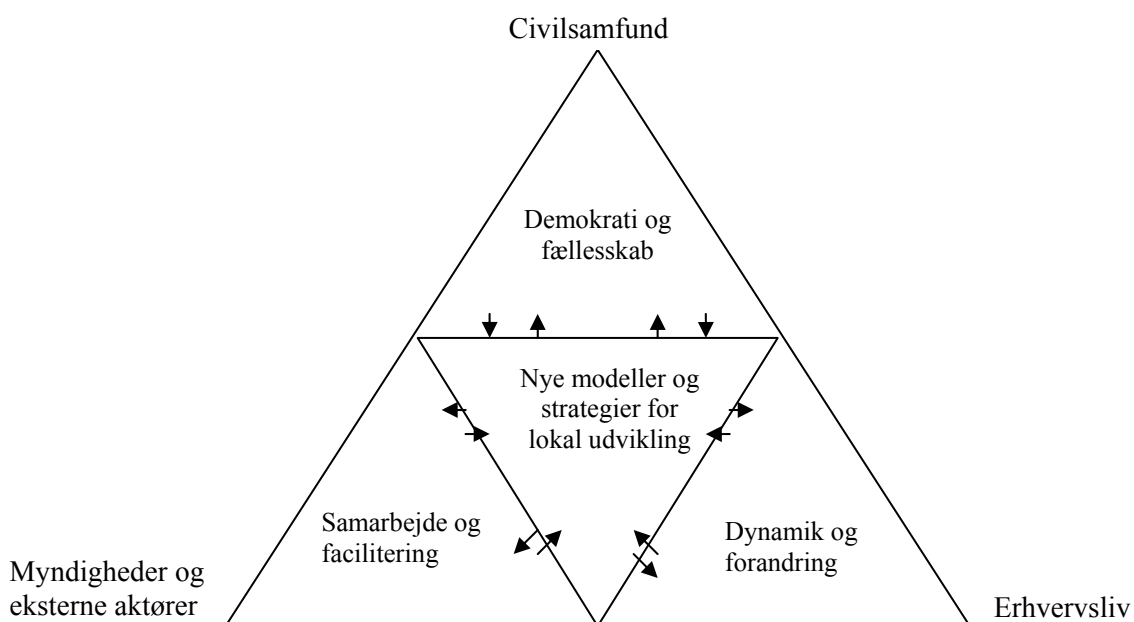
Kapitel 5, 6 og 7 fokuserer på tre forskellige elementer i selve projektperioden og kan som sådan betragtes som en procesevaluering, der fokuserer på afledte effekter af projekterne. Kapitel 5 koncentrerer sig om projekternes forankring i civilbefolkningen. Da der er tale om udviklingsstrategier, som berører alle borgere i større eller mindre grad, har vi her valgt at inddrage et demokratiaspekt og sætter fokus på demokratiske læringsprocesser som et væsentligt element i projekternes gennemførelse.

Et flertal af projekterne udspringer af lokale foreningsinitiativer, mens færre projekter udspringer af kommunale initiativer. For begge projekttyper gælder det imidlertid, at mange af disse inddrager ekstern konsulentbistand. Kapitel 6 fokuserer således på myndigheders og eksterne aktørers rolle og på, hvorvidt der er sket en udvikling i samarbejdsformer, der involverer disse parter i det lokale udviklingsarbejde. Vi inddrager her teori omkring nødvendige aktører i forbindelse med lokal udvikling. Vi antyder altså, at selvom der fra det tidligere By- og Boligministeriums side er lagt op til en endogen proces, det vil sige lagt op til udvikling, der stammer fra lokalområder selv, spiller myndigheder og andre eksterne aktører en betydelig rolle, når den endogene proces skal gøres nemmere.

Kapitel 7 fokuserer på indholdet i projekterne eller nærmere på, hvorvidt der lokalt er valgt strategier, der tilgodeser netværksopbygning for social udvikling, og/eller der er valgt strategier, der inkluderer en udvikling af det lokale erhvervsliv. Diskussionen af de to udviklingsstrategier får særlig betydning da størstedelen af projekterne er initieret af økonomiske problemstillinger, men umiddelbart vælger strategier, der fokuserer på mere bløde værdier.

Samlet set har vi således valgt at betragte ovenstående tre elementer ”lokal forankring og demokratiske læringsprocesser”, ”samspelet mellem lokale netværk, myndigheder og eksterne konsulenter” samt ”sociale vs. erhvervsrettede strategier” inden for en teoretisk ramme, der bygger videre på endogen udviklingsteori. Dermed inkluderes de temaer, som det tidligere By- og Boligministeriums har opstillet, de gennemgående problemstillinger vi er stødt på under såvel projektbesøg som statusmøder samt de erfaringer, vi har oparbejdet på CFUL omkring lokale udviklingsprocesser. Figur 2 illustrerer sammenhængen i evalueringen af afledte effekter.

Figur 3. Dynamik mellem involverede parter, deres aktiviteter og rationaler til udvikling af nye modeller og strategier for udvikling

Fra det tidligere By- og Boligministeriums side er der lagt vægt på anvendelse af IT i projekterne samt på, at erfaringer, modeller og strategier bliver udvekslet og formidlet såvel projekterne imellem som til andre landsbyer og mindre byer, der står over for et behov for lokal udvikling. Kapitel 8 og 9 vedrører kommunikation og udveksling af information, viden og erfaringer. I kapitel 8 ser vi på projekternes anvendelse af IT både som middel til intern kommunikation, som middel til intern vidensopbygning og som middel til profilering og markedsføring af projekterne og lokalområdet som helhed. Her inddrages overvejelser omkring IT anvendelse til opbygning og udvikling af interne demokratiske kompetencer og som middel til kommunikation med omverdenen.

I kapitel 9 præsenterer vi materiale fra 2 af de 4 statusmøder og vurderer deres egnethed som erfaringsudvekslingsmetode. Vi inddrager her en diskussion af CFULs dobbelte rolle som evaluator og bindeled mellem projekterne.

Kapitel 10 og 11 er konklusions- og anbefalings kapitler. I kapitel 10 vender vi tilbage til By- og Boligministeriets overordnede målsætning omkring udvikling af lokale, bæredygtige udviklingsprojekter. Kapitlet diskuterer og konkluderer, hvorvidt fastlæggelsen af det overordnede temamål "Nye modeller og strategier til udviklingen af landsbyen og de mindre byer" og de underliggende to temaer "Den bæredygtige landsby" og "Mindre byer – større muligheder" har bragt projekterne nærmere en bæredygtig udvikling. Evalueringsrapporten kan således delvist ses som en undersøgelse af rækkevidden af en endogen udviklingsstrategi i danske landsbyer og mindre byer. Her inddrages teori omkring bæredygtighedsbegrebets tre dimensioner. Kapitel 11 samler op på delkonklusioner og udleder derfra anbefalinger til det videre arbejde med udvikling af og i landsbyer og mindre byer.

3. "Den bæredygtige landsby" og "Mindre byer - større muligheder"

Formålene med de to bypuljetemaer vil her blive uddybet for at skabe yderligere klarhed over, hvad projekterne har skullet stræbe efter.

Opstartskonference om fællesskab og bæredygtighed i mindre bysamfund

En konference om fællesskab og bæredygtighed i de mindre bysamfund, hvor gode eksempler, nye tanker og utraditionelle ideer blev fremlagt, blev afholdt den 28. september 2001 som en form for opstartskonference for de to temaer. På konferencen blev en række eksempler på landsbyudviklingsprojekter og projekter i mindre byer præsenteret. Herudover var der indlæg ved daværende By- og Boligminister Lotte Bundsgaard, som redegjorde for filosofien bag regeringens igangsættelse af temaerne "Den bæredygtige landsby" og "Mindre byer – større muligheder". Daværende By- og Boligminister Lotte Bundsgaard lagde i sin tale vægt på, at der er visse landsbyer og mindre byer, hvor udviklingen går i en negativ retning med hensyn til eksempelvis befolkningstal, befolkningssammensætning og vækst. Hun understregede ligeledes, at befolkningen i de berørte områder selv kan være med til at ændre på udviklingen, og at det var det, bypuljemidlerne var tiltænkt at hjælpe med.⁸ Ministeren sagde bl.a., at:

*"Den enkelte by kan selv være med til at imødegå presset. - Hvordan det? Jo det er vigtigt, at den enkelte by kender til og forstår at bruge sit potentiale og sine ressourcer. Den enkelte by skal være bevidst om, hvordan netop den kan bidrage til regionens udvikling. Byerne skal udnytte deres særpræg - de skal ikke ensrettes. Forskelligheden er vigtig..."*⁹

Daværende By- og Boligminister sagde endvidere at:

*"Mange steder gøres der allerede et stort arbejde for at udvikle de små byer. Men andre steder må der gøres en indsats. Denne indsats kan kun lykkes, hvis den bakkes aktivt op af lokale kræfter. Med andre ord: Det er jer, der har bolden..."*¹⁰

Ifølge ministeren er det altså i høj grad afhængigt af befolkningen selv at påvirke den lokale udvikling.

⁸ Bundsgaard, Lotte (2001): By- og boligminister Lotte Bundsgaards tale ved konferencen om fællesskab og bæredygtighed i de mindre bysamfund, 28. september, www.bm.dk/ministertaler/tale010928.asp (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

Teorier om endogen versus eksogen udvikling

Ministeriet har i sin udmelding vægtet en endogen udviklingstilgang. Endogen landdistriktsudvikling og eksogen landdistriktsudvikling er to forskellige tilgange med ulige vægtning af lokalområdets og det omgivende samfunds betydning for en lokal udvikling. Endogen udviklingsteori lægger vægt på, at en udvikling, for at den skal være bæredygtig på sigt, skal ske med respekt for lokale værdier og være baseret på lokale ressourcer samt en fastholdelse af en eventuel opnået værditilvækst i lokalområdet. Endogen udviklingsteori vægter desuden oparbejdelsen af en lokal evne til at organisere sig, ligesom betydningen af både sociale, kulturelle og miljømæssige faktorer, og altså ikke blot økonomiske faktorer, ifølge denne tilgang er centrale for lokale udviklingsprocesser.¹¹

I modsætning til dette fokuserer teorier om eksogen udvikling generelt på, at udviklingen i landdistrikterne er bestemt af udefrakommende faktorer. Eventuel positiv økonomisk udvikling skyldes således, at de nærliggende byområder og vækstområder tilfører værdi til de mere tilbagestående landdistrikter. Det understreges imidlertid også, at vækstområderne oftest til en vis grad dræner de tilbagestående områder for eksempelvis råstoffer. Der er tale om en såkaldt center-periferi model, som sjældent fører til en bæredygtig udvikling for periferiområderne, det vil i dette tilfælde sige landdistrikterne.¹²

Ministeriet har i sin udmelding af ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer – større muligheder” som nævnt værdisat den endogene udvikling, idet ministeriet vil have lokale borgere, virksomheder, foreninger, myndigheder med flere til *selv* at udarbejde udviklingsstrategier og projekteksempler til efterligning.

Uddybet præsentation af temaerne

Projektudmeldingen ”Den bæredygtige landsby” fokuserer på, at landsbyer udvikler sig bæredygtigt både socialt, økonomisk og miljømæssigt. De 12 projekter under dette tema har som nævnt skullet bidrage til belysning af to indsatsområder med underliggende spørgsmål:

*Indsatsområde: Nye vinkler på erhverv og service på landet*¹³

Der mangler arbejdspladser og erhverv i landsbyen, og det er vigtigt, at der fortsat er en vis lokal service. Samtidig ligger der ofte bygninger uudnyttede hen. Nærbutikken, forsamlingshuset og måske dagplejen eller skolen er vigtige at fastholde, men der kan også være behov for egnede samlingssteder, en slags ”landsbyens

¹¹ Terluin, Ida J. (2003): *Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories*, Journal of Rural Studies, Volume 19, Issue 3, side 327-344.

¹² Ibid.

¹³ By- og Boligministeriet (2001): *Den bæredygtige landsby – Faktaark*, (http://www.social.dk/media/SM/Bolig/Baeredygtighed_og_oekologi/Den_baeredygtige_landsby.ht).

dagligstue”, der kan tjene forskellige formål. Der efterlyses projekter, der handler om at organisere udbygning og fastholdelse af eksisterende service eller etablering af helt nye servicefunktioner og erhverv i landsbyen.

Følgende problemstillinger nævnes:

Kan nye samarbejdsrelationer mellem landsbyens etablerede foreninger eller utraditionelle partnerskaber generere ny dækning af servicebehov og detailhandel?

Kan borgerforeninger, lokale virksomheder eller græsrodsbevægelser skabe nye erhvervsmuligheder i landsbyen, baseret på lokalt initiativ og fællesskab?

Kan der med et nyt aktivitetscentrum/samlingssted i landsbyen skabes nye rammer for service, erhverv og efteruddannelse, således at trafikken mellem bolig og arbejdssted minimeres?

Kan landsbyen blive et nyt aktivitetscentrum, hvor der skabes et IT-baseret netværk af viden, som alle indbyggere kan trække på, evt. til fjern- og videreuddannelse?

Indsatsområde: Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed¹⁴

Foreningsliv og kulturarbejde i landsbyen står overfor nye udfordringer i takt med affolkning og nye tilflyttere til området. Der er brug for nytænkning og et levende forenings- og kulturliv i landsbyen. Samtidig er det vigtigt at økonomisere med ressourcerne og at genskabe en balance mellem det menneskeskabte forbrug og naturen. Der efterlyses projekter, der giver et eller flere bud på, hvordan foreningslivet og bæredygtigheden kan styrkes indenfor eksempelvis nedenstående spørgsmål:

Kan det lokale netværk bedre og målrette serviceniveauet i landsbyen?

Kan borgerforeninger eller tilsvarende skabe arbejdspladser eller en sikkerhed for nystartede erhvervsinitiativer i lokalsamfundet?

Kan fællesskabet fremme miljøbevidst adfærd og lægge en strategi for en samlet (lands)byøkologi, eksempelvis iværksætte en forbedring af landsbyens fællesarealer?

Med det andet tema ”Mindre byer – større muligheder” har ministeriet ligeledes ønsket at starte en positiv udvikling ved at igangsætte en række modelprojekter, som har udspring i lokalt initiativ. Under dette tema er der også besluttet to indsatsområder med underliggende spørgsmål, som de 6 projekter i denne evaluering har skullet bidrage til belysning af:

¹⁴ Ibid.

Indsatsområde: Nye boformer og integration¹⁵

En blanding af forskellige boligformer kan fastholde og tiltrække nye borgere. Det skal være muligt at vælge mellem ejer-, lejer- og andelsboliger, og der skal være tilbud til såvel unge som ældre. Etablering af nye former for boliger, som fx ollekoller kan give en afsmittende effekt. Når en ældre husejer tilbydes en attraktiv ældrebolig i nærområdet, vil der kunne frigives en bolig, der kan give plads til, at en ny familie kan flytte til byen.

Lokalkendskab, nærdemokrati og et folkeligt engagement er bærende værdier i mange mindre byer. Disse kvaliteter kan være væsentlige i integrationssammenhæng. Der er erfaring for, at indvandrere lettere finder en plads i et velfungerende mindre samfund med et etableret foreningsliv. Det er hensigten at give støtte til projekter, der kan sætte en positiv byudvikling i gang i de mindre byer, som kan sikre et varieret udbud af boliger og fastholde eller tiltrække nye beboere.

Hvordan kan nye boliger med forskellige boformer tiltrække de unge og yngre til de mindre byer?

Hvordan skabes et alsidigt boligudbud, der skaber et naturligt ”flytteflow” blandt de eksisterende beboere og dermed en optimal anvendelse af boligerne?

Hvordan kan mindre byers potentiale med mere gennemskuelige, sociale strukturer bruges i integrationssammenhænge?

Indsatsområde: Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder i de mindre byer¹⁶

Det er vigtigt, at den enkelte by kender til og forstår at bruge sit potentiale og sine ressourcer, og tager stilling til hvordan byen skal bidrage til regionens udvikling. Alle byer skal ikke være ens – forskelligheden er vigtig. Den informationsteknologiske udvikling åbner for større lokaliseringsfrihed end hidtil. Den giver de mindre byer mulighed for at tiltrække nye typer arbejdspladser, og kunder og brugere vil blive mindre afhængige af geografiske afstande. Det kan gøre bosætning i de mindre byer mere attraktivt og kan give mulighed for at bruge den tilstedeværende viden og erhvervs erfaring på en ny måde. Det er målsætningen at give støtte til projekter, som fokuserer på nye, utraditionelle måder at igangsætte og drive erhverv samt uddanne sig på i de mindre byer.

Hvordan kan mulighederne indenfor telekommunikation skabe nye arbejds- og uddannelsespladser i de mindre byer, for eksempel gennem elektroniske forsamlingshuse og nye former for internetcafeer?

Hvordan tiltrækker de mindre byer virksomheder, der efterspørger unge og veluddannede, herunder borgere, der ikke anvender deres uddannelse/ekspertise?

Hvordan understøttes efteruddannelses- og uddannelsesbehovet lokalt?

¹⁵ By- og Boligministeriet (2000): *Mindre byer – større muligheder – Faktaark*, (www.ebst.dk/file/2416/mindre_byer_storre_muligheder.pdf), (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).

¹⁶ Ibid.

Hvordan fastholdes den private og offentlige service i de mindre byer?

Det fremgår af ovenstående, at der er et vist overlap mellem indsatsområderne, som kredser mellem emner som fællesskab, erhverv, service, uddannelse, boformer, IT og integration.

4. Projekternes opfyldelse af de overordnede temamål og indsatsområderne

Kapitlet vil indeholde en vurdering af projekternes bidrag til opfyldelse af den overordnede temamålsætning om nye modeller og strategier samt en vurdering af deres evne til at fokusere på de fire indsatsområder.

Nye modeller og strategier til udvikling af landsbyer og mindre byer

Man har fra ministeriets side valgt de nævnte temaer for at lokale borgere, foreninger, kommuner og andre har kunnet byde ind med ideer til, hvordan nye udviklingsmodeller og -strategier frembringes. I løbet af projektperioderne er det blevet klart, at projekterne under de to temaer *har* været i stand til at udvikle nye modeller og strategier. Det gælder således, at stort set alle projekter har udviklet strategier og modeller, der i det mindste er nye for landsbyerne og de mindre byer *selv*. Dette lever fint op til hensigten med Bypuljen, der netop går på at afprøve udviklingsprojekter i en lokal sammenhæng, så erfaringerne herfra kan bringes videre til andre.

Tabel 3 og 4 viser i overskriftsform hvilke emner, projekterne beskæftiger sig med. Når vi foretager vurderingen af nyhedsværdien i en landsdækkende sammenhæng, sker det udelukkende ud fra de erfaringer med landdistriktsudviklingsprojekter, der er i CFUL. Det skal også understreges, at projekternes lokale nyhedsværdi, ud fra den endogene tilgang ministeriet har valgt, er værdifuld i sig selv.

Tabel 3. Emneområder for de nye modeller og strategier udarbejdet af projekterne under "Den bæredygtige landsby"

Projekter under "Den bæredygtige landsby"	Emneområde
Boddum Ydby	Strategi for fastholdelse og udbygning af lokalt erhvervsliv gennem netværksdannelse Etablering af servicefaciliteter, herunder IT station
Halkær	Økologisk eksperimentalzone Boliger med økologisk element Forskningsværksteder
Gudhjem Melsted	Forbedring af forhold for børn og unge Fremme af helårserhverv Kulturkoordinering Forbedring af byens æstetiske udtryk

St. Brøndum	Sammenlægning og kombination af funktioner i købmandsbutik Introduktion af kunst og IT på landet
Lindeballe	Integration af det økonomiske og sociale element ved en købmandsbutik Introduktion af kunst og IT på landet Videreformidling af erfaringer til andre butikker/lokalsamfund
Vrads	Etablering af landsbykontor og ansættelse af landsbykoordinator Videregivelse af erfaringer til projekterne i St. Brøndum og Lindeballe
Horsens	Ansættelse af landsbykoordinator Etablering af netværk mellem landsbyerne i kommunen Erindringsværksteder
Trustrup Lyngby	Interviewundersøgelse Nedsættelse af arbejdsgrupper Netavis og informationsfolder Samarbejde mellem nabolandsbyer
Bøvling	Spørgeskemaundersøgelse Stærkt fokus på aktivering af befolkningen
Idom	Udarbejdelse af lokalplan Gennemførelse af Åben Landsby arrangement Samarbejde med nabolandsby om bl.a. hjemmeside
Outrup	Aktiviteter for tiltrækning af tilflyttere og nye erhverv Nedsættelse af arbejdsgrupper At skabe samspil mellem de allerede eksisterende aktiviteter
Mellerup	Trafikanalyse Samarbejde med kommunen Mere aktivitet i Mellerup

Tabel 4. Emneområder for de nye modeller og strategier udarbejdet af projekterne under "Mindre byer - større muligheder"

Projekter under "Mindre byer - større muligheder"	Emneområder
Kibæk	Projektering af et boligområde Udvikling af en model for inddragelse af borgere og erhvervsliv i den kommunale planlægning
Kragenæs	Projektering af miljørigtigt multi- og telehus som et væsentligt led i en bosætningsstrategi Bred inddragelse af lokale borgere og foreninger i processen
Ry	Ny strategi for integration af bosætning, rekreative områder og erhvervsudvikling Inddragelse af erhvervslivet i udformningen af projektet
Samsø	Skabelse af arbejdspladser gennem etablering af call center og telemarketingscenter
Himmerland	Analyseprojekt om integration af flygtninge og indvandrere i landkommuner
Skørping	Etablering af virksomhedshotel for iværksættere

Nye modeller og strategier i landsbyprojekterne

Boddum - Ydby

Projektmagerne i de to landsbyer Boddum og Ydby har koncentreret deres indsats om en strategi for fastholdelse og udbygning af det lokale erhvervsliv gennem netværksdannelse. Tilsvarende er etablering af basale servicefaciliteter som IT adgang centralt, bl.a. i købmandsbutikken. Projektet, der bærer titlen "Nye arbejdspladser i Boddum og Ydby gennem brug af dagligstuens ideer", viser, at netværksdannelse og informationsudveksling, som er centralt på regionalt og nationalt plan, også har stor betydning for aktiviteterne i landsbyer. Det har imidlertid, ifølge spørgeskemaet, ikke været et formuleret mål at udvikle en ny model eller strategi for landsbyudvikling.¹⁷

Halkær

Den økologiske eksperimentalzone i Halkær Ådal er en forholdsvis ny og uafprøvet model for landdistriktsudvikling på grund af bredden i tiltagene. De konkrete aktiviteter i projektet, som vedrører etableringen af boliger, kan udelukkende siges at være nye i en lokal sammenhæng, selvom det økologiske element ved boligbyggeri ikke er så vidt udbredt i danske landsbyer. I projektet inddrages forsknings-

¹⁷ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Boddum-Ydby.

værksteder, som af projektgruppen fremhæves som en ny model eller strategi for udvikling.¹⁸ Projektet har vist, at denne metode med fordel kan bruges i landdistriktsudvikling i andre egne af landet. Forskningsværkstederne har været med til at løfte de lokale ideer og fundere dem bedre. I spørgeskemaet fremhæver projektgruppen ligeledes, at bidraget til udviklingen af nye modeller og strategier fra projektets side er, at:

"... det er en bevidst strategi, at Halkær Ådal udvikler bæredygtig udvikling ved eksemplets magt, gennem konkrete forsøg".

Der er således, som det er tilfældet med de fleste projekter under "Den bæredygtige landsby", tale om et meget handlingsorienteret projekt.

Gudhjem Melsted

Projektgruppen omkring "Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem Melsted" har villet forsøge at skabe udvikling på flere planer ved både at lade projektet vedrøre forbedring af forhold for børn og unge, fremme af helårserhverv, kulturkoordinering og byfornyelse. Et centralt element har været afholdelsen af fremtidsværksteder og dertil knyttet borgerinddragelse. Projektgruppen ser desuden anvendelsen af et såkaldt "Fornyelsestræ" som et nyskabende element ved projektet, idet fornyelsestræet skal være med til at sikre, at projektmagerne hele tiden holder sig deres overordnede mål for øje. Udover nogle gode projektsultater er de metodiske elementer med fremtidsværksted og fornyelsestræ elementer til opbygning af nye strategier for landsbyudvikling.

St. Brøndum

Projektet "Kulturkøbmanden i St. Brøndum" er ét af tre købmandsrelaterede projekter. Projektet viser, at en model for landsbyudvikling kan være at sammenlægge og kombinere en række af de aktiviteter, der ellers foregår i forskellige forenings- og privatregi omkring en fælles strategi. Strategien har til formål også at sikre den lokale købmands overlevelse. Projektmagerne skriver selv om dette, at:

"Selve vores projekt Kulturkøbmanden med dets sammenblanding af økonomi, erhverv, foreningsliv, kulturelle aktiviteter, ny teknik, frivilligt arbejde og fællesskab er en ny model for udvikling af landsbyer".¹⁹

Modellen synes anvendelig i det omfang, den sikrer et lokalt aktivitetsniveau, som er med til at markedsføre et lokalområde på en positiv måde og dermed også med til at sikre prisniveau og salg af huse i landsbyen. Projektet rummer dog det paradoks, at lokalbefolkningen på en gang ønsker at bevare et lokalt serviceniveau i form af en købmand og en drøm om det nære i at kunne tale med andre lokale hos købmanden, samtidig med at de samme borgere tilsyneladende foretager deres indkøb uden for området og dermed selv er med til at udhule eksistensgrundlaget for købmanden.

¹⁸ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Halkær.

¹⁹ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, St. Brøndum.

Lindeballe

Projektet omkring købmandsbutikken i Lindeballe har titlen ”Lindeballe Kultur- og Videntcenter”. Projektets bidrag til nye modeller og strategier til udvikling af landsbyen er ifølge projektmagerens besvarelse i spørgeskemaet:

”At udarbejde et koncept for ”Det moderne Forsamlingshus”, dvs. Lindeballe og Omegns Dagligstue”.²⁰

Projektet har da også været et af de første herhjemme til at forsøge at integrere det sociale og det økonomiske ved en købmandsbutik på landet. Projektet har ligesom det ovenstående gennemført en model for købmandsdrift i det lokale, som er ny for landsbyer generelt bl.a. gennem introduktion af kunst og IT i butikkens café. Det er CFULs indtryk, at projektmagerne desuden i høj grad har formidlet erfaringer ud til hele landet.

Vrads

I Vrads var den oprindelige projekttitel ”Samværket – fremme af integration på tværs af bysamfund” omhandlende etableringen af et lokalt pasningstilbud og et landsbykontor. Ministeriet fravalgte dog fra starten at give støtte til pasningstilbudet og i stedet udelukkende støtte etableringen af landsbykontoret og ansættelsen af en landsbykoordinator. Landsbykontoret med de underliggende elementer, etableringen af en hjemmeside samt udgivelsen af Vrads avisen, kan siges at være en ny og god model for landsbyen Vrads, som dog efter vores kendskab ikke er en uafprøvet idé for landsbyer generelt. Det ses stadig oftere, at man i landsbyer etablerer landsbykontorer, ansætter landsbykoordinatorer, udgiver nyhedsbreve og etablerer hjemmesider. Projektgruppen har dog heller ikke i spørgeskemaet lagt vægt på, at projektet skulle udvikle en ny model. De skriver:

”Der foregår allerede så meget alternativt i Vrads, at dette projekt mest virker som en videreudvikling heraf”.²¹

Havde man fra ministeriets side i stedet valgt at understøtte udviklingen af et lokalt, borgerinitieret børnepasningssted, ville der ud fra vores kendskab til landsbyudvikling i højere grad have været tale om opbygningen af en ny model for landsbyer generelt.

Projektet i Vrads minder om de to købmandsprojekter i Lindeballe og St. Brøndum, idet en stor del af projektets aktiviteter er henlagt til etagen over den lokale købmandsbutik og på den måde er med til at støtte op omkring butikken. Købmandsbutikken i Vrads er imidlertid ikke kommercielt drevet, hvilket er en væsentlig forskel i forhold til Lindeballe og St. Brøndum. Det var en forudsætning for støtten til landsbykontoret i Vrads, at erfaringer fra købmandsbutikken blev formidlet videre til projekterne i de to andre landsbyer.

²⁰ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Lindeballe.

²¹ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Vrads.

Horsens

I projektet med titlen ”Lokale fokusgrupper og samarbejdsfora for landsbyerne i Horsens kommune” er der med en fuldtidsansat koordinators hjælp skabt grundlag for et solidt samarbejde landsbyerne imellem. Projektet kan således ses som et blandt andre eksempler på etablering af netværk mellem landsbyer, såkaldte landsbyråd, som dog også ses i andre former andre steder i landet. Bidraget til skabelsen af nye modeller og strategier har ifølge projektkoordinatoren været at identificere nye måder at engagere befolkningen på. Koordinatoren skriver om dette i spørgeskemaet:

”Hvis landsbyerne skal blive bedre rustet overfor den accelererende udvikling regionalt, nationalt samt internationalt, globalt, er det vigtigt, at landsbyerne i en tid med opløsning af traditionelle netværksformer finder nye veje at motivere lokalt medansvar på”.²²

Trustrup - Lyngby

Med projektet ”Vision 2010 – Social, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed for Trustrup og Lyngby” er der gennemført aktiviteter, som har været nye for de to landsbyer. Specielt projektets informationsniveau har været højt gennem udsendelsen af informationsfoldere med meget professionelt udseende i løbet af projektperioden og oprettelsen af en netavis. Projektet har ligesom nedenstående projekt i Bøvling fokuseret på at få igangsat processer ved at sætte fokus på sociale netværk og livskvalitet og danne arbejdsgrupper, som skal stå for den videre udvikling.²³

Bøvling

Projektmagerne bag ”Bøvling år 2010 – strategi for bevaring og udvikling af et helstøbt lokalsamfund” har ligesom det ovenstående projekt gennemført aktiviteter/processer, der har skullet starte en udviklingsproces, der skal række mindst 10 år frem (jævnfør projekttitlerne). I forhold til nye modeller og strategier fremhæver projektgruppen, at:

”Vi vil gerne gå nye veje i opfyldelsen af vore mål. Aktiveringen af befolkningen er et centralt element i projektet”.²⁴

Gennemførelsen af projektet i Bøvling kan siges at være eksemplarisk ved sit stærke fokus på aktiveringen af befolkningen, sin stringens og sin stramme organisering omkring en tretrinsskema, som har medvirket til at bringe dynamik ind i projektet. Det er her, dette projekt demonstrerer en model til efterlevelse. På tidspunktet for projektets afslutning var der ingen egentlige målbare effekter af projektet, som i første omgang har været fokuseret på at få igangsat processer for den videre udvikling. Projektgruppen fremhæver i denne sammenhæng de mange mere konkrete projekter, arbejdsgrupperne har planer om, hvoraf en lang række vil blive gennemført i projektets næste fase.

²² Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Horsens.

²³ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Trustrup-Lyngby.

²⁴ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Bøvling.

Idom

For projektet med titlen ”Idom - en aktiv landsby” er der hovedsageligt gennemført aktiviteter, der har været nye for landsbyen selv og altså ikke for landsbyer generelt. Udarbejdelse af lokalplan, gennemførelse af Åben Landsby arrangement samt etablering af hjemmeside er alt sammen godt gennemført, og vil få betydning for Idoms fremtidige udvikling. Dette understreges på følgende måde i spørgeskemaet:

”I arbejdet med ændring af en eksisterende lokalplan er der som afledt effekt udviklet en ide for byens overordnede strukturudvikling”.²⁵

Projektet havde også planlagt gennemførelsen af et boligområde med energibesparende/økologisk tilsnit med inddragelse af lokale håndværkere, men på dette punkt er projektet ikke lykkedes. Dette må regnes for beklageligt, da der netop her kunne være tale om en udvikling af en endnu ikke generaliseret model/strategi for landsbyudvikling. En model som kunne supplere erfaringerne med netværksdannelse indhøstet gennem projektet i eksempelvis Boddum Ydby, og erfaringerne med bæredygtigt byggeri i Halkær.

Outrup

I ”Outrup - et aktivt sted i Vest” har projektgruppen ønsket at skabe aktiviteter for tiltrækning af tilflyttere og nye erhverv, at skabe et samspil mellem de allerede eksisterende aktiviteter og styrke identitetsfølelsen hos sognets indbyggere. Nedsættelse af arbejdsgrupper under en til formålet etableret Styregruppe har været en del af projektet. Styregruppen udgøres af repræsentanter for 3 forskellige foreninger og nogle foreningsfrie repræsentanter, og er med til at sikre projektet en organisatorisk tyngde, som kan ses som en ny model for udvikling af landsbyer.

Mellerup

Projektet ”Mindre trafik - Mere liv” i Mellerup vedrører en trafikanalyse, et forsøg på at skabe mere aktivitet i Mellerup samt en udbygning af samarbejdet til kommunen. På spørgsmålet om, hvorvidt identifikation af nye modeller og strategier til udvikling af landsbyen er et centralt element i projektet, skriver projektmagerne følgende i det indledende spørgeskema:

”Ja, vi håber med dette projekt at skabe baggrund for yderligere projekter af mere vidtrækkende karakter. Etablering af Multikultibus og andet”.²⁶

Og videre skriver de:

”Vi vil vise, at initiativer taget lokalt kan medføre en god udvikling, når det sker efter aftale med kommunen og i en forståelse for opnåelse af samme mål”.²⁷

Fra CFULs side har vi ikke kendskab til landsbyer i Danmark, der på eget initiativ har gennemført så omfattende trafikanalyser, som det er tilfældet i Mellerup. At konklusionen på projektets trafikdel imidlertid er mindre optimistisk, end projekt-

²⁵ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Idom.

²⁶ Spørgeskema om projektmål og temamål, spørgsmål 4a, Mellerup.

²⁷ Ibid.

gruppen havde forventet, er relevant at formidle videre. Målet for denne projektgruppe: at vise, at initiativer startet lokalt kan føre til en positiv udvikling, når der indledes et samarbejde med kommunen, er blevet opfyldt. Også på dette område er de positive resultater fra Mellerup med til at skabe en ny model, som er værd at formidle videre. Projektetmålet vedrørende mere aktivitet i og omkring Mellerup er et indsatsområde, der ses mange steder i de øvrige bypuljeprojekter og lignede projekter under eksempelvis Landdistriktsprogrammet og LEADER+ initiativet.

Nye modeller og strategier i projekterne i de mindre byer

Kibæk

I forbindelse med projekteringen af et nyt boligområde, er der med projektet ”Kibæk og Agenda 21” udviklet en model, der kan give andre mindre byer inspiration til, hvordan man kan inddrage befolkning og erhvervsliv i den kommunale planlægning. Der er bl.a. benyttet utraditionelle metoder for borgerinddragelse.

Kragenæs

I forhold til nye modeller til udvikling af mindre byer kan projektet ”Model projekt – Telehus i Kragenæs” med projekteringen af et miljørigtigt multi- og telehus være et væsentligt led i en bosætningsstrategi, der har fokus på at tiltrække nye borgere med en aldersmæssig bredde. Projekteringen er sket gennem en bred inddragelse af lokale borgere og foreninger i processen.

Ry

Med byudviklingsplanen i projektet i ”Udvikling af Ry Videnpark/Kildebjerg Ry” er der tale om en ny strategi for, hvordan bosætning, rekreative områder og erhvervsudvikling kan søges integreret inden for et afgrænset område. Erhvervslivet betragter det som en ny strategi fra kommunens side, at de er inviteret med til at deltage i debatten. Projektet kan således siges at leve op til en målsætning om nye strategier. Der er desuden med projektet tale om nye boformer, da der planlægges integreret rekreativ anvendelse (golf og natur), bosætning og erhvervsudvikling inden for samme afgrænsede område.

Samsø

Projektet ”Samsø IT-løft” har forsøgt at udvikle en model for etablering af IT relaterede arbejdspladser, der overvinder den geografiske barriere, som ø-samfund er oppe imod. Projekterfaringerne blev imidlertid ikke så positive, hvilket delvis begrundes med nedgangen i IT branchen og det faktum, at det ikke lykkedes at forankre projektet ordentligt på øen.

Himmerland

Projektet ”Integration i det små – Når flygtninge kommer til Himmerland” er det eneste af de 18 bypuljeprojekter i denne evaluering, der beskæftiger sig med integration af flygtninge og indvandrere.²⁸ Dette til trods for, at en stor del af projekterne har social bæredygtighed som fokusområde. Netop dette giver analysepro-

²⁸ Der var ikke indkommet flere ansøgninger til ministeriet indenfor dette emne.

jektet en stor berettigelse. Rapporten om integration er relevant for størsteparten af de øvrige 17 projekter i denne evaluering, som også i deres lokalområde vil komme til at forholde sig til problematikkerne omkring integration. Lokale projektmagere, kommuner, og andre der fremover tager initiativ til projekter i stil med de 18 bypuljeprojekter, vil ikke kunne arbejde med social bæredygtighed uden også at inkludere et fokus på integrationen af flygtninge og indvandrere. Hertil er rapporten et godt udgangspunkt.

Skørping

Med projektet "Skørping Mindpark" er der forsøgt etableret et virksomhedshotel, som henvender sig til unge virksomheder indenfor IT- og biotekområdet. Projekterfaringerne blev ikke helt som forventede, idet det ikke lykkedes at få mere end to virksomheder til at etablere sig i lokalerne. Flere af Mindparks øvrige aktiviteter bliver imidlertid videreført i nye lokaler. Nogen egentlig ny model for, hvordan man kan få et virksomhedshotel etableret, kan dog ikke siges at være skabt.

Indsatsområder for temaet "Den bæredygtige landsby"

Projekterne under "Den bæredygtige landsby" hører under de to indsatsområder "Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed" og "Nye vinkler på erhverv og service på landet".

Inden for det første indsatsområde havde ministeriet opstillet 3 spørgsmål som lød:

- Kan det lokale netværk bedre og målrette serviceniveauet i landsbyen?
- Kan borgerforeninger eller tilsvarende skabe arbejdspladser eller en sikkerhed for nystartede erhvervsinitiativer i lokalsamfundet?
- Kan fællesskabet fremme miljøbevidst adfærd og lægge en strategi for en samlet (lands)byøkologi, eksempelvis iværksætte en forbedring af landsbyens fællesarealer?

Projekterne har skullet bidrage til svar på ovenstående spørgsmål. Der er da også blandt projekterne flere eksempler på, at lokale netværk som eksempelvis foreninger kan have indflydelse på serviceniveauet i landsbyen. Aktiviteterne omkring "Mere liv i Mellerup", de tre købmandsbutikker, boligudbygningen i Halkær, IT adgang i købmandsbutikken i bl.a. Ydby, hjemmesideetableringen i en lang række af projekter har alt sammen på initiativ af lokale foreninger/netværk ført til forbedring af serviceniveauet i de berørte landsbyer.

Når det kommer til skabelsen af arbejdspladser eller en sikkerhed for nystartede erhvervsinitiativer, forholder det sig anderledes. I enkelte projekter ser vi tendenser i denne retning. Det gælder eksempelvis købmandsprojekterne, som dog enten ikke drives på kommerciel vis eller har problemer med at overleve som egentlige butikker. Her er dog eksempler på, at de lokale foreningers aktiviteter bakker op omkring butikkernes drift. Ansættelsen af landsbykoordinatorer er et eksempel på en egentlig skabt ny arbejdsplads. Denne type arbejdsplads er imidlertid svær at

opretholde efter udløbet af projektperioden, da der sjældent er økonomi til det blandt de lokale foreninger og sammenslutninger. På Bornholm er etableringen af et konferencekoncept et godt eksempel på skabelsen af erhvervsaktivitet. Der er tale om erhvervsaktivitet, som bakker op omkring allerede eksisterende forretninger som overnatningssteder, restauranter, biografen og så videre.

Flere af projekterne under ”Den bæredygtige landsby” har gjort et stort arbejde for at etablere hjemmesider, som annoncerer for alle lokale erhvervsdrivende. Dette må kaldes et erhvervsinitiativ, som kan hjælpe med at etablere netværk mellem virksomheder og synliggøre lokale virksomheder både lokalt og i en større geografi.

Når det kommer til fremme af miljøbevidst adfærd eller forbedring af landsbyens fællesarealer ser vi til gengæld ikke mange eksempler. Blandt projekterne under ”Den bæredygtige landsby” er trafikanalysen i Mellerup og de økologiske boliger i Halkær de tydeligste eksempler på dette. Flere landsbyer har været involveret i forskellige former for forbedring af fællesarealer, men det har oftest ikke været som en del af deres bypuljeprojekt, hvorfor det ikke medregnes her.

Indenfor det andet indsatsområde, ”Nye vinkler på erhverv og service på landet”, har ministeriet opstillet følgende spørgsmål:

- Kan borgerforeninger, lokale virksomheder eller græsrodsbevægelser skabe nye erhvervsmuligheder i landsbyen, baseret på lokalt initiativ og fællesskab?
- Kan der med et nyt aktivitetscentrum/samlingssted i landsbyen skabes nye rammer for service, erhverv og efteruddannelse, således at trafikken mellem bolig og arbejdssted minimeres?
- Kan landsbyen blive et nyt aktivitetscentrum, hvor der skabes et IT-baseret netværk af viden, som alle indbyggere kan trække på, evt. til fjern- og videreuddannelse?

De to første spørgsmål er meget identiske med spørgsmål et og to i det førstnævnte indsatsområde, hvorfor der her skal henvises til disse. I det sidste spørgsmål nævnes imidlertid nye elementer vedrørende et aktivitetscentrum med rammer for erhverv og efteruddannelse samt IT netværk af viden evt. til fjern- og videreuddannelse. Størsteparten af projekterne under ”Den bæredygtige landsby” involverer IT i form af enten internetcafeer eller etablering af hjemmesider. I nogle tilfælde, eksempelvis Lindeballe, Vrads, Idom og Bornholm, er IT ligeledes anvendt i en undervisningssammenhæng. Der er ingen eksempler på, at IT eller nye aktivitetssteder har medvirket til at minimere trafikken mellem bolig og arbejdssted. Projekternes IT anvendelse vil i øvrigt blive analyseret særskilt i kapitel 8.

Indsatsområder for temaet ”Mindre byer - større muligheder”

For projekter under ”Mindre byer - større muligheder” var det første indsatsområde ”Nye boformer og integration”, og de underliggende spørgsmål, som projekterne skulle medvirke til at besvare, var:

- Hvordan kan nye boliger med forskellige boformer tiltrække de unge og yngre til de mindre byer?
- Hvordan skabes et alsidigt boligudbud, der skaber et naturligt ”flytteflow” blandt de eksisterende beboere og dermed en optimal anvendelse af boligerne?
- Hvordan kan mindre byers potentiale med mere gennemskuelige sociale strukturer bruges i integrationssammenhæng?

Fire ud af de seks projekter under ”Mindre byer - større muligheder” er enten analyse- eller projekteringsprojekter. Kun projekterne på Samsø og i Skørping vedrører gennemførelsen af projektets egentlige genstandsfelt. Blot to projekter (Kibæk og Ry) vedrører boliger og blot et projekt (Himmerland) vedrører integration. Himmerlandsprojektet analyserer således rammerne for integration af flygtninge og indvandrere i en række kommuner i Himmerland, ligesom projektet beskriver best practise indenfor integration i landkommuner. Projektet i Kibæk vedrører projekteringen af et nyt boligbyggeri i højden, hvilket er usædvanligt for Kibæk, og borgerinddragelsen i denne proces, mens projektet i Ry vedrører etableringen af et nyt moderne boligområde i tæt sammenhæng med erhvervsbygninger og golfbane. De tre projekter giver således svar på, hvordan integration i mindre byer kan foregå og hvordan nyt boligbyggeri kan finde sted på en utraditionel måde.

Spørgsmål til ”Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder” i de mindre byer:

- Hvordan kan mulighederne indenfor telekommunikation skabe nye arbejds- og uddannelsespladser i de mindre byer, for eksempel gennem elektroniske forsamlingshuse og nye former for internetcafeer?
- Hvordan tiltrækker de mindre byer virksomheder, der efterspørger unge og veluddannede, herunder borgere, der ikke anvender deres uddannelse/eksperitise?
- Hvordan understøttes efteruddannelses- og uddannelsesbehovet lokalt?
- Hvordan fastholdes den private og offentlige service i de mindre byer?

To af de fem projekter beskæftiger sig med mulighederne indenfor telekommunikation. Det drejer sig om projekterne Samsø IT Løft og Telehus i Kragenæs. I Kragenæs har man gennem projektet fået projekteret et nyt såkaldt Telehus, som skal ligge på havnen og netop virke som en slags elektronisk forsamlingshus, internetcafé eller ”hjemmearbejdsplads”. På Samsø har man forsøgt at anvende IT

til at skabe en type arbejdspladser i et Call Center, som er uafhængig af afstandene til fastlandet.

Projekterne på Samsø, i Skørping og i Ry giver samtidig svar på det andet af de ovenstående spørgsmål. I Ry er projektet netop et eksempel på, hvordan en mindre by kan tiltrække virksomheder, der anvender højtuddannet arbejdskraft ved opbygningen af et nyt bolig- og erhvervsområde. Ligeledes med projektet i Skørping, som forsøger at få højtuddannede iværksættere til at etablere sig i et virksomhedshotel. På Samsø er projektet et forsøg på at opbygge en virksomhed, der kan efterspørge borgere, som ikke er i arbejde.

På Samsø inkluderer projektet ligeledes, at de lokale borgere gennemgår et uddannelsesforløb, så de bliver i stand til at arbejde i call centeret. Telehuset i Kragenæs vil også kunne støtte op omkring et lokalt efteruddannelses- og uddannelsesbehov. De øvrige tre projekter har ikke dette område som deres genstandsfelt.

Fastholdelse af den private og offentlige service i de mindre byer har ikke været noget centralt genstandsfelt for de fem projekter. Telehuset i Kragenæs kan dog, hvis det bliver etableret, ses som en forbedring af serviceniveauet i Kragenæs og omegn.

Sammenfatning

Ovenstående gennemgang viser, at ikke alle de af ministeriet opstillede spørgsmål er blevet besvaret gennem projektperioderne. Der er en tendens til, at det hovedsageligt er temamålene vedrørende fællesskabsopbygning, servicefaciliteter og byggeri, der er blevet fremmet, idet der er en overvægt af sociale og bosætningsorienterede projekter, til trods for, at flere erhvervs- og uddannelsesprojekter også kunne have været en mulighed. Dette skyldes dog i nogen grad, at det er denne type projekter, som er blevet udvalgt til at modtage støtte fra ministeriet. Men med dette for øje kan det konkluderes, at projekterne delvist har opfyldt målsætningen med de to temaer.

Bypuljeprojekterne inden for de to her aktuelle temaer giver et godt billede af, hvad der rører sig i landsbyer og mindre byer i dag. Projekterne kan således virke som inspiration for andre landsbyer og mindre byer, som vil engagere sig i udviklingsprojekter. Projekterne skiller sig dog ikke væsentligt ud fra projekter støttet af eksempelvis Landdistriktpuljen, LEADER+ eller lignende. De har imidlertid alle det til fælles, at der ikke er tale om isolerede projekter eller enkeltmandsprojekter. For alle projekter gælder, at de gennemføres i et landsbyområde eller et mindre byområde, har en helhedsorienteret tilgang og involverer mange mennesker.

Anvendeligheden af ovenstående projekterfaringer er situationsbestemt, idet projekterne er gennemført i en bestemt kontekst af nogle bestemte personer. Det vil således ikke være muligt uden videre at overføre erfaringerne fra projekterne til andre initiativer af lignende karakter. Erfaringerne må nødvendigvis tilpasses den eventuelle nye kontekst for at kunne anvendes. Dette stemmer godt overens med hensigten med bypuljen, som går på, at puljen er et laboratorium, der skal sætte

tanker og en udvikling i gang. Projekterne er til inspiration, og Bypuljen er en udviklingspulje, som skal bruges til at drage erfaringer af.

Generelt gælder det, at projekterne har affødt en række positive effekter af tværgående karakter. Her kan bl.a. nævnes områder som borgerdeltagelse og involvering af befolkning i processer, afprøvning af metoder for borgermøder, samarbejde mellem landsbyborgere og kommunen, IT anvendelse og oprettelse af hjemmesider samt italesættelse af bæredygtighedsbegrebet. Dette er som nævnt nogle af de emner, som vil blive behandlet nærmere i de følgende kapitler.

5. Organisering og samarbejde samt borgerdeltagelse og demokrati

Projekternes organiseringsformer og deres indgåelse i samarbejde med andre parter samt projektmagernes syn på og praktisering af borgerdeltagelse og demokrati er emner, som vi ud fra vores løbende erfaringer med evalueringsopgaven har fundet relevante at behandle her. Når vi vælger at inddrage organisering og samarbejde, er det fordi disse emner har betydning for projekternes overlevelse på sigt. Projektmagernes syn på borgerdeltagelse og demokratisk bidrag vælger vi at behandle, fordi det har været vores indtryk under projektbesøgene og statusmøderne, at der netop på dette område er høstet en del erfaringer. Alle fire begreber er imidlertid i udgangspunktet overlappende og vil blive behandlet som sådan.

Der vil i kapitlet blive set nærmere på følgende emner:

- Organiseringsformer
- Typer af samarbejdspartnere
- Inddragelse af frivillig og/eller lønnet arbejdskraft
- Arbejdsformer i projekterne
- Forankring i civilbefolkningen
- Projektmagernes syn på praktisering af lokalt demokrati, borgerindflydelse og borgerdeltagelse.

Organiseringsformer

Projekterne har anvendt en række forskellige organiseringsformer. Størsteparten af projekterne er dog gennemført i regi af en allerede eksisterende organisation, det være sig hovedsageligt en form for forening eller i tilfældet med Kibæk, Ry og Kragenæs, som hører under ”Mindre byer – større muligheder”, en offentlig myndighed. Når der er tale om en forening, gælder det ofte, at projektholderen er en borger- eller sogneforening eller i enkelte tilfælde en erhvervs-, håndværker- eller landbrugsforening. Det første er tilfældet i Idom, Bøvling, Vrads, Lindeballe og Outrup (hvor en styregruppe med deltagere fra Sogneforeningen, ErhvervsInvest og Handelsstandsforeningen står for den daglige projektstyring). Det sidste ses i Boddum-Ydby (Ydby Erhvervsudvikling under Ydby Håndværker- og Borgerforening), på Samsø (Samsø Landboforening²⁹) og delvist i Trustrup-Lyngby (Trustrup Håndværker- og Borgerforening samt Lyngby og Omegns Borgerforening). Der er også eksempler på alternative foreningsformer som eksempelvis en folkeforening i Halkær, et bylaug i Mellerup, et landsbyråd i Horsens og en by- og mindeforening i Gudhjem-Melsted. Et enkelt sted, St. Brøndum, har en borgergruppe oprettet en selvejende institution, mens et andet projekt, Skørping, er organiseret som et aktieselskab. Projektet i Himmerland hører organisatorisk hjemme i den uafhængige almennyttige forening Socialt Udviklingscenter Storkøbenhavn i Kø-

²⁹ Projektet blev startet af Samsø Landboforening, men overgik efterfølgende til Samsø Erhvervsforum.

benhavn, og har således som den eneste organisation ikke noget lokalt udgangspunkt.

Tabel 5. Projektternes organiseringsformer

Projekter under ”Den bæredygtige landsby”

<i>Forening</i>	<i>Alternativ forening</i>	<i>Selvejende institution</i>	<i>Aktieselskab</i>	<i>Offentlig myndighed</i>	<i>Ekstern organisation</i>
Boddum-Ydby Lindeballe Vrads Trustrup-Lyngby Bøvling Idom Outrup	Halkær Gudhjem-Melsted Horsens Mellerup	St. Brøndum			

Projekter under ”Mindre byer - større muligheder”

<i>Forening</i>	<i>Alternativ forening</i>	<i>Selvejende institution</i>	<i>Aktieselskab</i>	<i>Offentlig myndighed</i>	<i>Ekstern organisation</i>
Samsø			Skørping	Kibæk Kragenæs Ry	Himmerland

Typer af samarbejdspartnere

I en række projekter har der været planlagt og gennemført et samarbejde mellem flere lokalområder. Det er tilfældet i Idom (der samarbejder med nabosognet Råsted), Lindeballe (der samarbejder med nabosognene Åst og Uge), Boddum-Ydby (som er to nabosogne), Trustrup-Lyngby (som ligeledes er to nabosogne), Halkær (der beskæftiger sig med det geografiske område omkring Halkær Ådal), Horsens (som inkluderer alle kommunens landsogne), Gudhjem-Melsted (der er et samarbejde mellem Gudhjem og den lille naboby Melsted, som ligger i umiddelbar tilknytning til Gudhjem) samt Himmerlandsprojektet (der indbefatter 12 kommuner i Himmerland). Samarbejdet er til dels opstået, fordi de samarbejdende områder i forvejen har haft tradition for at arbejde sammen. Hvor det drejer sig om samar-

bejde over sognegrænser, er der ikke tale om, at sognegrænser bliver udjævnet, idet der ifølge projektholderne fortsat eksisterer opdelinger mellem sognene. I flere tilfælde har sognene dog i forvejen fælles institutioner som skole og børnehave, og samarbejde omkring yderligere aktiviteter forekommer derfor naturligt.

Flere hjemmesider illustrerer samarbejdet mellem lokalområder. Til eksempel kan nævnes www.idom-raasted.dk, www.tl2010.dk, www.lindeballe.dk, www.landsbyraad.dk eller www.boddum-ydby.dk, der netop markedsfører flere lokalområder samlet.

I størsteparten af projekterne er der herudover også andre eksterne og/eller lokale samarbejdspartnere. Af eksterne samarbejdspartnere kan bl.a. nævnes forskellige rådgivningsfirmaer som eksempelvis Sven Allan Jensen as, COWI A/S, Årstiderne Arkitekter A/S, forskere fra Roskilde Universitetscenter og Aalborg Universitet, boligforeninger, nyhedsmedier, forskellige foredragsholdere, kommunerne, turistchefer samt erhvervslivet generelt. Af lokale samarbejdspartnere er det sædvanligvis erhvervsliv, skoler, sparekasser og det øvrige foreningsliv i området, som er inde i billedet.

Inddragelse af frivillig og/eller lønnet arbejdskraft

Generelt gælder det for projekterne, at projektgrupperne har udført den største del af arbejdet relateret til projektet. Da projektgrupperne ofte har været identiske med bestyrelserne i de ovennævnte foreninger, har der været tale om et arbejde, som skulle lægges oven i de eksisterende bestyrelsesopgaver. Både projektarbejdet og de allerede eksisterende bestyrelsesopgaver har været frivillig arbejdskraft, som bliver gennemført ved siden af projektholdernes civile arbejde. Manglende tid er da også under projektbesøgene og statusmøderne blevet fremstillet som en af de mest begrænsende faktorer for projektholdernes engagement. Det er dels af denne årsag, at en stor del af projekterne har uddelegeret forskellige arbejdsopgaver til lønnede medarbejdere eller konsulenter. En anden årsag er, at konsulenterne har været i besiddelse af kvalifikationer, som projektmagerne ikke har ment, har været til stede i projektgrupperne. Det være sig i forbindelse med opbygning af hjemmesider, udarbejdelse af projekteringsplaner samt ved gennemførelse af spørgeskemaundersøgelser og borgermøder. Flere projektmagere udtrykker dog, at de selv i løbet af projektperioderne er blevet i stand til at varetage nogle af konsulenternes opgaver. En projektmager siger således om en konsulent:

"I starten havde vi god gavn af ham. Jeg ved ikke, om det slækkede af, eller om det simpelthen bare var os, der kom på omgangshøjde med ham..."

Tabel 6. Projekter som har uddelegeret en del af arbejdet til en lønnet medarbejder/ konsulent

<i>Projekter under</i>	<i>Uddelegering af en del af arbejdet til lønnet medarbejder/ konsulent</i>	
<i>"Den bæredygtige landsby"</i>	Boddum-Ydby	Konsulent
	Vrads	Lokal landsbykoordinator
	Horsens	Landsbykoordinator med arbejdssted på Horsens Kommune
	Trustrup-Lyngby	Konsulent
	Bøvling	Konsulent
	Idom	Arkitektfirma
	Mellerup	Rådgivende ingeniørfirma

<i>Projekter under</i>	<i>Uddelegering af en del af arbejdet til lønnet medarbejder/ konsulent</i>	
<i>"Mindre byer - større muligheder"</i>	Kibæk	Rådgivende ingeniørfirma
	Kragenæs	Arkitektfirma
	Ry	Rådgivende ingeniørfirma
	Samsø	Projektansat direktør
	Himmerland	Selve projektet er et gennemført af en ekstern almennyttig forening
	Skørping	Projektansat direktør

Arbejdsformer i projekterne

Projektmagerne har i varierende grad gjort en aktiv indsats for at involvere andre borgere i projekterne. Borgerne er dels blevet involveret som deltagere i forskellige arrangementer som eksempelvis borgermøder, dels som medlemmer af arbejdsgrupper. Borgerinddragelsen har således medvirket til, at arbejdsopgaverne er blevet fordelt på flere personer. Samtidig har det dog også medført et øget behov for koordinering fra projektmagernes side. Det gælder for projektgrupperne, at de alle har haft et ønske om at få flere borgere end blot den umiddelbare projektgruppe engageret i projekterne.

Metoderne til involvering af befolkningen har eksempelvis været borgermøder, fremtids- og forskningsværksteder og lignende.

Et typisk borgermøde er foregået på den måde, at mødet er blevet annonceret i den lokale avis, den lokale aktivitetsfolder eller i den lokale dagligvarehandel. Som opstart på borgermødet har der været et indlæg enten ved projektgruppen eller en udefrakommende inviteret. Herefter har deltagerne kunnet vælge sig ind i diskussionsgrupper om forskellige emner, alt efter hvad de har haft interesse i at deltage i. Mødet er blevet afsluttet med nedsættelsen af et antal arbejdsgrupper, som har skullet stå for den videre gennemførelse og udbygning af de initiativer, der er taget på borgermødet.

Et typisk fremtidsværksted er foregået ved, at mødet på samme måde som ovenfor er blevet annonceret. Det centrale på fremtidsværkstedet har herefter været at få alle ideer for lokalområdets udvikling frem i lyset. Fremtidsværkstedet er en mindre styret mødeform, og der er plads til, at alle ideer kommer til orde. Først i anden omgang skal der nemlig prioriteres blandt ideerne og findes frem til, hvilke konkrete handlingsinitiativer der er behov for med henblik på at opnå målene.

Der er også afholdt helt traditionelle borgermøder med indlæg og spørgsmål fra salen, men det er gældende for en stor del af projekterne, at ovenstående mere aktivitetsprægede form for borgermøde har været hyppigt anvendt.

I ét tilfælde har en projektgruppe benyttet sig af muligheden for at gennemføre lokale forskningsværksteder under ledelse af forskere fra Roskilde Universitetscenter som led i et aktionsforskningsprojekt. Forskningsværkstederne foregik som en udløber af fremtidsværkstederne i Halkær, på den måde at forskningsværkstederne fulgte op på fremtidsværkstederne ved inddragelse af eksperthjælp udefra.

En måde at få involveret henholdsvis de unge og de ældre borgere på har været at gennemføre eksempelvis foto- og billedværksteder, udstillinger og stilekonkurrencer for unge samt eksempelvis erindringsværksteder og IT kurser for de ældre borgere.

Det er vores indtryk, at de projektgrupper, som har organiseret sig med arbejdsgrupper, ofte opstået efter borgermøder eller fremtidsværksteder, har haft lettere ved at klare den arbejdsbyrde, der har ligget i projekterne. Men også for medlemmerne af arbejdsgrupperne har tiden ofte været den begrænsende faktor for engagementet.

Forankring i civilbefolkningen

De to temaers succes må i høj grad bero på, hvorvidt projektinitiativerne har vist sig at blive videreført efter udløbet af de fastlagte projektperioder. Ofte er det projektgruppen, som overlever, mere end den oprindelige projektide. Projektgrupperne har gennem de erfaringer, de har fået i løbet af projektperioden, flyttet deres fokus over på nye emneområder. I en gennemgang af projekternes forankring må dette haves for øje. Vi mener således, at et gennemført og afsluttet projekt kan siges at være godt forankret til trods for, at projektgruppen efterfølgende er gået videre med helt andre emneområder. Kun hvis den oprindelige projektidé

er gået tabt og ikke har vist nogen fremadrettede resultater, mener vi, at der er tale om et dårligt forankret projekt.

For enkelte af de 18 projekter kan det siges, at den oprindelige projektidé er gået tabt uden at have vist egentlige fremadrettede resultater. Det er tilfældet med projektet på Samsø, der som nævnt havde oprettelsen af et Call Center som sit fokusområde. Tanken om et Call Center viste sig ikke at kunne realiseres, ligesom der ikke var ordentlig opbakning til ideen blandt øens befolkning, myndigheder og erhvervsliv. Projektet er således ikke blevet forankret på øen. Et andet projekt, Skørping Mindpark, har heller ikke haft held med sit primære projektmål om at etablere arbejdspladser i et virksomhedshotel. Her bliver erfaringerne fra projektet imidlertid videreført, således at noget af Mindpark opretholdes, blot med helt andre arbejdsopgaver.

Størsteparten af projekterne under ”Den bæredygtige landsby” er blevet godt forankret, idet de fleste projektelementer er blevet gennemført og har ført til forskellige former for fremadrettede aktiviteter. Noget tyder igen på, at de grupper, der har etableret arbejdsgrupper eller lignende, og på denne måde fået engageret flere end blot den umiddelbare projektgruppe, har lettere ved at videreføre aktiviteter udover den egentlige projektperiodes afslutning. Det gælder som nævnt for en stor del af projekterne, at de er meget afhængige af frivillig arbejdskraft, og det derfor kan være afgørende for videreførelsen, at arbejdet ikke udelukkende skal gennemføres af den primære projektgruppe. Men vores vurdering af projekterne under ”Den bæredygtige landsby” er, at de alt i alt er blevet godt forankrede.

For de rene projekteringsprojekter, som hovedsageligt inkluderer projekterne under ”Mindre byer – større muligheder”, afhænger forankringen af, hvorvidt det vil lykkes projektholderne at komme videre med projekterne udover analysestadiet og således få de egentlige bygninger, som projekterne omhandler, etableret. Ved projekternes afslutning var dette spørgsmål uafklaret for en del af projekteringsprojekterne, hvorfor det ikke har været muligt at vurdere den endelige forankring for disse projekter. Forankringen af projekterne under ”Mindre byer - større muligheder” har således for en stor dels vedkommende været afhængig af tilførslen af penge til den endelige gennemførelse af projekterne.

Projektmagernes syn på lokalt demokrati, borgerindflydelse og borgerdeltagelse

Der findes forskellige tilgange til demokrati og borgerdeltagelse. Som den ene yderlighed kan eksempelvis nævnes en demokratimodel, der hævder, at demokrati udelukkende er en metode til at vælge ledere, og således udelukkende fokuserer på stemmeafgivelse. Herudover skal vælgerne ikke blande sig i demokratiet, da de ikke er i besiddelse af de rette evner til det og borgerdeltagelse er således ikke centralt.³⁰ På den anden side findes demokratimodeller, som vægter deltagelse og samtale.³¹ Disse modeller lægger vægt på deltagelsens integrative sider, idet det

³⁰ Schumpeter, Joseph, A. (1996): *Capitalism, Socialism and Democracy*, Routledge, s. 235-302.

³¹ Andersen, Jørgen Goul; Torpe, Lars og Andersen, Johannes (2000): *Hvad folket magter – Demokrati, magt og afmagt*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 6-7.

understreges, at deltagelsen sker ud fra en vilje til at yde noget for det ”fælles bedste”, ligesom man gennem deltagelse bliver integreret i de demokratiske institutioner og i den demokratiske kultur. Deltagelsen har således en værdi i sig selv. Den medvirker til dannelsen af demokratiske vaner og forståelser, demokratiske kompetencer og demokratisk engagement i kraft af oplevelsen af øgede indflydelsesmuligheder for den enkelte borger.

Det er vores indtryk, at projekterne netop har bidraget med brugbare erfaringer indenfor feltet omkring deltagelsesdemokrati og samtaledemokrati. Her skal der således opsamles på projektmagernes syn på og praktisering af lokalt demokrati, borgerindflydelse og borgerdeltagelse.

De fleste projekter har mere eller mindre bevidst valgt organiseringsformer, der involverer en bred personkreds. Borger- og sogneforeninger er således eksempelvis en foreningstype med et højt medlemstal og mulighed for medlemskab for alle. Det samme er tilfældet for eksempelvis bylaug og folkeforeninger. Projekternes organiseringsform vidner således for størstepartens vedkommende om åbenhed. At projekterne som nævnt indgår i samarbejde med en række forskellige partnere, som bl.a. foreninger, nabosogne, kommuner og konsulenter vidner ligeledes om åbenhed.

Projekternes arbejdsformer bærer desuden præg af at være involverende og ikke ekskluderende, idet der som beskrevet i høj grad anvendes borgermøder og fremtidsværksteder med efterfølgende etablering af arbejdsgrupper til følge. Dette er naturligt, da der er brug for en stor mængde frivillig arbejdskraft i mange af projekterne. Ekstern konsulentbistand er som nævnt ikke inddraget i projekterne som et forsøg på at undgå arbejdet, men i de fleste tilfælde for at sikre kvaliteten af visse arbejdsopgaver og reducere belastningen på den frivillige arbejdskraft. Størsteparten af projekterne synes at være godt forankrede i befolkningen.

Deltagelse og samtale er blevet prioriteret højt fra projektholdernes side i størsteparten af projekterne. Projektholderne har således gjort en stor indsats for at tage udgangspunkt i befolkningens ideer og ønsker til den lokale udvikling og for at engagere befolkningen bredt. Dette illustreres bl.a. i følgende citat fra en deltager i projektgruppen bag Halkærprojektet, som lyder:

”... hvis man starter en udviklingsproces helt fra bunden uden at lægge sig fast, hvor man vil hen, så vinder man mange flere kræfter og visioner end man nogensinde havde drømt om”.

Noget lignende fortæller en repræsentant for projektet i Bøvling med ordene:

”Det har været meningen fra starten, altså at vi vil ikke komme og pådutte dem noget, det skal være nogle ideer, som de selv er kommet med, som vi arbejder videre med... Jeg mener bare, det er vigtigt i sådan en proces, at folk de får ejerskab af det, det er simpelthen dødens pølse bare at sige, nu har jeg en god ide, og den skal jeg have gennemført. Man skal ligesom have det til at gro fra græsrodderne”.

Betydningen af befolkningens inddragelse i projektaktiviteten understreges også i et citat fra en repræsentant for projektgruppen i Idom, som siger, at:

"En god beslutning rummer to ting. Kvalitet og accept".

Deltagelsens integrative sider har skinnet tydeligt igennem specielt projekterne under "Den bæredygtige landsby". Det gælder for eksempel det at ville yde noget for det "fælles bedste", det at blive introduceret til de demokratiske institutioner og i den demokratiske kultur og derigennem dannelsen af demokratiske vaner og forståelser, demokratiske kompetencer og demokratisk engagement, samt opnåelsen af øgede indflydelsesmuligheder. En interviewrepræsentant for Horsens Kommune taler i denne forbindelse om, at der gennem udviklingsprojekter skabes en form for bevidsthedsløft. Han understreger endvidere, at det for ham er bevidsthedsløftet, der er centralt og siger:

"Derfor tror vi meget mere på den form for processer, vi har sat i gang, end på små byggeprojekter som også får støtte. For os er det meget vigtigt, at folk får lært de demokratiske processer".

De mere konkrete byggeprojekter kan imidlertid også være med til at opbygge demokratiske kompetencer og engagement gennem den beslutningstagning og det mellemmenneskelige samspil, der nødvendigvis finder sted i projekterne.

Sammenfatning

Der er i gennem projektperioderne sket en stor udvikling indenfor organisering og samarbejde samt deltagelse og demokrati. Projekterne bidrager således til opfyldelse af målsætninger på flere niveauer. De har, sideløbende med at de har arbejdet med deres mere konkrete projektmål, skullet finde egnede organiseringsformer og i nogle tilfælde oprette nogle for lokalsamfundet helt nye organiseringsformer. De har indgået i samarbejde på mange niveauer både indenfor og udenfor deres lokalområde. De har eksperimenteret med afprøvningen af nogle for lokalsamfundet nye former for mødeafholdelse og borgerdeltagelse. En stor del af projekterne er således kommet til at indgå i en større helhed som eksperimenterende udviklere af demokratiske lokalsamfund.

6. Forhold Myndigheder - Projektholdere

Forholdet mellem myndigheder og projektholdere har udviklet sig gennem projektperioderne. Dette skyldes bl.a., at de gennemførte aktiviteter har forudsat en kontakt mellem parterne i forbindelse med tilladelser, borgermøder og så videre. Dette afsnit vil give et indblik i graden af dialog og samarbejde mellem borgere og myndigheder gennem projektperioderne, idet samarbejde netop var et af nøgleordene i ministeriets udmelding af temaet.

Følgende områder vil blive gennemgået i kapitlet:

- ”Den nødvendige trekant” – en model for samarbejde
- Projekter startet af lokale projektdeltagere
- Projekter startet af offentlige myndigheder
- Det tredje hjørne i trekanten

”Den nødvendige trekant” - en model for samarbejde

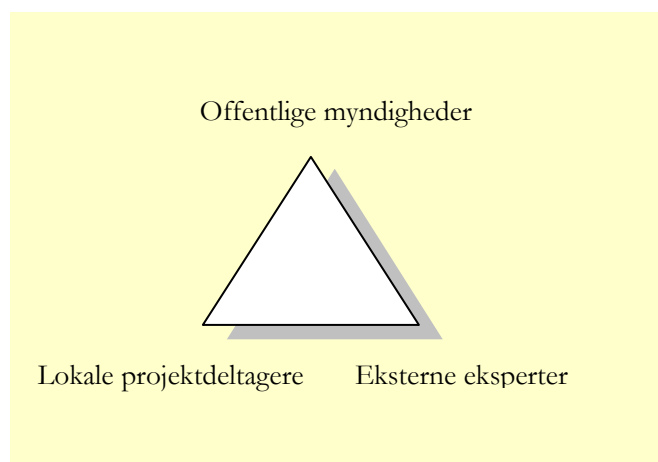
Projekterne er for størstepartens vedkommende startet lokalt i et enkelt sogn. Undervejs i projektperioderne har der i forskellige sammenhænge været behov for at tage kontakt til kommunen eller andre eksterne parter for at sikre dele af projektets gennemførelse. Reidar Almås, som har mange års erfaring med undersøgelser af lokal udvikling, fastslår, at succes i lokalt udviklingsarbejde skal ske gennem et samarbejde mellem flere parter. Almås taler om ”Den nødvendige trekant”, der symboliserer samarbejde mellem lokale projektmagere, offentlige myndigheder og eksterne eksperter. Han skriver om dette samarbejde, at:

”... man kan tale om en nødvendig trekant i lokalt udviklingsarbejde med lokalt mobiliserede deltagere, det politisk/administrative apparat og procesvejledere (eksterne eksperter), som de tre poler, der arbejder sammen. Uden at partnerskabet og samarbejdet i denne trekant fungerer, vil projektet før eller siden gå i stå. Ofte vil der blive taget hånd om to af hjørnerne i trekanten, mens det tredje mangler. Derfor skal landdistriktsudvikling opbygges med tanke for nødvendigheden af alle de tre hjørner”.³²

De lokale projektmageres initiativer kan altså ikke betragtes isoleret. Det er nødvendigt, at de lokale ideer udvikles med tanke for ideer udefra og i samarbejde med de offentlige myndigheder, som oftest kommunen. På samme måde er det nødvendigt for kommunalt initierede projekter at sikre borgerdeltagelse. Da samarbejde er afgørende for projekternes levedygtighed på sigt, vil det her netop blive analyseret ud fra den nødvendige trekant. Hovedvægten vil blive lagt på de to parter, lokale projektdeltagere og offentlige myndigheder, idet projekterne især er startet af disse parter.

³² Almås, Reidar (1999): *Rural development - a Norwegian perspective*, Centre for Rural Research, report no. 9/99.

Figur 4. "Den nødvendige trekant"

Projekter startet af lokale projektdeltagere

Det gælder som nævnt for langt størsteparten af projekterne, at de er initieret af en gruppe af lokale borgere, en forening, eller det som Reidar Almås kalder lokale projektdeltagere. Alle disse borgerdominerede projekter hører under temaet "Den bæredygtige landsby" og har et eller flere landsbysogne som deres geografiske område. Det er således tilfældet for projekterne i Outrup, Idom, Bøvling, Bodum-Ydby, Halkær, St. Brøndum, Mellerup, Trustrup-Lyngby, Vrads, Lindeballe og Gudhjem-Melsted. Projektet i Horsens skiller sig en smule ud fra de øvrige ved at dække over alle kommunens landsbysogne. Derudover er det gennemført i meget tæt samarbejde med kommunen, idet landsbykoordinatoren bl.a. har haft sit kontor på Horsens Kommune.

Til trods for at de fleste projekter er startet i nederste venstre hjørne af trekanten, er projekterne gennemført i samarbejde med parterne i trekantens to andre hjørner. Det mest udprægede samarbejde er foregået med de offentlige myndigheder, oftest kommunen, men i nogle tilfælde også amtet. Der er desuden som beskrevet i forrige kapitel for en del af projekterne involveret forskellige former for ekstern bistand/konsulenthjælp til gennemførelsen af projekterne.

Eksempler på, hvornår projekterne har involveret de offentlige myndigheder, er bl.a. ved afholdelse af borgermøder, ændringer af lokalplaner og regionplaner, ansøgninger om støtte med videre. Det gælder generelt, at der i ingen tilfælde er sket en forværring af projektholderens forhold til kommunen i løbet af perioden (flere steder har skolelukninger imidlertid medført en trykket stemning). Der er derimod i flere tilfælde sket en væsentlig forbedring i dialogen mellem de to parter. Dette kan illustreres med følgende citat fra en af projektgrupperne under "Den bæredygtige landsby", som beskriver udviklingen i forholdet mellem de lokale projektmagere og kommunen:

"Tidligere har det været som at slå i en dyne derinde, men denne gang er vi blevet godt modtaget".

Projektet i Mellerup (Nørhald Kommune) er et af de steder, hvor det er mest markant, at projektmagerne har haft held med at ændre kommunens tilgang til landdistrikterne. Landdistrikterne og ikke mindst Mellerup er blevet mere synlige, da projektet "Mindre trafik - mere liv" har medført øget opmærksomhed på Mellerup fra kommunens side. Mellerup har således været aktivt involveret i udviklingen af en landdistriktspolitik i kommunen, ligesom projektgruppen fra Mellerup har været medvirkende til, at der er blevet udarbejdet en publikation med titlen "Bedre Byggeskik" i kommunen, som går tæt på byggestilen i en række af Nørhald Kommunes landsbyer.

Betydningen af samarbejde med myndighederne understreges også af projektdeltagerne omkring Kulturkøbmanden i St. Brøndum. De skriver om dette i spørgeskemaet:

"Der skal meget mere direkte samarbejde til på landet for at gennemføre diverse projekter, men så kan det også lykkes. Der skal samarbejde mellem erhverv, foreninger, private personer og offentlige instanser til på en anden måde end hidtil set. I vort tilfælde en købmand (Brugs), den lokale sparekasse, private mennesker og virksomheder, der skyder penge ind, samt ditto offentlige: Man skal ikke være så bange for at sammenblande offentlige og private midler. Heldigvis var alle vore samarbejdspartnere, også de offentlige, med på denne lidt utraditionelle model. For få år siden ville det offentlige ikke røre et projekt, der inkluderede en privat købmand med en ildtang. Nogle har da også lige berørt problemet, men hurtigt indset, at der skulle utraditionelle metoder til for evt. at bevare den service, som en købmandsbutik er i en lille by".³³

Muligheden for øget dynamik gennem samarbejde mellem kommune og projektmagere fremhæves da også af projektmagerne i Outrup, som udtaler, at de har et godt forhold til kommunen. Styregruppen bag projektet i Outrup ser således sig selv som lokale iværksættere. De mener imidlertid, det er en dårlig investering, at de som borgergruppe selv skal søge viden om eksempelvis støttemidler. Man burde ifølge projektgruppen fra kommunernes side gå ind og servicere lokale iværksætterkræfter, da det kan være med til at tjene penge hjem til kommunerne. Aktuelt har projektet i Outrup hentet mere end en million kr. hjem til udviklingsprojekter i Outrup.

Der er også eksempler på projekter, hvor der ikke har været noget samarbejde mellem projektholdere og kommune, idet kommunen af projektholderne ikke er blevet inddraget som en aktiv sparringspartner. Kommunen har således i enkelte tilfælde ikke været særligt godt orienteret omkring eller interesseret i projektaktiviteterne, til trods for at de har en rækkevidde udover sognet og er med til at promovere området også udadtil bl.a. gennem kunstudstillinger og nyhedsmedier. Det er vores indtryk, at projekterne har fungeret uden dette samspil med kommunen, men at resultaterne kunne være flere, hvis det havde fundet sted.

³³ Spørgeskemaet, punkt 5a., St. Brøndum.

Tabel 7. Hvem har startet projekterne?

	<i>Borgerdomineret og startet af lokale borgere</i>	<i>Kommunedomineret og startet af kommunen</i>	<i>Andet</i>
<i>Projekter under "Den bæredygtige landsby"</i>	Boddum-Ydby Halkær Gudhjem-Melsted St. Brøndum Lindeballe Vrads Horsens Trustrup-Lyngby Bøvling Idom Outrup Mellerup		
<i>Projekter under "Mindre byer - større muligheder"</i>		Kibæk Kragenæs Ry	Samsø Himmerland Skørping

Projekter startet af offentlige myndigheder

Projekterne i Kibæk, Ry og Kragenæs er såkaldte kommunedominerede projekter, idet de alle er startet af de respektive kommuner. De sidste to projekter i henholdsvis Himmerland, Skørping og på Samsø er et konsulentlignende projekt, et aktieselskabsprojekt og et landboforeningsprojekt. Det vil sige projekter, som ikke kan siges at have sin oprindelse i hverken en gruppe lokale borgeres eller en kommunes ideer. Projektet i Skørping er dog delvist startet af og støttet af kommunen.

Borgerinddragelsen i de kommuneinitierede projekter har været forskellig, men har, hvor den har fundet sted, haft til formål at legitimere og forbedre beslutningerne omkring projektet. Det er gjort i mest udstrakt grad i Kibæk og Kragenæs, idet man her har inddraget lokale foreninger og borgere i projektet.

I Kibæk er det sket ved, at man som led i lokal agenda 21 har vægtet borgerinddragelsen helt fra starten ved i den indledende fase at gennemføre et utraditionelt borgermøde, der skulle oplyse om det aktuelle byggeprojekt. Borgerne fik, udover diskussioner om projektet i et til lejligheden opstillet telt, mulighed for at blive

hejst op i en kran og derigennem opleve, hvordan det ville fornemmes, når det planlagte byggeri i tre etager bliver gennemført. Efterfølgende blev der ved endnu et borgermøde nedsat arbejdsgrupper med deltagelse af lokale borgere og erhvervsliv. Disse grupper var således reelle deltagere i planlægningsprocessen.

Projektet i Kragenæs vedrører som nævnt projekteringen af et Telehus, der skal være med til at gøre området attraktivt for bosætning og tiltrække nye typer af arbejdspladser. De lokale borgere og foreninger har også været inddraget i planlægningen af dette projekt. Det er eksempelvis sket gennem borgermøder, information på kommunens hjemmeside samt på en informationsstander i Kragenæs.

I Ry har man ikke haft den samme grad af borgerinddragelse som i de to ovenstående projekter. Projektet er hovedsageligt gennemført i et samarbejde mellem kommunen og erhvervslivet med inddragelse af eksterne konsulenter. Der har da også været fremført protester over fremgangsmåden fra lokale borgere, der kritiserer projektet for at være færdigudviklet, inden det er sendt til offentlig debat, og at der således ikke har været reel mulighed for borgerindflydelse.

Det tredje hjørne i trekanten

Der har, som tidligere nævnt, været inddraget en række eksterne konsulenter eller andre eksterne parter ved gennemførelsen af projekterne. Eksempler på, hvordan projekterne har involveret den tredje part i ”Den nødvendige trekant”, det vil sige de eksterne eksperter, er som nævnt ved udarbejdelsen af projektansøgningen, ved tegning af projekteringsforslag, som ledere af borgermøder og fremtidsværksteder, som tovholder på projektet med videre. Det er som nævnt vores indtryk, at konsulenterne er blevet inddraget, når der var brug for at få løst forskellige former for specialistopgaver, eller når der af forskellige årsager har været brug for at spare tid eller at inddrage en ”neutral” aktør udefra. Der har både været tilfælde, hvor samarbejdet mellem projektholdere og ekstern ekspert har medført problemer, og hvor det er forløbet uden problemer. I sidstnævnte tilfælde har det ofte været med til at kvalificere projektarbejdet. Det er bl.a. tilfældet i Mellerup, Halkær, Bøvling, Trustrup Lyngby, Idom, Horsens, Ry, Kragenæs og Kibæk. I enkelte tilfælde, eksempelvis Bøvling, har brugen af konsulenthjælp medført utilsigtede opstartsproblemer, som dog efterfølgende blev overvundet med ansættelsen af en ny konsulent. Den inddragede konsulenthjælp er som nævnt bl.a. blevet hentet fra Tilsted Communication, COWI A/S, Sven Allan Jensen as, Årstiderne Arkitekter A/S, forskere fra Aalborg Universitet og Roskilde Universitetscenter, forskellige foredragsholdere, nyhedsmedier og så videre.

Sammenfatning

Generelt kan det siges, at projektperioderne har vist, at det har været befordrende at samarbejde omkring lokalt udviklingsarbejde. Det er vores klare indtryk, at projekterne har fået mere vægt i kraft af samarbejdet. Fra kommunernes side har det været relevant at få inddraget borgerne i processerne omkring udarbejdelse af forskellige former for byggeri eller nye erhvervstiltag, da det har været med til at fun-

dere beslutningerne bedre. Fra lokale projektdeltageres side har det været relevant at indgå i samarbejde med kommunen, da der i mange tilfælde har været brug for at indhente tilladelser eller indhente rådgivning fra myndighedernes side. Der er således god grund til at fremhæve eksistensen af ”Den nødvendige trekant” som en inspirationskilde til andre projektmagere, det være sig lokale, kommunale eller eksterne parter.

7. Erhvervsrettede eller sociale projekter?

Der er brug for erhvervsudvikling i landdistrikterne i Danmark, ikke mindst i udkantsområderne. Dette afsnit vil redegøre for projektmagernes involvering i skabelsen af erhvervsaktivitet i deres lokalsamfund. Områderne, som vi behandler, er:

- Beskrivelse af udviklingstendenserne i øjeblikket
- Projekter med erhvervsudvikling som fokus
- Socialt orienterede projekter
- På samme tid erhvervsrettede og socialt orienterede projekter
- Eksterne udviklingstendenser af betydning for projekternes fokusområder

Beskrivelse af udviklingstendenserne i øjeblikket

En lang række redegørelser, rapporter og statistikker, udkommet indenfor de seneste år, viser alle den samme tendens.³⁴ Til trods for at der i et europæisk perspektiv er en god balance mellem de danske regioner, er der ved at udvikle sig en opdeling imellem de danske landdistrikter. Landdistrikter placeret tæt på de større byer, hovedsageligt i det østlige Jylland eller i nærheden af København, oplever fremgang, da stadigt flere ressourcestærke folk flytter til disse områder. På samme tid sker der en vis grad af koncentration af den økonomiske aktivitet og videnerhverv i byerne og de bynære landdistrikter i disse egne af landet.³⁵ Landdistrikter i de danske udkantsområder, det vil sige i den nordlige, vestlige og sydlige del af Jylland samt på øerne oplever det modsatte. Her dominerer tidligere tiders væksterhverv over nutidens videnerhverv. Der er ikke længere det samme antal jobs i disse områder, med den konsekvens at pendlingen er steget betydeligt.³⁶ Iværksætterraten er også relativt lavere her end i det øvrige Danmark.³⁷ Og alderssammensætningen bliver stadigt skævere, idet de unge vælger at flytte væk fra områderne i forbindelse med deres uddannelser og efterfølgende bliver boende i eller omkring uddannelsesbyerne.³⁸ Man kan sige, at den økonomiske og humane kapital til en vis grad bliver ledt væk fra landdistrikterne i udkantsområderne. Hvad angår den sociale kapital er det fra forskellig side blevet fremhævet, at en forudsætning for vækst i et lokalområde eller en region er forekomsten af denne type kapital. Mængden af social kapital eller sagt på en anden måde ”antallet af sangkor eller fodboldhold” i et område skulle således have betydning for den økonomiske udvikling, idet den sociale kapital kan ses som en produktionsfaktor på linie med

³⁴ Til eksempel kan nævnes Regionalpolitisk redegørelse 2003, Landdistriktsredegørelse 2002 og Landsplanredegørelse 2003.

³⁵ Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2003): *Regionalpolitisk redegørelse 2003*.
http://www.im.dk/publikationer/regionalpol_red2003/kap03.htm.

³⁶ Ibid.

³⁷ Tanvig, H.W. (2003): *Myten om de mange iværksættere i landdistrikter*, CFUL, Esbjerg.

³⁸ Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2003): *Regionalpolitisk redegørelse 2003*.
http://www.im.dk/publikationer/regionalpol_red2003/kap03.htm.

human og økonomisk kapital.³⁹ Bypuljeprojekternes involvering i skabelsen af sociale aktiviteter skulle således kunne få betydning for erhvervsudviklingen i de berørte lokalområder.

Med hensyn til den økonomiske kapital hævdes det imidlertid i en artikel om sociale eller økonomiske mål i landdistriktsudviklingen, at det er nødvendigt at klargøre vigtigheden af økonomiske mål i forhold til mere sociale mål. Dette skyldes, at ovennævnte fokus på social kapital kan give vækst til et romantisk syn på landdistrikter, som er præget af harmoni og inklusion og ikke, som det også kan være tilfældet i landdistrikterne, magtkampe og eksklusion. Der er af samme grund risiko for, at landdistriktsudviklingsprocessen sidder fast i urealistiske forventninger, utilstrækkelige beskrivelser af (økonomiske) mål og en mangel på centrale myndigheder, der vil tage ansvar for processen.⁴⁰

Et blik henover projekttitlerne viser, at kun nogle af projekterne i deres overskrift har ord, der relaterer direkte til erhvervsudvikling/økonomisk udvikling. Få projekter koncentrerer hele deres aktivitet på erhvervsudvikling eller støtte til iværksætterprocesser, til trods for at bypuljemidlerne kunne være blevet anvendt til dette formål. Der kan således skelnes mellem få næsten "rene" erhvervsprojekter, få helt sociale projekter og mange projekter omhandlende en blanding mellem erhverv og sociale forhold.

Erhvervsudviklingsprojekter

Projekter, hvor en større eller mindre del af projektet klart vedrører erhvervsudvikling, er "Skørping Mindpark", "Udvikling af Ry Videnpark", "Model projekt – Telehus i Kragenæs", "Samsø IT Løft", "Nye arbejdspladser i Boddum og Ydby gennem udnyttelsen af dagligstuens ideer" og "Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem Melsted". Erhvervselementerne i disse projekter vedrører opbygningen af et virksomhedshotel i Skørping med det formål at få højteknologiske virksomheder til at etablere sig i Skørping Kommune, så byen udover at være et attraktivt bosætningsområde også kan blive et erhvervsudviklingsområde. I projektet omkring udvikling af Ry Videnpark udgør erhvervselementet projekteringen af en ny bydel i Ry med faciliteter for etablering af videnerhverv. Planen er at samle erhverv og bosætning i samme område i stedet for at adskille de to størrelser. I Kragenæsprjektet består erhvervselementet i projekteringen af et Telehus for bl.a. fjernarbejde på havnen i Kragenæs, mens det for projektet på Samsø vedrører skabelsen af nye arbejdspladser gennem etableringen af et call center. I Boddum og Ydby vedrører erhvervselementet opbygningen af en strategi for fastholdelse og udbygning af det lokale erhvervsliv med fokus på netværksdannelse, mens der i Gudhjem, som en del af projektet, meget klart fokuseres på opbygning af conferencefaciliteter med helårserhverv til følge.

³⁹ Putnam, R. D. (1993): *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, USA.

⁴⁰ Shortall, Sally (2004): *Social or Economic Goals, Civic Inclusion or Exclusion? An Analysis of Rural Development Theory and Practice*, Sociologia Ruralis, Vol 44, Number 1, January 2004, Blackwell Publishing, UK.

Det gælder altså for seks projekter, at der er inddraget et klart afgrænset erhvervselement som et af projektets fokusområder. Af disse seks projekter hører blot to af projekterne, Boddum-Ydby og Gudhjem Melsted, til temaet ”Den bæredygtige landsby”, mens fire projekter hører under ”Mindre byer - større muligheder”.

Socialt orienterede projekter

Eksempler på næsten rent sociale projekter er Horsens, Bøvling, Idom, Halkær og Himmerland. Himmerlandsprojektet, som er det eneste projekt fra temaet ”Mindre byer - større muligheder”, der kan rubriceres som rent socialt orienteret, drejer sig om integration og er således et socialt projekt, der har til hensigt at forbedre integrationen af flygtninge i landkommuner. I projektet i Idom har projektmagerne fra starten i spørgeskemaet understreget, at skabelsen af erhverv på landet *ikke* er projektets omdrejningspunkt, hvilket bl.a. understreges i følgende udtalelse fra en af projektdeltagerne:

”... der har været tanker om en erhvervspark, men det er spørgsmålet, om det er det, vi skal satse på, for folk bor alligevel ikke der, hvor erhvervene er. Vi skal sælge Idom på den store natur og det gode foreningsliv”.

Vægten har i stedet været på skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed. Specielt projektets IT-del er central i denne sammenhæng. I spørgeskemaet, som projektgruppen har udfyldt i efteråret 2001, lægger projektgruppen således netop vægt på IT ved at skrive at:

”Det gode landsbyfællesskab, der allerede eksisterer, vil forhåbentlig kunne udvikles yderligere ved oprettelse af IT-café, ajourføring af hjemmeside med oplysninger om aktiviteter samt afholdelse af kurser for IT-fremmede”.

IT er blevet et redskab til skabelsen af lokalt fællesskab og bæredygtighed.

At Halkærprojektet her bliver rubriceret i gruppen af sociale projekter skyldes, at der i høj grad med projektet er tale om at afprøve en ny metode for landdistriktsudvikling, der bygger på bred involvering og deltagelse af lokalbefolkningen.

I projektet i Horsens har fokus for en stor del været på en fastholdelse og forbedring af forholdene i landsbyerne, mere end på en egentlig økonomisk udvikling i de involverede landsbyer. Projektet indeholder således ikke noget erhvervselement, men er helt igennem koncentreret om opbyggelsen af fællesskaber i landsbyerne ved gennemførelsen af forskellige aktiviteter og afholdelse af arrangementer. At der i projektet er valgt ikke at inkludere et erhvervselement og næsten alle landsbyerne heller ikke under de afsluttende interview gav udtryk for et ønske om dette, kan delvist forklares ved de involverede landsbyers placering. De er alle placeret i umiddelbar nærhed af Horsens, og kan på den måde ses som en slags forstæder til Horsens, som har lidt under 60.000 indbyggere. Indbyggerne i landsbyerne har således muligheden for at arbejde i Horsens og bibeholde landsbyerne fri for erhverv.

Indbyggerne i for eksempel Bøvling og fornævnte Idom har ikke helt de samme muligheder for at pendle, idet afstandene til byerne er større. Ikke desto mindre har også projektmagerne i Bøvling i det aktuelle projekt valgt at koncentrere sig om sociale problemstillinger. De fokuserer på lokalt sammenhold og social bæredygtighed og involverer ikke aktiviteter, som har til hensigt at fremme erhvervsudvikling eller iværksætteri. Bevidstheden om nødvendigheden af fokuseringen på noget mere økonomisk er dog blevet skærpet undervejs i projektperioden. Dette understreges af en af projektholderne i følgende citat:

"Jeg tror nok, vi er blevet mere bevidste om, at det også handler om at få solgt huse i byen, ligeså meget som det drejer sig om at få rystet byen sammen. Hvordan gør vi så det?... det kunne jo være ved hjælp af den sociale bæredygtighed".

Noget tyder altså på, at projektmagerne i Bøvling gennem projektaktiviteten er blevet opmærksomme på nødvendigheden af tiltag udover det sociale område.

Vi har her klassificeret fem projekter som værende rent sociale projekter. Af disse projekter hører de fire under temaet "Den bæredygtige landsby", mens ét projekt, Himmerlandsprojektet, hører under temaet "Mindre byer - større muligheder".

Delvist erhvervsrettede og delvis socialt orienterede projekter

En anden del af projekterne har helt fra starten haft formål, som på samme tid er socialt og økonomisk orienteret, og hvor elementerne til en vis grad smelter sammen. Dette er eksempelvis tilfældet i købmandsprojekterne i Lindeballe (Lindeballe Kultur- og Videnscenter) og St. Brøndum (Kulturkøbmanden). Disse projekter arbejder for at skabe bedre sociale forhold for de lokale borgere gennem oprettelsen af et mødested (inklusive udstillingsaktivitet, café og IT hjørne) i købmandsbutikkerne. De forskellige tiltag skal være med til at sørge for, at butikkerne kan overleve på sigt. Projektet i Lindeballe har under interviewene illustreret, hvordan de gerne ser udviklingen forløbe. En illustration der viser, hvordan der netop efter projektmagerens opfattelse er en sammenhæng mellem social og økonomisk udvikling.

Projektmagerne i Lindeballes syn på den ønskede lokale udvikling

Skabelsen af fællesskab i landsbyen

Yderligere udvikling af ideer til udvikling af Lindeballe Kultur - og Videnscenter

Økonomisk udvikling af de involverede sogne (butikker, forsamlingshuse og virksomheder)

Salg af byggegrunde og dermed nye tilflyttere

Andre projekter, der integrerer det sociale og det erhvervsmæssige, er eksempelvis Vision 2010 - Social, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed for Trustrup og Lyngby, som vedrører gennemførelsen af en spørgeskemaundersøgelse, nedsættelse af arbejdsgrupper samt etablering af hjemmeside og netavis/informationsfolder om livet i de to landsbyområder. Projektet Outrup – Et aktivt sted i Vest arbejder ligeledes med begge dimensioner, idet projektet forsøger at skabe bedre vilkår for både borgere og erhvervsliv. Det samme gør projektet Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem Melsted, der udover det ovennævnte erhvervselement har aktiviteter for børn og unge samt byforskønnelse og kulturtiltag inkluderet i projektet. Kibæk og Agenda 21 arbejder også med begge dele, idet de i deres projekt omkring boligudbygning arbejder med en høj grad af inddragelse af både borgere og erhvervsliv.

På grund af forskel i størrelse og geografisk placering af projekterne er projektmagerens interesse for lokal udvikling forskellig. Der skal ikke meget til for at aktivere lokale projektholdere i sociale og kulturelle aktiviteter. I de fleste landsbyer er indbyggerne interesserede i eksempelvis foreningslivets, skolens eller den lokale købmands overlevelse. Når det kommer til involvering i yderligere lokal erhvervsudvikling spiller den geografiske dimension og størrelsen af lokaliteten en rolle. Det har betydning, hvorvidt lokalområdet er et udkantsområde eller et mere centralt beliggende område, og hvorvidt der er tale om en landsby eller en større by. Projektholdere i de centralt beliggende landdistrikter i Danmark behøver ikke at involvere sig i erhvervsudvikling, idet disse lokalområder kan overleve ved hjælp af en passende grad af social og kulturel aktivitet. Dette er ikke tilfældet i udkantsområderne. I disse områder er det nødvendigt, at der også inddrages økonomiske aktiviteter i projekterne. At starte en social udviklingsproces opfattes af flere projektholdere som en del af dette, hvilket også understreges i følgende citat, hvor en repræsentant fra Kulturkøbmanden i St. Brøndum fortæller om sit syn på økonomisk og social bæredygtighed i det aktuelle landsbyområde. Repræsentanten siger, at udviklingen skal gå som følgende:

"Ganske banalt. Udvikling i stedet for afvikling. Hvis ikke vi udvikler os socialt, økonomisk og menneskeligt, så bliver vi afviklet. Økonomisk bæredygtighed går hånd i hånd med den sociale bæredygtighed. Vi skal holde gang i butikken, for at byen ikke går i stå, huspriserne falder, med deraf følgende social deroute, fraflytning af de økonomisk bedrestillede, tilflytning af mindre godt stillede, og dermed endnu en økonomisk og social nedgang. Det er den dårlige cirkel nedad for en landsby. Vi forsøger at gå den anden vej, via aktivitet og fællesskab at skabe endnu mere aktivitet og fællesskab, derved bedres økonomien, de aktive folk bliver i byen, nye ressourcestærke folk kommer til og så videre. - Det er den gode cirkel opad".

Under gruppen af halvt erhvervsrettede og halvt socialt orienterede projekter har vi her klassificeret seks projekter, hvoraf ét, Kibæk og Agenda 21, hører under temaet "Mindre byer – større muligheder", og de sidste fem hører under "Den bæredygtige landsby". Projektperioderne har vist, at det ikke altid har været let at gennemføre udviklingsprojekter på den her omtalte "indirekte" måde, idet projekterne ofte rammes af forskellige eksterne beslutninger og udviklingstendenser, som har afsmittende betydning for aktiviteterne.

Eksterne udviklingstendenser af betydning for projekternes fokusområder

Der er således gennem projektperioderne sket forskellige eksterne ting, som har haft betydning for projekterne. Der har været tale om begivenheder, som har betydning både socialt og økonomisk for de berørte lokalsamfund. Eksempler på eksterne udviklinger, som man ikke har haft reel mulighed for at påvirke lokalt, har været nedlæggelse af posthuse, nedskæring/flytning af institutioner og lukning af skoler. Der har ofte været tale om centraliseringsbeslutninger. Disse er sket på alle niveauer, idet der både har været nationale, kommunale og lokale centraliseringsbeslutninger. Post Danmark har lukket postfunktioner af betydning for lokalområderne, hvor projekterne er placeret, staten har skåret ned i tilskuddene til forskellige institutioner, kommunerne har lukket landsbyskoler i flere af de her omtalte landsbyer (alle steder er der efterfølgende blevet oprettet friskoler), og lokale borgere har valgt nærbutikken fra i forhold til et centralt placeret indkøbscenter. Der har altså i projektperioderne været flere ting, der har arbejdet imod projektmagernes initiativer. Modsvaret fra projekterne har været forsøg på oprettelse af lokale IT arbejdspladser, nye lokale boliger, friskoler og specialbutikker/oplevelsesbutikker.

Sammenfatning

Ovenstående gennemgang viser, at projekternes involvering i skabelsen af direkte erhvervsaktivitet er begrænset til et lille antal projekter. Mange projekter har derimod valgt en mere social tilgang til løsningen af de lokale problematikker, dog for flere projekter med det bagvedliggende håb, at en sådan strategi ligeledes vil kunne føre til lokal fremgang samlet set og altså også økonomisk. Tidshorisonten for udviklingen gennem skabelsen af såkaldte gode sociale cirkler er længere, end hvis projekterne var sprunget direkte ud i at etablere erhvervsudvikling. Det er imidlertid vores indtryk, at projektmagerne har opnået en meget god forankring af projekterne i og med at projekterne har medtænkt den sociale dimension. Og der ses tendenser til, at projektmagerne, når først de har fået sig organiseret og er lykkes med eksempelvis socialt orienterede projekter, får mod på at engagere sig i yderligere lokal udvikling, herunder mere erhvervsrettet udvikling.

8. Hvordan indgår IT i projekterne?

Det tidligere By- og Boligministerium lagde i udmeldingen af de to bypuljetemaer vægt på IT som et tværgående element til sikringen af erhverv, service og uddannelsesmuligheder i landsbyerne og de mindre byer. I udmeldingen af ”Den bæredygtige landsby” stilles der således følgende spørgsmål:

”Kan landsbyen blive et nyt aktivitetscentrum, hvor der skabes et IT baseret netværk af viden, som alle indbyggere kan trække på, eventuelt til fjern- og videreuddannelse?”.⁴¹

Der skrives videre i udmeldingen af ”Mindre byer – større muligheder” at:

”Den informationsteknologiske udvikling åbner for større lokaliseringsfrihed end hidtil. Den giver de mindre byer mulighed for at tiltrække nye typer af arbejdspladser, og kunder og brugere vil blive mindre afhængige af geografiske afstande. Det kan gøre bosætning i de mindre byer mere attraktivt og kan give mulighed for at bruge den tilstedeværende viden og erhvervs erfaring på en ny måde”.⁴²

Ligeledes stiller ministeriet spørgsmålet:

”Hvordan kan mulighederne indenfor telekommunikation skabe nye arbejds- og uddannelsespladser i de mindre byer for eksempel gennem elektroniske forsamlingshuse og nye former for internetcaféer?”.⁴³

Dette afsnit vil med udgangspunkt i ministeriets tanker om IT anvendelse i relation til erhverv og service og nedenstående syn på det demokratiske aspekt ved IT anvendelse redegøre for de 18 projekters brug af denne teknologi og betydningen af den i de berørte landsbyer og mindre byer. Der vil blive set nærmere på følgende områder:

- IT og demokrati - optimister, pessimister og skeptikere
- Oprettelse af hjemmesider
- Anden IT anvendelse
- IT som et middel til at fremme deltagelse og fastholde og/eller etablere erhverv og service

⁴¹ By- og Boligministeriet (2001): *Den bæredygtige landsby – Faktaark*, (http://www.social.dk/media/SM/Bolig/Baeredygtighed_og_oekologi/Den_baeredygtige_landsby.ht).

⁴² By- og Boligministeriet (2000): *Mindre byer – større muligheder – Faktaark*, (www.ebst.dk/file/2416/mindre_byer_storre_muligheder.pdf), (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).

⁴³ Ibid.

IT og demokrati - optimister, pessimister og skeptikere

Det gælder for størsteparten af de 18 projekter, at de har inddraget IT i løbet af projektperioden. Det være sig i forbindelse med oprettelse af hjemmesider og i andre sammenhænge. Der er fra forskellig side varierende opfattelser af betydningen af inddragelsen af IT. Det understreges bl.a. i en teoretisk tilgang med fokus på "Democratic divides", som tager udgangspunkt i de demokratiske muligheder og uligheder, der kan opstå på grund af ulige adgang til og kompetence i anvendelsen af IT redskabet. Det være sig i forhold til både socialt og politisk engagement samt deltagelse. Der kan skelnes mellem henholdsvis optimisterne, pessimisterne og skeptikerne inden for denne tilgang.⁴⁴

Optimisterne har stor tiltro til IT mediet, idet de forventer, at IT og herunder internettet vil gøre det nemmere at få adgang til relevant information, da det forbedrer forbindelseslinierne mellem almindelige borgere og forskellige former for organisationer. Internettet kan derfor ifølge optimisterne hjælpe til at overvinde traditionelle barrierer for deltagelse. Ifølge pessimisterne vil dette ikke ske. Pessimisterne fremhæver derimod, at IT og internettet vil gøre det sværere for de i forvejen svage og lettere for de i forvejen stærke borgere at få adgang til information og blive hørt. Teknologien forstærker altså ifølge pessimisterne de eksisterende uligheder. I modsætning til optimisterne og pessimisterne mener skeptikerne ikke, at internettet har nogen nævneværdig effekt på socialt og politisk engagement og deltagelse.⁴⁵

Oprettelse af hjemmesider

Der er oprettet hjemmeside for størsteparten af projekterne under de to temaer. Det er således udelukkende projekterne i Kibæk, Kragenæs, Himmerland, St. Brøndum og til dels Samsø, som ikke har en hjemmeside, der formidler viden om projektet. Hvis man helt konkret ser på IT anvendelsen i projekterne, har den været det tværgående element, som ministeriet lagde op til. IT er således blevet en integreret del af mindst 2/3 af projekterne, hovedsageligt gennem hjemmesiderne. Hjemmesiderne kan på samme måde siges at være lig det IT baserede net af viden, som blev beskrevet i udmeldingen. Nogle eksempler på dette er www.lindeballe.dk og www.vrads.dk, hvor der virkelig er mulighed for at finde information om alt i de berørte lokalsamfund. En stor del af hjemmesiderne formidler viden om både sociale forhold og erhvervsforhold. Lokalområdernes erhvervsliv bliver således som nævnt ofte præsenteret på hjemmesiderne.

Tabel 8 på næste side viser en samlet oversigt over oprettede hjemmesider.

⁴⁴ Tobiasen, Mette (2003): *Digital Divide i Danmark*, Working Paper, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet, side 8-10.

⁴⁵ Ibid.

Tabel 8. Hvem har oprettet hjemmesider?

	Oprettet hjemmeside for projektet		Ikke oprettet hjemmeside for projektet
Projekter under "Den bæredygtige landsby"	Boddum-Ydby	www.boddum-ydby.dk	St. Brøndum
	Halkær	www.aadalen.org	
	Gudhjem-Melsted	www.gudhjem.nu	
	Lindeballe	www.lindeballe.dk	
	Vrads	www.vrads.dk	
	Horsens	www.landsbyraad.dk	
	Trustrup-Lyngby	www.tl2010.dk	
	Bøvling	www.bovling.dk	
	Idom	www.idom-raasted.dk	
	Outrup	www.outrup.net	
	Mellerup	www.mellerupby.dk	
Projekter under "Mindre byer - større muligheder"	Ry	www.kildebjerg-ry.dk	Kibæk
	Skørping	www.mindpark.dk	Kragenæs Samsø (se dog http://samsø.juhuu.dk/itloft/SamsøITloft-filer/frame.htm) Himmerland

Anden IT anvendelse

Ministeriet skrev ligeledes om elektroniske forsamlingshuse og nye former for IT caféer. Dette er indgået som elementer i projekterne i Idom, Boddum-Ydby, Vrads, Lindeballe, St. Brøndum og Kragenæs. For størsteparten af disse projekter er der oprettet/indrettet IT caféer i, eller i tilknytning til, købmandsbutikker.

Med hensyn til det tidligere By- og Boligministeriums udsagn om, at informations-teknologien skulle kunne åbne for større lokaliseringfrihed end hidtil, ligesom den medfører mindsket afhængighed af geografiske afstande, er resultaterne ikke helt så tydelige, til trods for at det var en generel forestilling på tidspunktet for udmeldingen. Specielt det, at de geografiske afstande vil få mindre betydning, har vist sig ikke at holde stik. Det projekt, som fra starten havde fjernarbejdspladser som sit mål, blev således afbrudt tidligt i forløbet og indgår derfor ikke i denne evaluering. Et andet projekt, som satsede på etablering af et Call Center og tele-

marketing på Samsø, kunne heller ikke indfri sine projektmål. Der er således ifølge projekterfaringerne forhindringer at overvinde, før IT kan siges at have overvundet de geografiske barrierer.

Med hensyn til IT og uddannelse er projektresultaterne ligeledes ikke overvældende. Nogle projekter har været involveret i forskellige former for kurser for lokale borgere i forbindelse med projekternes IT caféer eller i IT caféer oprettet af andre i lokalområdet eller af kommunen. Nogle steder kan IT cafeerne bruges til eksempelvis fjernstudier. Et projekt, Lindeballe, har desuden deltaget i et forsøg for Amtscentralen for Undervisningsmidler i Århus, der gik ud på at være koblet op via web-kamera til en landsby i Italien. Dette kan ses som et uddannelseselement, der samtidig sætter de geografiske afstande på spil. I Lindeballe har man desuden forsøgt sig med etableringen af forskellige former for kurser i voksenuddannelsesregi, mens man på Samsø har gennemført en telemarketingsuddannelse. Uddannelseselementet har dog i mest udpræget grad indgået i projekterne på den måde, at den IT, projekterne har stillet til rådighed, har gjort det nemmere for lokale borgere at stifte bekendtskab med IT mediet og begynde at anvende det i dagligdagen.

IT som et middel til at fremme deltagelse og fastholde/etablere erhverv og service

På det tredje statusmøde for projekterne, som blev afholdt som et IT møde den 4. marts 2003, blev projektmagerne spurgt om, hvordan IT dels kan være med til at fremme deltagelsen i projekternes aktiviteter og til at bidrage til fastholdelse og etablering af erhverv og service.

Med hensyn til deltagelsen i projekternes aktiviteter, gav projektmagerne udtryk for, at de ikke har problemer med at sikre en bred deltagelse. Dette skyldes til dels, at de udgiver netaviser og foldere og at informationsniveauet omkring fællesaktiviteter og lokale emner derigennem tages op. De pointerede dog, at man skal huske, at ikke alle har IT, og at det derfor også er nødvendigt med lokale nyhedsbreve i papirform. Flere gjorde, i stil med de tidligere nævnte pessimister, opmærksom på begrænsningen i anvendelsen af IT som mobiliserende redskab. De nævnte bl.a., at det er gennem direkte dialog og meningsudveksling, at engagement opstår og styrkes. Et forslag til, hvordan IT anvendelsen kan styrke engagementet, var ifølge en projektholder, der lagde sig op af de tidligere nævnte optimister, en såkaldt "schweizermodel", hvor flere lokale problemstillinger bliver lagt ud til valg via hjemmesiden. Der var flere, der bifaldt ideen, men de gjorde samtidig opmærksom på, at der er grænser for, hvor meget man kan overkomme at forholde sig til, og at problemet med, at en del ikke har en computer med internetadgang, fortsat eksisterer.

Flere projekter nævnte problemer omkring de unges manglende engagement og de ældres problemer med at tage IT til sig. Med hensyn til de unge har nogle forsøgt at løse det ved at tilbyde de unge at spille spil og surfe på nettet, hvilket har tiltrukket nogle. Endvidere nævner projektmagerne, at det kan tiltrække unge, hvis der også inddrages anden teknik, eksempelvis digitalkamera. Et sted havde man

planer om at sætte fokus på de unges engagement gennem IT ved en kommende temauge i de lokale skoler. Hvad angår de ældre blev det nævnt som et problem nogle steder, at denne aldersgruppe ikke synes at interessere sig for IT. Dette er dog forsøgt imødekommet ved afholdelsen af specielle kurser rettet mod den ældre aldersgruppe, hvilket har fået flere til at interessere sig for og anvende IT.

Med hensyn til IT's betydning for deltagelse er der altså både optimister og pessimister at spore blandt deltagerne i IT statusmødet. IT kan være begrænsende for mobiliseringen, da ikke alle har lige adgang til teknologien. På den anden side kan IT også tiltrække grupper, som ellers ikke ville have deltaget, eksempelvis unge, som er fascineret af mulighederne i den nye teknologi. Det kan således konkluderes, at IT ifølge projektmagerne har en betydning for deltagelsen. Det er dog en betydning, som peger i både optimistisk og pessimistisk retning.

Der var på statusmødet bred enighed om, at IT kan være med til at styrke det lokale erhvervsliv. Som allerede nævnt reklamerer flere hjemmesider for lokale erhvervsdrivende, ligesom der linkes til de erhvervsdrivendes hjemmesider. IT kan ligeledes være med til at udvikle netværk mellem lokale erhvervsdrivende. I første omgang kan det imidlertid være et problem at få etableret netværkene mellem lokale virksomheder gennem IT. Dannelsen af lokale netværk mellem virksomheder kan ligeledes fremme, at man får lavet fælles IT løsninger og funktioner og derigennem skabe nye job, på en slags IT centraler. Det blev ligeledes nævnt, at udviklingen af IT kan betyde, at mange virksomheder ikke længere er bundet til bestemte områder, men bliver mere mobile og derfor vil overveje at slå sig ned i landdistriktsområder. Da IT er multifunktionel anvendes det også i nogle projekter til at udvide serviceudbuddet gennem den lokale købmand med for eksempel bibliotekstjeneste.

Sammenfatning

Overordnet kan det siges, at projektmagerne med hensyn til erhverv og service har samme optimistiske tilgang til betydningen af IT, som ministeriet havde i sin udmelding. De taler om øget mobilitet for virksomhederne, job på IT centraler og så videre. De konkrete projekteksempler viser imidlertid ikke, at dette er direkte realiserbart. Projekterne viser snarere, at anvendelsen af IT som et middel til at skabe og synliggøre netværk er en mulighed, eksempelvis gennem den eksponering der kan ske via en lokal hjemmeside. IT spiller således en rolle på dette forholdsvist snævre plan. Hvis teknologien også skal bringes til at spille en rolle med hensyn til mobilitet og nedbrydning af geografiske barrierer samt skabelse af job på IT centraler, skal der tilføres yderligere ressourcer til udviklingen af netop denne dimension i projekterne.

Alt i alt har betydningen af IT i de berørte landsbyer og mindre byer udviklet sig gennem projektperioderne fra at være meget lidt anvendt til at blive et aktivt element i formidlingen af informationer om projekterne og de aktuelle lokalområder. Det er dog aldrig blevet til de vidtgående resultater, som ministeriet lagde op til i sin udmelding. Dette skyldes til dels, at en meget lille del af projekterne har haft

IT anvendelsen som deres egentlige genstandsfelt. Det har blot været et middel blandt andre til at nå de opstillede projektmål.

9. Statusmøder

De 18 projekter har, mens deres projekter har været i gang, været forpligtiget til at deltage i statusmøder arrangeret af CFUL.⁴⁶ Der er blevet afholdt i alt fire statusmøder i henholdsvis Esbjerg, Vrå, på internettet og i Rødding. De første tre statusmøder var udelukkende med deltagelse af repræsentanter for bypuljeprojekterne. Det sidste statusmøde var herudover arrangeret med deltagere fra en række andre støtteordninger som Landdistriktpuljen, LEADER+ og artikel 33 samt centrale embedsmænd. Der har på den måde været fokuseret på erfaringsudveksling både bypuljeprojekterne imellem og til andre beslægtede projekter. I dette kapitel vil nogle af erfaringerne, opsamlet på statusmøderne, blive præsenteret ved en gengivelse af materiale fra henholdsvis det første og det sidste statusmøde. I den sidste del af kapitlet vil vi samle op på effekten af statusmøderne og på den dobbelte funktion, CFUL har haft som evaluator og formidler.

Der er tale om direkte gengivelse af materiale fra statusmøderne. Der er altså ikke blevet ændret i referaterne. Dette betyder, at kapitlet vil have en anden karakter med hensyn til sprog og opsætning end de tidligere kapitler.

1. statusmøde

På besøgene hos projekterne i efteråret 2001 iagttog CFUL fire gennemgående problemstillinger, som kom til at danne udgangspunkt for en workshop på det første statusmøde, som blev afholdt den 16. januar 2002. Det drejede sig om:

- Ildsjæle
- Konsulenter
- Visioner
- Netværk/samarbejde

*Den første diskussion i workshoppen handlede således om ildsjæle og spørgsmålene lod:*⁴⁷

- Hvad er en ildsjæl i lokalt udviklingsarbejde?
- Er det ildsjælens ansvar at få resten af befolkningen engageret?
- Hvilke metoder har I brugt til at engagere lokalbefolkningen?

Der blev generelt skelnet mellem ordene 'ansvar' og 'opgave' og deres betydning. Der var bred enighed om, at det er en del af en (ulønnet) ildsjæls opgave at engagere borgerne i lokalsamfundet. Men ildsjælen har ikke et reelt ansvar for hverken engagement i, eller formidling af, projektet - men ofte påtager ildsjælen sig alligevel ansvaret.

Derimod er det en del af den lønnede konsulents opgave at engagere befolkningen - "det er det, han får sine penge for".

⁴⁶ Projektet Skørping Mindpark har ikke deltaget i statusmøderne.

⁴⁷ Referatet af dette workshopemne er udarbejdet af Kathrine Sorber, Erhvervs- og boligstyrelsen.

Flere mener, at der er tilfælde, hvor det kan skabe en distance, hvis 'ildsjælen' (ikke konsulent) bliver lønnet for indsatsen. Andre anfører, at aflønning sikrer konsulentens uafhængighed og dermed frihed til at skære igennem de eventuelle lokale særinteresser m.m.

Hvis et projekt ikke er funderet i et behov eller ønske i lokalbefolkningen, er det en vanskelig opgave at engagere lokalbefolkningen - ligegyldigt om projektlederen er lønnet eller ej.

Hvis et projekt er bæredygtigt, så kommer engagementet af sig selv - men hvis ikke, så dør det af sig selv.

Det er vigtigt for projektets gennemførelse og succes, at ildsjælen er forankret i lokalmiljøet (har kendskab til eventuelle behov og ønsker), for ellers kan det være meget svært at få en konstruktiv kontakt til lokalbefolkningen – der skal kunne 'trykkes på de rigtige knapper på de rigtige tidspunkter'.

Der kan være områder, hvor det er svært at finde og inddrage kvalificerede borgere til deltagelse i projekterne. Dette er et stort problem, da det ofte er i de egne, der især kan være behov for visionære og positive initiativer for at vende en negativ udvikling.

En deltager fremlagde følgende 'ligning' for at sikre, at et projekt kan gennemføres med succes:

Accept af projekt & Kvalitet i projekt = / kan skabe Succes.

Det skal forstås på den måde, at hvis der er overensstemmelse/balance imellem borgernes accept af projektet og dets indhold, er der en stor mulighed for, at projektet bliver en succes.

På spørgsmålet om, hvilke metoder projektdeltagerne har benyttet for at inddrage/engagere befolkningen, blev det nævnt, at man har:

- Sikret konsensus om projektet
- Skabt et bredt samarbejde i alle faser
- Sikret at de involverede er kompetente til at løfte deres opgaver
- Koordineret indsatsen mellem de involverede parter
- Tilstræbt et synligt (del)resultat tidligt i processen for at "fange" opmærksomheden
- Tilstræbt at deltagerne kan "profitere" af projektet – prestige og/eller økonomisk
- Sikret forankring og ejerskab efter afslutningen
- Etableret arbejdsgrupper
- Udført fællesarbejde; dvs. fælles fysisk udførelse af arbejde

- Brugt opsøgende kontakt – stemme dørklokker og/eller telefonisk kontakt
- Skrevet pressemeddelelser i lokalaviser
- Produceret husstandsomdelte foldere
- ”Fortalt historien igen og igen”; dvs. kontinuerligt arbejdet med at engagere/fastholde borgernes interesse

Andre faktorer af betydning for en ildsjæls indsats og arbejde:

- Tidsbegrænsede opgaver, da det er vigtigt at sikre, at ildsjælen har ”stamina” til at gennemføre opgaven
- Klar definition af projektet – med hensyn til omfang og tid
- Miljøet er vigtigt for et projekts succes, dvs. hvordan er lokalbefolkningens sammensætning, uddannelsesmæssige baggrund, traditionen for privat initiativ/iværksætning m.v.
- Der er et vist element af ”Catch 22” i forbindelse med gennemførelse af projekter; dvs.: ingen handling (fra ildsjæl) = intet engagement (fra borgere) = ingen handling (fra ildsjæl) = intet engagement (fra borgere) ... etc. etc.

Det blev nævnt, at ”en ildsjæl er en person, der ikke accepterer et nej, men som blot betragter det som en forløber til et ja ...”

Den anden diskussion i workshoppen handlede om konsulenter og spørgsmålene lød:⁴⁸

- Hører konsulentbistand hjemme i projekter om lokalt udviklingsarbejde?
- Hvem skal formulere konsulentens arbejde?
- Hvilke erfaringer har I med inddragelse af ekstern bistand?

Der blev føjet et spørgsmål mere til:

- Hvad bør konsulentens rolle være?

I de tre runder var der ikke tale om en afvisning af konsulenter som medspillere, hvorfor hovedspørgsmålet må besvares med, at konsulentbistand kan høre hjemme i lokalt udviklingsarbejde.

Til gengæld var der forskellige bud på, hvad konsulenter hidtil har været brugt til. I enkelte tilfælde har konsulenter taget initiativet til projekter, i andre har de været hidkaldt til at udforme ansøgningerne, efter at man lokalt havde fundet en idé. Flere har anvendt konsulenter til ekspertbistand inden for dele af projekterne og enkelte til at styre og afvikle projekterne.

⁴⁸ Referatet af dette workshopemne er udarbejdet af Hanne Tanvig, CFUL.

Til trods for disse forskellige anvendelser af konsulenterne hidtil viste der sig en temmelig klar og ens holdning til, hvilken rolle de bør spille, bl.a. belært af erfaringer. Konsulenter bør inddrages i specialistfunktioner inden for afgrænsede delopgaver, og når de lokale enten selv mangler påkrævet viden, eller der er indlysende fordele ved at inddrage udenforstående, for eksempel fordi der kan spares tid, eller fordi man har behov for en ”neutral” aktør. Med andre ord var der en klar holdning til, også efter at have gjort erfaringer med det modsatte, at man lokalt skal sikre sig ejerskabet til, og styringen af, projektet. Dagsordenen skal sættes lokalt.

Blandt forudsætninger for et vellykket samarbejde med konsulenter blev det tydeligt markeret, at konsulenterne skal være velkvalificerede inden for det, man efterspørger hjælp til, og at man lokalt skal kunne matche konsulenterne forståelsesmæssigt, således at der kan indgås klare aftaler og undgås misforståelser. Nogle steder er det måske en fordel, at man selv arbejder med projekterne fuldt og helt for at lære af alle de processer og erfaringer, man får ad den vej – og så i næste runde har større fordel af at inddrage konsulenterne.

Når alt dette er skrevet, skal dog også fremhæves, at rollerne for konsulenter kan være anderledes - men det er i tilfælde, hvor projekter ikke som disse har et sigte på langsigtet lokal udvikling, men for eksempel på etablering af en afgrænset størrelse (bygninger etc.). Når lokale udviklingsprojekter rummer etablering af for eksempel en bygning, er succesen ikke nødvendigvis hjemme, hvis bygningen bliver etableret, men først når den anvendes efter den pågældende hensigt af de lokale beboere.

Den tredje diskussion i workshoppen handlede om visioner, og spørgsmålene lød:⁴⁹

- Kan man forvente enighed om fælles visioner for lokalsamfundet?
- Hvordan finder man ud af, hvad et lokalsamfund ønsker?
- Hvilke praktiske erfaringer har I med at realisere visioner?

Som udgangspunkt startede alle grupper ud med at sige, at man ikke kan forvente enighed om fælles visioner for et lokalsamfund. Et lokalsamfund ønsker ikke noget, men nogle mennesker ønsker noget, og andre noget andet. Efterfølgende blev det dog fulgt op med, at man på den overordnede plan kan blive enige, men at der dukker særinteresser op, når det bliver konkret. Det er derfor nødvendigt at sætte bredt, det vil sige at finde fælles mål på et bredt plan. Noget som ”et godt sted at bo og leve” eller ”højere livskvalitet” vil være tilstrækkeligt overordnet til, at man vil kunne blive enige om det. Når visionen er blevet formuleret åbent og bredt, følger herefter strategierne til at nå målet, og her kan folk så vælge til og fra, alt efter hvad de har interesse i. Der skal så at sige fyld på en vision. Man bør både have langsigtede mål og delmål, det vil sige små succeskriterier, og så uddelegere opgaven til de, der har interesse for et bestemt emne, så de føler ansvar for opgaven. Man kan forholde sig til og brænde for en enkelt del af visionen. Det blev

⁴⁹ Referatet af dette workshopemne er udarbejdet af Annette Aa. Thuesen, CFUL.

nævnt, at det på samme tid er godt for visionen at blive konkretiseret, og godt for det konkrete at have visionen!

Det vigtigste i at prøve at opstille en vision blev fremhævet som debatten i det. Man skal snakke om tingene hele tiden og passe på med ikke at ville forsøge at overbevise andre. Derfor burde man eventuelt også spørge folk om, hvad de vil spørges om!

Også de utilfredses ønsker og kommentarer bør indgå aktivt i projektarbejdet. Som det blev sagt, så skal brok huskes og noteres, så man bliver klar over, det er der. Det er ligesom et energiregnskab – det øjeblik man starter med at registrere det, så tager det af... Desuden medfører modstand nye vinkler på tingene.

Af praktiske erfaringer havde projektdeltagerne afholdt borgermøder og fremtidsværksteder og nedsat arbejdsgrupper. Et projekt fortalte, at man efter borgermøderne havde oprettet arbejdsgrupperne på nettet, som folk kunne melde sig til. Hvis der efterfølgende var emner uden tilmeldte, så måtte det betyde, at gruppen ikke var nødvendig, hvorfor den ikke blev oprettet. Dette blev af andre opfattet som en lidt kontant måde at afgøre emnernes relevans på, da det blev fremhævet, at der er forskel på it-netværk og menneskelige netværk.

Det blev nævnt, at det er vigtigt, at de, der holder borgermødet, repræsenterer alle dele af sognet, og at alle repræsentanter siger noget under borgermødet. Man skal sprede budskabet og lade mange udtale sig. Så bliver det ikke et personligt godt eller dårligt forhold til den, der taler, der afgør, om man vinder interesse for ideen.

Et projekt fortalte, at man kunne tage en flaske rødvin med og så træde ind hos folk og spørge dem om det, man var interesseret i at få at vide. Til dette blev det imidlertid svaret, at der var en fare i, at man kunne komme til at træde ind over dørtærskler, som man ikke skulle være trådt ind over.

Hvad angår fremtidsværksted, blev det nævnt som et godt arbejdsredskab, der sikrede mindretallets ret til at blive hørt. Man kan eksempelvis bruge fremtidsværkstedsbegrebet til at diskutere livskvalitet og bruge gule lapper til at flytte rundt med for løbende at tematisere diskussionen.

Den fjerde diskussion i workshoppen handlede om netværk/samarbejder, og spørgsmålene lød:⁵⁰

- Kan projekter omkring lokalt udviklingsarbejde gennemføres uden samarbejde mellem virksomheder, offentlige og frivillige instanser ?
- Hvem skal være initiativtager?
- Hvilke netværk indgår I selv i?

Der var bred enighed om, at det ville være bedst med et samarbejde mellem parterne, men at det ikke var en forudsætning for, at et projekt havde succes. Det ville være bedst, fordi der i lokalt udviklingsarbejde er brug for at trække på alle ressourcer.

⁵⁰ Referatet om dette workshopemne er udarbejdet af Pia Heike Johansen, CFUL.

Flere gav udtryk for, at samarbejde med de kommunale myndigheder kunne være tungt og besværligt. ”Der skulle et generationsskifte til i embedsmandsstanden i vores kommune, før der var nogen, der begyndte at interessere sig for vores landsby”, fortalte en af deltagerne. Der var flere, der bakkede ham op ved at sige, at kommunen virkede som stopklods, at det var svært at tale med kommunen, fordi kun nogle få kendte til, hvad der foregik i landsbyerne. Der var bred enighed om, at det var vigtigt med en positiv modtagelse ved kommunen, og at man måtte huske, at embedsmænd er et serviceorgan for politikere og borgere, og at det er politikerne, der foretager prioriteringer.

Nogle kommunalt styrede projekter gav udtryk for, at det kunne være vanskeligt at engagere et bredt udsnit af befolkningen. At det oftest var nogle få ildsjæle, der var deres kontaktpersoner, og at de ofte havde meget at gøre. Ildsjælene brugte deres fritid, og den lå oftest uden for embedsmændenes arbejdstid, så det kunne være vanskeligt for embedsmændene at få kontakt med dem.

Flere havde oplevet vanskeligheder med at mobilisere erhvervslivet og få dem til at indgå i et samarbejde. Det var en opfattelse, at erhvervslivet kun ville deltage, hvis de kunne se en fortjeneste på kort sigt. Mange lokale erhvervsdrivende har baseret sig på job uden for lokalområdet og har derfor nok at lave, og har ikke brug for at profilere sig lokalt. Andre mente dog, at det var en forudsætning, at erhvervslivet var positivt, og at de mange steder var repræsenteret som menige i borgerforeningsbestyrelser og projektgrupper.

Med hensyn til hvor initiativet skal komme fra, mente en del, at det skulle komme nedefra. Her måtte en del kommunalt styrede projekter dog gøre opmærksom på, at der er forskel på befolkningsgrundlaget med hensyn til ressourcer, så derfor kan man ikke altid forvente, at forandringer kommer nedefra. Det fik en deltager til at give udtryk for, at det måske ikke er så vigtigt, hvem der tager initiativet. Det er vigtigere, at der er nogle til at tage imod det.

De fleste indgik i netværk på den ene eller den anden måde, så snakken gik mere på, hvordan man fik kontakter, og om det var formelle eller uformelle netværk, man trak på.

Der var en del snak om traditioner omkring foreningslivet. At de steder, hvor foreningslivet var aktivt, var der naturligt større kontakt mellem repræsentanter for de forskellige samfundsdele, og derfor var det lettere at opnå kontakter. En gav udtryk for, at netværk indgås i foreningerne, her mødes man på tværs. Politikere, embedsmænd, lokale erhvervsdrivende og frivillige ildsjæle opbygger uformelle kontakter, man kan trække på i projekterne. Så kan de måske senere blive formelle. En anden deltager mindede om, at samarbejdet bygger på fælles kulturel baggrund og traditioner, og nogle steder er der tradition for at indgå i netværk, andre steder for at overlade ansvaret for lokal udvikling til en enkelt af parterne.

4. statusmøde

Seminaret "Når vi sammen vil noget mere" fandt sted d. 13.-14. juni 2003 på Rødding Højskole. Formuleringen af fremtidens landdistriktspolitik blev diskuteret, og dette notat om arrangementet er derfor først og fremmest møttet på centrale beslutningstagere og embedsmænd, som skal tage stilling til fremtidens landdistriktspolitik.⁵¹ Det fulde formål med seminaret var, at projektmagere og centrale embedsmænd kunne udveksle erfaringer ved anvendelse af diverse støtteordninger for udvikling i landdistrikterne. Desuden var det at drøfte, hvordan fremtidens landdistriktspolitik kunne udformes, og hvordan støtteordningerne burde være. På seminaret deltog projektmagere, som inden for de seneste to år havde modtaget støtte fra en af de fire puljer:

- Landdistriktpuljen
- Bypuljen (landsbyprojekterne)
- LEADER+
- Artikel 33

Desuden deltog administratorer af de respektive ordninger. I alt var der samlet 72 personer fra hele landet og stort set lige mange mænd og kvinder. De to dage var bygget op omkring to workshops med følgende temaer⁵²:

- Hvad kan vi lære af hinanden på tværs af støtteordningerne?
- Hvad skal der ske i vore landdistrikter – og med hvilke midler?

Hvad kan vi lære af hinanden på tværs af støtteordningerne?

På tværs af støtteordningerne var der mange fælles erfaringer - de store linier fra den først workshop var:

- Støtteordningernes eksistens har fremmet den lokale aktivitet - "gulerødderne" har virket
- Der foregår meget mere for de relativt beskedne projekttilskud, end man centralt havde forestillet sig
- Der er et overlap mellem de forskellige støtteordningers målsætninger og temaer. Der var heller ikke den store forskel på mange af deltagernes pro-

⁵¹ Tanvig, Hanne (2003): *Når vi sammen vil noget mere* – erfaringsudveksling på tværs af støtteordninger, notat fra konferencen af samme navn, CFUL.

⁵² Til inspiration og som oplæg til debatten indgik desuden kommunalforsker, lektor, ph.d. Roger Buch: "Hvor er de lokale ildsjæle i debatten om kommunalreformen – og hvor er debatten?", Britta Schall Holberg: "Projektmageri eller dansen om guldkalven?", Centerleder Hanne Tanvig, CFUL: "Omrids af landdistriktsaktiviteter i dagens Danmark" og "Efter LEADER+ og flere af de andre – et bud på fremtidens landdistriktspolitik"

jekter indenfor samme temaer, selvom de var finansieret af forskellige kilder

- Der er dog stor forskel på omfanget af aktiviteter fra region til region
- Befolkningssammensætning betyder meget for omfang og art af projektaktivitet
- De fleste aktiviteter er relativt små og præget af at skulle fremme socialt og kulturelt liv i landsbyen mere end det økonomiske liv eller erhvervsudviklingen, når der ses bort fra projekter rettet mod turisme
- Støtteordningernes temaer og formkravene har virket styrende i bestemte retninger, men mere på godt end ondt, idet mange anså det for at have skærpet projekternes kvalitet
- Flere af ordningernes krav til udarbejdelse af en forudgående plan for områdets udvikling virker uhensigtsmæssigt, fordi der kommer til at foreligge mange planer, som ikke er koordineret indbyrdes og ej heller med de øvrige lokale og regionale planer og programmer
- Projektmagerne fastholdt, at ideer og initiativer til projekterne opstod fra en kombination af lokale behov, nød og deres egne interesser og først i anden omgang ud fra et kendskab til ordningernes eksistens
- Der er ofte tale om Tordenskjolds soldater
- Efter udløb af en projektperiode genopstår mange projekter i nye klæder, når der er nye støttemuligheder
- Professionelle ildsjæle er ofte nødt til at søge deres egen løn delvist finansieret igennem nye projekter
- I lokalsamfund med flere års erfaring med projektmageri er der en tendens til at slippe den helt frivillige organisering og i stedet formalisere arbejdet (landsbyråd) og etablere en (delvist) lønnet koordinatorfunktion
- Støtteordningerne er formet til igangsætning af nye tiltag, hvor der i mange tilfælde mest er behov for støtte til "simple" anlæg og drift af daglige services og faciliteter – som lokalsamfundet eller kommunen ikke har råd til
- Der kan være en tendens til at dække kommunale driftshuller med kamouflerede projektaktiviteter
- Kravet til altid at skulle formulere nye innovative projekter fører ofte til kreative ordvalg og skrivetekniske øvelser
- De nationale ordninger er meget nemmere at administrere og arbejde med end EU-ordningerne. Dog finder man heller ikke dem så slemme endda i forhold til flere andre EU-programmer
- Der er behov for at finde løsninger på kravet til offentlig medfinansieringsproblematik, når staten ikke afsætter tilstrækkelige midler, og kommuner og amter ikke har råd til at medfinansiere. Det rammer især de svageste områder

- Kravet til offentlig medfinansiering bevirker, at erhvervsprojekter nemt bliver underkendt på grund af frygt for kritik forårsaget af mulighed for konkurrenceforvridning

Hvad skal der ske i vore landdistrikter – og med hvilke midler? - Flere boller på suppen i fremtidens landdistriktspolitik – de store linier fra den anden workshop

- Landdistriktspolitik skal have større status og nationalt tilføres flere midler (og dermed også flere EU-midler). Præget af spredt fægtning og politisk svaghed skal erstattes
- I forbindelse med den nye kommunale struktur bør det sikres, at landdistriktsudvikling får en politisk/administrativ platform
- Der er behov for koordinering på både centralt, regionalt og lokalt niveau (vertikalt og horisontalt)
- De lokale særpræg og bottom up princippet og det folkelige engagement skal tilgodeses men kombineres med en top down tilgang – i stedet for at udelukke hinanden
- Der bør kun være én landdistriktsindgang/et ”kontor” i hver region
- Der skal (kun) udarbejdes én udviklingsplan for hvert område, som favner diverse ordninger, herunder for eksempel også Agenda 21
- LEADER metoden og ikke mindst organiseringen i lokale aktionsgrupper kan anvendes med fordel (også uden for LEADER områder)
- De forskellige ordningers midler bør samles og tildeles regionerne/de lokale aktionsgrupper som rammebevillinger udmålt efter objektive kriterier
- En følgelovgivning skal sikre, at de nye organisationer får et selvstændigt og tilstrækkeligt råderum i forhold til den kommunale/regionale struktur, og at midlerne anvendes til formålet og ikke indgår i kommunal eller regional drift i øvrigt
- De særligt betrængte områders daglige drift af simpel serviceforsyning (for eksempel små øer) skal støttes særskilt, så man ikke som nu er henvist til at søge projektstøtte
- Mange er bekymret for regeringens håndtering af landdistriktspolitik og ser en ulempe ved at gøre støtteordningerne mere enstrengede, fordi de derved bliver mere synlige og mere følsomme i det politiske landskab

Opsamling på statusmøderne og på CFULs dobbelte rolle som evaluator og formidler

Vi har i CFUL gennem arbejdet med evalueringen skullet udfylde en dobbeltrolle som evaluator og formidler. På den ene side har vi fulgt og evalueret de 18 støttede projekter for at sikre overførsel af viden projekterne imellem og til andre lignende projektinitiativer. På den anden side har vi stået for afholdelsen af fire statusmøder og derigennem formidlet relevante emner for projekterne. Et gennem-

gående kendetegn har desuden været, at vi i CFUL ikke har haft nogen myndighedsrolle i forhold til projekterne, men at erfaringsudveksling har været det centrale.

Erfaringsudveksling har således været det gennemgående nøgleord for CFUL under evalueringen. Hvor en del projekter netop har mødt os med en forestilling om, at vi havde en slags myndighedsopgave i forhold til at meddele ministeriet, om projektinitiativerne var i orden eller ej, har vi fra CFUL måttet gøre meget ud af at fortælle, at dette ikke var vores primære rolle, og at det derfor har været relevant at formidle både gode og dårlige erfaringer videre. Vi har haft til opgave at samle de generelle erfaringer fra projekterne, hvilket er blevet til denne rapport bestående af både en generel del og en del om de enkelte projekter.

Vi har fra CFULs side været forholdsvis fleksible overfor at løse opgaven. I starten var der ikke tænkt nogen egentlig vejledningsopgave udover statusmøderne ind i evalueringen. Efterhånden som de indledende besøg skred frem, blev der dog fra tid til anden efterlyst vejledning fra projekternes side. Det skete hovedsageligt ved, at CFUL indgik i dialog med projektmagerne omkring relevante kontaktpersoner og videreudvikling af projekterne. Dette kunne med fordel have været benyttet i mere udpræget grad helt fra starten.

Det har været tydeligt på statusmøderne, og det fremgår også af ovenstående referater, at projektmagerne har haft mange relevante erfaringer at formidle videre til hinanden. Statusmøderne har på den måde bidraget til at udvide projektmagernes horisont udover det rent lokale. At projektmagerne har skullet afsætte tid til at deltage i statusmøderne er dog ikke i alle tilfælde blevet opfattet positivt. Dette har hovedsageligt skyldtes den tid, der skulle afsættes til det. Men overordnet set har der været en god stemning om og opbakning til statusmøderne.

Der kunne være gjort mere for at skabe mere forpligtende netværk mellem projekterne. De 18 projekter har været forpligtiget til at deltage i statusmøderne, så længe deres projekter ikke har været afsluttet. De har dog med en enkelt undtagelse ikke været forpligtiget til at holde kontakten med de andre projekter ved lige imellem statusmøderne. Det er vores indtryk, at det kunne have været til stor gavn, hvis der helt fra starten eksempelvis var blevet oprettet et diskussionsforum på internettet, hvor projekterne kunne have kommunikeret løbende udenom CFUL. Det ville have været et ekstra styrkende element i erfaringsudvekslingen oveni statusmøderne og den almindelige evaluering, og det ville være et element, der delvis kunne bryde de geografiske og tidsmæssige barrierer, som ellers eksisterer for erfaringsudvekslingen.

Alt i alt har den dobbelte rolle som evaluator og formidler dog fungeret godt. Det er vores opfattelse, at det er til god gavn for projekter i stil med de 18 her omtalte at indgå i forskellige former for netværk udenfor deres eget lokalområde.

10. Bæredygtighed - er projekterne virkelig bæredygtige?

Med udmeldingen af bypuljetemaet ”Den bæredygtige landsby” har ministeriet valgt at sætte fokus på begrebet bæredygtighed. CFUL har udbredt begrebet, således at projekterne under ”Mindre byer – større muligheder” ligeledes har skullet forholde sig til bæredygtighed gennem besvarelsen af et spørgeskema. Dette afsnit vil indeholde en afsluttende generel diskussion af de 18 projekters relation til bæredygtighedsbegrebet.⁵³ Der vil blive redegjort for følgende emner:

- Begrebet ”Bæredygtig udvikling”
- Opsamling på spørgeskemabesvarelser om bæredygtighed
- Socialt, økonomisk eller miljømæssigt orienterede projektmage-re/iværksættere
- Det tidligere By- og Boligministeriums og CFULs betydning i forbindelse med italesættelsen af bæredygtighedsbegrebet
- Er projekterne så virkelig bæredygtige?

Begrebet ”Bæredygtig udvikling”

Det tidligere By- og Boligministerium har antaget en bred fortolkning af begrebet ”bæredygtig udvikling”. Hermed henvises til, at der bliver anvendt en tilgang, som kan genkendes fra den første introduktion af begrebet bæredygtighed i forbindelse med Brundtland rapporten ”Vores fælles fremtid” fra 1987.⁵⁴ Af Brundtland rapporten fremgår det, at miljøproblemer ikke kan ses som et isoleret problem, men må sættes i relation til økonomiske og sociale forhold. Derfor er det angivet, at der er tale om en social, en økonomisk og en miljømæssig bæredygtighed, hvilket også er videreført i faktaarket for eksempelvis ”Den bæredygtige landsby”, hvor både erhverv, sociale forhold og miljø inddrages.⁵⁵

Der er ingen tvivl om, at ordet bæredygtig er blevet brugt meget de seneste år. Anvendelsen af begrebet er således blevet udvidet betydeligt, og ordet bruges da også i enhver tænkelig sammenhæng i dag. Dette må man have for øje, når der arbejdes med begrebet, idet det til en vis grad betyder, at begrebet er blevet udvandet. Vi vil her lægge os op af det tidligere By- og Boligministeriums forståelse af bæredygtighed som indeholdende de tre af hinanden afhængige dimensioner, socialt, økonomisk og miljømæssigt.

⁵³ To projekter, Samsø IT løft og Skørping Mindpark har af forskellige årsager ikke besvaret spørgeskemaet om bl.a. bæredygtighed.

⁵⁴ Brundtlandkommissionen (1987): *Vores fælles fremtid*, FN-forbundet og Mellemfolkeligt Samvirke, København.

⁵⁵ By- og Boligministeriet (2001): *Den bæredygtige landsby – Faktaark*, (http://www.social.dk/media/SM/Bolig/Baeredygtighed_og_oekologi/Den_baeredygtige_landsby.ht).

Resultater fra spørgeskemaerne

Det gælder generelt, at det for en stor del af projekterne hovedsageligt har været et økonomisk incitament, der har været den bagvedliggende årsag til projektets start. Mange har følt et økonomisk pres og har eksempelvis begrundet det med udtalelser som, at:

- Man var angst for faldende ejendomspriser
- Man havde set tendenser til, at det var vanskeligt at sælge huse i byen, og at de lokale butikker fik stadigt vanskeligere kår
- Der tidligere havde været meget mere liv i byen
- Det hele startede med erkendelsen af, at byen var trængt med hensyn til skole og butikker
- Man ønskede at komme op på et niveau, så man var selvforsynende
- Der var brug for flere erhvervsaktive hænder i byen
- Man følte, at der var brug for at få gang i den økonomiske udvikling, da man havde mistet en masse arbejdspladser⁵⁶

Alt sammen udtalelser, der sætter det økonomiske aspekt i centrum. Det er imidlertid interessant, at en stor del af projekterne, med det økonomiske incitament som udgangspunkt, vælger at løse problemet ved at søge at øge fællesskabet i deres lokalsamfund. Ved en gennemgang af de spørgeskemaer, projektmagerne besvarede indledningsvist, viser det sig således, at flest mener, at den sociale dimension af bæredygtighed er vigtigst for deres projekt.⁵⁷

Tabel 9. Vægtning af bæredygtighedsdimensionerne for de 16 projekter, som har besvaret spørgeskemaet

Prioritet	Antal projekter
Den økonomiske dimension	5
Den miljømæssige dimension	2
Den sociale dimension	9

Der er desuden bemærkelsesværdigt få projekter, der ifølge spørgeskemaerne involverer den miljømæssige dimension af bæredygtighed. Når den miljømæssige dimension af bæredygtighed for størstedelen af projekterne ikke er anset som cen-

⁵⁶ Udtalelserne er faldet på de indledende interview med projekterne.

⁵⁷ Projekterne Samsø IT Loft og Skørping Mindpark har ikke besvaret spørgeskemaet. For Skørping Mindparks vedkommende fordi projektet ikke har medvirket i CFULs løbende evalueringsproces.

tral, er det for det første fordi, at dimensionen ikke direkte kan relateres til genstandsfeltet. For det andet fordi, at fokus på vækst kun i enkelte projekter relaterer sig til vækst gennem fornyet anvendelse af naturressourcer og dermed et spørgsmål om bedre udnyttelse. I de øvrige projekter er det snarere et spørgsmål om udvidelse.

Det er ikke umiddelbart muligt udfra en gennemgang af projektmagernes besvarelser at nå til en entydig forståelse af hverken bæredygtighedsbegrebet som helhed eller af de enkelte dimensioner. Dermed heller ikke hvad det vil sige at være en bæredygtig landsby eller mindre by. Ved at italesætte bæredygtighedsbegrebet er der dog skabt basis for en uddybning af begrebet i forbindelse med en videre erfaringsudveksling mellem de ”bæredygtige” landsbyer og mindre byer.

Socialt, økonomisk eller miljømæssigt orienterede projektmagere

Den endogene tilgang vægter som nævnt lokalbefolkningens betydning for udviklingen. Det er derfor interessant her yderligere at dykke lidt ned i, hvad der har været projektmagernes motivation til at gå i gang med projekterne, samt hvad der generelt kan siges at kendetegne den involverede type projektmagere.

At have den sociale vinkel som sit udgangspunkt, når målet er økonomisk udvikling, er ikke nødvendigvis uhensigtsmæssigt, selvom det kan se sådan ud ved første øjekast. Fra forskellig side understreges netop vigtigheden af at have en bred tilgang til lokalsamfundsudvikling og ikke bare fokusere på erhvervsudvikling til trods for, at økonomisk udvikling er slutmålet. Det er nødvendigt at arbejde udfra en helhedsorienteret forståelse af lokalsamfund som værende mere end økonomi.⁵⁸

Det er også relevant at være opmærksom på, at der findes forskellige typer projektmagere. Herlau og Tetzschner opererer med betegnelserne ”uafhængige entreprenører” og ”sociale entreprenører”. De uafhængige entreprenører forfølger en funktionel eller emnebaseret strategi, mens de sociale entreprenører i vid udstrækning forfølger en territorial eller områdebaseret strategi.⁵⁹ Projektmagere under de to bypuljetemaer er hovedsageligt eksempler på det sidstnævnte, det vil sige de arbejder som sociale entreprenører for at opfylde en territorial strategi. Skelnes der mellem de to bypuljetemaer, er det projektmagere under ”Den bæredygtige landsby”, som falder bedst ind under betegnelsen sociale entreprenører. Dette kan ses ud fra de aktiviteter, som er gennemført i projekterne og kan til en vis grad forklare det manglende fokus på projekter, der direkte involverer erhvervsudviklingsinitiativer.

En ensidig fokusering på erhvervsudvikling er imidlertid, ifølge en endogen tilgang, heller ikke passende, når det kommer til landdistriktsudvikling. Landdistriktspolitik bør ifølge en endogen udviklingstilgang involvere langt mere end blot økonomiske faktorer, det vil sige en lang række emner relateret til både det sociale, det kulturelle og det økonomiske område. Dette bekræftes, når man ser på

⁵⁸ Se bl.a. Herlau, Henrik & Tetzschner, Helge (2001): *Fra jobtager til jobmager*, Samfundslitteratur.

⁵⁹ Ibid.

projekttitleerne under de to temaer. Projektmagerne har hovedsageligt valgt at fokusere på sociale og kulturelle aspekter, selvom incitamentene til, at de gik i gang, har været økonomiske. Man kan sige, at projektmagerne har reageret på forandringerne i deres områder ved at vende sig indad/kigge indad. Det virker som om, det er lettere og mere relevant for projektmagerne at starte forskellige former for socialt entrepreneurship end at starte en egentlig erhvervsudviklingsproces.

Tre mulige udviklingsveje

Da også lokal endogen landdistriktsudvikling er afhængig af den eksogene udvikling, som foregår i regionen eller i den nærmeste større by, har udviklingen startet i centrene stor betydning. Dette betyder, at landdistrikter ikke har den samme frihed til at vælge udviklingsveje, som det er tilfældet for byerne.⁶⁰ Landdistrikter i udkantsområderne er heller ikke så frie til at vælge som landdistrikterne tæt på de større byer.

Danske landdistrikter har mulighed for at vælge mellem tre forskellige udviklingsveje. I disse år er valget mellem de tre veje blevet både nødvendigt og synligt, til dels på grund af den økonomiske udvikling. De tre typer er:

1. Landdistrikter som bosætningsområder eller en slags forstadsudvikling
2. Landdistrikter som fri natur, hvor folk færdes som turister
3. Landdistrikter som bæredygtige lokalsamfund⁶¹

Hvilken vej, der skal/kan vælges, er afhængigt af de lokale forhold i hvert enkelt landdistrikt. Det er svært at kombinere de tre typer med succes. Hvis man i et område vælger den første udviklingsvej og beslutter, at man vil være et bosætningsområde, så er indbyggerne sandsynligvis ikke så villige til at acceptere støj og trafik fra lokale virksomheder, og nye virksomheder vil få svært ved at få tilladelse til at etablere sig i området.

Det samme vil ske, hvis man i et område vælger den anden udviklingsvej. Et turistområde, der tiltrækker besøgende på grund af dets naturkvaliteter, vil ikke få succes, hvis det ikke er ”naturligt”.

Den tredje vej er ikke nem at opnå, da den kalder på en stor indsats fra alle involverede lokale parter. Det er ikke nemt at skabe landdistrikter, der på samme tid er økonomisk, socialt og miljømæssigt bæredygtige. Ikke desto mindre er det det, det har været meningen at igangsætte en udvikling hen imod med midlerne fra ”Den bæredygtige landsby” og til dels ”Mindre byer - større muligheder”.

⁶⁰ Härkönen, Ene (1999): *Some theories of Rural Development*, hentet fra Westholm, Erik et al. (1999): *Local Partnerships and Rural development in Europe*, Dalarnas Forskningsråd, s. 199.

⁶¹ Opdelingen i tre typer landdistrikter er inspireret af Murdoch, T. & Marsden, J. (1994): *Reconstituting Rurality*, UCL Press Limited, London.

By- og Boligministeriets og CFULs betydning i forbindelse med bæredygtighedsbegrebet

Ministeriet har med sin udmelding ønsket at iværksætte en proces for dermed at skabe basis for en forandring af situationen i mange landsbyer og mindre byer hen imod bæredygtighed. Det er gjort uden, at der samtidig er lagt op til en yderligere diskussion af, hvad det vil sige at være en bæredygtig landsby eller mindre by, bortset fra at der er en forventning om, at der i områderne er en tradition for at tage hånd om egne problemer. Det billede, som besvarelsene af spørgeskemaet skabte, viste, at der var en noget forskellig opfattelse af, hvad det vil sige at være en bæredygtig landsby eller bæredygtig mindre by. Det er derfor vanskeligt at sige noget om, hvorvidt der for det første i forbindelse med en videre erfaringsudveksling, kan skabes en konsensusforestilling omkring bæredygtige landsbyer og mindre byer, som ligger ud over forestillingen om, at landsbyer og mindre byer kan tage vare på egne problemer, og for det andet hvilken forandring en konsensusforestilling om bæredygtige landsbyer og mindre byer vil give anledning til.

I en relativ stor del af de ovenfor behandlede spørgeskemabesvarelser blev der anvendt indikatorer for bæredygtighed, som var givet som eksempler af CFUL ud fra vores opfattelse af, hvordan man kunne måle forskellige dimensioner af bæredygtighed i forhold til en overordnet vurdering af projekternes indhold. Dermed har vi på mange måder stukket en retning ud for projekterne, som muligvis ville være anderledes, hvis vi havde valgt ikke at foreslå indikatorer. På den anden side var det vores opfattelse efter første besøgsrunde, at mange af projektmagerne ikke havde gjort sig overvejelser omkring bæredygtighedsaspektet i deres projekt, og derfor stod uden forudsætninger, når de blev bedt om at besvare den del af spørgeskemaet, der vedrørte bæredygtighed.

Sammenfatning

Vi kan ud fra det tidligere By- og Boligministeriums udmelding med rette rejse spørgsmålet: Har projekterne bragt landsbyerne og de mindre byer nærmere en bæredygtig udvikling? I forhold til ovenstående forklaringer må svaret være: Det kommer an på, hvad man forstår ved bæredygtig, og derved ender vi stort set, hvor vi startede. Omvendt kan vi rejse spørgsmålet: Har projekterne leveret bud på, hvordan bæredygtig landdistriktsudvikling forstås af lokale aktører? Til det må svaret være: Der er leveret en række bud, men først efter at være blevet konfronteret med spørgsmålet fra CFULs side bliver der mere systematisk sat fokus på Bypuljens overordnede formål. Det har været et gennemgående træk, at projekterne har justeret deres forventninger til resultaterne undervejs, således at fokus i højere grad er blevet rettet mod den proces, de har sat gang i. Vægtningen af det sociale indhold og dermed også afsættet for, hvad projektmagerne betegner som bæredygtig udvikling, er gennem projektperioden steget. Dette er på sin vis, hvad der kunne forventes i forhold til den endogene udviklingstilgang, der fra ministeriets side er lagt op til. En stor del af projektmagerne har givet udtryk for, at en fortsættelse af udviklingen vil fordre fortsat økonomisk bistand, især som støtte til ansættelsen af koordinatore. Vi mener, at det er et udtryk for lokal vilje til at arbejde videre med udviklingen af modeller og strategier, og at det er for tidligt at

vurdere, hvorvidt den underliggende strategi omkring udvikling af ”social” bæredygtighed kan forventes at føre til en mere bred bæredygtighed. Der kan således rejses endnu et spørgsmål, nemlig: Er det nationalt set en bæredygtig strategi alene at satse på lokal udvikling som en endogen proces byggende på udvikling af sociale netværk?

11. Konklusion

Tidligere By- og Boligminister Lotte Bundsgaard beskrev i sin tale ved opstartskonferencen på Båring Højskole, hvordan visse landsbyer og mindre byer oplever, at udviklingen går i en negativ retning med hensyn til eksempelvis befolkningstal/sammensætning og vækst. Den tidligere minister understregede ligeledes, at befolkningen i de berørte områder selv kan være med til at ændre på udviklingen, og at det var det, bypuljemidlerne var tiltænkt at hjælpe med.⁶² Helt præcist sagde Lotte Bundsgaard, at:

"Den enkelte by kan selv være med til at imødegå presset. – Hvordan det? Jo det er vigtigt, at den enkelte by kender til og forstår at bruge sit potentiale og sine ressourcer. Den enkelte by skal være bevidst om, hvordan netop den kan bidrage til regionens udvikling. Byerne skal udnytte deres særpræg – de skal ikke ensrettes. Forskelligheden er vigtig...".⁶³ Ministeren sagde også: "Mange steder gøres der allerede et stort arbejde for at udvikle de små byer. Men andre steder må der gøres en indsats. Denne indsats kan kun lykkes, hvis den bækes aktivt op af lokale kræfter. Med andre ord: Det er jer, der har bolden...".⁶⁴

Resultaterne af denne evaluering viser, at det for en stor del af projektmagerne er lykkedes at få gennemført størsteparten af det, der var målet med projekterne. Udviklingen i nogle af de 18 projekter viser imidlertid, at projektmagerenes bestræbelser ikke kan stå alene, idet projekterne ofte har været under indflydelse af den eksogene udvikling, det vil sige den generelle regionaløkonomiske udvikling eller forskellige statslige beslutninger med konsekvenser for projekternes emneområder.

Generelt kan det siges, at ikke alle de af ministeriet opstillede indsatsområder er blevet belyst gennem projektperioderne. Der er en tendens til, at det mest udpræget er indsatsområderne vedrørende fællesskabsopbygning, servicefaciliteter og boformer, der er blevet fremmet, idet der er en overvægt af sociale og bosætningsorienterede projekter, til trods for at erhvervs- og uddannelsesudvikling også kunne have været en mulighed. Dette skyldes dog i nogen grad, at det er denne type projekter, som er blevet udvalgt til at modtage støtte fra ministeriet, der jo var et By- og Boligministerium. Med dette for øje kan det konkluderes, at projekterne delvist har opfyldt målsætningen med de to temaer.

Udover belysningen af indsatsområderne har projekterne affødt en række positive effekter af tværgående karakter. Her kan bl.a. nævnes områder som borgerdeltagelse og involvering af befolkningen i processer, afprøvning af metoder for borgermøder, samarbejde mellem landsbyborgere og kommunen, IT anvendelse og oprettelse af hjemmesider samt italesættelse af bæredygtighedsbegrebet.

⁶² Bundsgaard, Lotte (2001): *By- og boligminister Lotte Bundsgaards tale ved konferencen om fællesskab og bæredygtighed i de mindre bysamfund*, 28. september, www.bm.dk/ministertaler/tale010928.asp (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

Der er således i projekterne gennem projektperioderne sket en stor udvikling indenfor organisering og samarbejde samt deltagelse og demokrati. Projekterne opfylder af denne grund målsætninger på flere niveauer. De har, sideløbende med at de har arbejdet med deres mere konkrete projektmål, skullet finde egnede organiseringsformer og i nogle tilfælde oprette nogle for lokalsamfundet helt nye organiseringsformer. De har indgået i samarbejde på mange niveauer både indenfor og udenfor deres lokalområde, og de har eksperimenteret med afprøvningen af nogle for lokalsamfundet nye former for mødeafholdelse og borgerdeltagelse. En stor del af projekterne er således kommet til at indgå i en større helhed som eksperimenterende udviklere af demokratiske lokalsamfund.

Generelt kan det siges, at projektperioderne har vist, at det kan være hensigtsmæssigt at samarbejde omkring lokalt udviklingsarbejde. Fra kommunernes side er det relevant at få inddraget borgerne i processerne omkring udarbejdelse af forskellige former for byggeri eller nye erhvervstiltag, da det kan være med til at fundere beslutningerne bedre. Fra lokale projektdeltageres side er det relevant at indgå i samarbejde med kommunen, da der i mange tilfælde er brug for at indhente tilladelser eller indhente rådgivning fra myndighedernes side. Der er således god grund til at fremhæve eksistensen af "Den nødvendige trekant" som en inspirationskilde til andre projektmagere. Det være sig lokale, kommunale eller eksterne parter.

Med hensyn til bypuljeprojekternes bidrag til skabelse af erhvervsaktivitet viser evalueringen, at projekternes involvering i skabelsen af direkte erhvervsaktivitet er begrænset til et lille antal projekter. Mange projekter har derimod valgt en mere social tilgang til løsningen af de lokale problematikker, dog for flere projekter med det bagvedliggende håb, at en sådan strategi ligeledes vil kunne føre til lokal fremgang samlet set. Tidshorisonten for udviklingen gennem skabelsen af såkaldte gode sociale cirkler er længere, end hvis projekterne var sprunget direkte ud i at etablere erhvervsudvikling. Det er imidlertid vores indtryk, at projektmagerne har opnået en meget god forankring af projekterne i og med, at de har medtænkt den sociale dimension. Og der ses tendenser til, at projektmagerne, når de først har fået sig organiseret og er lykkedes med eksempelvis socialt orienterede projekter, får mod på at engagere sig i yderligere lokal udvikling, herunder mere erhvervsrettet udvikling.

Projekterne viser, at anvendelsen af IT som et middel til at skabe og synliggøre netværk er en mulighed, eksempelvis gennem den eksponering der kan ske via en lokal hjemmeside. IT spiller således en rolle på dette forholdsvist snævre plan. Hvis teknologien også skal bringes til at spille en rolle med hensyn til mobilitet og nedbrydning af geografiske afstande samt skabelse af job på IT centraler, skal der tilføres yderligere ressourcer til udviklingen af netop denne dimension i projekterne. Alt i alt har betydningen af IT i de berørte landsbyer og mindre byer udviklet sig gennem projektperioderne fra at være meget lidt anvendt til at blive et aktivt element i formidlingen af informationer om projekterne og de aktuelle lokalområder. Det er dog aldrig blevet til de vidtgående resultater, som ministeriet lagde op til i sin udmelding. Dette skyldes til dels, at en meget lille del af projekterne har haft IT anvendelsen som deres egentlige genstandsfelt. Det har blot været et middel blandt andre til at nå de opstillede projektmål.

Er projekterne så virkelig bæredygtige? Det kan konkluderes, at projekterne som udgangspunkt blev sat i værk for at vække lokalbefolkningens lyst og interesse for at tage del i egen lokal udvikling. Ud fra dette perspektiv er det lykkedes at mobilisere lokale projektmagere, og det er lykkedes for de lokale projektmagere at få engageret en del af lokalbefolkningen. Samtidig var projektudmeldingerne en opfordring til at eksperimentere. I det lys er det vanskeligt at diskutere projekternes bæredygtighed. Her må det i højere grad vurderes, hvorvidt disse eksperimenter bidrager til en forståelse for, hvordan lokal udvikling gribes og kan gribes an. Og det må de siges at gøre.

Det kan konkluderes, at projekterne trods formidling og tværgående samarbejde i nogen grad lever deres eget liv i eget lokalsamfund, og at et stærkt fokus på social bæredygtighed med en manglende inddragelse af erhvervsudvikling på sigt kan skabe problemer. Det er ikke i særlig grad lykkedes at udvikle eksperimenter, modeller og strategier, der inkluderer erhvervsudvikling i landsbyer og mindre byer. Dette kan, afhængigt af hvilken rolle landsbyer og mindre byer skal spille i den nationale udviklingsstrategi, betragtes som værende både bæredygtigt og ikke bæredygtigt.

Anbefalinger

På baggrund af erfaringerne med evalueringsopgaven og rapportens konklusion vil vi her afslutningsvis komme med en række anbefalinger til det videre arbejde med landsbyudvikling og udvikling i mindre byer:

1. Det anbefales, at der i fremtidens arbejde med lokale udviklingsprojekter skabes en øget bevidsthed omkring de demokratiske og organiseringsmæssige aspekter, da disse har betydning for projekternes overlevelse på sigt. Dette bør både ske på lokalt projektniveau og på centralt myndighedsniveau.
2. Det anbefales, at der i udmeldingen af fremtidige puljer/programmer for lokale udviklingsprojekter fastsættes et krav om samarbejde eller erfaringsudveksling internt i lokalområdet og med eksterne parter eller andre lokalområder, da dette vil kunne bidrage til såvel social som økonomisk innovation og ligeledes bedre overlevelse.
3. Det anbefales, at der mere direkte gives støtte til erhvervsudviklingsprojekter i udkantsområderne i Danmark. Evalueringen har vist, at der er et enormt engagement og en stor handlekraft lokalt, og det er vores indtryk, at denne vil kunne udnyttes mere langsigtet og direkte, hvis lokale borgere i højere grad end det er tilfældet i dag fik mulighed for at udfolde sig med en indsats inden for dette område.
4. Det anbefales, at mulighederne for kommunikation via IT udnyttes bedre i fremtiden, således at en del af erfaringsudvekslingen kan foregå via IT. I denne sammenhæng bør der udvikles et fleksibelt redskab, som er målrettet projektmagere i landdistrikter. Det er vigtigt, at IT læringsprocesser fo-

regår på de lokales betingelser, da det vil sikre bedst mulig overførsel af viden. IT kommunikation vil åbne op for, at tidsfaktoren ved mødedeltagelse vil kunne reduceres, ligesom der vil være ens mulighed for kommunikation over hele landet, og måske endda med udenlandske aktører.

5. Det anbefales, at resultaterne af denne evaluering formidles effektivt og bredest muligt, for at sikre at puljen har haft en effekt udover de enkelte projekter, til trods for at den ikke længere eksisterer.

De enkelte projekter

Introduktion

De 18 projekter vil i denne del af rapporten blive præsenteret hver for sig i form af de projektspecifikke evalueringer, der løbende er blevet udarbejdet ved projekternes afslutning. I disse findes mere uddybende og konkrete oplysninger for de, som har interesse i at dykke dybere ned i det enkelte projekts problemstillinger og blive inspireret. Det skal understreges, at der til en vis grad er tale om øjebliksbilleder, idet projekterne alle er blevet afsluttet mindst et halvt år før denne evaluering er udkommet. Der kan således sagtens være foregået aktiviteter i tilknytning til projektet, også efter den projektspecifikke evaluering er skrevet.

Projekternes opfyldelse af egne mål og projekternes effekt

Der tegner sig et billede af, at kun en lille del af projekterne har opfyldt alle deres projektmål. Størsteparten af projekterne har opfyldt deres mål delvist, mens kun få projekter kan siges ikke at have opfyldt målene overhovedet. Årsagerne til, at projekterne ikke har nået en fuldstændig opfyldelse af målene, er mange. Det skyldes eksempelvis, at projektmålene har været formuleret meget ambitiøst i ansøgningerne, men også at forskellige udefrakommende hændelser har gjort, at det for projektholderne i perioder har været nødvendigt at fokusere på andre indsatsområder, eksempelvis spørgsmål relateret til skolelukninger. At blot få projekter ikke har opfyldt målene, og så mange projekter delvist har opfyldt målene, må således alt i alt betegnes som tilfredsstillende.

Med hensyn til projekternes effekt gælder det, at størsteparten af projekterne har haft betydning for det lokalområde, de er gennemført i. Det være sig enten i kraft af, at projekterne har affødt en konkret målbar effekt, som eksempelvis opførelsen af boliger, indretningen af landsbykontor eller café, udarbejdelsen af projekteringsplaner, opbygning af hjemmesider med mere. Eller i kraft af at størsteparten af projekterne har affødt proceseffekter. De har bl.a. som nævnt i den generelle del afprøvet nye metoder for involvering af befolkningen, aktiveret grupper af folk, som ikke tidligere har været aktive og eksperimenteret med anvendelsen af IT.

Strukturen i evalueringerne af de enkelte projekter

Selve evalueringen vil tage udgangspunkt i de enkelte projekters målsætninger. Der evalueres dels i forhold til de enkelte projekters overordnede målsætninger og dels i forhold til de mere aktivitetstilknyttede delmålsætninger, hvorefter der gives en samlet vurdering af projektets resultat i forhold til egne målsætninger og i forhold til bypuljetemaets mål. En samlet disposition over dette er således:

1. Resumé
2. Baggrund

3. Forberedelse og opstart
4. Gennemførelse
5. Forankring
6. Opnåelse af projektmål
7. Opnåelse af temamål
8. Konklusion og anbefalinger

Evalueringerne af de enkelte projekter er ikke tilføjet noter med præcise kildeangivelser. CFUL er i besiddelse af de anvendte kilder, som kan oplyses ved henvendelse. Den samlede dataindsamling er allerede præsenteret i kapitel 2.

1. Nye arbejdspladser i Boddum og Ydby gennem forretningsmæssig udnyttelse af dagligstuens ideer (307)

"Det betyder alt, at der er aktive folk i et lokalområde, der vil arbejde for mere liv. Uden projekter af denne karakter ville det være virkeligt vanskeligt at trække turister til området. Deres evne til at skabe netværk og bruge dem, de kender, er utrolig vigtig..."

Resumé

Den overordnede målsætning med projektet "Nye arbejdspladser i Boddum og Ydby gennem forretningsmæssig udnyttelse af dagligstuens ideer" har været, at projektet for Ydby, Sønder Ydby og Boddum landsbyer samt landområderne skulle medvirke til at skaffe nye arbejdspladser gennem en forretningsmæssig udnyttelse af de ideer og kræfter, der findes i området eller blandt personer, der ønsker at flytte til området forårsaget af de gunstige etableringsmuligheder, som projektet skulle fremskaffe.

Det overordnede formål har været opdelt i en række delmål:

- At forhindre at mangel på indtjening får selvstændige til at stoppe igen, gennem lettelse af de administrative pligter og assistance til konkret markedsføring
- Fastholdelse og skabelse af arbejdspladser i de 3 landsbyer og omkringliggende områder ud fra devisen om at 10 x 1/10 arbejdsplads giver en arbejdsplads
- Udbygning af samarbejdet i lokalsamfundet gennem en "intern markedsføring" af projektet og opstilling af klare milepæle
- Opnåelse af erfaring med den nyeste teknologi og påvirkning af anvendelsen af denne i områder, hvor afstande betyder meget, og en hjælp til at det ikke kun er store virksomheder, der kan have fjernarbejdspladser
- Opbygning af en model, der kan anvendes i andre landsbyer

De forventede resultater var ved tidspunktet for projektansøgningen følgende:

- Opbygning af en model til efterfølgelse
- Tilvækst i området på 5 nye arbejdspladser årligt i 2 år
- Et bidrag til at vende en lidt opgivende stemning til en aktiv indsats
- Større overlevelsesmuligheder for iværksættere
- Skabelse af nye former for levebrød

Helt konkret har hensigten med projektet været:

- At oprette en lokal erhvervsudviklingsforening som bl.a. skulle sørge for etablering af en fælles IT-plattform (herunder en portal, der dækker alle erhvervsdrivende i området)
- At afholde offentlige ”dagligstuemøder”
- At lave markedsføring overfor eksisterende og potentielle selvstændige
- At støtte igangsættelsen af konkrete erhvervsinitiativer i form af billig konferencemulighed med overnatning i sommerhuse eller Bed & Breakfast
- At yde hjælp til netværksdannelse mellem de lokale erhvervsdrivende og mellem nye erhvervsinitiativer

Projektet startede i efteråret 2001 og er afsluttet i efteråret 2003. Organisatorisk er det placeret under foreningen Ydby Erhvervsudvikling, som blev oprettet til formålet, efter at projektmagerne med fordel havde set denne konstruktion benyttet i andre sammenhænge.

I forbindelse med evalueringen er der gennemført såvel indledende som afsluttende interview med formand for foreningen Ydby Erhvervsudvikling Jens Gert Kragh Møller og konsulent Otto Lægaard Jensen. Herudover er der gennemført afsluttende interview med medlem af Limfjordscentrets og IT-Ekspressens bestyrelse Lotte Alstrup, turistchef Carsten V. Nielsen, IT konsulent Nordvestnet Torben Tangsig, købmand Hans Grønkjær og forretningsdrivende Ellen Nielsen.

Projektet har fået tildelt det fulde ansøgte beløb på 300.000 kr. I forhold til den oprindelige ansøgning, hvor IT delen i en såkaldt IT-plattform bestod af tre niveauer, blev der allerede før projektstart gjort en ændring, idet det dybeste niveau blev taget ud på grund af båndbredde og det faktum, at virksomhederne reelt ikke var teknologisk og videnskæssigt gearet til at anvende det.

Baggrund

Projektmagerne ønsker som nævnt at skaffe flere arbejdspladser til området, da der ikke findes mange arbejdspladser, og pendlingen således er høj. I en erkendelse af at udbredelsen af IT også må nå ud i mere afsides liggende områder i landet for at fastholde og udvikle nye erhverv lokalt, mener man fra projektmagerens side, at det er nødvendigt med en særlig indsats på IT området.

Idéen til projektet er opstået over flere år på grund af den udvikling, der er sket i området gennem årene. Projektmager Jens Gert Kragh Møller fortalte under det indledende evalueringsbesøg i efteråret 2001, at han havde boet i Ydby i 28 år. Han gav udtryk for, at han havde oplevet, at der i tidligere perioder havde været meget mere liv i byen. Der havde, som det er tilfældet i andre landsbyer, været mange flere forretninger, end der var i øjeblikket. Nu er der en købmand, en frisør, en mekaniker og en partivareforretning. Desuden er der i byen nogle håndværksmestre, 2-3 tømrere, en smed på omkring 80 år, vognmandsfirmaer, entreprenører og et sted der udlejer service til fester. Det er den overordnede udvikling hen imod færre virksomheder og dermed dalende antal arbejdspladser og dalende

økonomisk aktivitet, man fra projektmagerne side ønsker at skride til handling overfor for der igennem at genskabe et højere aktivitetsniveau i byen. Det bør dog her understreges, at der rent faktisk som beskrevet stadig er et antal forretninger/virksomheder i landsbyen.

Rent geografisk ligger Ydby og Boddum placeret midt mellem Struer og Thisted, og der er henholdsvis 855 og 230 indbyggere i sognene. Der er cirka 11.000 indbyggere i Sydthy Kommune, og ligesom i mange andre landområder giver projektmagerne udtryk for, at de gamle sogneskel ikke er glemt. Som sogne betragtet oplyser projektmagerne om, at Boddum og Ydby ofte har følt sig afkoblet af kommunens erhvervs- og udviklingsstrategier. Med aktiviteterne omkring dette projekt håber projektmagerne på, at de to sogne kan blive mere synlige i kommunen. Sognene hører sammen fra tidligere tider og har i dag fælles præst. Hvad angår skoler, så gik børnene på tidspunktet for projektets start i skole i Boddum fra 1.-3. klasse og i Ydby resten af skoletiden. Ved projektets afslutning var denne situation imidlertid blevet ændret til, at der nu var oprettet en friskole i Ydby.

Af mere eller mindre frivillige aktiviteter/foreninger er der sportsforening, skytteforening, kirke, missionshus, andagtsforening, dilettant og friluftsspil med 60-100 medvirkende hvert år. Et stort erhvervsaktivt i området har gennem mange år været Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi, som ligger lige i nærheden, og har tiltrukket højtuddannet arbejdskraft. Centret blev dog kraftigt reduceret i løbet af projektperioden, da en stor del af bevillingen bortfaldt.

Projektdeltagerne gav ved de to projektbesøg udtryk for, at man i området ikke har særlige ressourcer, som man ikke har andre steder, måske lige bortset fra natur, vand og luft.

Forberedelse og opstart

Det konkrete projekt og herunder IT-café i Ydby er opstået i et samarbejde mellem lokale aktører med de to personer Jens Gert Kragh Møller og Otto Lægaard Jensen (Otto Lægaard Jensen har ligeledes været tilknyttet projektet som konsulent) som centrale projektmagere. Projektet er en udløber af tidligere støttede projekter med titlerne "Ideerne ud af dagligstuen" og "Center for bæredygtig forretningsudvikling". Der er samtidig en sammenhæng til en nyligt oprettet frivillig arbejdsgruppe ved navnet "IT ekspressen". Projektdeltagerne gav ved det indledende projektbesøg udtryk for, at de er en slags tordenskjolds soldater, idet der ikke er så mange borgere at tage af i området til denne type af aktiviteter.

Der er tale om et lokalt sogneprojekt. Ved det indledende evalueringsbesøg i 2001 oplyste projektmagerne om, at projektet i første omgang var kørt uden om Sydthy kommune, da man følte, at det var svært at motivere kommunen. Selv om man fra projektholderne side ikke ønskede økonomisk støtte fra kommunen, ønskede man dog at kunne arbejde med og ikke mod hinanden, hvilket også viste sig at blive bedret i løbet af projektperioden.

Et af målene med projektet var at få indsamlet erfaringer i forhold til at kunne imødegå nogle af de problemer, der er forbundet med at etablere og drive en mindre erhvervsvirksomhed. Man ville markedsføre projektet overfor iværksættere, bl.a. ved at omdele en folder, avertere og arrangere borgermøder. I bund og grund handlede det om at få etableret nogle netværk i området, der kunne gøre det nemmere at starte dels realiseringen af ideer til konkrete erhvervsinitiativer dels efterfølgende at drive virksomheden. Det skulle gerne med tiden rygtes, at man, hvis man var interesseret i projektet, kunne henvende sig hos Ydby Håndværker og Borgerforening eller Ydby Erhvervsudvikling.

Projektdeltagernes mål med projektet var således, at de ville skaffe arbejdspladser til området og bevare de, der allerede var i området. Samtidig var de bevidste om, at de ønskede at udvikle en model for, hvordan man kunne få skabt arbejdspladser på landet, som også kunne bruges andre steder. Deres grundlæggende forhold til skabelsen af arbejdspladser i landdistrikter indebar, at rådgivere og andre bør være bevidste om, at der måske ikke umiddelbart skabes en arbejdsplads i en enkelt virksomhed, men at virksomhederne ved at danne netværk hver især bidrager med skabelse af en andel af en arbejdsplads, og at der derved samlet set bliver skabt arbejdspladser gennem netværksdannelser. Som en af projektmagerne udtaler:

”Vi kan støtte i underskoven med de små ting. Det er det, vi kan”.

Projektdeltagerne fokuserede fra starten på den økonomiske udvikling af området, men med det sociale aspekt at de ville udnytte det erhvervsliv, der stadig var i området. Miljø var hele tiden med i projektet som et element, der skulle tages højde for.

Gennemførelse

Projektmagerne fortalte, at man i løbet af projektperioden var gået fra at have nogle meget konkrete indsatsområder til at have nogle visioner for udviklingen i Ydby. Fokus var altså blevet bredere, end det var i starten. Og man havde igangsat ting undervejs, ud fra hvad der var praktisk muligt. Projektmagerne og folk omkring dem så altså ikke så meget det adskilte bypuljeprojekt, men derimod den overordnede vision, hvori indgik en lang række projektaktiviteter. Rækken af projektaktiviteter i visionen er beskrevet i hæftet ”Visioner for Ydby” og omhandler:

- Ideerne ud af dagligstuen
- Hurtige IT forbindelser til Ydby
- IT café
- Ydby Erhvervsudvikling
- Ny motion på Hjertestien
- Autocamperplads i Ydby Skov
- Turistcomputer
- Gadelygtemuseum
- Landsbyhus
- Vikingskib (ikke en del af visionen, men dog en central aktivitet)

Af de nævnte aktiviteter var blot en del nævnt i den aktuelle projektbeskrivelse som redskaber til at skabe øget erhvervsaktivitet. De øvrige gennemførte aktiviteter betragtes som udløbere af projektet og vil blive beskrevet i afsnittet omkring forankringsfasen.

Fra visionen og til de konkrete tiltag, hvortil der fra det tidligere By- og Boligministerium er givet støtte, må der således siges at være en vis afvigelse, idet der som nævnt konkret er bevilliget penge til følgende:

- At oprette en lokal erhvervsudviklingsforening som bl.a. skulle sørge for etablering af en fælles IT-plattform (herunder en portal, der dækker alle erhvervsdrivende i området)
- Afholdelse af offentlige ”dagligstuemøder”
- Markedsføring overfor eksisterende og potentielle selvstændige
- At støtte igangsættelsen af konkrete erhvervsinitiativer i form af billig konferencemulighed med overnatning i sommerhuse eller Bed & Breakfast
- At yde hjælp til netværksdannelse mellem de lokale erhvervsdrivende og mellem nye erhvervsinitiativer

Lokal erhvervsudviklingsforening - Ydby Erhvervsudvikling

Ydby erhvervsudvikling blev etableret i forbindelse med opstarten af projektet med projektmager Jens Gert Kragh Møller som formand. Der er med den energi, folkene bag foreningen har lagt i arbejdet, i kombination med godt kendskab til erhvervsudvikling og et stort netværk lokalt og nationalt skabt såvel erhvervsmæssige som kulturelle aktiviteter i området samt dannet nye lokale netværk.

IT check point og fælles IT platform – en ny service samt markedsføring af turisme og erhverv

Som en central del af projektet var fra starten oprettelsen af en IT check point station eller en slags IT-café. Man havde i begyndelsen spurgt, om købmanden i Ydby kunne tænke sig at have en computer til fri benyttelse stående i sin butik, men det havde han takket nej til. Herefter så det et stykke tid ud til, at IT-caféen skulle placeres på plejehjemmet eller i en ejendom ved siden af forsamlingshuset. Købmanden i Ydby ændrede imidlertid sit umiddelbare afslag til alligevel at sætte plads af til en computer i butikken.

Etableringen af IT platformen hos købmanden i Ydby betyder en udvidet service for lokale og turister, da den benyttes af begge grupper. Først og fremmest til at tjekke e-mails, men også til at søge oplysninger omkring lokale turistaktiviteter. Der er således gennem computeren adgang til en database med både turist- og erhvervsinformation. Databasen er oprettet af ejeren af Nordvest Net, Torben Tangsig, og rummer informationer på både tysk og dansk. Det er hensigten, at databasen over erhvervsvirksomheder skal være til gavn for det interne erhvervs-samarbejde i lokalområdet. Den er således en del af projektets markedsføringsdel, idet der både er tale om markedsføring udadtil overfor turister og markedsføring indadtil erhvervsvirksomhederne imellem eller overfor erhvervsvirksomhedernes kunder.

I forbindelse med etableringen af IT portalen er der forholdsvis uformelt taget kontakt til alle erhvervsvirksomheder i området og alle virksomheder er således

med. Nogle med links til egen hjemmeside og andre udelukkende med adresse og telefonnummer. Der er desuden indlagt links til Sydthy Kommune, Turistforeningen samt en række lokale, regionale og nationale foreninger, organisationer og myndigheder. Der er basis for yderligere udbygninger af oplysningerne i databasen.

"Dagligstuemøder"

Det har gennem hele projektperioden været hensigten at afholde såkaldte dagligstuemøder i det berørte område. Der foreligger ikke nogen egentlig definition fra projektmagerne side på, hvad et dagligstuemøde er, men indtrykket er, at det i dette projekt opfattes som forholdsvis uformelle møder, der kan afholdes en række forskellige steder. Det fælles er i denne projektsammenhæng, at møderne omhandler erhvervsmæssig udvikling af det lokale område. Efter samtale med projektmagerne samt øvrige involverede, eksempelvis turistchefen, ejeren af et lokalt IT firma, samt en lokal deltidserhvervsdrivende, er det indtrykket, at der er tale om, at der foregår en ad hoc mødeaktivitet, som finder sted, når der er behov for det. Projektmagerne rykker ud, kontakter eller samler de relevante parter, når der er behov for det. Eksempelvis kan nævnes, at projektmager Jens Gert Kragh Møller på et tidspunkt sammenkaldte alle de lokale erhvervsdrivende, for at de sammen kunne tage af sted til en erhvervsmesse og profilere området. Dette kan siges at være en slags dagligstuemøde. Ellers kan projektmagerne involvering i tilvejebringelsen af IT dækning i området ligeledes betragtes under overskriften dagligstuemøder. Det er altså en samlende betegnelse for alle de netværksaktiviteter og møder, som har fundet sted under projektet.

Konkret erhvervsinitiativ i form af billig konferencemulighed

Dette projektinitiativ er ikke færdigudviklet, men projektmagerne har et kongreskoncept i tankerne, der skal bygge på, at man får udnyttet de lokale institutioner/virksomheder, som allerede fungerer i området. Det drejer sig eksempelvis om Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi ved Ydby og Limfjordscentret i Doverodde. Ved at koble denne type institutioner/virksomheder med hinanden, er det planen at udvikle et koncept, hvor afholdelse af en conference kommer til at involvere mere end én institution/virksomhed. Eventuelle konferencegæster skal således ikke nødvendigvis spise, arbejde og sove på det samme sted. Projektmagerne gav imidlertid på det afsluttende evalueringsmøde udtryk for, at man mangler den samlende institution, der kan tage det op, og som har ressourcer til at køre konceptet i gang. De mener virkelig, at området har et potentiale i forhold til konferencer/kongresser på grund af de naturmæssige kvaliteter. Målgruppen kunne ifølge projektmagerne eksempelvis være en gruppe fra et universitet i Tyskland, der ville til Danmark på conference. De ville kunne fragte sig til stedet i biler, opholde sig i området et par dage og få en god oplevelse med hjem både naturmæssigt, kulinarisk og så videre. Kongreskonceptet mangler dog yderligere udvikling, før dette må anses for realistisk.

Hjælp til netværksdannelse mellem de lokale erhvervsdrivende og mellem nye erhvervsinitiativer

Det var hensigten i starten af projektperioden at etablere en fælles server med en række programmer til anvendelse for lokalsamfundets virksomheder. Med dette opstod der imidlertid problemer på grund af licensreglerne på softwareområdet. Det er således ikke muligt for forskellige CVR numre at dele licenser, hvorfor denne idé har måttet opgives. En ide, der ellers kunne have minimeret udgifterne til IT programmel for små erhvervsdrivende betydeligt.

Med hensyn til skabelsen af en fælles interaktiv konference, hvorigennem det lokale erhvervsliv kunne føre konferencer og udbygge netværk såvel internt som eksternt, er der skabt et interaktivt rum. Dette bliver dog kun benyttet i mindre omfang. Dette skyldes for det første, at der er brug for mere undervisning i anvendelse af IT i en sådan sammenhæng, for det andet at en del lokale erhvervsdrivende ikke har den krævede IT hardware, og for det tredje at der er tale om at skabe nye vaner, og at dette ifølge projektmagerne ofte sker over en længere periode.

Forankring

De nye tiltag og udløbere af projektet gør, at projektet er vanskeligt at beskrive præcist, da der i høj grad er tale om, at der er opstartet en proces, hvor det er vanskeligt at afgøre hvilke initiativer, projekter og aktiviteter, der er udløst af hinanden.

I forbindelse med skabelse af nye erhverv har to mindre virksomheder etableret sig i området inden for projektperioden. Ydby Erhvervsudvikling har i begge tilfælde været behjælpelige med bl.a. markedsføringen ved hjælp af det fælles IT udstyr.

Bygningen af et vikingskib er et projekt, som efterfølgende er opstartet på foranledning af Ydby Erhvervsudvikling. Gennem etablering af netværk er det lykkedes at engagere såvel det lokale erhvervsliv som lokale borgere i bygning af et vikingskib. På sigt skal vikingskibet anvendes som et led i en udvidelse af turistattraktionerne omkring Doverodde, og derigennem er der mulighed for udbygning af centret ved Doveroddes kundegrundlag med en mulighed for skabelsen af arbejdspladser.

Gadelygtemuseum er ligeledes et projekt, der har sit afsæt i initiativer fra Ydby erhvervsforening. Også i dette projekt indgår der aktører fra såvel erhvervslivet som fra frivillige borgere. Projektet kan ligesom det ovenfor nævnte betragtes som en udvidelse af tilbud til turister, men samtidig også være med til at styrke den lokale identitet.

Det samme kan siges omkring turistcomputeren, der er med til at synliggøre områdets kvaliteter og dermed styrke turistgrundlaget og derigennem skabe grundlag for nye arbejdspladser. Ligeledes har opstillingen af computeren hos Ydby Købmand været med til at fremme turisters mulighed for dels at opnå kontakt med

omverdenen, og dels muligheden for et øget omsætningsgrundlag hos købmanden.

Hjertestien er ligeledes et projekt, der styrker det lokale fællesskab og den lokale identitet, samtidig med at stien er en attraktion for turister. Projektet vil sammen med øvrige initiativer kunne skabe arbejdspladser f.eks. indenfor naturpleje.

Projektmagerne er også involveret i arbejde i den frivillige forening IT ekspresen, som arbejder med at installere IT caféer i området. Herudover bliver der arrangeret kurser med den hensigt at styrke de lokale borgers kompetencer på IT området.

Projektmagerens foreningsudviklings- og erhvervsudviklingsinitiativer, der til dels henvender sig til turister, har betydning for lokalområdet. På spørgsmålet om, hvad det betød, at der i kraft af projektmagerne var blevet dannet en lokal erhvervsudviklingsforening svarede turistchefen således:

” Det betyder alt, at der er aktive folk i et lokalområde, der vil arbejde for mere liv. Uden projekter af denne karakter, ville det være virkelig vanskeligt at trække turister til området, deres evne til at skabe netværk og bruge dem, de kender, er utrolig vigtig”.

Han fortsætter med at forklare, at Ydby på grund af projektmagerens indsats i høj grad har sat sig på landkortet i forhold til de øvrige landsbyer i kommunen, som et sted hvor der sker en udvikling.

I forbindelse med etableringen af den nye friskole som erstatning for den nedlagte kommunale skole, har Ydby Erhvervsudvikling været aktive dels omkring anvendelsen af egne netværk for at afsøge finansieringsmuligheder dels gennem hjælp til dannelsen af nye netværk, der kunne varetage etableringen af friskolen med investeringer i inventar m.v. F.eks. har foreningen taget initiativ til at starte en indsamling til køb af et nyt klaver til musikundervisningen, da Sydthy Kommune valgte at flytte kommuneskolens klaver ind på rådhuset. De har bl.a. hængt lister op hos erhvervsdrivende, hvor man kan skrive sig på med bidrag.

Projektets umiddelbare forankring er sikret gennem opbygningen af visionen. Der er skabt ideer og planer igennem projektperioden som gør, at der er mange fremtidige projekter at gå i gang med, hvorved aktivitetsniveauet i området vil kunne fortsætte. Den konkrete gennemførelse af visionen vil afhænge meget af projektmagerne.

Opnåelse af projektmål

Projektets overordnede målsætning var at sikre de lokale arbejdspladser og fremme skabelsen af nye. Der var opstillet en konkret målsætning omkring 5 arbejdspladser om året i 2 år. Der er således tale om et relativt målrettet projekt. Undervejs i projektet har man fra projektholderens side konstateret, at det er vanskeligt at afgøre hvilke aktiviteter, der udløser hvilke og hvilken konkret indflydelse, det konkrete projekt har haft. Denne konstatering gør det på den ene side svært at

evaluere projektet i forhold til egne målsætninger. På den anden side sætter den fokus på dels den helhed, der er i initiativerne, projekterne og aktiviteterne, og dels på nødvendigheden af, at det er muligt at følge op på et helhedsorienteret projekt med økonomisk støtte. Som turistchefen udtrykte det, er det vanskeligt at tiltrække investeringer i et område, der ikke rummer én stor publikumsmagnet. Derfor er det vigtigt, at der sættes på mange små projekter, der passer ind i en helhed omkring området som et aktivt kultur- og naturområde.

Projektet har, som det var et af målene fra starten, været med til at udbrede erfaring med den nye teknologi. Dette er bl.a. sket gennem opbyggelsen af erhvervs- og turismedatabasen, som ellers ikke ville have eksisteret. Men også gennem computeren hos købmanden, som er med til at synliggøre IT for alle de, som handler i butikken. Det er også sket gennem arbejdet i den frivillige forening IT ekspresen, herunder både i kraft af IT caféerne og undervisningen i brugen af IT.

Det var ligeledes et mål at vende en lidt opgivende stemning til en aktiv indsats. Dette projektmål må siges at være blevet indfriet i kraft af projektmagerens indsats. Eksempelvis er det lokale område blevet synliggjort i kommunen. Dette skyldes dog i høj grad projektmagerne, hvilket betyder, at man kan stille spørgsmålstegn ved, om udviklingen vil fortsætte, hvis projektmagerne vælger at trække sig fra arbejdet. Formuleringen af visionen som et udspring af forskellige mere konkrete projekter må siges at være et led i at opnå en aktiv indsats. Visionen kan ses som en slags udviklingsplan for det lokale område.

Ud fra beskrivelserne i afsnittet omkring forankringsfasen kan det siges, at projektet sammen med andre projektaktiviteter til en vis grad kan have virket som en medvirkende faktor til, at der kan være skabt et bedre grundlag for de eksisterende erhverv og for etableringen af nye erhverv. Der kan dog ikke siges noget konkret om dette. Der kunne således ønskes et mere konkret og målbart resultat. Med hensyn til skabelsen af 5 nye arbejdspladser om året er det mere vanskeligt at måle resultatet. Er der tale om 5 nye arbejdspladser, der erstatter andre arbejdspladser? Og hvordan sammenlignes andele af arbejdspladser? Disse forhold er ikke defineret i projektbeskrivelsen, hvorfor det også er vanskeligt at afklare, hvorvidt målsætningen er opfyldt. Det forekommer dog, at denne meget konkrete målsætning har været lidt ambitiøs i forhold til det faktisk skete.

Opnåelse af temamål

Projektet har fokuseret på undertemaet ”Nye vinkler på erhverv og service i landsbyer”. Projektet har i høj grad koncentreret sin indsats omkring fastholdelse og udbygning af det lokale erhvervsliv gennem netværksdannelse. Dette kan på mange måder betragtes som en ny vinkel på erhverv og service i landsbyer. Netværksdannelse er ofte antaget at være centralt i forbindelse med etableringen af nye innovative virksomheder omkring byerne. Projektet viser, at netværksdannelse også har en stor betydning for aktiviteterne i landsbyer, samt at netværksdannelse i landsbyen går på tværs af myndigheder, borgere og erhvervsliv. På den måde styrkes således også det lokale fællesskab og den lokale identitet, hvilket f.eks. kommer til udtryk i forbindelse med vikingeskibet og etableringen af friskolen.

Evalueringsbesøgene gav generelt set indtryk af den betydning, Ydby Erhvervsudvikling og folkene bag har haft, og at de fleste af de nævnte aktiviteter ikke kunne have fundet sted uden.

Konklusion og anbefalinger

Der er i projektet gennemført en lang række aktiviteter. Udgangspunktet var en meget konkret projektbeskrivelse, og det synes som om, at nogle af de mere konkrete projektmål kunne være blevet forfulgt bedre. De konkrete projekttiltag er til dels druknet i mængden af øvrig aktivitet, til tider støttet af andre puljer, og de har dermed ikke fået den fremtrædende plads, som de kunne have været berettiget til. Sammenhængene til disse øvrige aktiviteter kunne med fordel have været skitseret klarere i projektbeskrivelsen. Hvis der i højere grad er tale om, at man kører frem efter en overordnet vision, kan det således anbefales, at denne vision forsøges klarlagt inden opstarten. Projektmagerne har fra starten opstillet nogle forholdsvis kvantitative mål, til trods for at de i projektet arbejder meget kvalitativt. Det ville have været en fordel, hvis de kvalitative mål, det vil sige visionen, også havde været klarlagt fra starten. Dette ville gøre, at projektet blev en model til efterfølgelse.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.boddum-ydby.dk.

2. Halkær Ådal - en økologisk eksperimentalzone - digitalt erhvervshus og bæredygtig bosætning i landdistrikterne (308)

"Hvis man starter en udviklingsproces helt fra bunden, uden at lægge sig fast, hvor man vil hen, så vinder man mange flere kræfter og visioner end man nogensinde havde drømt om..."

Resumé

Projektet vedrører undersøgelser af mulighederne for økologisk byggeri og bæredygtig bosætning i den økologiske eksperimentalzone, som er området beliggende omkring Halkær Ådal og landsbyen Vegger ved Aars i Nordjylland.

Projektets omdrejningspunkt er at skabe nye bosætningsformer og arbejdspladser på landet, alt sammen gennem en udvidet demokratisk proces, der skal få flere til at deltage i det fælles arbejde i landsbyområderne. At man i dette projekt ønsker at fokusere på etableringen af bæredygtige boliger og et digitalt iværksætterhus skyldes, at man i projektgruppen ønsker at arbejde for en bedre balance mellem arbejdsliv, familieliv og fritidsliv. Man ønsker at skabe mere liv i Halkær Ådal området gennem at oprette iværksætterhuset, så folk har mulighed for at arbejde lokalt.

Hovedformålet med projektet har været:

- At gennemføre en analyse, planlægning samt projektering af projektet Boligforening med Digitalt Iværksætterhus tilknyttet landsbyen Vegger
- At iværksætte en bred indsats omkring bæredygtigt byggeri og bosætning i hele den økologiske eksperimentalzone, herunder lokale dialog- og oplysningsaktiviteter og etablering af en interaktiv hjemmeside

Projektet har følgende projektmål på kort sigt:

- Planlægning og projektering af 5 – 10 økologiske almennyttige boliger i samarbejde med Aars Boligforening
- Gennemførelse af en behovsanalyse for økologiske boliger i landsbyen Vegger, med henblik på at øge udflytningen fra by til land
- Planlægning og projektering af 85 m2. Økologisk Digitalt Iværksætterhus i samarbejde med Aars Boligforening og Himmerlands Udviklingsråd (erhvervskontor)
- Etablering af "iværksætter-netværk" i forhold til det digitale iværksætterhus, i samarbejde med Himmerlands Udviklingsråd
- Etablering af "Økologisk Byggemarked" (udstillingsmarked), med henblik på at lave en kombineret informations- og "hands on" udstilling om økologiske byggematerialer og byggeteknik

- Planlægge og gennemføre fælles fremtids- og forskningsværksteder for de fire landsbyer i Halkær Ådal (Halkær, Vegger, Skørbæk, Ejdrup). Målet er at afprøve en demokratisk udviklingsmodel, hvor lokalbefolkningen selv er med til at sætte konkrete mål for bæredygtig udvikling
- Borgeroplæg til de kommunale lokalplaner for de nævnte landsbyer, idet projektholderne mener, at det er her, nøglen findes til løsning af landzoneproblematikken
- Afholdelse af fremtids- og forskningsværkstederne afviklet i samarbejde med Naturrådet og Roskilde Universitetscenter

Projektmål på lang sigt går på:

- Opførelse af økologiske alment nyttige boliger i Vegger
- Markedsføring af Halkær Ådal som et bosted, der er bæredygtigt indenfor miljø, kultur, uddannelse, erhverv, samt ikke mindst socialt, set i forhold til det rummelige arbejdsmarked og generelle sociale netværk
- At skabe arbejdspladser indenfor det videnbaserede område, eksempelvis miljøteknologi inden for landbruget
- At få etableret Ådalens Erhvervs Invest som et aktieselskab baseret på folkeaktier
- At etablere det økologiske byggemarked som en selvstændig økonomisk bæredygtig forretning, baseret på flex- og skånejob
- At Halkær Ådal bliver en økologisk eksperimentalzone som et dynamisk og bæredygtigt område, baseret på demokrati og sociale-, kulturelle- og erhvervsmæssige netværk

Det konkrete byggeri skal tilrettelægges således, at det kan foregå i et samarbejde med Ådalens Jobgenerator, som er et beskæftigelsesprojekt bl.a. rettet mod det rummelige arbejdsmarked.

Bypuljeprojektet startede op i efteråret 2001 og blev afsluttet i efteråret 2003. Organisatorisk har projektet været placeret i Folkeforeningen Halkær Ådal, som er en forening, der arbejder for en bæredygtig landdistriktsudvikling i og omkring Halkær Ådal.

Projektet har modtaget tilsagn på i alt 450.000 kr. Af disse projektmidler går omkring halvdelen til ansættelsen af en tovholder til projektet.

Der er i forbindelse med evalueringen gennemført indledende interview med projekttovholder Asger Andersen og projektkoordinator Peter Søndergaard. Under de afsluttende interview er der gennemført interview med bestyrelsesmedlem i Folkeforeningen Halkær Ådal Birte Fjorback, elinstallatør Tommy Smed, Jens Damgård fra Aars Boligforening, Amtsbiolog Gustav Schaarup, Liselone Callesen fra Halkær Kvindenetværk samt Asger Andersen og Peter Søndergaard. Der er desuden gennemført telefoninterview med Kurt Aagaard Nielsen fra Roskilde Universitetscenter.

Baggrund

Projektet er ifølge projektansøgningen en udløber af Agenda 21 og begrebet Økologisk Eksperimentalzone. Den økologiske eksperimentalzone, der af Folkeforeningen Halkær Ådal søges anerkendt, er et område på cirka 19 km². Folkeforeningen arbejder med at koordinere og starte initiativer indenfor miljø-, kultur- og erhvervsområdet ved Halkær Ådal. Alt sammen for at hjælpe til opretholdelsen af en bæredygtig udvikling/bosætning i de fire landsbyer Vegger, Skørbæk, Ejdrup, Halkær og deres oplande.

Der har været en hel del initiativer i gang vedrørende bæredygtig landdistriktsudvikling og bosætning i Halkær Ådal siden midten af 1990'erne og altså inden det aktuelle projekt er blevet iværksat. Tovholder på projektet, Asger Andersen, siger om dette under de afsluttende interview, at:

"Inden vi skrev ansøgningen, der har vi jo i flere år arbejdet for at skabe landdistriktsudvikling generelt. Ud fra nogle nøgleord, der handler om at styrke serviceniveauet, kulturniveauet og dermed også bosætningen".

Man har bl.a. gennemført traditionelle bosætningskampagner, men det er først i årene op til dette projekts start, at der bliver tale om at skabe en bevidst satsning på økologisk byggeri. Projektmanagerne har således ifølge projektansøgningen været involveret i følgende inden projektstart:

- Samarbejde med forskergruppe ved Aalborg Universitet siden foråret 2000
- Etablering af koordinatorfunktion fra august 2000 med støtte fra Landdistriktspuljen
- Stiftelse af Folkeforeningen Halkær Ådal i november 2000
- Etablering af følgeprojekt fra efteråret 2000
- Nedsættelse af faglig følgegruppe december 2000
- Iværksættelse af et halvt års forprojektering af beskæftigelsesprojekt "Ådalens Jobgenerator" i februar 2001. Herunder ansættelse af 2 medarbejdere
- Forslag til Regionplan 2001 for Nordjyllands Amt om udpegning af Halkær Ådal som forsøgsområde
- Forlængelse af koordinatorfunktion marts 2001
- Præsentation af projektet for Fødevareminister Ritt Bjerregaard
- Deltagelse i netværk og konferencer
- Rapport 1 om Halkær Ådal som Økologisk Eksperimentalzone maj 2001

Projektet kan altså ses som en videreførelse/udvidelse af tidligere igangsatte aktiviteter. Eksempelvis fremgår det af ovenstående, at ansættelsen af en tovholder til projektstyringen ikke er noget nyt fænomen i Folkeforeningen, idet man siden 2000 har modtaget støtte til etableringen af en koordinatorfunktion, der koordinerer Folkeforeningens forskellige projekter.

Forberedelse og opstart

En af de første aktiviteter i projektet var, at Asger Andersen og Peter Søndergaard etablerede et møde med den lokale Boligforening i Aars. Under mødet præsenterede de deres visioner vedrørende nyt byggeri med hobbylandbrug og iværksætterhus. Det økologiske byggeri var nyt for boligforeningen, som dog efter sigende så småt var begyndt at overveje initiativer i denne retning i efteråret 2001.

Ifølge Asger Andersen blev opstarten på projektet påvirket af den generelle udvikling i IT branchen i efteråret 2001, idet den økonomiske nedtur i branchen kunne mærkes helt ind i finansieringsverdenen. Dette medførte, at man i projektet valgte at stå på standby, hvad angik det digitale iværksætterhus, og i stedet udelukkende satsede på bæredygtig bosætning og de demokratiske processer omkring dette. Projektgruppen var ifølge Asger Andersen bange for at betinge bosætningen af IT iværksætterhuset, som jo oprindeligt skulle ligge i tilknytning til de økologiske boliger. Ideen om iværksætterhuset faldt således væk meget tidligt i processen. Ideen lever dog endnu og kan ifølge Asger Andersen og Peter Søndergaard tages op senere, når tiden eventuelt er mere moden til det. Det er bestyrelsen i Folkeforeningen og projektgruppen, der alene har truffet beslutning om, hvad der skulle nedprioriteres.

Gennemførelse

Et af projektets centrale elementer, iværksætterhuset, er blevet bortprioriteret fra starten af projektet.

Der er i det samlede projekt gennemført følgende aktiviteter:

Analyse, planlægning og projektering af økologiske boliger

Hvad angik det økologiske byggeri, indledte man som nævnt tidligt i projektet et samarbejde med Aars Boligforening, som var positive overfor opførelsen af 7-8 almennyttige boliger i Vegger. Projektgruppen sendte indledningsvis husstands-omdelt materiale ud i form af en pjece, hvor de beskrev de nye ideer med bl.a. hobbylandbrug og økologisk byggeri og ønskede tilbagemeldinger i forhold til byggeriet. De fik en række tilbagemeldinger på ideerne, og cirka 25 personer mødte frem til et orienteringsmøde i marts 2002. På dette møde blev der indgået aftale om boligstørrelse og beliggenhed. De tilstedeværende havde mulighed for at reservere en bestemt bolig, som de dog ikke var forpligtiget til at leje. Den gode interesse omkring projektet, og det at Aars Boligforening valgte at engagere sig i projektet, dannede grundlag for, at der fra politisk hold i Aars Kommune blev sagt god for det almennyttige boligbyggeri i sommeren 2002.

Hvad angår projektgruppens indflydelse på det byggetekniske og det økologiske islet efter boligforeningen overtog ideen, så medvirkede de til at inddrage konsulent i Byggeøkologisk Rådgivning Hans Døllerup fra Skanderborg, idet de selv havde visioner, men ikke den nødvendige ekspertise på dette område. Hans Døllerup fremsendte efterfølgende en byggeteknisk specifikation til boligforeningens arkitekt på området. Inddragelsen af økologi blev dog ikke helt så vidtgående som

projektgruppen havde haft ønsker om fra starten, eksempelvis gjorde Boligforeningen meget hurtigt klart, at det ikke var en halmhusmodel eller noget lignende, man gik efter. Hans Dollerup medvirkede til at sikre, at materialer og tekniske løsninger blev helhedsorienterede, og det økologiske element således blev inddraget, hvor det var muligt i forhold til boligforeningens planer.

Asger Andersen svarer på spørgsmålet om, hvorvidt man har fastholdt og forsøgt at inddrage de oprindelige visioner i projektet, at:

Man skal være realistisk i forhold til visionerne. Det er i første omgang en prøveballon, der bliver sendt af sted, og boligforeningen er positiv og har nogle rammer at bygge under”.

Derefter har man fra projektgruppens side forsøgt at få så mange elementer af et økologisk byggeri som muligt ind i det almennyttige byggeri ud fra devisen om, at tre små sikre skridt er bedre end ingenting. Dette har ifølge projektmagerne været en øvelse, idet de har måttet fravige nogle visioner. I starten handlede det om at få husene bygget af økologiske mursten, at få installeret små køleskabe, som skulle suppleres med kælder, jordetableret svaleskab til grønsager, men dette er ikke blevet realiseret, og projektgruppen har hele tiden måtte minde sig selv om, hvad de snakkede om og forventede i starten.

Projektgruppen udtaler, at de ikke tror, at boligselskabet/entreprenøren fraveg de mest vidtgående økologiske principper af ond vilje, men simpelthen fordi det var en helt ny tankegang at bygge på den måde. De udtaler i øvrigt, at boligprojektet er blevet projekteret solidt og godt. På spørgsmålet om, hvorfor der ikke er blevet valgt en speciel arkitekt fra boligselskabets side, når der var tale om et specielt byggeri, udtaler projektmagerne, at det har de ikke kunnet diktere. Projektgruppen kom med ideen, men det var boligforeningen, der havde pengene, og dem der løb risikoen. Gruppen tror dog, at de har påvirket boligforeningen i økologisk retning, så boligforeningen næste gang vil tænke mere økologi med. Der er også gennem projektet skabt rammer for nye møder mellem projektmagerne og boligforeningen.

Forskningsværksteder, deltagelse og annoncering

Den anden del af projektet vedrørte som nævnt det at få en bred inddragelse og deltagelse af lokalbefolkningen i debatten om og udformningen af en bæredygtig udvikling af lokalområdet. De gennemførte aktiviteter på dette område har først og fremmest været fremtids- og forskningsværksteder, etablering af netværk, annoncering og information.

Hvad angår gennemførelsen af fremtids- og forskningsværksteder blev projektgruppen på grund af kontakten til Aalborg Universitet kontaktet af nogle forskere fra Roskilde Universitetscenter, som skulle lave et projekt for Naturrådet, der var en selvstændig institution under Miljøministeriet. Projektgruppen i Halkær havde spurgt hinanden om, hvem de skulle få til at lave fremtidsværksteder, og det var derfor meget belejligt, at forskerne fra RUC selv henvendte sig og spurgte, om de måtte bruge Halkær som case. Der var ca. 35 deltagere på både fremtidsværkstederne og forskningsværkstederne, hvor der var begrænset deltagerantal.

Indholdet og de foreløbige resultater af fremtidsværkstederne er gengivet i protokollerne "Fremtidsværksted i Halkær Ådal", "Forskningsværksted 1" og "Forskningsværksted 2". Fremtids- og forskningsværkstederne handlede ifølge informationspjecen vedr. arrangementet om at få lokalbefolkningens bud på den fremtidige udvikling i området omkring Halkær Ådal i et tæt samspil mellem natur, kultur og økonomi. Der står videre i pjecen om inddragelsen af folks egne ideer, at:

"Projektet skal afprøve en demokratisk udviklingsmodel, hvor fremtidsværkstedet er et stykke værktøj, som kan give os direkte indflydelse på den fremtidige udvikling".

Der beskrives ligeledes om sammenhængen mellem fremtidsværkstederne og forskningsværkstederne, at forskningsværkstederne skal følge op på fremtidsværkstederne ved inddragelse af eksperthjælp udefra. Fremtidsværkstederne blev afholdt i januar 2002, mens forskningsværkstederne er blevet afholdt i april og maj måned 2002.

Der kom en række arbejdsgrupper ud af fremtidsværkstederne. Det drejede sig eksempelvis om en Efterskolegruppe, en Kvindenetværksgruppe, en Bofællesskabsgruppe, en Naturbusgruppe, en gruppe vedrørende Halkær Ådal Tilbage Til Naturen, en Stigruppe og en gruppe vedrørende etableringen af et Udviklingsselskab. Den eneste arbejdsgruppe, der ikke fortsat var velfungerende ved projektets afslutning, var arbejdsgruppen vedrørende efterskolen. Ikke fordi man ikke havde arbejdet intenst, men fordi man havde fundet ud af, at det var urealistisk at etablere en efterskole. Arbejdsgruppen omkring Kvindenetværket var meget velfungerende, men den var også i gang, inden processen blev startet op.

Projektgruppen udtaler under de afsluttende interview, at de har lært meget af at arbejde sammen med Kurt Aagaard og Birger Steen Nielsen fra Roskilde Universitetscenter. Specielt i forhold til metoder, som kan bruges til at få folk inddraget og lytte til hinanden. Hele visionen med denne del af projektet var at få flere spillere på banen. Ifølge projektgruppen er der brudt mure og barrierer ned. En af projektmagerne siger desuden, at det bedste, de har lært ved denne del af projektet, er at:

"...hvis man starter en udviklingsproces helt fra bunden, uden at lægge sig fast hvor man vil hen, så vinder man mange flere kræfter og visioner, end man nogensinde havde drømt om".

De mener, projektet har fået flere skuldre til at bære udviklingen af Halkær Ådal, selvom de dog udtaler, at det altid vil være nøglepersoner, der bærer en stor del af arbejdsbyrden.

Markedsdag

Der er som en del af projektet afholdt en markedsdag, hvor de ideer og forslag, der blev arbejdet med til udviklingen af Halkær Ådals fremtid, blev præsenteret. Markedsdagen blev afholdt i september 2002 under overskriften "Halkær Ådal i fremtiden". Der kom 150 mennesker til markedsdagen, som indeholdt præsentation af de nye ideer til udvikling af området, aktiviteter for børn, lokal musik, søn-

dagscafé, bustur i lokalområdet samt høring med tre borgmestre og diskussion af den videre udvikling i området. Markedsdagen var, med det forholdsvis høje besøgstal, med til at skabe yderligere fokus på og oplysning omkring initiativerne vedrørende udvikling af Halkær Ådal.

Nyhedsbrev

Gennem hele projektperioden er der udarbejdet nyhedsbreve og pjecer om projektet. Nyhedsbrevene behandler en lang række emner relateret til Halkær Ådal, eksempelvis vedrører overskrifterne i nyhedsbrev nr. 1, 2003, Byfornyelse, Fælles gylleseparering, Vegger år 2013?, Fremtidens boliger i Vegger, Fremtids- og forskningsværksteder i Halkær Ådal, Kano sti gruppen, Halkær Ådal, Naturen i fremtiden, Halkær Kvindenetværk, Halkær Mølle åben for alle, Bosættergruppen, Naturbørnehaven og Hvornår sker det? Folkeforeningen vil ifølge Asger Andersen og Peter Søndergaard føre nyhedsbrevene videre.

Hjemmeside

Det var en central del at oprette en interaktiv hjemmeside som en del af projektets dialog- og oplysningsaktiviteter. Hjemmesiden www.aadalen.org beskriver aktiviteterne omkring Halkær Ådal. Den er imidlertid ikke særlig godt udbygget. Ifølge projektgruppen fordi de øvrige aktiviteter i projektet har krævet for meget tid. Hjemmesidens centrale betydning er altså ikke fastholdt. Det har ifølge projektgruppen været vigtigere at holde arbejdsgrupperne ved lige. Som en af projektma-
gerne udtrykker det:

"Vi kunne godt have fået jordens bedste hjemmeside, men så havde vi ikke fået udstykket jordbrugsparceller".

Politisk arbejde

Gennem hele projektperioden har der både fra projektgruppens side, men også fra arbejdsgruppernes side været arbejde i gang omkring påvirkningen af de politiske beslutninger og processer relateret til Halkær Ådal. Det vedrører eksempelvis udarbejdelsen af kommune- og regionplaner samt landdistriktspolitik. Eksempelvis er det lykkedes at komme igennem med et tillæg til regionplanen for Nordjyllands Amt vedrørende etableringen af boliger i det åbne land.

Ansættelsen af en tovholder

En stor del af det bevilligede beløb til projektet i Halkær er som nævnt gået til ansættelsen af en ³/₄ tids tovholder svarende til 9 måneder af 27.000 kr. Tovholderen Asger Andersens job har bestået af analyse, planlægning og projektering af de nye boliger (og i starten også iværksætterhuset) i Vegger samt at være igangsætter for dialog- og oplysningsaktiviteterne i projektet.

Forankring

Aktiviteterne i projektet er blevet sikret en god forankring gennem inddragelsen af lokalbefolkningen på de afholdte forsknings- og fremtidsværksteder. Her er lokale og eksperter udefra blevet sat sammen til diskussion af den mulige fremtidige udvikling i området. Der er desuden herigennem blevet oprettet en række arbejdsgrupper, hvilket er medvirkende til, at initiativerne føres videre. Erfaringerne oparbejdet gennem projektet bliver på grund af den forskningsmæssige assistance fra Roskilde Universitetscenter også videregivet til andre udenfor lokalområdet og i andre egne af Danmark.

Fremtids- og forskningsværkstederne, må siges at have været en nødvendighed for at opnå deltagelse fra lokalbefolkningen. Med ansættelsen af en tovholder til at tage vare på en stor del af projektets overordnede arbejdsopgaver kunne man ellers have risikeret at have mistet noget af den lokale og folkelige forankring af projektet. Denne er nu sikret gennem nedsættelsen af arbejdsgrupperne.

Hvad angår den del af projektet, der vedrører byggeri af økologiske boliger, er projektet ligeledes blevet forankret i kraft af, at boligforeningen viderefører nogle af tankerne i et andet byggeri i Aars.

Opnåelse af projektmål

Målene med projektet var at gennemføre en analyse, planlægning samt projektering af projektet Boligforening med Digitalt Iværksætterhus tilknyttet landsbyen Vegger samt at iværksætte en bred indsats omkring bæredygtigt byggeri og bosætning i hele den økologiske eksperimentalzone, herunder lokale dialog- og oplysningsaktiviteter og etablering af en interaktiv hjemmeside.

Det er gennem et samarbejde med Aars Boligforening lykkedes projektgruppen at få etableret en række nye lejeboliger i Vegger. Der er således skabt forbedrede muligheder for bosætning i Halkær Ådal området. Der er imidlertid ikke opnået helt det økologiske islæt ved boligerne, som projektgruppen havde forestillet sig fra starten.

Hvad angår etableringen af det digitale iværksætterhus er dette blevet nedprioriteret fra starten. Projektgruppens vision omkring skabelsen af mulighed for sammenhæng mellem arbejde og fritid i et landdistrikt gennem etableringen af boliger, hvor der er umiddelbar adgang til en arbejdsstation, er således ikke lykkedes.

Der er blevet iværksat dialog- og oplysningsaktiviteter om den brede indsats omkring bæredygtigt byggeri og bosætning i området løbende gennem projektperioden. Dette er både tilfældet på det lokale plan og på politisk niveau.

Den metodemæssige del af projektet må siges at være meget velgennemført. Gennem inddragelsen af eksperter udefra, har projektmagerne været med til at indføre en helt ny arbejdsform i det lokale udviklingsarbejde. Der er tale om en arbejdsform, som inddrager en større del af befolkningen, end man ellers ville have gjort.

Opnåelse af temamål

For temaet ”Den bæredygtige landsby” er der nedsat tre fokusområder. Det første vedrører nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen. Der kan være tale om modeller, der er nye for landsbyer generelt eller modeller, der er nye for den enkelte landsby.

For projektet ”Halkær Ådal – en økologisk eksperimentalzone – digitalt erhvervshus og bæredygtig bosætning i landdistrikterne” gælder det, at der overordnet set med den økologiske eksperimentalzone er tale om en forholdsvis ny og uafprøvet model for landdistriktsudvikling. De mere konkrete aktiviteter i projektet vedrørende etableringen af boliger kan udelukkende siges at være nye i en lokal sammenhæng, selvom det økologiske element ikke er så vidt udbredt i danske landsbyer.

Modellen med inddragelse af forskningsværksteder i forbindelse med etableringen af fremtidsværksteder må siges at være en ny og spændende metode, som med fordel kan bruges i landdistriktsudvikling i andre egne af landet. Forskningsværkstederne har været med til at løfte de lokale ideer og fundere dem bedre.

De to sidste fokusområder for temaet ”Den bæredygtige landsby” vedrører skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed samt skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet. Projektgruppen har fra starten tilkendegivet, at skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed går forud for skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet, dog med den tilføjelse at de ikke har let ved at prioritere mellem de to områder, da de finder parametrene ligeværdige. Det store fokus på det metodiske arbejde omkring skabelsen af netværk, dialog- og oplysningsaktiviteter retfærdiggør dog vægtningen i spørgeskemaet på fællesskab og bæredygtighed. Med hensyn til erhvervsudviklings- og servicedelen må denne ifølge projektmagerne betragtes som et langt sejt træk, hvor gruppen er startet med netværksdannelsen.

Konklusion og anbefalinger

Projektet ”Halkær Ådal – en økologisk eksperimentalzone – digitalt erhvervshus og bæredygtig bosætning i landdistrikterne” har gennemført en stor del af de aktiviteter, som var planlagt ved projektstart. Man har fået etableret en række lejeboliger i landsbyen Vegger som et meget synligt resultat af projektets aktiviteter på det lokale plan. Hvad angår etableringen af det digitale iværksætterhus, er dette ikke lykkedes. Der er således ikke opnået den sammenhæng mellem boliger og erhverv, som det i starten af projektperioden var ønsket, hvilket må siges at være beklageligt i forhold til at opfylde bypuljens målsætninger om bæredygtighed.

Projektets dialog- og oplysningsaktiviteter, herunder fremtids- og forskningsværkstederne, er blevet gennemført på professionel vis gennem inddragelsen af forskere fra Roskilde Universitetscenter. Erfaringerne fra dette arbejde har både været anvendelige på det lokale niveau, men også i videre sammenhænge, da de gennem de eksterne forskere er blevet formidlet bredere, end det normalt ville være tilfæl-

det. For at sikre forankringen og bæredygtigheden af ideerne på det lokale niveau anbefales det, at der gøres en indsats for, at de nedsatte arbejdsgrupper når frem til konkrete resultater af deres arbejde. Det anbefales endvidere, at de indlærte metoder benyttes i det videre arbejde med udviklingen i Halkær Ådal samt formidles udover det forskningsmæssige niveau, også til andre landsbyområder i Danmark.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.aadalen.org.

3. Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem Melsted (311)

"Vi ønsker at give de unge en uforglemmelig positiv oplevelse af det at vokse op i Gudhjem-Melsted. Derved tror vi, at behovet for at vende tilbage øges..."

Resumé

Målsætningerne for projektet Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem-Melsted har været:

- At holde gang i selve udviklingsprocessen
- At sikre livskvalitet for børn og unge, så de forhåbentlig vender tilbage efter endt uddannelse
- Fremme helårserhverv (etablering af IKT-center på 1. salen af Gudhjems bibliotek, analyse af betingelserne for reetablering af fiskerierhvervet, etablering af koordinerende conferencecenter i nyrestaureret biograf Scala Gudhjem for at forlænge hotellens indtjeningsperiode udover de tre sommermåneder
- Udnytte områdets kulturmangfoldighed og samtidig skabe mulighed for erhvervsfremme (Scala Gudhjem som "Samlingshus" – sammenhæng med Scala Gudhjem som conferencecenter)
- Forskønne lokalområdet til glæde for såvel lokale og besøgende (udskrivning af idékonkurrence, der skal komme med bud på en helhedsløsning til forskønnelse af byen)

Projektet har løbet fra 2002 til 2004. Opstarten blev forsinket med omkring et år i forhold til de øvrige projekter, da projektet i første omgang var et dialogprojekt, og dermed skulle rettes lidt til, før tilsagnet om støtte blev givet.

Projektet har modtaget 600.000 kr. i tilskud fra Bypuljen. I forbindelse med evalueringen er der gennemført interview med projektleder Hans Jørgen Jensen, arkitekt Gugga Zakariasdottir og kulturkoordinator Lene Kofoed.

Baggrund

Det hele startede med, at en samling mennesker mødtes ved en selskabelig lejlighed tilbage i 1998. De kom til at diskutere, hvad der kunne gøres ved Gudhjem eksempelvis i forhold til de tomme huse. Det endte med, at der blev dannet en Byudviklingsgruppe, som delvis gik i gang med arbejdet i protest.

14 år tidligere havde man haft et lignende initiativ med noget, der hed Gudhjemtinget. Det var sjovt i en periode, og der blev nedsat nogle arbejdsgrupper, hvilket

førte til en ensretning af trafikken, en skiltepolitik og nogle revyer. Noget af det gav også en del ballade.

Ideerne genopstod i 1998, bl.a. på grund af butikslukninger. Det startede med, at man fra byudviklingsgruppens side registrerede alle tomme huse og tog billeder af dem. Det hele blev samlet i en rapport, hvor man lagde vægt på, at der var tale om subjektive vurderinger af, om husene stod tomme. Noget med at ”naboerne har observeret...” og lignende sætninger. Det gav en del mediebevågenhed, bl.a. i TV-avisen. Det viste sig, at det var nødvendigt med en organisation bag. Og gruppen blev således en gruppe under Gudhjem By- og Mindeforening. Gruppen fik en person i bestyrelsen, hvilket var Hans Jørgen Jensen. Og på den måde kunne By-udviklingsgruppen bruge By- og Mindeforeningen som talerør.

Man havde ansøgt om penge hos Landdistriktpuljen til gennemførelse af et fremtidsværksted og fik 25.000 kr. bevilget. Det førte til en debatdag og nedsættelse af en række arbejdsgrupper med fokuserede emner. 100 personer deltog i fremtidsværkstedet, hvor projektets fire strategiområder blev fastlagt. Fremtidsværkstedet blev gennemført den 18. januar 2000. Det blev af Hans Jørgen Jensen understreget, at opbakningen fra det offentlige, bl.a. i form af de 25.000 kr., havde betydet meget.

Forberedelse og opstart

Som en udløber af fremtidsværkstedet havde byudviklingsgruppen lavet en ansøgning til bypuljen, der vedrørte en udviklingsplan for Gudhjem Melsted. Udviklingsplanen er illustreret ved et såkaldt ”Fornyelsestræ”. Der viste sig at blive en lang sagsbehandlingstid, bl.a. på grund af regeringsskifte, så projektet kom først til at løbe i 2002-2004. Et af projektets fire strategiområder blev adskilt fra de øvrige, idet det var et krav fra bypuljeadministratorerne, at området vedrørende æstetik blev gennemført under Helhedsorienteret byfornyelse i stedet. Det samlede projekt blev økonomisk gennemført med 300.000 kr. fra Landdistriktpuljen, 50.000 kr. fra kommunen, 20.000 kr. fra By- og Mindeforeningen, 20.000 kr. fra biograffen Scala, og resten fra Bypuljen. Hans Jørgen Jensen var en af de bærende kræfter bag projektet sammen med Lene Kofoed, som varetog områder vedrørende kulturformidling. Desuden var erhvervskonsulent Tom Asmussen tilknyttet projektet for at arbejde for fremme af helårserhverv. Alle tre blev projektansat.

Der var i alt fire strategiområder udover det overordnede mål om at holde gang i selve udviklingsplanen, som gik på at livskvalitetsudvikle Gudhjem Melsted. De fire indsatsområder var i prioriteret rækkefølge:

- Sikre ungdomsrødderne
- Fremme helårserhverv
- Koordinere kulturmangfoldigheden – Scala Gudhjem som ”samlingshus”
- Forbedre det æstetiske udtryk (som var blevet konverteret til Helhedsorienteret byfornyelse)

Prioriteringerne stemmer ikke overens med budgettet for det samlede projekt, idet de største beløb ikke er afsat til punkt 1.

Gennemførelse

Sikre ungdomsrødderne

At sikre at de unge får en god opvækst er bl.a. sket gennem afholdelsen af et fremtidsværksted specielt for de unge. Her kom en række ideer frem, hvoraf flere er blevet gennemført som en del af bypuljeprojektet. Bl.a. er der fremstillet flere film af børnene, som bliver vist som gallapremiere. Den første film hed ”Jesus kommer til Gudhjem”, den anden var en historisk film, og på tidspunktet for evalueringsbesøget i Gudhjem i maj 2003 var børnene ved at lave en krimi med titlen ”Love vs. Crime in Chicago”.

Filmene bliver understøttet af, at der siden projektets start er opstået en tradition for afholdelse af en børnefilmfestival, hvor børnene fra Gudhjem sammen med deltagere fra filmskolen ”Station Next”, Avedøre og fra resten af landet er repræsenteret. Til den første filmfestival i 2002 var der 40 deltagere fra Gudhjem og 25 fra resten af landet. Præmien i filmfestivalen bliver kaldt ”Den Gyldne Sild”.

Man havde desuden opkøbt et gammelt missionshus for de unge, centralt beliggende i byen, hvor det var meningen, at der skulle etableres filmværksted, teater, eller mere overordnet set et musikværksted. Det var byfornyelsesprogrammet, der havde muliggjort købet af huset og den efterfølgende indretning af det til aktivitetshus.

Fremme af helårserhverv

Erhvervskonsulent Tom Asmussen var projektansat til at varetage dette område og har herigennem udarbejdet en erhvervsudviklingsplan. Der er afholdt møder om fremme af helårserhverv, bl.a. ved at man via direct mail har inviteret en række mennesker i deres egenskab af at være erhvervsdrivende i 3760 området. Omkring 60 virksomheder deltog i mødet i november 2002, hvor der var forskellige oplægsholdere. Målet var at gøre noget aktivt for at komme strøggaderne med tomme butikker i vinterhalvåret til livs. Fra kommunens side ønsker man i første omgang blot at skabe rammebetingelserne for erhvervene og så ikke blande sig mere i det. Nogle af erhvervsfolkene var skeptiske i begyndelsen. Men konkrete eksempler på problematikken, givet af byudviklingsgruppen, har medført et andet syn på dette.

I Gudhjem er der bl.a. et møbelpolsterfirma, et entreprenørfirma, en frisør, en bådebygger og et glaspusteri, der er helårserhverv. Der er ingen erhvervsforening i byen udover den uformelle sammenslutning omkring 3760. Hans Jørgen Jensen efterlyste under projektbesøgene bidrag til det ødækkende erhvervsliv og nævnte muligheden for eksempelvis en gastronomisk højskole. Der var et ønske om at få erhvervslivet til at ville noget sammen. Det er eksempelvis i Gudhjem, der er flest restauranter på Bornholm.

Hans Jørgen Jensen nævnte, at Gudhjem skal sælges på opleveren. Det skal bindes op på at tage ud og spise og gå en tur, i biografen, på Bokul, i svømmehallen eller på museum. Der er desuden en golfbane i nærheden. Det blev under projektbesøget nævnt, at alle turister på Bornholm har været i Gudhjem, hvilket må betragtes som et aktiv. Gudhjem er sammen med Hammershus, Dueodde og rundkirkerne nogle af hovedattraktionerne på Bornholm.

Der er som en del af skabelsen af flere helårserhverv blevet arbejdet med konferencer som en eventuel ny vinteraktivitet. På tidspunktet for projektbesøget i Gudhjem var man ved at planlægge den første af slagsen i biografen Scala. Der ville blive tale om en billigere form for konference end det sædvanlige til over 1.200 kr. Det vil sige, Gudhjem passer ikke ind i det sædvanlige konferencekoncept, men en konference kan gennemføres, idet byen har en toprenoveret biograf-sal, og så skal folk bo rundt omkring på hotellerne.

Af egentlig helårserhverv indenfor produktion er der i projektet arbejdet med re-etablering af erhvervsfiskeri i Gudhjem havn, hvor der kun fiskes i et meget lille omfang. Formand for foreningen ”Regional madkultur på Bornholm”, Torkild Boisen, har udarbejdet et idekatalog om fiskerierhvervet i Gudhjem.

Der er også arbejdet med at forbedre muligheden for fjernarbejde med base i Gudhjem. Der er således i biblioteket i Gudhjem, der i projektperioden blev om-døbt til Gudhjem Universitet, blevet indrettet arbejdsstationer, som kan virke som fjernarbejdspladser. De nye faciliteter i Gudhjem Bibliotek kan også huse mindre seminarer og møder. Det har bl.a. været tilfældet i forbindelse med afholdelsen af en konference i Scala Gudhjem og i biblioteket om Østersøens miljø i maj 2004 med forskningscenter Risø som hovedarrangør.

Koordinere kulturmangfoldigheden – Scala Gudhjem som ”samlingshus”

Hvad angår strategiområdet Kulturmangfoldighed har der med projektet været fokus på biografen Scala. Lene Kofoed har været ansat til en dag om ugen at tage sig af dette punkt. Hun har fysisk været placeret i biblioteket om fredagen og har stået for tilrettelæggelsen og koordineringen af aktiviteter omkring biografen Scala. Der har været arrangementer med salsa, rock, film, dans, opera og så videre. Arrangementerne henvender sig både til folk udefra og til lokale.

Man havde haft besøg af ”Berleburg Mandskor” fra filmen ”Heftig og begejstret”. 135 personer så koncerten i biografen, og 500 mødte op på havnen til modtagelsen og et par sange. Både ved dette arrangement og et andet arrangement med Lille Per var der behov for kulturkoordinatorens indsats.

Der blev desuden under projektbesøget nævnt andre eksempler, hvor kulturkoordinatorens indblik var nødvendigt, eksempelvis i forbindelse med Nørresand Havns 100 års jubilæum og en oversigt over samtlige koncerter i området i forbindelse med markedsføringen af aktiviteterne i Gudhjem, og i forbindelse med skabelsen af netværk mellem kulturudbydere og erhverv.

Forbedre det æstetiske udtryk

Det sidste strategiområde var det æstetiske, og det var her, at den helhedsorienterede byfornyelse kom ind i billedet. Det var så at sige det positive svar fra den helhedsorienterede byfornyelse, der havde udløst bypuljemidlerne.

Man havde afholdt en idéworkshop med tre forskellige arkitekters/firmaers syn på udviklingen af byen. Det drejede sig om Svend Allan Jensen, Rønne Kommune og en nyttilflyttet arkitekt, Gugga Zakariasdottir, fra Norge. De havde forskellige tilgange til opgaven, men kom med forholdsvis identiske oplæg om byens udvikling. Efterfølgende blev der afholdt borgermøde. Man havde set frem til det med en vis nervøsitet, men det gik godt, og folk var meget positive. Processen kostede 150.000 kr. finansieret af Bypuljen. På spørgsmålet om hvorvidt det ville være sket uden bypuljemidlerne, var svaret nej. Uden den økonomiske opbakning ville der slet ikke kunne have været den samme høje aktivitet. Man havde haft et godt samarbejde med Gugga Zakariasdottir, hvor hendes evne til at samarbejde og skrive ting sammen havde været vigtig. Byfornyelsen kunne selvfølgelig være sket, hvis kommunen selv havde taget initiativ til det. Den helhedsorienterede byfornyelsesplan, som blev resultatet af idéworkshoppen, er nu blevet godkendt og er ved at blive gennemført. Den indeholder 21 forslag og den samlede investeringsramme er på 5,5 mio. kr.

Forankring

Projektet i Gudhjem synes at være rigtig godt forankret. Dette skyldes bl.a., at projektet har sit udspring i et åbent fremtidsværksted forud for projektstarten. Også blandt de unge er der blevet gennemført et fremtidsværksted, som har ført til igangsættelsen af filmproduktion og filmfestival. Det faktum, at der i fremtiden arbejdes videre med eksempelvis den helhedsorienterede byfornyelse, ungdomshuset, Scala Gudhjem og Universitetet er tegn på projektets gode forankring.

Opnåelse af projektmål

Der er i projektet gennemført aktiviteter i forhold til betingelserne i tilsagnsskrivelsen, det vil sige i forhold til at ”Sikre ungdomsrødderne”, Fremme helårserhverv, Koordinere kulturmangfoldigheden og Forbedre det æstetiske udtryk (som blev konverteret til Helhedsorienteret byfornyelse).

Der er således med projektet sat fokus på forholdene for de unge i Gudhjem. Projektgruppen har satset på at gennemføre aktiviteter, som bidrager til, at de unge får nogle oplevelser og herigennem et positivt billede af livet i Gudhjem. Dette kan være medvirkende til, at de senere i livet vælger at bosætte sig i byen.

Projektmålene omkring helårserhverv er blevet fremmet gennem udarbejdelsen af en generel erhvervsudviklingsplan samt et idekatalog til fremme af erhvervsfiskeriet i Gudhjem. Desuden er der arbejdet med dannelsen af et konferencekoncept og gennemførelsen af enkelte konferencer i Gudhjem. Projektmålene inden for dette område synes således at være opfyldte.

Projektet har vist, at der er behov for en kulturkoordinator, for at et vist aktivitetsniveau skal opretholdes. Den samlede mængde af aktiviteter, som er gennemført indenfor det kulturelle område i projektperioden, er beskrevet i rapporten ”Liv i Gudhjem hele året – en rapport om et folk, der tager hånd om deres fremtid”. Der er tale om en lang række aktiviteter, som både medvirker til at styrke kulturudbuddet i Gudhjem og til at sætte Gudhjem på landkortet.

Alt i alt må projektmålene indenfor de fire fokusområder, som udsprang af fremtidsværkstedet i 2000, siges at være blevet opfyldt gennem projektet. Hans Jørgen Jensen nævnte under projektbesøget, at den vigtigste erfaring var, at det kunne lade sig gøre, men at der dog stadig skal opbakning til. Hvis det ikke havde været for bypuljemidlerne, så havde det ifølge Hans Jørgen Jensen ikke kunnet lade sig gøre, idet han ellers ikke ville kunne have været frikøbt til opgaverne.

Opnåelse af temamål

Fokusområderne for temaet ”Den bæredygtige landsby” er at udvikle nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen, skabelsen af nye vinkler på fællesskab og bæredygtighed og erhverv og service. Der kan være tale om modeller, der er nye for landsbyer generelt eller modeller, der er nye for den enkelte landsby. Projektgruppen i Gudhjem har med projektet arbejdet med at skabe udvikling på flere planer samtidig. De har formået at integrere sociale, erhvervsmæssige og æstetiske emner i en samlet udviklingsplan for Gudhjem, der vil få betydning for byen i lang tid fremover. Projektet bidrager således med erfaringer indenfor flere områder.

Et centralt element har været afholdelsen af fremtidsværksteder og dertil knyttet borgerinddragelse. Projektgruppen ser selv anvendelsen af ”Fornyelsestræet” som et nyskabende element ved projektet, der skal være med til at sikre, at projektmålene hele tiden holder sig deres overordnede mål for øje. Udover de gode projektresultater er de metodiske resultater med fremtidsværksted og fornyelsestræ elementer til opbygning af nye strategier for landsbyudvikling.

Konklusion og anbefalinger

Projektet ”Overordnet og integreret lokalsamfundsudvikling i Gudhjem-Melsted” har betydet, at der er igangsat aktiviteter indenfor de fire indsatsområder Børn og unge, Helårserhverv samt Kultur og Æstetik. Der er, indenfor alle fire områder, tale om, at aktiviteterne er gennemført med høj kvalitet. Der er desuden tale om, at de igangsatte aktiviteter vil blive videreført fremover, og at der dermed er sket en god forankring af projektet. Projektet er et godt eksempel på, at en åben ide-workshop i en opstartsfasen kan bringe engagement og spændende forslag ind i et projekt til senere iværksættelse. Det anbefales derfor, at der arbejdes videre indenfor de fire indsatsområder med et fortsat fokus på borgerinddragelsen i processen.

Yderligere informationer om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.gudhjem.nu.

4. Kulturkøbmanden - St. Brøndum (313)

"Fordi det er nødvendigt at have et sted at kunne mødes uforpligtende og få en snak..."

Resumé

Projektgruppen har med projektet ønsket at bevare og udvikle den eksisterende købmandsbutik. Dette skulle ske ved at placere kulturelle og sociale aktiviteter i direkte tilknytning til købmandsbutikken. De kulturelle aktiviteter skulle bl.a. være kunstudstillinger. De sociale aktiviteter skulle bl.a. bygges op omkring en IT café og et erindringsværksted. Målsætningen med projektet var således øget aktivitet i landsbyen, så man var sammen om flere aktiviteter for på den måde at få styrket fællesskabet i byen og samtidig bevaret den lokale købmand.

Projektet har to målgrupper. Målgruppe 1 er de ca. 500 mennesker, der bor i og omkring landsbyen, som vil få glæde af, at købmandsbutikken bevares og af, at der udbydes flere muligheder for aktiviteter lokalt. Målgruppe 2 er folk udefra, som en gang imellem tager til St. Brøndum, fordi der er specielle kulturelle arrangementer og særlige tilbud eller et særligt udbud hos købmanden.

Opstarten fandt sted i efteråret 2001, og projektet blev afsluttet i efteråret 2003. Der er i løbet af projektperioden gennemført et indledende interview med projektgruppen samt afsluttende interview med bl.a. borgmesteren og økonomichefen i Skørping Kommune, direktøren for den lokale sparekasse i St. Brøndum, projektets revisor, lokale kunder/brugere af Kulturkøbmanden, børnebrugerne af IT-cafeen samt projektgruppen. Samtidig er en lang række artikler om projektet bragt i lokale aviser blevet gennemlæst. Projektmagerne har modtaget 170.000 kr. i støtte fra Bypuljen til gennemførelse af projektet.

Baggrund, forberedelse og opstart

St. Brøndum er en landsby med 90 husstande svarende til ca. 200 indbyggere og har desuden et opland på omkring 300 indbyggere. Landsbyen er placeret i Skørping Kommune og er beliggende ca. 25 km fra Aalborg. Selv om man i St. Brøndum har oplevet en udvikling i landsbyen, hvor stadig færre arbejder lokalt, så er der dog fortsat en vis erhvervsaktivitet. Ligesådan er der ifølge projektholderne et relativt aktivt foreningsliv. Det er dog blevet stadig vanskeligere at få booket tid til udstillinger, revy og dilettant, som ellers har været vigtige aktiviteter i forsamlingshuset, da huset ofte er udlejet til private fester. Dette er nødvendigt for at bevare forsamlingshusets økonomiske grundlag. Projektgruppen mener, at det er vigtigt at få købmandsbutikken udvidet lokalemæssigt, så nye aktiviteter kan finde sted i relation til butikken.

Projektgruppen er en relativ ny gruppe, der vil gøre det arbejde for byen, som den lokale borgerforening ikke har ressourcer eller kræfter til at tage sig af. Arbejdet er

således delt, så borgerforeningen tager sig af forsamlingshusdelen og projektgruppen af de øvrige aktiviteter.

Der har tidligere været gennemført andre støttede projekter i landsbyen. F.eks. etablering af en lokal legeplads og reetablering af et grønt område omkring landsbyens branddam.

Idéen til en kulturkøbmand kom, i og med at man vidste, at købmanden på et tidspunkt ville stoppe pga. alder. Samtidig gik købmandsbutikken ikke så økonomisk godt, og man var bekymrede over at skulle miste den, hvis den blev sat til salg. Man havde forsøgt at søge penge udelukkende til drift af købmandsforretningen, men havde fundet ud af, at det var bedre at søge til andre aktiviteter.

Det er projektholdernes tilgang, at hvis man mister den lokale købmandsbutik, så mister landsbyen sit hjerte, fordi det er ved den lokale købmand, at man mødes, hilser på hinanden og får en uforpligtende snak om, hvad der sker.

Forinden ansøgningen til bypuljen havde projektholderne skaffet økonomisk opbakning fra lokale borgere på 100.000 kr., fra den lokale sparekasse på 100.000 kr. og fra Skørping Kommune på 200.000 kr. Det bevilgede beløb fra Bypuljen udgør 170.000 kr.

Det samlede beløb skulle fortrinsvis anvendes til ombygning og inventar (herunder computere, servere og software). Det var fra starten hensigten, at følgende lokaler skulle etableres og indrettes: Et internethjørne, en læsestue, en café og et udstillingslokale.

Gennemførelse

Som en del af projektet blev købmandsbutikken købt af borgerne. I et baglokale til butikken blev der indrettet et internethjørne, og der blev indkøbt computere og software. Der blev etableret en gennemgang til det tilstødende lokale, som blev istandsat og indrettet til udstillingslokale. Desuden blev der i en del af lokalet indrettet en overetage med computere og arbejdsborde. Idéen var, at dette lokale skulle anvendes til f.eks. erindringsværksted. Købmandsbutikken fik i løbet af projektperioden også pudset en ny facade og sat et skilt op med ”Kulturkøbmanden”. Arbejdet blev dels udført af lokale frivillige dels af betalte håndværkere. Der er ikke blevet indrettet en særskilt café, som det står beskrevet i ansøgningen.

IT-hjørnet

Det viste sig ret hurtigt, at computerne var attraktive for skolebørn og unge, der efter skoletid anvendte dem til at spille computerspil mod hinanden. Internethjørnet er således rimelig besat af børn og unge i eftermiddagstimerne og i weekenden. De unge gav under de afsluttende interviews udtryk for, at det var en god idé, at de nu kunne sidde sammen og spille i stedet for at sidde hver for sig derhjemme, og at de var meget glade for initiativet. Ligesådan var det både lettere og hurtigere at komme på internettet hos Kulturkøbmanden, end det var hjemme hos dem selv.

Udstillingslokalet

I udstillingslokalet var der gennem projektperioden løbende udstillinger af både lokale og internationale kunstnere. Udstillingerne var et tilløbsstykke, hvor der kom mange interesserede udefra, altså fra det projektgruppen kaldte målgruppe 2 i ansøgningen. Af eksempler kan peges på udstillingen "Fra landsby til landsby" af Anita Houvenaeghel, lokal udstilling af Børge Johnsen om St. Brøndums historie og udvikling, påskeudstilling med COBRA grafik af bl.a. Asger Jorn, Eiler Bille, Carl-Henning Pedersen og Alechinsky og haute couture udstilling af Bente og Lonnie Svendsen.

Udstillingslokalet har desuden været anvendt til andre formål f.eks. at holde antikvarbogmesse samt til afholdelse af fælles vinsmagningsaften. De lokale brugere gav under de afsluttende interview udtryk for, at det var godt, at man fik kunst og kultur bragt ind i hverdagen, også i landsbyer, fordi det gav inspiration og nyt indhold i hverdagen. De gav ligeledes udtryk for, at der kom en stor andel af de lokale borgere til såvel ferniseringer som til de fælles arrangementer.

1.salen

Med hensyn til 1. salen blev denne anvendt til at afvikle kursus i brug af IT for ældre borgere. I undervisningen havde man valgt at koble dette med slægtsforskning for på den måde at relatere undervisningen i brugen af computere til et tema, der havde interesse for en stor del af de lokale ældre. Desuden afholdt man hver tirsdag aften tegnekursus og kursus i patchwork samt aftener med socialt samvær omkring f.eks. kaffedrikning, kortspil og håndarbejde. Der kom omkring fire til seks personer pr. gang til den type kurser. I forbindelse med disse aftener blev udstillingslokalet ligeledes inddraget, og man havde idéer om f.eks. at lave fælles TV aftener og indkøbe overheadprojektor/lærred til brug ved foredragsaftener.

Af andre aktiviteter, der er sat i værk med afsæt i Kulturkøbmanden, kan nævnes en Dragefestival. Dette arrangement var specielt rettet mod børnefamilier.

Alle de adspurgte brugere mente, at den type aktiviteter i relation til en købmandsbutik var nødvendige, for at købmanden kunne overleve økonomisk, og alle adspurgte mente, at det er nødvendigt med en købmand i landsbyen. Måske ikke så meget for indkøbsmulighedens skyld "for det kan man vel klare på en anden måde" som en lokal bruger sagde, og han fortsatte:

"...men fordi, at det er nødvendigt at have et sted at kunne mødes uforpligtende og få en daglig snak".

Flere gav også udtryk for, at det er nødvendigt med en købmand, for at kunne fastholde ejendomspriser og kunne sælge husene i landsbyen og i oplandet.

Købmandsbutikken

Selve købmandsbutikken drives ved projektets afslutning af en lokal borger, der samtidig driver et lokalt antikvariat. Det var fra starten hensigten, at købmanden skulle handle med en kombination af dagligvarer og specialvarer. Dagligvarer indkøbes af købmanden i større supermarkeder. Valget af indkøbssted afhænger af de ugentlige tilbudsaviser. To til tre lokale borgere hjælper købmanden med at tage

varer med til butikken, hvis der skal handles ind i nærheden af, hvor de arbejder eller alligevel kommer forbi. Der bliver desuden solgt kødvarer fra en lokal producent, der også afsætter ved stalddøren. Ligesådan forsøger man sig med lokalt producerede gaveartikler. Af øvrige specialprodukter har man ladet sig inspirere af et andet bypuljeprojekt og satser på at have et bredt sortiment af øl fra både ind- og udland.

Købmanden, flere af de lokale borgere samt direktøren for den lokale bank gav under de afsluttende interview udtryk for, at det var vanskeligt at få købmanden til at løbe økonomisk rundt. Købmanden arbejder i langt over 37 timer om ugen og er afhængig af et vist antal timer med frivillig arbejdskraft. Købmandsbutikken giver ikke et overskud, der kan betale købmandens løn, og da al tid bruges i butikken, svigter købmanden sin anden og mere indbringende antikvariatforretning. Det manglende overskud skyldes, at for få handler for lidt i købmandsbutikken. De, der handler der, køber ofte kun de varer, de har glemt, da de handlede ind i de større supermarkeder. En af de lokale borgere gav endvidere udtryk for, at der var mellem en tredjedel og en fjerdedel af de lokale borgere, der aldrig handlede i købmandsbutikken. Til spørgsmålet om hvorfor det var nødvendigt med en købmandsbutik i en landsby, når de lokale borgere alligevel ikke benyttede sig af den i et omfang, så den kunne løbe økonomisk rundt, angav flere af de adspurgte, at det var nødvendigt med et samlingspunkt, og at en købmand var det bedste sted at mødes for en uforpligtende snak. Bankdirektøren gav udtryk for, at der var mange visioner og drømme knyttet til det at have en købmand i lokalsamfundet, og at ønsket om at føre visionerne ud i livet let kunne blive overskygget af de realistiske muligheder for at få en købmand til at løbe økonomisk rundt. Flere fra projektgruppen, bankdirektøren og købmanden selv gav udtryk for, at det kunne være en løsning at satse mere på kioskvarer end på deciderede dagligvarer.

Forankring

Der er gennem projektet omkring Kulturkøbmanden i St. Brøndum skabt et rum for nye aktiviteter og arrangementer i lokalsamfundet. Der er således blevet skabt en opmærksomhed på landsbyen som et sted for kulturelle arrangementer, som ikke er helt almindeligt i landsbysammenhæng. På samme måde er der ved at blive opbygget en ny tradition for fællesskabsaktiviteter i landsbyen. Der er dog tale om en lidt skrøbelig organisering og arbejdsdeling i projektet. For meget afhænger af for få personer, og dette medfører, at der er usikkerhed om projektets overlevelse, hvis de centrale projektmagere, herunder købmanden/antikvaren, trækker sig ud af projektet. Den økonomiske del af købmandsdriften er desuden ikke sikret, hvorfor det på sigt kan tænkes, at butikken vil overgå til en kioskstatus, dog med en fortsat satsning på kulturelle og sociale aktiviteter.

Opnåelse af projektmål

Projektet havde som målsætning gennem etableringen af "Kulturkøbmanden" at få øget aktivitet og styrket fællesskab i landsbyen. På nær etablering af caféen er de fysiske rammer for "Kulturkøbmanden" skabt. Med hensyn til målgruppe 1, de lokale borgere, peger respondenternes besvarelser på, at der er kommet mere aktivitet i St. Brøndum og at de initiativer, der er taget, også har henvendt sig til lokale målgrupper som f.eks. børn og unge. Denne målgruppe var ikke beskrevet i ansøgningen. Med hensyn til øget aktivitet må projektet siges at have opfyldt sin målsætning. Med hensyn til øget fællesskabsfølelse er det vanskeligt at måle. Tilsyneladende er der dog manglende fællesskabsfølelse i forhold til købmandsbutikken. Dette afspejles i, at der ikke er nok af de lokale, der benytter sig af de lokale indkøbsmuligheder, hvorfor det er vanskeligt at få købmandsbutikken til at løbe økonomisk rundt. På den anden side oplever særligt de unge, der benytter IT faciliteterne, et øget fællesskab, idet de nu sidder sammen med venner og bekendte og spiller computerspil i stedet for at sidde hver for sig i deres hjem. Den store lokale, økonomiske opbakning, der var ved indsamling til køb af købmandsbutikken, viser ligeledes, at de lokale borgere har stået sammen om at handle i fællesskab for at bevare den lokale indkøbsmulighed. Med hensyn til målgruppe 2, udefrakommende, er det lykkedes for projektet gennem udstillinger at tiltrække stor opmærksomhed fra publikum uden for området, idet der har været relativt mange besøgende fra andre dele af landet. Ligeledes er det lykkedes projektet at få stor opmærksomhed fra såvel lokale som nationale medier, hvilket har øget markedsføringen af Kulturkøbmanden. Den øgede opmærksomhed udefra kan være med til at styrke den lokale identitet og dermed muligvis også det lokale fællesskab. Målsætningen om øget fællesskab kan altså siges at være opfyldt på nogle områder, men ikke tilstrækkeligt forankret til at kunne bære den økonomiske drift.

Opnåelse af temamål

I forhold til bypuljetemaet "Nye modeller eller strategier for udvikling af landsbyen" viser projektet, at en model for udvikling kan være at sammenlægge og kombinere en række af de aktiviteter, der ellers foregår i forskellige forenings- og privatregi omkring en fælles strategi, der har til formål også at sikre den lokale købmands overlevelse. Modellen synes anvendelig, i det omfang den sikrer et lokalt aktivitetsniveau, som er med til at markedsføre et lokalområde på en positiv måde og dermed også med til at sikre prisniveau og salg af huse i landsbyen. Modellen rummer dog det paradoks, at lokalbefolkningen på en gang ønsker at bevare et lokalt serviceniveau i form af en købmand og en drøm om det nære i at kunne tale med andre lokale hos købmanden, samtidig med at de samme borgere tilsyneladende foretager deres indkøb uden for området og dermed selv er med til at udhule eksistensgrundlaget for købmanden. Projektet kunne næppe have forudset dette paradoks, da det ud fra en logisk rationel tankegang må synes realistisk, at lokale borgere ønsker at handle hos den købmand, de selv har været med til at investere i og derfor har været med til at sikre eksistensen af.

I forhold til bypuljetemaet "Nye vinkler på erhverv og service på landet" viser projektet, at et samarbejde mellem lokale borgere, lokale foreninger, lokale er-

hvervsdrivende og lokale myndigheder kan være med til at skabe en ny form for service. Det må betragtes som en fornyet vinkel på service, at kunst og kulturelle tilbud kan kombineres med en købmandshandel og på den måde være med til at inddrage kunst og kultur som et serviceudbud på landet. Ligesådan må det betragtes som en ny vinkel på erhverv, at en privat købmand inddrager sociale og kulturelle aktiviteter som en del af forretningen. Denne vinkel må dog udvikles yderligere for at sikre, at såvel den sociale som den kulturelle service kan bevares.

Konklusion og anbefalinger

Projektholderne kunne ikke have forudset det paradoks, at de lokale ikke handler tilstrækkeligt i den lokale købmandsbutik, de selv ønsker skal bevares og derfor hver især har skudt penge i for at kunne købe i fællesskab. For at blive i stand til at løse op for paradokset og dermed også udvikle modellen for udvikling af landsbyer, anbefales det, at der fra central side indledes undersøgelser, der kan pege på løsningsmodeller. Når det må ske fra centralt hold, skyldes det for det første, at paradokset ses mange steder i landdistrikterne, og det derfor må anses for at være en generel problemstilling, der muligvis kan findes nogle generelle løsningsmodeller for. For det andet kan det ikke forventes, at de enkelte landsbyer trods gode intentioner kan magte denne opgave, da de ofte betragter sig selv som isolerede enheder, selv om de i landsbyen godt ved, at de står overfor en problemstilling, der er generel for landsbyer.

Yderligere information om projektet og/eller lokalområdet kan fås ved henvendelse til Birgit Møller Sørensen, St. Brøndum.

5. Lindeballe Kultur- og Videnscenter (327)

"Projektet skal vise folk i området og folk udefra, at der sker noget i lokalsamfundet og at engagementet rækker til mere end bare rundstykker søndag morgen..."

Resumé

Projektet er koncentreret omkring købmandsbutikken i Lindeballe. Den overordnede hensigt med projektet er på samme tid økonomisk og social. Det drejer sig dels om at få butikken til at køre rundt økonomisk, hvilket vil afhænge af befolkningens opbakning, og dels om at skabe social kontakt mellem lokalbefolkningen i butikkens café, hvilket vil være afhængigt af, at butikken overlever. Købmanden ses altså både som en forretning og som et sted for social kontakt borgerne imellem.

Følgende mål ønskes opfyldt i projektperioden:

- Genopbygge den eksisterende dagligvarebutik og udbygge grundlaget for dens videre eksistens
- Integrere landsbyens udvikling omkring butiksdriften og forsamlingshusene
- Servicere ældre mennesker og unge børnefamilier
- Videreudvikle borgerforeningernes og de øvrige foreningers udvikling med udgangspunkt i caféen og forsamlingshusene
- Skabe it-centrum, med et netværk af viden, som alle borgere kan trække på
- Stigende aktivitet efter 1/4 år → ansættelse af deltidsmedarbejder

Følgende aktiviteter og etableringer ventes iværksat i projektperioden:

- Netcafé med de lokale borgere som brugere
- Lindeballes hjemmeside med links til erhvervs- og foreningsliv samt offentlige instanser
- Lørdagsmatinéer med lokale udøvende kunstnere
- Temaaftener/dage i samarbejde med forpagteren af Lises Butik
- Hyggetimer for pensionister i caféen.
- Kirkekaffe/frokost i caféen i samarbejde med menighedsrådet

Projektgruppen arbejder ud fra følgende sammenhæng: En positiv udvikling af sammenholdet i byen → yderligere idégenerering til udvikling af Lindeballe Kultur- og Videnscenter → udvikling af området (butik, forsamlingshuse, foreninger og erhverv) → tilflytning til området og salg af byggegrunde.

Lindeballe & Omegns Borgerforening er den projektansvarlige, men projektet gennemføres som et samarbejde mellem Butikken i Lindeballe samt de tre borger-

foreninger i henholdsvis Lindeballe, Uhe og Åst. Projektgruppen udgøres af repræsentanter for disse fire instanser.

Der er i starten af projektperioden gennemført interview med den oprindelige projektgruppe. Derudover er der foretaget en interviewrunde ved projektets afslutning. Her blev der gennemført interview med borgmesteren i Give Kommune, lokale ildsjæle, lokale brugere af butikken og caféen, udstillere samt den oprindelige og den nye projektgruppe. Projektperioden er forløbet fra sommeren 2001 frem til efteråret 2003. Projektet har fået 250.000 kr. bevilliget i støtte fra Bypuljen.

Baggrund

Projektet beskæftiger sig med en problematik, der er aktuel overalt i de mindre landsbyer i Danmark. Baggrunden for projektet er, som den er beskrevet i projektansøgningen, følgende:

”Indtil december 1990 var dagligvarebutikken i Lindeballe en Brugsforening, ejet af FDB. FDB ønskede at nedlægge brugsen. Borgerne ønskede at bibeholde deres dagligvarebutik. Derfor stiftede vi et anpartsselskab (Lindeballe Dagligvarebutik ApS) med en kapital på kr. 200.000. 150 borgere ejer nu bygning og inventar i butikken. En bestyrelse ansætter forpagteren, som så – på egen risiko – forestår den daglige drift af butikken. I 1999 indrettede Lindeballe Borgerforening en Café med indgang og betjening fra butikken med henblik på at fremme den lokale samhørighed og udvikling. I dec. 1999 skiftede butikken forpagter, idet forpagteren siden 1990 gik på pension. Den nuværende forpagter har opsagt sin stilling, fordi forretningen ikke levede op til det, hun havde forventet. En ny forpagter, Bodil Andersen, vil med hurtigst mulig virkning, og senest pr. 30. juni 2001, overtage forpagtningen af butikken”.

Ligesom i andre landsbyer lægges der, som det fremgår af citatet, lokalt et stort engagement i at bevare Butikken i Lindeballe. Som det fremgår, var caféen etableret i butikken inden det aktuelle projekts start.

Forberedelse og opstart

Projektet startede som en udløber af et borgermøde med titlen ”Hvad vil vi med vore små lokalsamfund – udvikle eller afvikle?” i foråret 2001. I alt 115 personer var mødt op til dette arrangement og bakkede op om de initiativer, som blev fremlagt.

Ideen til projektet var således opstået på borgermødet i Lindeballe, og de to andre borgerforeninger var blevet koblet på efterfølgende. Dette skete i en meget hektisk fase, da ansøgningsfristen til bypuljen var meget nært forestående på dette tidspunkt. Der havde således kun været nogle dage mellem idé og deadline. Under de afsluttende interview gav en af repræsentanterne for de to tilkoblede borgerforeninger udtryk for, at det hele var sket så hurtigt, at de som bestyrelsesmed-

lemmer ikke havde kunnet nå at sikre sig, at de havde baglandet i orden. Dette måtte de således bruge lidt tid på. Der har dog hele tiden været en fælles forståelse af mål og midler til trods for, at det er tre forskellige borgerforeninger, der arbejder sammen.

Projektgruppens deltagere gav under det indledende interview udtryk for, at de er meget engagerede omkring at få profileret Lindeballe og omegn som et godt lokalsamfund med henblik på at servicere den nuværende befolkning og skaffe tilflyttere til området. De er meget bevidste om, at det er nødvendigt for små samfund at have noget, som andre ikke har. Det aktuelle projekt skal vise folk i området og folk udefra, at der sker noget i lokalsamfundet, eller sagt med andre ord, at engagementet omkring købmanden rækker til mere end bare *"rundstykker søndag morgen"*, som en projektmager udtrykte det under det indledende interview.

Det har fra starten været projektgruppens opfattelse, at selvom købmanden ligger i Lindeballe, er det vigtigt for projektets gennemførelse, at der samarbejdes mellem de tre landsbyer Åst, Uhe og Lindeballe, da disse tre landsbyer er grundlaget for købmandsbutikkens eksistens. Allerede i den første fase af projektet synes samarbejdet mellem foreningerne i de tre landsbyer således at være blevet styrket, hvilket under det indledende interview fremhæves af projektgruppen som den vigtigste gode erfaring indtil dato (det styrkede sammenhold landsbyerne imellem skyldes til dels også en nylig lukning af den lokale skole). Flere af de aktiviteter, der har været planlagt i forbindelse med projektet, har ikke kunnet afholdes i butikken og har således skullet afholdes på skift i henholdsvis Uhe, Åst og Lindeballes forsamlingshuse, hvilket har medvirket til alle tre områders engagement i projektet.

Gennemførelse

Der er gennemført aktiviteter, som i store træk svarer til de aktiviteter, man havde forudset ved projektstart. Projektgruppen giver udtryk for, at de i starten af projektperioden var meget fokuserede på at gøre nøjagtigt det, der stod i ansøgningen. Længere henne i forløbet blev fokus dog flyttet en smule væk fra dette hen imod en mere løs fortolkning af ansøgningens beskrivelser. Dette var til dels foranlediget af lukningen af den lokale skole og starten af en lokal friskole, hvilket havde taget meget af projektmagerens tid gennem noget af projektperioden.

Netcafé med lokale borgere som brugere

Der blev installeret to computere i Den lille Café i oktober 2001. Købmand Bodil Andersen udtaler under de afsluttende interview, at hun i starten var skeptisk overfor, hvor vidt computerne ville blive brugt. Ved projektets afslutning har hun imidlertid ændret sin opfattelse, idet computerne bliver flittigt brugt af egnens borgere. De bliver mest af alt brugt af de unge efter skoletid til spil og surfing på internettet og til tider også til at lave lektier på. De voksne brugere af caféen anvender hovedsageligt computerne til at tjekke deres mail, samt til i det hele taget at få kendskab til brugen af computer og internet.

Brug af caféens computere koster 20 kr. for én time. Butikken har således en indtægt på 1.000-1.200 kr. pr. kvartal på netcaféen. Det er meget typisk, at folk, når de kommer ind for at benytte computerne, også lige køber en fransk hotdog, et stykke kage eller noget slik.

Der har i løbet af projektperioden været afholdt en internet kommunikationsuge mellem kunder i Butikken i Lindeballe og kunder i en tilsvarende butik i Genua i Italien. Organisationen ALFABETI, som har til formål at fremme international kommunikation, var initiativtager til dette arrangement, mens det var Amtscentret for undervisning i Århus Amt, som formidlede kontakten til Lindeballe projektet.

Lindeballes hjemmeside med links til erhvervs- og foreningsliv samt offentlige instanser
Projektgruppen har fået etableret en flot og god hjemmeside på www.lindeballe.dk, som ved CFULs IT statusmøde i marts 2003 fik følgende kommentarer fra fem af de øvrige deltagende projekter:

"Pænt design, men skrifttypen på forsiden er svær at læse. Hjemmesiden trænger til opdatering. - Jeg er sikker på, at den næste Morten Korch film vil blive indspillet i Lindeballe, og det mener jeg positivt. Strukturen viser, at I vil hele vejen rundt i jeres lokalsamfund. Ganske enkelt en flot side. - Meget overskuelig, enkel og flot arbejde. Meget harmonisk. - Lidt forvirrende, at man skal klikke på et hus for at komme videre".

Ved projektets afslutning i efteråret 2003 må hjemmesiden siges at være rigtig godt opdateret, idet der kan findes informationer og billeder fra stort set alle lokale arrangementer og aktiviteter på siden.

Projektmagerne giver under de afsluttende interviews udtryk for, at man har haft nogle bekymringer omkring, om man måske har været et par år for hurtigt ude med hjemmesiden, idet det har været svært at få folk til at bruge den. Det er svært at overbevise folk om, at de skal kigge på hjemmesiden, til trods for at behovet er der. Specielt erhvervslivet skal hjælpes til at komme i gang med at bruge siden. Det er projektmagernes ønske, at siden skal dække størsteparten af aktiviteterne i området, herunder erhvervsdrivende og foreninger. Der er imidlertid et stykke vej, før dette bliver opfyldt. De erhvervsdrivende er mere vant til at bruge papir og kuglepen end til at anvende det elektroniske middel, og der er således et stort stykke opsøgende arbejde på dette område, som løbende bliver varetaget af projektmagerne. Bl.a. er der netop udarbejdet en informationsfolder om hjemmesiden. Arbejdet med at få hjemmesiden op at stå har sat fokus på det meget store antal erhvervsdrivende, der findes i lokalområdet. Der er således basis for, at mere end 200 erhvervsdrivende får sig etableret på hjemmesiden.

Lørdagsmatinéer med lokale udøvende kunstnere

Der har blot været afholdt én lørdagskoncert i caféen. Der var tale om et jazzband under ledelse af en person, som også tidligere havde udstillet kunst i caféen. Projektmagerne har imidlertid ikke haft kræfter til at afvikle flere af denne type arrangementer. Der vil også være brug for større lokaler, hvis arrangementerne skal videreføres som et fast element i butikken/caféen, idet caféen er for lille til at kunne rumme et helt band.

Af andre musikalske indslag kan nævnes, at der i caféen er installeret et el-klaver, som folk kan spille på, når de er på besøg i caféen.

Temaaftener/ dage i samarbejde med forpagteren

Der er afholdt en række forskellige temaaftener, bl.a. ferniseringer på udstillinger i caféen, juke-box demonstration, vinsmagning, advents- og juledekurationsarrangement, påskeægdekoration, fastelavn, plantearrangementer, hyldeblomstarrangement med mere. De største af arrangementerne har været afholdt ude i forsamlingshusene i et af de tre involverede områder.

Hyggetimer for pensionister i caféen

Der har været afholdt nogle enkelte hyggetimer for pensionister i kraft af at en af de lokale ældre tog initiativ til dette. Hyggetimerne er imidlertid gået i sig selv og vil ikke blive kørt videre med mindre nogen tager et initiativ hertil.

Kirkekaffe/frokost i caféen i samarbejde med menighedsrådet

Butikken leverer kirkekaffe i forbindelse med konfirmation, allehelgen, høstgudstjeneste og lignende arrangementer.

Andre aktiviteter: Galleri, Stisystem, teltplads, PR...

Caféen er, gennem hele projektperioden, blevet benyttet som galleri med udstillinger med hovedsageligt lokale kunstnere, men også med enkelte kunstnere fra nabokommunerne. Informationer om udstillingerne kan ses på www.lindeballe.dk. Samtidig har de lokale børn og unge tegninger hængende i caféen.

Der er påbegyndt et arbejde med at få etableret forskellige stisystemer i området, ligesom en folder med en kort rundtur i Lindeballe er under udarbejdelse. Samtidig er der blevet søgt midler til etableringen af en teltplads imellem købmandsbutikken og kirken, ligesom der er et arbejde i gang med at få etableret nogle bedre parkeringsforhold ved butikken. En del af disse initiativer har opnået støtte gennem landdistriktsprogrammets artikel 33.

Der er gennemført et ret omfattende PR arbejde omkring projektet, og der foreligger således en større samling af artikler fra diverse aviser, ligesom projektet også har været udstillet på Indenrigsministeriets landdistriktskonference og har været besøgt af Landdistriktsgruppen. Der har desuden været indslag om projektet i bl.a. TV Syd og 19 Direkte. Aktiviteterne i projektperioden er desuden løbende blevet dokumenteret på hjemmesiden. Et besøg her giver således et godt indtryk af den bredde vifte af aktiviteter, der har fundet sted i tilknytning til projektet.

Forankring

Der er afholdt et stormøde i sommeren 2003 for alle medlemmer af bestyrelserne i de tre borgerforeninger. På dette møde var der bred enighed om at videreføre projektet. Dette sker i Lindeballe.dk, som er en juridisk og økonomisk underafdeling af Lindeballe og Omegns Borgerforening. Der er udarbejdet en selvstændig forretningsorden for Lindeballe.dk, hvoraf det fremgår, at formålet er at drive en

fælles internetportal samt opretholde en internetcafé i Den lille Café. IT delen af projektet vil således blive videreført. Det samme vil udstillingerne og de forskellige temaarrangementer. Der er ansøgt om midler i Landdistriktspuljen til en forstærkelse af IT delen af projektet. Fokus i dette nye projekt skal hovedsageligt være på ansættelsen af en webmaster, som kan sørge for, at ambitionerne med hjemmesiden vil kunne opfyldes.

Ellers er fokus rettet mod nye aktiviteter som eksempelvis det ovenfor nævnte artikel 33 projekt med etablering af stisystem og teltplads. Dette skal være med til at støtte op omkring udviklingen i både butikken og Lindeballe og omegn som helhed.

At der er arbejdet med en fast projektgruppe under hele forløbet betyder, at der ikke er etableret egentlige arbejdsgrupper, der systematisk inkluderer andre personer i lokalområdet. Dette betyder, at projektet hviler på få mennesker, til trods for at der er stor opbakning til projektgruppens initiativer. Da de samme mennesker har været involveret i aktiviteter omkring opstarten af den lokale friskole, har der ikke været de kræfter at lægge i projektet, som der ellers ville have været.

Der har været tale om et helt nyt samarbejde mellem de tre involverede borgerforeninger med projektet omkring Lindeballe Dagligstue. Dette samarbejde er blevet udbygget til at være meget velfungerende gennem perioden.

Opnåelse af projektmål

Hensigten med projektet har været at genopbygge den eksisterende dagligvarebutik og udbygge grundlaget for dens videre eksistens. Man har som nævnt dels villet arbejde for at få butikken til at køre rundt økonomisk, hvilket ville afhænge af befolkningens opbakning og dels for at skabe social kontakt mellem lokalbefolkningen i butikkens café, hvilket ville afhænge af, at butikken overlevede. Målet var således at få købmandsbutikken med caféen til at fungere både som en forretning og som et sted for social kontakt borgerne imellem. Den sociale del af projektet må siges at være blevet opfyldt, dette også til trods for at alle de sociale arrangementer ikke er blevet gennemført. Stort set alle interviewpersoner giver under de afsluttende interview udtryk for, at den sociale funktion i at have butikken/caféen som mødested er meget stor. Det er et uformelt mødested, hvilket betyder, at folk, som ikke deltager i de øvrige fællesarrangementer i omegnen, som eksempelvis borgerforeningerne arrangerer, alligevel kommer til at mødes med andre lokale mennesker. En del interviewpersoner giver udtryk for, at de gennem butikken og caféen er kommet i kontakt med folk, som de ellers aldrig havde troet, de skulle komme til at snakke med. Så den sociale funktion må siges at være opfyldt, hvilket ikke kunne have ladet sig gøre, hvis butikken/caféen ikke havde eksisteret.

Det står dårligere til med den økonomiske side af butiksdriften. Butikken har dog aldrig haft så stor en omsætning, som den har haft i projektperioden. Det er imidlertid ikke nok til at sikre købmanden en almindelig tilværelse. Købmand Bodil Andersen må således arbejde op til 90 timer om ugen og blot have en ansat 50

timer om måneden og en anden til at tage en morgenvagt engang imellem. Det er således ikke lykkedes at skabe tilstrækkelig økonomi i butikken med projektet.

Hensigten med at integrere det økonomiske og det sociale element og få de to områder til at virke opretholdende på hinanden er altså ikke blevet en realitet. Det sociale er det mest succesfulde til dato.

IT delen i projektet må betegnes som meget succesfuld til trods for, at det endnu ikke er lykkedes at få alle erhvervsdrivende koblet på hjemmesiden. www.lindeballe.dk fremstår som en meget veludbygget og informativ hjemmeside, der på god vis informerer om aktiviteterne i lokalområdet omkring Lindeballe. Der er for nylig taget initiativ til fornyet informationsindsats omkring hjemmesidens muligheder med henblik på at skaffe endnu flere brugere af siden. Samtidig er det denne del af projektet, som er sikret videreførelse gennem etableringen af foreningen Lindeballe.dk, og som der søges fornyede projektmidler til i et ønske om at ansætte en webmaster. Hidtil er siden opbygget på frivillig basis.

Opnåelse af temamål

For temaet ”Den bæredygtige landsby” er der nedsat tre fokusområder. Det første vedrører nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen. Der kan være tale om modeller, der er nye for landsbyer generelt eller modeller, der er nye for den enkelte landsby.

For projektet ”Lindeballe Kultur- og Videnscenter” gælder det, at projektet har været et af de første herhjemme til at forsøge at integrere det sociale og det økonomiske element ved en købmandsbutik. Der er altså tale om, at projektet har forsøgt at gennemføre en model for købmandsdrift i det lokale, som er ny for landsbyer generelt. Dette har medført, at købmand Bodil Andersen undervejs i projektforsøget har fået henvendelser fra mange lokalområder i Danmark, hvor man stod med identiske problemer omkring mulige nedlæggelser af købmandsbutikker. Til trods for at det ikke har været muligt at sikre projektets succes på både det økonomiske og det sociale plan, er der altså gennem projektet sendt erfaringer ud i hele landet. I spørgeskemaet, som blev udfyldt af projektgruppen i starten af projektperioden, prioriteres det sociale element i projektet over det økonomiske. På den baggrund må det siges, at projektet kan betegnes som værende succesfuldt.

Det to sidste fokusområder for temaet ”Den bæredygtige landsby” vedrører skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed samt skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet. Projektgruppen har fra starten i spørgeskemaet understreget, at skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed har været prioriteret forud for dannelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet. Ligesom det ovenfor blev nævnt, at den sociale bæredygtighed blev prioriteret før den økonomiske, sættes der altså her mere på fællesskabsudvikling end på udvikling af erhverv og service i lokalområdet. Fællesskabsudvikling omkring en købmandsbutik er ikke noget nyt fænomen. Det er dog et element, der forsvinder i mange landsbysamfund i disse år i takt med, at lokalbutikkerne lukkes.

At der i så høj grad fokuseres på dette element i Lindeballe og omegn må således siges at være et forsøg på at gøre en gammel dagsorden ny igen.

Til trods for at fokusområdet ”nye vinkler på erhverv og service på landet” er nedprioriteret, må koblingen mellem det sociale og det økonomiske i driften af en købmandsbutik siges netop at være en ny vinkel på erhverv og service. Den ønskede fokus på erhvervslivet i den fremtidige brug af hjemmesiden er ligeledes et element i denne retning.

Konklusion og anbefalinger

Projektet ”Lindeballe Kultur- og Videnscenter” har skabt markant forøget aktivitet omkring købmandsbutikken i Lindeballe. En aktivitet som hovedsageligt har drejet sig om det sociale og det kulturelle liv i lokalområdet. Der er således skabt nye strukturer og traditioner for, hvad der kan og bør foregå i lokalsamfundene omkring Lindeballe, og for hvad der kan ske i en købmandsbutik. Købmandsbutikkens omsætning er ligeledes blevet øget, men det er imidlertid ikke lykkedes at sikre købmanden en indtægt, der kan føre til en bare nogenlunde normal arbejdsuge. Det centrale element i projektet, nemlig købmandsbutikken, hvoraf de øvrige aktiviteter afhænger, er således ikke blevet fremtidssikret gennem projektperioden. Dette kan til dels skyldes, at en stor del af projektarbejdet har været afhængigt af et meget lille antal personer, herunder købmanden. Af denne grund anbefales det, at der fremover rettes øget fokus på den økonomiske del af projektet. Dette kan ske ved, at flere personer inddrages i de sociale og kulturelle aktiviteter, eventuelt gennem en ny organiseringsform, således at købmanden får tid frigivet til at koncentrere sig om driften af købmandsbutikken.

Yderligere information om projektet og/eller lokalsamfundet kan fås på www.lindeballe.dk.

6. Samværket - fremme af integration på tværs af grænser i lokalsamfundet Vrads (318)

"Landsbykontoret skal styrke det eksisterende og samle trådene ...".

Resumé

Projektet vedrører ifølge projektansøgningen opbygningen af "Samværket" bestående af:

- "Samværelset", et pasnings- og værested for byens børn baseret på lønnet arbejdskraft og et sted for byens voksne borgere, baseret på frivillig arbejdskraft
- Et landsbykontor med IT faciliteter til at varetage koordineringen af diverse landsbyaktiviteter, nærmere bestemt et lokalt kommunikationscenter baseret på lønnet arbejdskraft.

Ifølge tilsagnsskrivelsen fra det tidligere By- og Boligministerium er der udelukkende bevilget støtte til indretning og drift af landsbykontoret. Det samlede bevilligede beløb er på 200.000 kr. Tilsagnet om støtte er givet under forudsætning af, at erfaringerne fra Vrads videreformidles til andre landsbyer, herunder til projekterne i St. Brøndum og Lindeballe.

Hvor en stor del af projektansøgningen vedrørte etableringen af et pasnings- og værested i Vrads, eventuelt placeret i Vrads Gamle Smedje, er det altså projektets anden del, landsbykontoret, der skal evalueres her. Dette betyder, at projektets oprindeligt fastlagte mål sættes i baggrunden, og der i stedet tages udgangspunkt i projektmålene beskrevet i det indledende spørgeskema, CFUL udsendte i efteråret 2001.

Ifølge spørgeskemaet var målene med landsbykontoret følgende:

- At fremme og koordinere eksisterende såvel som nye aktiviteter og projekter, der stiler mod bæredygtighed i lokalsamfundet – professionelle og frivillige – og arbejde for at styrke sammenhold, kommunikation, integration og gensidig inspiration på tværs af sociale, alders- og erhvervsmæssige grænser
- At etablere og indrette et landsbykontor på 1. sal i Vrads Købmandshandel, så det også efter støtteperioden vil kunne komme byens borgere til gode, uanset om der fortsat er mulighed for lønnet arbejdskraft eller ej
- At producere informationsmateriale op til Vrads Købmandshandels 10 års jubilæum i foråret 2002 og videreformidle erfaringerne fra den velfungerende "Kulturkøbmand" til projekterne i Lindeballe og St. Brøndum
- At ansøge om midler fra puljer, fonde, offentlige kasser og lignende til at hjælpe andre projekter i gang, som ligger indenfor Bypuljens målsætninger. Først og fremmest til den del af det oprindelige projekt, der ikke opnåede

støtte, som vedrørte en integreret fritidsklub for byens børn i alderen 6-12 år

- At overtage produktionen af Vradsavisen, som gennem et par år er udkommet ved frivillig arbejdskraft
- At udvikle den eksisterende hjemmeside for Vrads til at blive en let brugbar portal for alle relevante aktiviteter i Vrads også i forbindelse med erhverv og turisme

Projektet er startet op i efteråret 2001, men ansættelsen af en person på deltid, Susan Marcia Klaus, er først sket i april 2002. Projektet løb frem til september 2003. Organisatorisk har projektet været placeret i Vrads Borgerforening.

Under de indledende interview blev der gennemført interview med to repræsentanter for projektgruppen, Susan Marcia Klaus, som efterfølgende blev den lønede medarbejder i landsbykontoret, og Mille Aagesen. Under de afsluttende interview blev der talt med en bredere gruppe af personer, idet der både blev gennemført interview med projektgruppen, repræsentanter for foreningslivet, erhvervslivet og kommunen.

Baggrund

Ideen til hele det oprindelige projekt opstod i forbindelse med et Åben Landsby arrangement i 2000. En gruppe havde arbejdet med bæredygtighed og lokal handel og erhverv. Der er mange børn i Vrads, men faciliteterne for dem var faldet væk, og det gav ideen til alternative børne- og ungeaktiviteter. Man havde oplevet, at ideer ofte strandter, og for bedre at undgå dette ville man kombinere det med et koordinerende landsbykontor. Efter ansøgning til Bypuljen havde man fået tilsagn om støtte til den del, der vedrørte landsbykontoret. Man havde senere afholdt et nyt Åben landsby arrangement, som igen var gået godt. Det blev hovedsageligt besøgt af landsbyens egne borgere, men der var også nogle få udefra.

I byen er der bl.a. en tømrer, en ovnsætter, en VVS ovnsætter, to landmænd, en smed, en gulvbelægger, en antikforretning og købmanden. Købmandsbutikken er lidt speciel, da den er udtryk for en form for frivilligt arbejdsfællesskab bygget op på trods. Butikken havde 10 års jubilæum i projektperioden, og landsbykontoret skulle lave noget informationsmateriale om dette og butikkens generelle vilkår, da der er mange, som er interesserede i butikken. Det er nemt at sælge huse i byen. Men der er for få arbejdspladser, og projektdeltagerne kunne godt tænke sig at det var muligt også at være i landsbyen i dagtimerne og finde sin løn der. I landsbyen er der en tradition for økologi. Eksempelvis havde nogle folk bygget et kredsløbshus, ligesom der var et økologisk byggemarked. Tidligere havde byen været meget traditionel i sine aktiviteter med juletræ, høstfest og bankospil, nu er der kommet andre aktiviteter til, hvilket der både var positive og negative holdninger til.

Den bedste gode erfaring/oplevelse i opstarten havde været Åben landsby arrangementerne. Det at se ting gro og se, at der var en interesse for at udvikle det, der opstår, blev ligeledes nævnt. Det var også positivt, at der var kommet nogle tanker

fra en gruppe unge, som ledte til, i samarbejde med nogle voksne, at der var etableret et ungdomslokale i en skurvogn. Indretning af smedjerummet havde også været en god oplevelse, og man var nu i gang med at stifte en forening omkring brugen af rummet. Flere og flere engagerede sig i landsbyen, og gruppen så eventuel modstand som værende livgivende og det kunne vendes til en udfordring. Dårlige erfaringer var svære at finde, men de mange møder blev nævnt som svar, ligesom byens lille størrelse kunne være en hindring for aktivitet.

Man ville gerne satse på det med børn. Der er ifølge projektdeltagerne for mange børn i skolefritidsordningen i Bryrup. Der er ”for lidt plads, og det er lidt vildt, når vi har så meget plads herude på landet”, som Mille Aagesen udtrykte det.

Forberedelse og opstart

Man havde i starten overvejet den lokale smedje til placering af landsbykontoret, ligesom et økologisk byggemarked evt. kunne have huset det. Valget faldt imidlertid på den lokale købmandsbutik, da det var et centralt mødested og havde åbent hver dag. Landsbykontoret skulle placeres på loftet over købmandsbutikken, hvor der også var udstilling og bogudlån. Oprindeligt var en gruppe på 12 gået sammen om at drive butikken på frivillig basis. Nu havde man efterhånden fået kassekreditten betalt ud, og butikken skulle så køre rundt med eventuelt overskud tilfaldende landsbyen. Alt i alt var der en lille café, et galleri og et bibliotek i butikken, men man ville nu som en del af landsbykontoret tilkoble IT. Desuden var der en økologisk indkøbsforening i forretningen.

Det var målet, at landsbykontoret skulle være et synligt fysisk sted omkring formidling af informationer og nyheder. Den person, der skulle ansættes i kontoret, skulle som ovenfor nævnt bl.a. arbejde med forbedringer af Vrådsavisen og hjemmesiden. Man havde også overvejet en form for transportkoordinering, da det prismæssigt og socialt ville være attraktivt, hvis folk kørte sammen. Den lønede medarbejder skulle herudover arbejde med at finde frem til forskellige puljer, der kunne søges, hjælpe med opstart af børnepasning og børneteaterordning. Landsbykontoret skulle styrke det eksisterende og samle trådene og til dels arbejde for nye erhverv i byen.

Gennemførelse

Stort set alle projektaktiviteter er blevet gennemført:

Landsbykontoret

Der er, som den centrale del af projektet, blevet indrettet et landsbykontor i lokalerne over købmandsbutikken. Kontoret har udviklet sig til at blive en integreret del af butikken. Det var oprindeligt meningen, at landsbykontoret skulle placeres i smedjen, men det var helt naturligt, at det blev i tilknytning til butikken, da det er et centralt sted. At det blev over købmandsbutikken, at kontoret er placeret har betydet, at de lokale købmænd til dels har været med i projektet. Hvor det ved projektstart hovedsagligt var borgerforeningen, der var involveret i landsbykonto-

ret, så er det ved projektets afslutning altså ligeså meget købmandsbutikken, der er blevet den praktiske projektpart, og der er således med projektet opstået et godt samarbejde mellem borgerforening og købmandsbutik.

Udover at kontoret er udstyret med forskellige relevante kontorartikler og tilknyttet internettet, er Susan Marcia Klaus tilknyttet som projektansat landsbykoordinator 12 timer pr. uge. Det har således været muligt at trække på Susan Marcia Klaus for borgere og foreninger, der måtte have brug for hjælp til forskellige opgaver. Udviklingen omkring landsbykontoret og den tilknyttede koordinator har vist, at der er både behov og interesse for den koordinering i landsbyen, som er sket gennem projektet. Informationsniveauet i Vrads er således øget gennem projektet. Det gælder eksempelvis i kraft af at der er større synlighed omkring arrangementer, idet de promoveres centralt fra landsbykontoret. Det gælder både foredrag, møder med kommunen om den fremtidige udvikling i Vrads og så videre.

Hjemmesiden www.vrads.dk

En lokal borger havde allerede oprettet en beskeden hjemmeside for landsbyen Vrads inden projektets begyndelse. Med tildelingen af projektmidlerne blev der givet mulighed for, at dette arbejde kunne blive forbedret og træde ind i mere strukturerede rammer. Landsbykoordinatoren har således været på et par kurser vedrørende hjemmesideopbygning, hvorefter det blev en del af hendes arbejdsområde at opdatere siden løbende. Der er i dag en lang række informationer på siden om eksempelvis landsbykontoret, landsbyens aktivitetscentre/foreninger, kulturliv, erhverv og turisme/transport. Det er landsbykoordinatoren, der har stået for det opsøgende arbejde i forbindelse med at få alle landsbyens foreninger/aktiviteter registreret på hjemmesiden. Koordinatoren står ligeledes for produktionen af Vradsavisen, som kan læses på nettet, men som også husstandsomdeles, samt for udsendelsen af nyhedsmailen "vradsnetnyt" til interesserede med en e-mail adresse. På IT statusmødet afholdt af CFUL i marts 2003 blev www.vrads.dk tildelt førstepladsen i en afstemning om, hvilken af de deltagende hjemmesider, der var den mest brugervenlige, hvilket er et tegn på, at der er gjort et godt stykke arbejde med opbygningen af siden. Landsbykoordinatoren og andre i landsbyen oplever også, at de får henvendelser udefra på grund af hjemmesiden og de informationer den giver om lokalsamfundet.

På spørgsmålet om, hvilken betydning det har, at den lokale landsbykoordinator er uddannet journalist og er vant til at formidle, svarer koordinatoren under de afsluttende interviews, at det selvfølgelig har en positiv indvirkning, idet hun er trænet i at beskrive ting kort og præcist og så objektivt som muligt. Projektgruppen mener dog ikke jobbet som landsbykoordinator eller hjemmesidens opdatering er bundet op på en bestemt faglighed, idet man, hvis man havde haft en med en anden faglighed, blot ville have fået en anden indgangsvinkel til tingene.

Vradsavisen

Vradsavisen blev udgivet i papirform allerede inden projektstart. Med ansættelsen af en landsbykoordinator og med indretningen af de nye IT faciliteter og opkoblinger i Vrads er der sket en udvidelse og en forbedring af bladet, ligesom bladet nu også er tilgængeligt via hjemmesiden. Der vil være brug for, at der gøres en indsats for at finansiere denne aktivitet efter projektets udløb. For at finde mulige

løsningsmuligheder for dette er der i et af de sidste numre af avisen, i projektperioden, indføjet et spørgeskema om, hvorvidt de lokale borgere eller foreninger vil bakke økonomisk op om avisens videreførelse.

Videreformidling af erfaringer

En betingelse for tilsagnet om de 200.000 kr. var, at projektet i Vrads skulle videregive erfaringer til de to øvrige købmandsprojekter i Lindeballe og St. Brøndum. Dette skete uden, at projektet i sit udgangspunkt havde nogen direkte tilknytning til købmandsbutikken, idet det jo slet ikke var tiltænkt, at landsbykontoret skulle placeres i tilknytning til butikken. Der er udarbejdet informationsmateriale om købmandsbutikken i forbindelse med butikkens jubilæum, som også kan bruges til at videregive erfaringer til andre. En gruppe tilknyttet projektet og købmandsbutikken i Vrads har også været på besøg i Lindeballe og i St. Brøndum i løbet af projektperioden. Projektmagere fra Lindeballe og St. Brøndum har ligeledes været i Vrads i forbindelse med, at det andet statusmøde for bypuljeprojekter blev afholdt her. Projektmagerne udtaler om videregivelsen af erfaringer til de to andre projekter, at erfaringerne bestemt ikke har været direkte til at overføre, idet der er tale om, at butikkerne drives på helt forskellige grundlag, idet købmandsbutikken i Vrads ikke drives på kommerciel vis, men derimod på frivillig basis.

Søgning efter støttemuligheder

Der er ikke blevet gjort meget på dette område. Det har således været det vanskeligste projektmål at få til at fungere udover det oprindeligt projekterede værested for børn. Landsbykoordinatoren udtaler under de afsluttende interviews, at hun, på grund af at der var mange andre opgaver at passe, ikke har fået gjort noget ved at søge andre støttemuligheder. Det skyldes måske også et mere eller mindre bevidst ønske om at gå nogle andre veje end støttevejen og begynde at tænke på mere bæredygtige løsninger. Ansøgningsræset har ifølge landsbykoordinatoren ikke været sjovt, idet det tager unødigt meget energi at skulle søge hele tiden, og det er en af årsagerne til, at der er flere og flere tanker omkring, hvordan det kan bære sig selv.

Forankring

Under det indledende interview med Susan Marcia Klaus og Mille Aagesen fra projektgruppen udtalte de, at de så sig selv en smule som Tordenskjolds soldater, da det var de samme der gik igen i forskellige udvalg i landsbyen. De understregede dog også, at der var en bred opbakning til aktiviteterne i landsbyen. Det er således det meget høje aktivitetsniveau, der har aktualiseret behovet for landsbykontoret og landsbykoordinatoren.

I slutningen af projektet blev der taget initiativer omkring at finde lokale finansieringskilder til at finansiere kontor og koordinator fremover. Man stod således ved tidspunktet for de afsluttende interviews overfor at skulle have tilbagemeldinger på, om foreninger, firmaer vil støtte det, for at det kan blive opretholdt på et eller andet niveau. Man har fået integreret landsbykoordinatorarbejdet i landsbyen på en måde, så det vil blive savnet, hvis det forsvinder. Det væsentlige er således, at der vil mangle arbejdskraft, hvis ikke der findes alternative løsninger, og dette vil

kunne ses på hjemmesiden og Vradsavisen, som nok vil blive præget af mindre regelmæssighed fremover, hvis der ikke findes midler. Som projektmagerne selv udtrykker det, så ligger der en opgave i at få det gjort selvfinansierende, før projektet kan siges at være helt forankret i landsbyen.

Opnåelse af projektmål

Projektet vedrørende Vrads landsbykontor har opfyldt størsteparten af de projektmål, der blev opstillet i spørgeskemaet ved projektstart. Det planlagte landsbykontor er etableret i lokaler over Vrads Købmandshandel, erfaringerne fra butikken er videreformidlet gennem en informationsfolder og gennem gensidige besøg med de to øvrige købmandsprojekter under temaet ”Den bæredygtige landsby”. Hvad angår produktionen af Vradsavisen er denne overgået i regi af landsbykontoret/koordinatoren, og en brugervenlig hjemmeside er blevet opbygget med landsbykoordinatoren som den hovedansvarlige, inkluderende oplysninger om erhverv og turisme, men også mere lokale ting som foreningsliv og forskellige arrangementer.

Der er dog problemer i forhold til at få dele af projektet videreført. På tidspunktet for projektets afslutning er det således ikke afgjort, hvor projektets fremtidige finansiering skal komme fra. Der er blevet rettet henvendelse til relevante parter, eksempelvis diskuteres det, hvorvidt købmandsbutikken med en del af sit overskud kan være med til at opretholde landsbykontoret/koordinatoren økonomisk.

Alt i alt har etableringen af landsbykontoret og ansættelsen af landsbykoordinatoren vist sig at være et glimrende middel til at opnå et højere og mere kvalificeret informationsniveau i Vrads samt til at skabe øget koordination mellem aktiviteter i landsbyen.

Projektets oprindelige hovedidé med etableringen af et pasnings- og værested for børn og voksne har der ikke været tid og andre ressourcer til at videreudvikle, så det ligger stadig som en fremtidig projektidé. Der er dog blevet skabt yderligere aktivitet omkring ”Smedjen”, som netop har udviklet sig til et lokalt samlingssted.

Opnåelse af temamål

Der er nedsat tre fokusområder for temaet ”Den bæredygtige landsby”. Det første vedrører nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen. Der kan være tale om modeller, der er nye for landsbyer generelt eller modeller, der er nye for den enkelte landsby.

Den del af projektet ”Samværket – fremme af integration på tværs af grænser i lokalsamfundet”, som vedrører etableringen af landsbykontoret og ansættelsen af en landsbykoordinator inklusiv etableringen af hjemmesiden og udgivelsen af Vradsavisen, kan siges at være en ny model for landsbyen Vrads, men ikke en fuldstændig uprøvet idé for landsbyer generelt. Der er flere lignende projekter i gang andre steder i landet, eksempelvis er projektets omdrejningspunkt berørt i

flere af de øvrige bypuljeprojekter. Havde man i stedet fra ministeriets side valgt at understøtte udviklingen af et lokalt børnepasningssted, ville der i højere grad have været tale om opbygningen af en ny model for landsbyer generelt.

De to sidste fokusområder for temaet ”Den bæredygtige landsby” vedrører skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed samt skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet. Projektgruppen har hovedsagligt gennemført informationsskabende og koordinerende aktiviteter. Projektets hovedaktiviteter omkring etableringen af landsbykontoret, hjemmesiden med videre kan, hvis der findes økonomi til at videreføre dem, sammen med den alternativt drevne købmandsbutik og den nyoprettede ”Smedje”, siges både at medvirke til dannelsen af nye fællesskaber på landet samt et nyt syn på erhverv og servicefunktioner på landet. Der er dog tale om en udviklingsmodel, som er forholdsvis krævende i forhold til lokalbefolkningens engagement, idet engagement er en forudsætning for opretholdelse af de etablerede servicefunktioner.

Konklusion og anbefalinger

Udgangspunktet for projektet var todelt mellem etableringen af et pasnings- og værested og oprettelsen af et landsbykontor. Det var dog som sagt kun landsbykontoret, der blev bevilliget støtte. Efter at fokus blev indsnævret i forhold til det oprindeligt tiltænkte, er det lykkedes projektgruppen at gennemføre størsteparten af de skitserede aktiviteter. Oprettelsen af landsbykontoret har medført en bedre koordination af aktiviteterne i landsbyen, samtidig med at aktiviteterne er blevet mere synlige. Da der i den oprindelige projektansøgning var tanker om at etablere et alternativt børnepasningstilbud, anbefales det, at der i det videre arbejde fokuseres mere på denne del af projektet.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.vrads.dk.

7. Lokale fokusgrupper og samarbejdsfora for landsbyer i Horsens Kommune (322)

"Da sagde de så, det er godt nok, I nu kommer her, men ellers foregår det hele jo inde i Horsens, det VED vi jo godt, vi er bare glemt! Og den greb vores borgmester og sagde, jamen så sætter vi fokus på landsbyerne, så skal det være en del af den her kommuneplan, at vi sætter fokus på landsbyerne. Og det kom så med som et afsnit i vores kommuneplan, og det gjorde så, at arbejdet skulle sættes i gang..."

Resumé

Målsætninger med projektet:

- dannelse af lokale fokusgrupper/arbejdsgrupper bestående af lokale landsbybeboere
- at styrke lokalbefolkningens medansvar for landsbyernes udvikling og styrke de demokratiske kompetencer
- at generere udvikling af netværk gennem foldere, information, events, fokusgrupper osv.
- at vurdere landsbyernes potentialer med henblik på bæredygtighed
- på sigt en lokal tilpasning og modernisering af serviceniveauerne i landsbyerne som en integreret del af Horsens Kommunes Landdistriktspolitik

Projektet er forløbet over ca. et år fra september 2001 og har overordnet set haft til hensigt at igangsætte lokale praktiske samarbejdsprojekter i landsbyerne i Horsens Kommune for at få udviklet netværk og styrket lokalbefolkningernes medansvar for landsbyernes udvikling. De berørte landsbyområder har været Sejjet, Haldrup, Serridslev, Lundum, Vrønding og Endelave. Der har også været fokus på vurdering af landsbyernes potentialer med henblik på bæredygtighed. På sigt skal dette føre til en lokal tilpasning og modernisering af serviceniveauerne i landsbyerne. Projektet er en videreudvikling af det arbejde, der blev igangsat med dannelsen af Landbyrådet i 1999, og skal sideløbende være med til at synliggøre landsbyrådet. Det centrale i projektet er ansættelsen af en fuldtids projektkoordinator i Landsbyrådet.

Projektet har modtaget 300.000 kr. i tilskud, som hovedsageligt er anvendt til løn til projektkoordinatoren. Som en del af evalueringen er der gennemført interview med landsbyrådsrepræsentanter fra hovedparten af de involverede landsbyområder, med landsbykoordinator Helle Juel Kristensen samt med politiker Lilian Sørensens og Bjarne Gregersen, Horsens Kommune.

Baggrund

Lilian Sørensen, tidligere formand for udvalget for teknik og miljø, fortæller, at baggrunden for projektet var, at der i forbindelse med udarbejdelsen af en kommuneplan i 1998 blev besluttet, at planlægningsprocessen ikke bare skulle foregå på rådhuset inde i byen, men at den også skulle foregå ude i landsbyerne. Der blev derfor arrangeret borgermøder i alle landsbyer. Kommunens fokus på landsbyområderne blev mødt med en vis mistro hos lokalbefolkningen, som borgmesteren imidlertid forstod at møde. Lilian Sørensen beskriver situationen og befolkningens mistro på følgende måde:

"... da sagde de så, det er godt nok I kommer nu her, men ellers foregår det hele jo inde i Horsens, det VED vi jo godt, vi er bare glemt! Og den greb vores borgmester og sagde, jamen så sætter vi fokus på landsbyerne, så skal det være en del af den her kommuneplan, at vi sætter fokus på landsbyerne. Og det kom så med som et afsnit i vores kommuneplan og det gjorde så, at arbejdet skulle sættes i gang..."

Der blev efterfølgende afholdt nye borgermøder, hvor fokus var på borgernes syn på, at der blev etableret landsbyråd i kommunen (Landsbyrådet blev på kommunens initiativ en realitet i 1999) og på kortlægning af bevaringsværdige forhold i landsbyerne, herunder foredrag om landsbyernes historie og geografi ved forfatter Eigil Holm. Herefter blev landsbyerne spurgt, om de ville have en lokalplan udarbejdet for deres landsby, og om den i så fald skulle være bevarende eller udviklende. Det viste sig, at der alle steder på nær i Sejlet, var stemning for at lave bevarende lokalplaner. Ifølge Lilian Sørensen var et gennemgående træk på svaret om hvilken type lokalplan, man ønskede, således at:

"... vi bor her, fordi vi gerne vil være i en landsby, og det miljø vil vi gerne bevare. Vi vil ikke have udbygning, og skal der komme nye huse, så skal der højst komme et til to om året, fordi vi vil kunne nå at integrere dem i vores samfund ..."

Landsbyrådet, som er projektansvarlig for bypuljeprojektet, blev overordnet set dannet på kommunens initiativ i forlængelse af den proces, der blev igangsat i 1998. Hensigten med rådet var at motivere lokalt til medansvar for en bæredygtig udvikling og at generere nye netværk. Rådet medvirkede i perioden indtil bypuljeprojektets start til, at interessen for landsbyerne blev øget. Rådet igangsatte bl.a. initiativer omkring etablering af en legeplads og plantning af en pæreallé, ligesom rådet fik udarbejdet et statusbillede af landsbyerne ved hjælp af Helle Juel Kristensen og fik påbegyndt en diskussion af en samlet udviklingsstrategi for landsbyerne. For at styrke arbejdet i landsbyrådet og de igangsatte projekter, søgte landsbyrådet i foråret 2001 om midler gennem "Den bæredygtige landsby" til at ansætte en koordinator, idet man skrev:

"Vi ønsker at forsatte dette arbejde og mener, det i processen er vigtigt med denne opsamlende og gennemgående person, som har tilstrækkelig faglig viden til gennem analyse og formulering af strategier at kunne strukturere og perspektivere arbejdet hen imod konkret implementering".

Resultatet blev, at landsbyrådet ansatte Helle Juel Kristensen som koordinator, og bypuljeprojektet kunne begynde.

Forberedelse og opstart

Efter tilsagnet fra ministeriet blev projektmålene præciseret ved møder i landsbyrådet fra september til november 2001. De endelige projektmål blev således de i indledningen fem nævnte målsætninger. Landsbyrådet debatterede desuden rapporten ”Statusrapport for landsbyerne og landdistrikterne i Horsens Kommune”, som var udarbejdet af Helle Juel Kristensen under forberedelsen af projektet, ligesom rådet under en efterfølgende workshop fik indkredset individuelle og fælles udviklingsplaner i landsbyerne samt formuleret konkrete emner til en fælles udviklingsstrategi for kommunens landsbyer og landområder. Der blev også i denne fase af projektet udarbejdet en generel og seks lokale landsbyrådsfoldere. Og der blev gennemført en diskussion af arbejdsformen i rådet.

Gennemførelse

I projektet blev der overordnet set gennemført aktiviteter i relation til henholdsvis landsbyrådet, til arbejdet i lokale fokusgrupper, til netværksudvikling gennem workshops og events, og til projektets informationsplan.

Landsbyrådets arbejde

- Landsbyerne Sejet, Uth-Ustrup, Serridslev samt øen Endelave har indsamlet data om befolkningstal (fordelt på aldersgrupper), lokale foreninger, forsamlingslokaler, antal arbejdspladser, lokale erhverv, pendling samt lokale besøgsmaal
- Landsbyrådet har i marts afholdt møde med landdistriktskoordinator og landsbybeboere fra Herning Kommune for at høre om Herning Kommunes landdistriktspolitik og samarbejdsrelationerne mellem kommunen og landsbyerne dér. Efterfølgende blev Herning-modellen debatteret på landsbyrådets møde i april
- Landsbyrådet har på rådsmødet i maj diskuteret værdier og kvaliteter i landsbyerne i Horsens Kommune samt udfordringer, problemer og muligheder for landsbyernes udvikling
- På landsbyrådets initiativ har der været afholdt workshops og events i hver af de seks landsbyområder i kommunen i form af Åbent Hus arrangementer og temadage, ”Erindring og Fremtid”

Arbejde i lokale fokusgrupper

- Lundum: Med udgangspunkt i mini-fremtidsværksted samt efterfølgende cafédebat og workshop er der blevet dannet fem arbejdsgrupper, som arbejder med a) ”Stier og kulturhistoriske spor i landskabet” (fem personer), b) ”Udendørs mødested i Rådved” (to personer), c) ”trafikforhold” (fire personer), e) ”Forberedelse til lokalplanarbejde for Lundum by (rådsmedlemmerne i Lundum og borgerforeningen)

- Vrønding: Med udgangspunkt i mini-fremtidsværksted er der dannet to arbejdsgrupper med fokus på forskønnelse og trafikdæmpning. Forskønnelsesgruppen har diskuteret handlingsplaner for forskønnelse ved branddam i hhv. Vrønding og Enner og involveret sig i opsøgende kontakt til samarbejdspartnere (herunder Horsens Kommune) og søgning af økonomiske midler
- Sejet: Der er dannet fokusgruppe for etablering af medborgerhus. Gruppen har udarbejdet handlingsplan og har gennem selvstændighed og engagement fået beboerne i lokalområdet til at støtte op omkring projektet gennem en ny forening ”Sejet Medborgerhus”, som afholdt stiftende generalforsamling december 2001 med deltagelse af 40 personer. Medborgerhusgruppen har efterfølgende afholdt møde med borgmesteren i Horsens Kommune, besøgt aktivitetshus i Kolding for inspiration og modtaget tilbud om at få tegnet råskitser til bygningen fra lokalt arkitektfirma. Der er udarbejdet og gennemført lokalplan i en nedsat styregruppe. Desuden er der etableret en fokusgruppe for forskønnelse
- Serridslev: Styregruppen for lokalplanlægning i Serridslev by har i september og november 2001 afholdt møde med kommunale embedsmænd for drøftelse af borgernes forslag (tre arbejdsgrupper) til lokalplan for landsbyen. Styregruppen har efterfølgende afholdt åben workshop to eftermiddage i forsamlingshuset for at debattere udkast til lokalplanforslaget med landsbyens øvrige beboere. Der er etableret Børnepasningsgruppe (tre personer), som undersøger det lokale behov for dagpleje
- Haldrup: Legepladsgruppen og Trafikdæmningsgruppen har fået udarbejdet projektplaner
- Endelave: Lystbådehavnsgruppen arbejder på projektskitser med henblik på en bæredygtig udvikling af turisterhvervet på øen

Netværksudvikling gennem workshops og events

- Åbent Hus i forsamlingshuset: Der var åben workshop i de seks landsbyområder i perioden 7. februar til 13. marts med udstilling om Landsbyrådet, information om de lokale fokusgrupper, åben debat om landsbyforhold og spørgeskemaundersøgelse om interessen for fællesaktiviteter, brugen af grønne områder samt interessen for miljøspørgsmål
- Erindring og Fremtid: En event i form af to temadage i hver af de seks landsbyområder arrangeret i samarbejde mellem landsbyrådet, Sund By Horsens og landsbyernes foreninger og med fokus på landsbyfællesskabet, livskvalitet og ”sundhed for alle”. Eventen indeholdt erindringsværksted for de ældre, fotoværksted for de unge, billedværksted for børnene og socialt/kulturelt aftenarrangement med udstilling af værkstedsaktiviteterne, koncert, fællessang og fællesspisning for landsbybeboerne samt musikere og repræsentanter for Horsens Kommune

Projektets informationsplan

- 7 foldere om landsbyrådet er blevet uarbejdet – én generel folder om landsbyrådets formål, historik og visioner og en lokalfolder for hver af kommunens seks lokalområder. I områdefolderne fortæller de lokalt valgte rådsmedlemmer, hvad de specifikt vil arbejde med gennem landsbyrådet

for at styrke lokalsamfundene som attraktive og bæredygtige landsbysamfund. Folderne er i november 2001 blevet husstandsomdelt i kommunens landdistrikter og omdelt til byrådspolitikerne og i forvaltninger i rådhuset

- Landsbyrådets hjemmeside er blevet udbygget med landsbysider samt flere informationer om rådsarbejdet og lokale projekter
- Landsbyrådsmedlemmer har i samarbejde med koordinatoren planlagt og gennemført udstilling om landsbyrådet og landsbyliv (informativt plancher om rådsarbejdet og opmærksomhedsskabende installation omkring stiliseret gadekær. Udstillingen blev gennemført i samarbejde med Sund By Horsens/Det folkelige Forum og var åbent for offentligheden i en uge på rådhuset i slutningen af januar 2001. Der var i alt omkring 2.000 besøgende
- Der er udarbejdet et digitalt diasshow om landsbyrådets arbejde og projekter, som er blevet vist i forbindelse med koordinatorens foredrag om borgerinddragelse og landdistriktsudvikling for studerende på Byplanfaglig Overbygning, Arkitektskolen i Aarhus. Endvidere har koordinatoren afholdt foredrag om landsbyprojektet for stadsarkitektens afdelinger under Teknisk Forvaltning ved Horsens Kommune. Der er også holdt foredrag om rådets arbejde for den tværsektorielle embedsmandsgruppe under Sund By Horsens
- Landsbyrådet har deltaget i udstillingen "Frivilligheden fortsætter" sammen med andre grupper fra Det folkelige Forum i Horsens Kommune på rådhuset
- Åbent Hus er i februar 2002 blevet annonceret lokalt i landsbyerne med løbesedler og plakater samt i lokalbladet Haldrup'eren og på hjemmesiden www.lundum.dk. Desuden var der presseomtale gennem en lang række artikler, indslag, pressemeddelelser m.v.
- Erindring og Fremtid var ligeledes genstand for en grundig pressedækning i marts/april 2002
- Helsidesartikel om landsbyrådets workshops, events og projekter i "Krumtappen – personaleblad for ansatte i Horsens Kommune", april 2002

Forankring

Projektet blev afsluttet i sensommeren 2002. I projektets sidste periode, forankringsfasen, bestod aktiviteterne af at få samlet op på fokusgruppernes arbejde og afrundet og bearbejdet forårets workshops og events, at afholde workshop om politikemner som forberedelse til seminar samt at evaluere det samlede projekt, herunder udarbejdelse af faktaark fra koordinatorens side. Det igangsatte arbejde bliver efterfølgende videreført i et nyt projekt med støtte fra Indenrigs- og Sundhedsministeriets Landdistriktpulje. Dette forlænger landsbykoordinatorens ansættelse med tre måneder indtil udgangen af november 2002.

Som gennemgangen af projektet vidner om, har landsbykoordinatoren igangsat en lang række aktiviteter under sin ansættelse. Samme aktivitetsniveau ville ikke have været muligt uden en fuldtidsansat projektkoordinator, hvorfor flere interviewper-

soner også fremhæver, at de forventer et nedsat aktivitetsniveau, den dag projektkoordinatoren ikke længere er til rådighed. I første omgang bliver projektet dog videreført.

Opnåelse af projektmål

"Dannelse af lokale fokusgrupper/arbejdsgrupper bestående af lokale landsbyboere" er det førstnævnte mål med Horsens-projektet. Der er ikke opsat nogle kriterier for, hvor mange arbejdsgrupper der skulle dannes eller hvor mange borgere, der skulle involveres, før projektet kunne betegnes som en succes. Det andet mål om at *"styrke befolkningens medansvar for landsbyens udvikling og styrke de demokratiske kompetencer"* ligger dog op til en vis mængde arbejds-/ fokusgrupper og en vis bredde i deltagelsen, hvorfor dette er det, der evalueres ud fra her.

Der er nedsat arbejds-/ fokusgrupper i alle seks landsbyområder, i alt ca. 14 grupper. Fokus i gruppernes arbejde er som nævnt på stier, mødesteder, trafikforhold, forskønnelse, lokalplan, børnepasning, legepladser og lystbådehavn. Der er nedsat fra en til fem grupper i de forskellige områder, det vil sige aktivitetsniveauet varierer meget områderne imellem. Der er imidlertid også forskellig tyngde i gruppernes arbejde, hvorfor mængden af grupper ikke udelukkende kan bruges som indikator. Det er dog helt sikkert, at der, hvis ikke projektet havde kørt, ikke ville være blevet dannet den nævnte mængde af grupper. Alle interviewpersoner understreger således projektkoordinatorens indflydelse og engagement og betydningen af dette for dannelsen af grupperne.

Med hensyn til bredden i deltagelsen i grupperne er denne ikke stor. Der er flere steder god succes med fremmødet, når arbejdsgrupperne afholder borgermøder med videre. Når talen falder på selve deltagelsen i arbejds-/fokusgrupperne, er sagen imidlertid en anden. Det synes således hovedsageligt at være allerede aktive folk, der deltager i gruppernes arbejde med undtagelse af enkelte nye. Grupperne består således godt nok af lokale landsbyboere, men altså ikke af et bredt udsnit af lokale landsbyboere. Det er således tydeligt, at der under interviewene ikke var særligt mange unge mennesker repræsenteret, hvorimod mændene har været meget stærkt repræsenteret. Dette er dog til en vis grad imødekommet ved *"Erindring og Fremtid"*.

"Styrke befolkningens medansvar for landsbyernes udvikling og styrke de demokratiske kompetencer" er projektets andet mål. Da det i høj grad har været ildsjæle, der har været engageret i arbejdsgrupperne, har fokus været lagt på deres åbenhed overfor nye deltagere. Gennem fælles projekter har der været deltagelse af nye borgere, der har dog ikke været udskiftning eller forandring af betydning i fokusgrupperne. Med hensyn til styrkelse af de demokratiske kompetencer er man ifølge Helle Juul Kristensen gennem arbejdet i fokusgrupperne blevet mere åbne overfor at lytte til hinanden. I forbindelse med valg til bestyrelser og fokusgrupper har det været op til landsbyerne selv at udvikle og foretage procedurerne. Der er ikke i den forbindelse ydet direkte bistand fra kommunens side. I en landsby (Serridslev) blev der fortalt omkring problematikken, at borgerforeningen/medlemmer af landsbyrådet havde indkaldt til borgermøde omkring lokalplan, men kun få havde meldt sig

som talere. Der var blevet nedsat et mindre antal aktivitetsgrupper, som skulle komme med forslag til formulering af den nye lokalplan for landsbyen. Derefter blev forslaget indsendt til Horsens kommune og derfra videre til samtlige borgere i landsbyen. Det viste sig, at mange lokale var utilfredse med det forslag, der var udarbejdet af dele af landsbyens borgere. Borgerforeningen følte, at denne utilfredshed var urimelig, fordi alle havde haft mulighed for at deltage i udformningen, men kun et fåtal havde meldt sig. Forslaget skulle nu diskuteres på et nyt borgermøde, hvor initiativgrupperne ville få lejlighed til at diskutere med de utilfredse borgere. Denne fase er et led i den overordnede demokratiske proces omkring lokalplanlægningen i Horsens. Ved at skulle gennem denne proces bliver de lokale borgere, der har udformet forslag til lokalplanen, konfronteret med at skulle udvikle demokratiske kompetencer, ligesom de, der i første omgang ikke havde valgt at deltage, får en ny mulighed for at bidrage til processen. Endvidere understregede flere af landsbyrådets medlemmer, at koordinatoren har været en meget vigtig hjælp til at lære at holde disciplin på rådsmøderne, så man nåede frem til nogle klare aftaler.

Projektets tredje mål er at *"Generere udvikling af netværk gennem foldere, information, events, fokusgrupper osv."*. Denne målsætning falder ind under målsætningen om dannelse af fokusgrupper, da en af fokus- eller arbejdsgruppernes aktiviteter var at udvikle foldere, information osv. Der er desuden gennem landsbyrådet, der fungerer på tværs af landsbyerne udviklet nye netværk. I en landsby havde man desuden sammen formuleret en protest mod rejsning af en sendemast lige uden for byen. Det havde været en positiv oplevelse af lokalt fællesskab, at denne protest var blevet hørt, og at masten ikke blev rejst på det sted, som var udpeget.

"Vurdere landsbyernes potentialer med henblik på bæredygtighed" er projektets fjerde mål. I de fleste landsbyer har spørgsmålet om bæredygtighed koncentreret sig om bevaring af landsbyen som landsby og undgå at blive betragtet som en forstad til Horsens. For de fleste landsbyer betød det, at man ønskede, at der netop ikke skulle ske en udvikling. I en enkel landsby (Lundum) var der dog mere opmærksomhed på miljøvenlige huse, så de blev mere energibesparende. Der havde også været forsøg med pilerensningsanlæg. Man var dog tilbageholdende med at diskutere miljøperspektivet, da man ikke ønskede for kraftig konfrontation med de omkringliggende landmænd og de eksisterende normer.

Af besvarelsen af spørgeskemaet fremgår det, at den miljømæssige dimension af bæredygtighed betragtes som et muligt udkomme af, at de lokale landsbyborgere indgår aktivt i lokale fællesskaber. Det skulle således være op til de lokale borgere at afdække hvilket potentiale, der var for bæredygtig udvikling i landsbyerne. Der er ikke lavet en overordnet vurdering af landsbyernes potentialer for bæredygtig udvikling.

Projektets femte og sidste mål er *"På sigt en lokal tilpasning og modernisering af serviceniveauerne i landsbyerne som en integreret del af Horsens Kommunes landdistriktspolitik"*. Der er tale om en mere langsigtet målsætning, men der var dog flere tiltag i den kommunale landdistriktspolitik, der pegede på en forandring af serviceniveauet. Bl.a. var det besluttet at spare på biblioteksområdet og afskaffe bogbusserne, der servicerede lånere i landsbyerne. Endvidere var der ligeledes af besparelseshensyn

sket en nedgang i antal busafgange mellem landsbyerne og Horsens. Der kan således siges at være tale om en modernisering og tilpasning, der har forringet serviceniveauet i landsbyerne.

Opnåelse af temamål

Projektet fokuserer i høj grad på at få iværksat nogle forandringsprocesser i landsbyerne, der på sigt skal imødekomme bypuljens temamålsætning. Det er imidlertid erkendt fra projektholderens side, at en sådan forandringsproces tager lang tid, og det er derfor ikke muligt at pege på, hvilke af bypuljetemaets målsætninger projektet vil opfylde og i hvilket omfang, projektet vil kunne opfylde målene. Projektets aktiviteter falder dog i første gang ind under overskriften fællesskab og bæredygtighed og først derefter på erhverv og service. Det stærke fokus på processen kan i nogle tilfælde have ført til en manglende reaktion overfor serviceforringelser. F.eks. var der i forbindelse med afskaffelse af bogbussen ingen fælles protester fra landsbyerne. Ligesådan kan det siges, at det stærke fokus på at ville bevare landsbyerne i deres nuværende form har medført, at de engagerede landsbyborgere ikke har haft deres opmærksomhed rettet mod nye erhvervsmuligheder. Det kan dog forklares med, at alle landsbyerne er beliggende i relativ kort afstand til Horsens og forestående omlægninger af veje og etablering af store industribyggerier dermed anses for at være den mest truende problemstilling. Der er dog med koordinatorens hjælp skabt grundlag for et solidt samarbejde landsbyerne imellem.

Konklusion og anbefalinger

Overordnet kan det siges, at projektet på flere områder lever op til egne målsætninger, men at det endnu er vanskeligt at afgøre i hvilket omfang, det lever op til bypuljetemaets målsætninger. Koordinatoren har spillet en væsentlig rolle i forbindelse med dannelsen af netværk og iværksættelse af aktiviteter, der har været med til at synliggøre landsbyerne i Horsens kommune. Både i forhold til det politiske arbejde, på embedsmandsniveau og i forhold til borgerne generelt i Horsens har der været øget fokus på landsbyernes situation. Det har dog ikke umiddelbart medført, at serviceniveauet i landsbyerne er blevet styrket. Det anbefales fortsat at støtte koordinatorene, da de spiller en vigtig rolle for at binde fællesskaberne sammen. Det anbefales desuden, at der i forbindelse med procesorienterede projekter også fastsættes mere konkrete målsætninger, så sammenhængen mellem proces og processens retning bliver mere synlig.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområderne kan fås på www.landsbyraad.dk.

8. Vision 2010 - social, erhvervsmæssig og miljømæssig bæredygtighed for Trustrup og Lyngby (326)

"Det er gået, som vi havde forventet, men det er ikke gået for arbejdsgrupperne, som de forventede. Det er på grund af pengene. For os har det været en igangsættelsesproces, mens andre regnede med synlige resultater..."

Resumé

Målsætninger:

- at fremme livskvaliteten for borgerne
- at fremme samarbejde mellem foreninger, erhvervsliv og kommunal service
- at fremme erhvervsudvikling med udgangspunkt i IT og vedvarende energi
- at fremme demokratiet gennem udvikling af lokale netværk, sociale strukturer og fællesskab i byerne
- at gøre Trustrup Lyngby til et attraktivt bosætningsområde med et serviceniveau for alle aldersgrupper (på lang sigt)

Projektet er forløbet over et år fra efteråret 2001 og omhandler rent aktivitetsmæssigt fire faser. Den første fase vedrører præsentationen af projektet for borgerne på et indledende borgermøde, herunder uddeling af Visionsavis, samt etablering af Netavis Trustrup Lyngby. Den anden fase indeholder en kortlægning af situationen i byen gennem en levevilkårsundersøgelse blandt borgerne. Den tredje fase drejer sig om borgermøder og nedsættelse af arbejdsgrupper. Og den fjerde fase i projektet vedrører udarbejdelsen af konkrete forslag fra arbejdsgrupperne.

Der er i forbindelse med evalueringen gennemført interview med projektgruppen, en lokal politiker, en repræsentant for erhvervslivet og en repræsentant for Horsens Kommune. Projektet er blevet tildelt 350.000 kr. i støtte fra Bypuljen.

Baggrund

Landsbyerne Trustrup og Lyngby ligger cirka 10 km. fra Grenaa. De har fælles skole, som ligger midt imellem byerne. Samlet set er der i byerne et rigt foreningsliv samt et rigt erhvervsliv. Trustrup er dog erhvervsmæssigt den førende af de to byer.

Da der omkring nytår 2001 var en oplevelse af, at de to byer blev glemt i den generelle udvikling i Grenaa Kommune, var man i borgerforeningerne begyndt at overveje, hvad man skulle gøre, for at byerne ikke endte som sovebyer. Da man fandt ud af, at der var midler at søge gennem bypuljen, udviklede der sig et samarbejde mellem borgerforeningerne i de to byer på trods af, at der ikke var nogen

tradition for dette. Hensigten med projektet var at starte en visionsdebat om livet i de to byer, og på den måde aktivere og involvere de lokale borgere i diskussionen af udviklingen i deres eget område i højere grad, end det tidligere havde været tilfældet. Om dette skrives der i projektansøgningen:

”Udviklingen i byerne sker lidt tilfældigt, som oftest på baggrund af beslutningstagere, der ikke bor lokalt. Det er borgerforeningernes opfattelse, at det er nødvendigt, at byerne får igangsat en drøftelse af hvilke kvalitative levevilkår, der skal være for forskellige grupper af indbyggere, samt hvordan forskellige borgergrupper og erhvervsinteresser i højere grad kan støtte hinanden”.

Med visionsdebatten ville man eksempelvis finde ud af, hvorfor folk boede i de to byer, hvem det var, der boede i byerne, og hvad der fik folk til at flytte til byerne.

Forberedelse og opstart

I opstartsfasen blev der nedsat en bestyrelse for Vision 2010, som blev tegnet af bestyrelsesmedlemmerne i borgerforeningerne. Desuden blev der dannet en koordinationsgruppe, som bestod af en fra hver borgerforening og en tilknyttet konsulent. Projektet fik adresse i Kulturhuset Stationen i Trustrup, men møderne blev afholdt på skift i de to byer.

Projektet havde fået tildelt færre midler, end der var ansøgt om, og det betød, at man ikke ville kunne gøre så meget brug af den konsulent, man havde tilknyttet projektet. Man havde fra projektdeltagernes side ikke planer om at reducere på initiativerne på grund af det reducerede beløb – man ville bare finde en anden måde at få tingene gjort. En tanke, der allerede i opstartsfasen var fremme, var at få kommunen til at søge om tilskud fra Landdistriktpuljen til at ansætte en landsbykoordinator, idet denne landsbykoordinator eventuelt ville kunne udfylde en del af de opgaver, konsulenten skulle have gennemført. Landsbykoordinatoren blev senere en realitet og blev tæt knyttet til projektet i Trustrup Lyngby, idet det var den lokale Karl Aage Nielsen, der fik jobbet.

Den vigtigste gode erfaring i opstartsfasen var, at man fik mere kraft, når de to borgerforeninger arbejdede sammen. Da ansøgningen skulle formuleres, var det således første gang de to borgerforeninger havde holdt fællesmøder. Traditionelt havde de to byer ikke haft noget samarbejde til trods for deres beliggenhed blot tre kilometer fra hinanden.

Gennemførelse

Gennemførte aktiviteter i forhold til det planlagte i projektansøgningen:

Borgermøder, Visionsavis, samt Netavis Trustrup Lyngby.

Der blev den 8. november afholdt et indledende borgermøde om projektet med cirka 100 deltagere i Lyngby Forsamlingshus. På borgermødet blev projektet ”Vision 2010” præsenteret sammen med netavisen for Trustrup og Lyngby

www.tl2010.dk. Mødet var bl.a. blevet annonceret i en husstandsomdelt Visionsavis. Der var tale om en meget flot pjece i A4-format med farver og fokus på centrale emner for udviklingen i området. Projektgruppen havde fået meget ros for avisen forud for borgermødet. Denne type avis blev uddelt løbende under projektperioden og kan ligeledes læses på netavisen.

Repræsentanter for kommunen var inviteret til borgermødet for at fortælle om planer og muligheder for udvikling af Trustrup og Lyngby med vægt på emner som udbygning med boliger, erhvervsområder, trafiksikkerhed, skolens fremtid og svømmehal. Desuden præsenterede næstformanden for Sorring Borgerforening i Gjern Kommune de aktiviteter, der var sat i gang i Sorring, som inspiration for borgerne i Trustrup og Lyngby. Afslutningsvis var der på borgermødet fælles diskussion, hvor alle borgere havde mulighed for at fremlægge deres syn på, idéer til og visioner for udviklingen i området. Udgangspunktet for debatten blev taget i emner, som projektgruppen og konsulenten mente, at folk interesserede sig for. Emnerne blev præsenteret ved skilte på bordene, og så var det op til folk selv at vælge sig ind på emnerne, samt at supplere med nye forslag til relevante lokale temaer.

Netavisen, som åbnede den 1. november 2001, blev for første gang præsenteret på dette første borgermøde. Netavisen indeholder bl.a. en nyhedsside, en aktivitetskalender med mere, ligesom en del af aktiviteterne under projektet Vision 2010 er præsenteret på siden, herunder levevilkårsundersøgelsen. Netavisen bliver fremstillet som en slags ”moderne dagblad”. Der er fra starten lagt op til, at alle borgere i området kan komme med input til netavisen, ligesom redaktionsgruppen for netavisen er åben for, at alle kan deltage i arbejdet. Se mere på www.tl2010.dk.

Levevilkårsundersøgelse

Levevilkårsundersøgelsen blev udarbejdet med udgangspunkt i informationer fra borgermødet den 8. november, en gennemført spørgeskemaundersøgelse til alle husstande samt interview med 14 familier og andre personer i Trustrup og Lyngby fra spæd til grav, som en af projektdeltagerne udtrykker det. I rapporten ses der blandet andet på værdierne ved livet i Trustrup og Lyngby, ønskerne til fremtiden, naboskab tilhørsforhold og konflikter, børn og unges forhold, pensionisters forhold, vilkår for småbørnsfamilier, mødesteder og sociale netværk for alle aldersgrupper, huse veje og lejearealer, indkøb, kollektiv transport samt integration af tilflyttere. Undersøgelsen, som skal være med til at danne basis for udviklingen i Trustrup og Lyngby fremover, blev gennemført af den tilknyttede konsulent. Svarprocenten til spørgeskemaundersøgelsen var ifølge projektgruppen ikke særlig høj, da den lå på cirka 20 %, til trods for, at man havde haft en konkurrence kørende i sammenhæng med undersøgelsen. På spørgsmålet om hvorvidt man gennem undersøgelsen havde fået et godt indblik i borgernes holdninger ideer og visioner svarer en repræsentant for projektgruppen, at: *”...vi har fået indblik. Godt indblik, så skal du have fat i mange flere”*. Borgermøderne blev da også set som det vigtigste i processen med at få borgerne i tale.

Nedsættelse af arbejdsgrupper

Efter det første borgermøde og projektperioden ud blev der nedsat en række arbejdsgrupper indenfor områderne trafik og byforskønnelse i Trustrup, trafik og

byforskønnelse i Lyngby, småbørnsfamiliers vilkår, ældres vilkår samt netavisen. Arbejdsgrupperne arbejdede løbende hen over vinteren, og resultatet af arbejdet blev fremlagt i den anden visionsavis og på borgermøder. Der blev således undervejs afholdt åbne temamøder i de forskellige arbejdsgrupper og mindre borgermøder om de valgte temaer. Indkaldelser til møderne i arbejdsgrupperne kom fra projektgruppen, mens grupperne selv gjorde det egentlige arbejde. Karl Aage Nielsen, der undervejs som nævnt arbejdede som fuldtids landsbykoordinator, fungerede som medhjælper for arbejdsgrupperne.

Udarbejdelse af konkrete forslag fra arbejdsgrupperne

Hvad angår konkrete forslag fra arbejdsgrupperne var det hovedsageligt ”stigruppen”, der på tidspunktet for projektets afslutning var i nærheden af en realisering af forslagene, da denne gruppe havde fået indsendt en ansøgning om midler til et lokalt stisystem. Herudover ledte trafikgruppen efter midler til at forskønne/sikre vejen gennem Trustrup. De øvrige arbejdsgrupper havde også været aktive omkring udarbejdelse af forslag, men de stod nu og manglede økonomiske midler til realisering af forslagene. Det var ifølge projektgruppen manglen på penge, der gjorde, at initiativet fra borgerne ikke var større.

Forankring

På spørgsmålet om projektets forankring, og herunder om projektgruppen havde gjort sig selv arbejdsløse, svarer de:

”Vi hænger stadig på den, men det skulle jo gerne være sådan at der kommer flere og flere, så det bliver meget bredere, men der skal gerne være en til at holde det i gang”.

Rollerne er dog ændret, idet arbejdsgrupperne har overtaget en del af arbejdet, således at projektgruppen har fået en mere koordinerende rolle.

Fra kommunens side er der søgt om penge til at forlænge landsbykoordinatorens stilling. Hvis stillingen bliver videreført, så er den søgt til at skulle dække alle landsbyer i kommunen, og ikke længere blot visionsprojektet i Trustrup og Lyngby. Forespurgt om, hvordan det vil gå projektet, hvis denne ansøgning ikke imødekommes, svarer en projektdeltager om landsbykoordinatorens indsats, at:

”Så gør han det nok frivilligt”.

Til dette svarer den nuværende landsbykoordinator:

”Det må jeg sige ja til. Det vil få en anden kaliber, men for både mig og de to foreninger så tror jeg, at vi har så stort et grundlag i og engagement i det, at det vil vi blive ved med, og jeg vil blive ved med det. Jeg kan ikke bare sige, at fordi jeg ikke får min løn, jamen så frafalder det. Fordi lønnen, det er ikke alt”.

Der vil dog ifølge projektdeltagerne ske et skift, da det ikke længere vil kunne gøres med fuld energi, ligesom det vil blive vanskeligere at træffe folk på eksempel-

vis Grenaa Kommune inden for åbningstiden, hvis arbejdet skal gøres ved siden af et fuldtidsjob. Men alt peger i retning af en videreførelse af Vision 2010.

Opnåelse af projektmål

I projektet ”Vision 2010 - social, erhvervsmæssig og miljømæssig bæredygtighed” er alle de planlagte aktiviteter gennemført. Der er gennemført borgermøder og nedsat arbejdsgrupper, gennemført en levevilkårsundersøgelse, udviklet en visionsavis og etableret en netavis på adressen www.tl2010.dk. De mere overordnede mål med projektet om at fremme livskvaliteten for borgerne, fremme samarbejde mellem foreninger, erhvervsliv og kommunal service, fremme erhvervsudvikling med udgangspunkt i IT og vedvarende energi, fremme demokratiet gennem udvikling af lokale netværk, sociale strukturer og fællesskab i byerne samt på lang sigt at gøre Trustrup Lyngby til et attraktivt bosætningsområde med et serviceniveau for alle aldersgrupper er det svært direkte at måle opfyldelsen af. Interview og aktivitetsgennemgangen ovenfor, vidner dog om, at målsætningerne på en lang række områder er indfriet, eller er på vej til at blive det. Det forventes således, at de ovennævnte aktiviteter vil føre til en indfrielse af projektets målsætninger.

Samarbejdet er fremmet på mange måder, både i forhold til kommunen og imellem foreningerne. Om det sidstnævnte siger projektdeltagerne, at kommunen har fået øjnene op for, at de har et samfund i Trustrup og Lyngby, som ikke vil være i Grenaa, og derfor respekterer de ”visionen”, hvilket er en udvikling i forhold til tidligere. Om kommunens mere overordnede interesse i projektet siger en projektdeltager:

”De er blevet gode til at fralægge sig ansvaret, for så er det os, der har ansvaret”.

Kommunen vinder altså også noget ved, at borgerne i lokalsamfundet har påtaget sig et ansvar, idet kommunen kan lægge mere ud til landsbyerne selv.

Der har ikke været tale om, at samarbejdet har udvidet sig til også at omfatte de øvrige landsbyer i Grenaa Kommune, som derimod konkurrerer om kommunens gunst. Dette ses udpræget i forbindelse med en debat om skolelukninger, som startede i kommunen i efteråret 2002, hvor man ifølge projektdeltagerne havde brugt mange forskellige metoder fra landsbyernes sider, hvoraf ikke alle havde været lige sobre. I Trustrup og Lyngby havde man dog forsøgt at holde sig til en fair debat, hvorfor man bl.a. havde holdt et møde om emnet og inviteret samtlige politikere til at deltage.

Ifølge projektgruppen er det på mange måder gået, som man havde forventet. Projektdeltagerne siger således:

”Det er gået, som vi havde forventet, men det er ikke gået for arbejdsgrupperne, som de forventede. Det er på grund af pengene. For os har det været en igangsættelsesproces, mens andre regnede med synlige resultater”.

Igangsættelsesprocessen kan eventuelt, hvis landsbykoordinatorens stilling forlænges i kraft af de ansøgte midler, ende med etableringen af et landsbyråd i kommunen. Generelt gælder det ifølge projektdeltagerne, at borgerne er mere parate til at tale om praktiske ting end til at tale om visioner, men der er dog tale om praktiske ting, som skal gøre det bedre i fremtiden. Og de forskellige parter i området, som eksempelvis Ældrerådet, kommer således til projektmagerne i Vision 2010, når de har sager, der bør tages op, eller ideer til arbejdet.

Projektgruppen udtrykker, at de på den ene side var positivt overraskede over borgernes deltagelse, da borgerforeningerne tidligere havde haft problemer med at skaffe folk. En projektdeltager siger dog, at:

"Jeg har savnet, at der er kommet helt nye ind og sagt, det her vil vi være med til. Det er ligesom den der aktionsgruppe, der har sat sit præg".

Han tilføjer imidlertid, at en tilflytter havde sendt en mail om, at han gerne ville gøre et aktivt stykke arbejde. Men generelt gælder det, at det er de få, der trækker et stort læs. Til trods for dette har projektgruppen gjort meget ud af, at der skal være tale om åbne og synlige arrangementer, så alle kan se, at noget rent faktisk foregår. Der har således været god annoncering af de omkring fire borgermøder (hvoraf hovedparten var berammet på et fast emne), bl.a. i den husstandsomdelte visionsavis.

Netavisen betegnes af projektdeltagerne som det mest konkrete og synlige resultat af visionens arbejde. Af andre konkrete, men ikke så synlige resultater, nævner en projektdeltager dialogen mellem de forskellige grupperinger i området som værende væsentlig forbedret gennem projektet:

"Der er blevet en god dialog imellem borgerne, imellem skolen, imellem byråderne. Og organisationerne imellem er der blevet en helt anden dialog. Vi har fået en formandsgruppe, som har møde hvert kvartal, det synes jeg da, det er en af de positive ting".

Af andre ting, som med tiden kan blive konkrete, nævner landsbykoordinatoren, at han er i dialog med tre virksomheder, der muligvis vil etablere sig i området.

IT delen er godt på vej med hjemmesiden, men dette bliver også løbende udbygget. Forskellige former for handlingsplaner med foreninger og borgere er også på vej op i kraft af initiativer til fællesmøder. Alt i alt siger en projektdeltager:

"Vi er nok begyndt at snakke lidt bedre sammen, det skal nok blive endnu bedre".

Hvad angår demokratiet og livskvaliteten, som der også skrives om i ansøgningen, så opfatter projektgruppen det, at folk får lov til at påvirke tingene, og bare kan henvende sig, som et skridt i den rigtige retning. Det understreges at:

"Intet er lukket, og alle bliver inviteret".

Hjemmesiden fungerer godt på den måde, at syv personer har hver sit ansvarsområde, som de står for at holde opdateret. Hvert kvartal har de syv personer og landsbykoordinatoren et fællesmøde, hvor de store linier debatteres. Hjemmesidegruppen arbejder ifølge projektdeltagerne utroligt godt, og hjemmesiden har 1.060 besøgende hver måned, hvilket er registreret ud fra forskellige pc'ere og ikke bare antal besøg. Projektgruppen fortalte, at hver gang en ny visionsavis udkom eller der var indkaldt til møde, så steg besøgstallet med det samme.

Tidligere har det været sådan, at arrangementer nemt kunne ligge oven i hinanden på grund af manglende koordination. I dag er folk begyndt at tænke over dette, ligesom hjemmesidegruppen kan finde på at sende en mail til folk, hvis de ud fra arrangementskalenderen kan se, at arrangementerne kolliderer. En projektdeltager siger om folks indstilling til samarbejde i de to byer førhen, at:

"Tidligere var det mere med hvem, der kunne holde den største fest henne i forsamlingshuset, det var det faktiske".

I dag synes samarbejdet at være blevet et element i hverdagen. Eksempelvis for idrætsforeningerne i de to byer som tidligere konkurrerede med hinanden. Hjemmesiden gør det nemmere at koordinere aktiviteter.

Projektdeltagerne giver dog udtryk for, at de to borgerforeninger måske ikke er kommet så meget længere socialt, der er i hvert fald ingen, der er interesseret i sammenlægning af foreningerne. Der er således også forskel i borgerforeningernes tilgang til projektet. En forskel der har bund i forskelle mellem de to byer. Om de to byers indgang til projektet, siger en af projektdeltagerne:

"Lyngby trækker på tøjlerne, de har ikke samme gnist som Trustrup... Det er sikkert, at hvis vi skal have noget, har nogen ideer eller nogle udspil, så kan vi lægge det frem på møder, og det er helt sikkert, det er 100 % sikkert, at det er Trustrup, der siger, at den er vi med på. Lyngby siger, lad os nu lige sætte ploven i og så se, hvad der sker".

Dette begrundes af en projektdeltager fra Lyngby med, at borgerforeningen i Lyngbys økonomi er meget dårlig, ligesom man i bestyrelsen har nogle personer, der er imod og ikke vil deltage i 2010. Dette, siger projektdeltageren fra Lyngby, får en effekt i en bestyrelse, idet det har betydning for stemningen. Projektdeltageren siger om udgangssituationen for projektet, at:

"I starten havde vi en enkelt, der klart meldte ud, at han så ikke nogen grund til samarbejde med Trustrup, men i og med at det er flertallet, der bestemmer, så...".

Det gælder ifølge projektdeltagerne bare om at køre på stille og roligt, og bare det, at de fik lov til at have landsbykontoret i Lyngby, har gjort meget i forhold til projektet.

Der har som nævnt været en ekstern konsulent tilknyttet projektet, og denne har taget en stor del af det tildelte beløb. Projektdeltagerne giver udtryk for, at man

specielt i starten havde god brug for den eksterne konsulent som igangsætter, men nu kunne klare det selv. En af projektmagerne siger:

"I starten havde vi god gavn af ham, jeg ved ikke om det slækkede af, eller om det simpelthen bare var os, der kom på omgangshøjde med ham".

Konsulenten havde ligeledes været med til at starte netavisen. I første omgang havde der været lidt problemer, da et firma i Århus fik opgaven, og der viste sig at være problemer med at holde kommunikationen ved lige med én, der ikke var i lokalområdet til daglig. Efterfølgende havde de lokale dog fået siden fuldstændig op at stå, hvilket gjorde, at det ikke var helt så slemt, at der var blevet givet penge ud til den forkerte i starten. En projektdeltager siger dog om dette:

"Jeg havde det skidt med at skulle gå ud til borgerne og sige, at vi havde betalt 10.000 til sådan en mand, der ikke har gjort noget som helst, men når de andre så har gjort det godt den anden vej, så...".

Opnåelse af temamål

For projektet "Vision 2010 - social, erhvervsmæssig og miljømæssig bæredygtighed" gælder det, at projektet hovedsageligt har gennemført aktiviteter, der har været nye for landsbyen selv, men også til en vis grad for landsbyer generelt.

Med hensyn til de to øvrige fokusområder for "Den bæredygtige landsby", det vil sige skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet samt skabelse af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed, har projektet ifølge det udsendte spørgeskema inddraget begge elementer. Hvad angår skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet giver man i spørgeskemaet udtryk for, at man sigter på at få etableret en arbejdsgruppe for erhvervsdrivende, som kan videreføre fokus på dette område. Dette er ifølge ovenstående gennemgang ikke blevet realiseret gennem projektet, men der er dog sideløbende indledt samarbejde med nogle erhvervsvirksomheder, ligesom der er kommet fokus på erhvervsvirksomheder på netavisen. Hvad angår skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed skrives der i spørgeskemaet, at man sigter mod, at flere borgere bliver engageret i byernes udvikling og tager aktivt del i arbejdsgrupperne. Dette synes at være tilfældet. Selvom projektdeltagerne ytrer en vis skuffelse over, at de mest aktive stadig er de mest aktive, så er der blevet dannet en række arbejdsgrupper, som arbejder videre med tingene, og på den måde er beslutningerne blevet spredt længere ud end de to borgerforeningsbestyrelser. Samtidig er foreningerne begyndt at arbejde sammen. I spørgeskemaet er ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed blevet prioriteret som det vigtigste mål for nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen og for nye vinkler på erhverv og service på landet.

Konklusion og anbefalinger

Overordnet har projektet levet op til såvel egne målsætninger som bypuljetemaets målsætning. Der har ikke i projektet været vægtet en øget erhvervsaktivitet, og dermed falder projektet ikke inden for dette problemfelt. Den øgede opmærksomhed omkring lokal deltagelse og engagement førte til en øget fokus på serviceniveauet i landsbyerne. Det viste sig imidlertid, at netop engagementet inden for dette område fører til aktiviteter, der er forbundet med øgede udgifter. Der er risiko for, at aktive og engagerede borgere kan falde fra, hvis ikke der opnås økonomisk støtte til at gennemføre aktiviteterne. Det anbefales, at der i forbindelse med øget fokus på lokal service ydes ekstern vejledning i, hvilke muligheder der er for at gennemføre omkostningskrævende aktiviteter, herunder også hvordan man engagerer det lokale erhvervsliv økonomisk. Endvidere anbefales det, at der iværksættes og støttes op omkring undervisning i anvendelse af IT, der tager udgangspunkt i lokal viden og kan imødekomme lokale behov.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.tl2010.dk.

9. Bøvling år 2010 - strategi for bevarelse og udvikling af et helstøbt lokalsamfund (329)

"Jeg tror nok, vi er blevet mere bevidste om, at det også handler om at få solgt huse i byen, ligeså meget som det drejer sig om at få rystet byen sammen. Hvordan gør vi så det? Det kunne være ved hjælp af den sociale bæredygtighed..."

Resumé

Målsætninger med projektet:

- At udvikle og afprøve nye veje til udvikling af landsbyen og lokalsamfundet Bøvling, som bygger på egne styrker, hvilket fordrer aktivering af alle lokale kræfter, bl.a. et bredt engagement i foreningslivet og nye partnerskaber på tværs af foreninger og grupperinger
- At afdække lokale borgeres, foreningers og virksomheders oplevelse af de væsentligste styrker, svagheder, udfordringer og muligheder i Bøvling 2010 samt deres centrale ønsker til fremtidig livskvalitet (Bøvling 2010) - det vil sige en spørgeskemaundersøgelse blandt alle husstande, foreninger og virksomheder i Bøvling Sogn. På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen udarbejdes et debat- og strategioplæg
- Afholdelse af aktivitetsdage i foråret 2002 – det vil sige 2-3 dage, hvor de lokale parter bringes sammen og drøfter nutid og fremtid. Indholdet er bl.a. seminarer, eksterne indlæg, åbent hus arrangementer, stilekonkurrence, workshops samt øvrige sociale og sportslige begivenheder
- Igangsættelse og gennemførelse af konkrete projekter/aktiviteter – det vil sige operationalisering af et handlingsprogram

Projektet er forløbet over cirka et år indtil juli 2002 og omhandler gennemførelse af en spørgeskemaundersøgelse, afholdelse af aktivitetsdage samt igangsættelse af konkrete projekter og aktiviteter i Bøvling. Overordnet set skal projektet medvirke til at udvikle og afprøve nye veje til udvikling af landsbyen og lokalsamfundet Bøvling gennem aktivering af alle lokale kræfter og skabelse af nye partnerskaber på tværs af foreninger og grupperinger.

Projektet har modtaget 212.500 kr. i støtte fra Bypuljen. Der er i forbindelse med evalueringen gennemført indledende og afsluttende interview med projektgruppen bestående af Kaj Christensen, Teddy Pind, Karl Kristian Mikkelsen og Preben Stouby samt Sven Brixen, der var tilknyttet projektet som ekstern konsulent fra firmaet Tilsted Communication.

Baggrund

Bøvling er et landsogn med omkring 1.200 indbyggere beliggende i den nordvestlige del af Ringkøbing Amt i Lemvig Kommune. Sognet er erhvervsmæssigt kendetegnet ved, at landbruget spiller en stor rolle. Der er dog også mindre virksomheder i byen Bøvlingbjerg, hovedsageligt startet af lokale iværksættere, og det er således ifølge projektgruppen et af de områder uden for Lemvig by, hvor der er flest arbejdspladser. Skoler er der tre af i byen (1 hovedskole, 1 friskole og 1 idrætsefterskole), ligesom der er idrætshal, lægehus, apoteksfilial, bankfilial samt en dagligvarebutik, fire til fem udvalgsbutikker, en servicestation, tre automobilværksteder, et pizzeria og en beværtning. Alt i alt er der cirka 250 arbejdspladser i byen. Om byen kan det herudover siges, at den historisk har været delt i to grupperinger, og at der også i dag er både indre mission og en valgmenighed samt en dertil knyttet opdeling mellem kommuneskole og friskole.

Projektet startede ved, at projektgruppen på et tidspunkt havde lavet en brainstorm om, hvad der kunne gøres for, at Bøvlingbjerg udviklede sig. Man havde set tendenser til, at det var vanskeligt at sælge huse i byen, og at de ovennævnte lokale butikker og virksomheder fik stadig vanskeligere kår. Og man havde besluttet at tage fat i tendenserne, før det gik galt. Dette var endt ud med, at man havde lavet en projektansøgning til ”Den bæredygtige landsby”.

Af tidligere aktiviteter af lignende art havde man fået lavet en pendlingsundersøgelse, hvor man havde udsendt 150 spørgeskemaer og fået 37 tilbage. Undersøgelsen gik på indpendling og man havde fundet ud af, at kun et fåtal af indpendlerne ville flytte til Bøvling, og at det ofte drejede sig om folk, der ville bo i nedlagte husmandssteder.

Forberedelse og opstart

Deltagerne understregede fra starten vigtigheden af at få den brede befolkning i tale, da der efter sigende var basis for protestbevægelser i byen, hvis folk fik noget trukket ned over hovedet. Et eksempel på dette var, da amtet på et tidspunkt ønskede at plante træer gennem byen. Senere, da ideen kom fra privat hold, blev beplantningen gennemført, men så skulle man bare selv betale!

Projektdeltagerne mente, at de var nødt til at bruge ekstern bistand for at få folk op af stolene, og det var en af grundene til, at de havde engageret et reklamebureau, Tilsted Communication (som dog først var kommet ind i billedet efter et mislykket samarbejde med et andet firma). Man var blevet uenige med det første firma om, hvordan projektet skulle forløbe. Firmaet havde efterfølgende trukket sig ud, da det efter sigende ikke havde ressourcer til at gennemføre projektet. Projektdeltagerne havde så fundet to nye muligheder for ekstern bistand og mente, at det var Tilsted Communication, der bedst kunne varetage opgaven. Problemerne omkring valg af ekstern bistand kom for projektgruppen til at betyde en ekstraregning til det først valgte firma, men det endte ikke ud med at påvirke den endelige tidsplan, udover at udsendelsen af spørgeskemaet blev rykket en smule.

Gennemførelse

I projektet er der gennemført aktiviteter i forhold til det planlagte i projektansøgningen. Projektets samlede aktiviteter beskrives af projektgruppen som en tretrins raket:

Spørgeskemaundersøgelse

Indledningsvist inviterede projektgruppen i december 2001 lokalsamfundets borgere til at deltage i en spørgeskemaundersøgelse, hvor de skulle beskrive styrker og svagheder ved at bo i Bøvling samt komme med ideer og ønsker til udviklingen af Bøvlingbjerg og Bøvling Sogn. Der blev udsendt 400 spørgeskemaer og tilbageleveret 60. Projektgruppen var tilfreds med svarprocenten på 15 procent på baggrund af de mange konkrete forslag og ideer, som besvarelsene indeholdt. Desuden mente de, at de 15 procent ville blive opfattet som mere end 15 procent, fordi alle jo var blevet spurgt, og var klar over at de havde haft muligheden for at svare. Svarene blev efterfølgende sammenfattet og rubriceret af den tilknyttede konsulent.

Afholdelse af aktivitetsdage

Afholdelsen af aktivitetsdage blev fordelt på et Åben By arrangement for både interesserede udefra og byens borgere, samt en aktivitetsdag udelukkende for borgerne i Bøvling Sogn.

Det andet skridt i tretrinsraketten startede således med afholdelsen af et stort Åben By arrangement i marts, hvor stort set hele byen var åben for interesserede. 20 virksomheder, institutioner og foreninger inviterede folk indenfor til arbejdssteder, rundvisninger, noget at spise og forskellige aktiviteter. Der var mere end 800 besøgende til arrangementet, som altså var en positiv succes med gode besøgstal hos de fleste virksomheder og de øvrige ”åbne” steder. Forinden blev der annonceret i Lokalavisen og Folkebladet for at gøre opmærksom på arrangementet, og den til projektet tilknyttede konsulent havde udarbejdet præsentationsmateriale, som de besøgende kunne bruge til at finde rundt i byen og på virksomhederne. En projektdeltager fortæller følgende om, hvordan der var planlagt aktiviteter for alle aldersgrupper:

”Kom der børn, så var der mulighed for at komme i børnehaven med dem, hvis det var små børn. De lidt større børn, de kunne komme i hallen, hvor der var forskellige aktiviteter for dem. Og så i hallen, der kunne man også få kaffe og rundstykker. Det var ligesom samlet ét sted. Så kunne man køre rundt og se virksomhederne og så kunne man køre op i hallen og få kaffe og rundstykker. I hallen havde vi for øvrigt også ejendomsmæglere, med de huse heroppe, der er til salg...”

Fordelingen mellem lokale besøgende og folk udefra var ifølge projektdeltagerne halvt om halvt med den tilføjelse, at mange lokale havde besøg af bekendte i anledning af arrangementet, ligesom mange af de daglige indpendlere kom udefra med deres familie.

Efterfølgende blev der lørdag den 4. maj 2002 afholdt en aktivitetsdag for byens borgere, hvor resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen blev fremlagt sammen

med et debatoplæg, der var fremstillet på baggrund af undersøgelsens resultater. Alle områdets beboere var inviteret til at deltage i en bred debat om fremtiden i Bøvling og mulighederne for at påvirke udviklingen i området. På baggrund af spørgeskemaerne var der på forhånd fra projektgruppens side, udarbejdet forslag til arbejdsgrupper og handleplaner. I alt deltog cirka 70 borgere i aktivitetsdagen, der løb fra om eftermiddagen til om aftenen. Om eftermiddagen var der udstillinger af forskellig art fra bl.a. Landsforeningen af Landsbysamfund, lokalarkivet, skolebørnene, Lemvig Kommune og projektgruppen. Efterfølgende var der foredrag, hvor tidligere borgmester i Spøttrup Kommune Alex Lind og ildsjælen Mogens Ballegaard fra Grønbjerg fortalte om deres erfaringer med landsbyudvikling. Om aftenen var der fællesspisning med 60 personer til spisning og musik af musikeren John Engelbrecht.

For at få de unge/børnene involveret blev der afholdt stilekonkurrence/udstilling. Der kom ingen forslag fra kommuneskolen, men derimod fra friskolen og efterskolen. En idé var, at dette kunne være med til at trække nogle voksne hen til arrangementet, da børnene ville sige til dem, at de skulle komme hen og se, hvad de havde lavet.

Det blev af projektgruppen opfattet meget positivt, at mange af deltagerne deltog hele dagen og at cirka 35-40 personer skrev sig på til arbejdsgrupper. En projektdeltager sagde følgende om sammensætningen af arbejdsgrupperne:

"Det var også positivt, at der var mange, som havde skrevet sig på, som aldrig kunne drømme om at komme i tanke om sådan noget".

Ifølge projektgruppen var der en aldersspredning fra 25-65, begrundet i at emnerne var så forskellige.

Igangsættelse og gennemførelse af konkrete projekter/aktiviteter

Tredje trin af aktivitetsraketten startede netop med den ovennævnte aktivitetsdag, da processen med nedsættelsen af arbejdsgrupper som nævnt blev påbegyndt denne dag. Der blev igangsat syv arbejdsgrupper på aktivitetsdagen. Efterfølgende lykkedes det i løbet af tre uger projektgruppen at få alle arbejdsgrupper sammensat, og arbejdet med at få omsat meningerne og visionerne fra spørgeskemaundersøgelsen blev på den måde overdraget til hele ni arbejdsgrupper, der efterfølgende bl.a. beskæftiger sig med bolig- og byfornyelse, lobbyarbejde, kultur, aktiviteter, handel og service, uddannelse, natur, erhverv samt markedsføring og turisme.

Forankring

Etableringen af den brede række af arbejdsgrupper, der betyder, at projektet fortsætter udover projektperiodens udløb, vidner om, at projektet er blevet godt forankret. Dette understreges af følgende udsagn fra en af projektdeltagerne:

"Jeg tror nok, at de arbejdsgrupper, der sidder nu, de skal nok sørge for, at vi ikke falder i søvn".

Arbejdsgrupperne er således aktive, og der blev i efteråret 2002 holdt et fællesmøde for arbejdsgrupperne, hvor alle grupperne præsenterede deres ideer og arbejde for hinanden. Om denne aften siger en projektdeltager:

"Den aften vi var sammen alle grupper, da var vi samlet klokken syv, og vi regnede med at komme tidligt hjem. Men det skal jeg love, det kom vi ikke. De var så vilde efter at fortælle om alt det, de havde gang i... Der var 10 minutter til hvert indlæg... det første det tog over en time!"

Det næste fællesmøde er nu fastsat til februar 2003. For at øge informationsniveauet fungerer Kaj Christensen som postkasse for arbejdsgrupperne og videreformidler oplysninger om arbejdet i arbejdsgrupperne per mail mellem grupperne. For at kunne tilføje arbejdet endnu mere kraft har projektgruppen søgt midler til ansættelsen af en person, der, hvis ansøgningen imødekommes, skal medvirke til at holde aktivitetsniveauet højt. Alt tyder således på videreførelse af aktiviteterne under Bøvling år 2010.

Opnåelse af projektmål

I projektet "Bøvling år 2010 - en strategi for bevarelse og udvikling af et helstøbt lokalsamfund" er alle de planlagte aktiviteter blevet gennemført. Fra starten havde projektet som nævnt det overordnede mål:

"at udvikle og afprøve nye veje til udvikling af landsbyen og lokalsamfundet Bøvling, som bygger på egne styrker, hvilket fordrer aktivering af alle lokale kræfter, bl.a. et bredt engagement i foreningslivet og nye partnerskaber på tværs af foreninger og grupperinger".

Aktiviteterne gennemført i projektperioden har medvirket til at opfylde dette overordnede mål. Gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelsen, afholdelsen af åben by arrangementet og aktivitetsdagen samt nedsættelsen af arbejdsgrupper har aktiveret lokalbefolkningen og været en ny måde at sætte fokus på udviklingen af Bøvlingbjerg og omegn på. Der er godt nok tidligere blevet gennemført en spørgeskemaundersøgelse i byen, men denne havde udelukkende indpendlerne som sin målgruppe, så det er første gang, hele områdets befolkning har været centrum for en sådan aktivitet.

Projektets ønske om at være med til at skabe nye partnerskaber på tværs af foreninger og grupperinger i byen synes at være opfyldt. Bøvlingbjerg har historisk set været en by delt i to mellem henholdsvis indre mission og frimenighed, men dette har projektet været med til at udjævne betydningen af. En af projektdeltagerne siger om projektets bidrag til dette:

"Jeg tror, det her har været med til ligesom at samle byen. Hvis man ser på arbejdsgrupperne, så er det på tværs af alle grænser".

En anden projektdeltager siger samtykkende om sammensætningen af arbejdsgrupperne:

"Det er igen både friskolefolk, valgmenighed, kommuneskole og sognemenighed".

Og han siger i en anden sammenhæng:

"Kunsten her det er jo både at samarbejde og så have hver sin profil".

I en artikel om byen i forbindelse med åben by arrangementet er mødet mellem de to profiler da også lige præcis den vinkel, man fra Lemvigs Folkeblad havde valgt i sit fokus på Bøvling.

Specifikt om sammensætningen og aktiviteterne i arbejdsgrupperne, og specielt i Naturgruppen, siger projektdeltagerne:

"Der er virkelig kommet nogle mennesker sammen der, som næppe har set hinanden før, eksempelvis i naturgruppen, som har vist sig meget aktiv". "Der er en landmand, der har et område herude bag ved byen, han må åbenbart være meget naturmenneske. Han har et område derude, hvor der er en sø i, det er der nu aldrig nogen, der har vidst. Men han vil, at der skal laves stier hele vejen rundt, og han stiller jord til rådighed, han er vældig aktiv".

En anden fra projektgruppen kommenterer i forhold til naturgruppens begyndende fokus på søgning af midler til Spor i Landskabet, at:

"Det er jo faktisk noget, som vi ikke behøver at være involveret i, det kan de jo bare gå i gang med".

Og han siger videre, at naturgruppen som kronen på værket allerede nu har planlagt et projekt vedrørende etableringen af en trækfærge i en åbning i fjorden, et projekt, der ikke skal gennemføres nu, men derimod skal færdiggøres til 10 års jubilæet i 2010!

Partnerskaber mellem forskellige andre grupper er også i færd med at blive udviklet gennem hjemmesiden www.bovling.dk. Det er borgerforeningen, der har startet hjemmesiden op, og alle i området, eksempelvis foreninger, er inviteret til at blive repræsenteret på siden. Siden bliver vedligeholdt af en lokal person og indeholder bl.a. en fælles kalender, hvor alle skoler/foreninger er med, og som er god at planlægge aktiviteter i byen efter. De forskellige firmaer i byen har link til siden, ligesom kommunen har givet tilsagn om det samme.

Projektets strukturering som en tretrinsraket synes at have været velegnet, idet den har bragt en naturlig dynamik ind i projektet og medvirket til, at aktiviteterne er blevet gennemført i den ønskede rækkefølge. For hvert trin er der foregået nogle for hele processen vigtige aktiviteter. Den brede inddragelse af befolkningen med heraf efterfølgende accept er i første trin søgt sikret gennem den indledende spørgeskemaundersøgelse. I andet trin er der sat fokus på Bøvlingbjerg gennem gennemførelsen af Åben By arrangementet, ligesom yderligere befolkningsinddragelse

er søgt sikret gennem den afsluttende aktivitetsdag. I tredje trin fortsætter yderligere aktiviteter i de dertil etablerede arbejdsgrupper.

Direkte adspurgt om hvilken betydning det har, at projektgruppen som en del af sit fokus på den lokale forankring startede med at gå ud og spørge til de lokale borgeres visioner for landsbyen i stedet for bare at iværksætte enkeltstående aktiviteter, de selv syntes var interessante, svarer en projektdeltager:

”Det har været meningen fra starten, altså at vi vil ikke komme og pådutte dem noget, det skal være nogle ideer, som de selv er kommet med, som vi arbejder videre med”.

Og videre siger projektdeltageren:

”Jeg mener bare, det er vigtigt i sådan en proces, at folk de får ejerskab af det, det er simpelthen dødens pølse bare at sige, nu har jeg en god idé og den skal jeg have gennemført. Man skal ligesom have det til at gro fra græsrodderne”.

Projektgruppen mener overordnet, at medindflydelsen og åbenheden har betydet, at der ikke har været utilfredshed efterfølgende.

Med hensyn til projektets brug af konsulentbistand mener projektdeltagerne, at de har lært noget organisatorisk i forhold til brugen af ekstern bistand i forbindelse med de indledende problemer med det første konsulentfirma. Gruppen kunne være blevet sparet for noget arbejde ved en bedre proces. Det efterfølgende samarbejde med Sven Brixen har dog ifølge projektgruppen fungeret helt optimalt. Det har været en god ting at få bistand af en part udefra, som kender byen mindre end projektgruppen.

Projektgruppen giver udtryk for en form for helhedssyn, idet de fastslår, at de med de tiltag, der er sat i gang, har forsøgt ikke at gøre noget, som man har andre steder. Man har været bevidste om ikke at skulle have eksempelvis tennisbaner eller svømmehaller, fordi disse ting findes i nabobyerne.

Opnåelse af temamål

For projektet ”Bøvling år 2010 - en strategi for bevarelse og udvikling af et helstøbt lokalsamfund” gælder det, at projektet hovedsageligt har gennemført aktiviteter, der har været nye for såvel landsbyen selv som for landsbyer generelt. Den måde, projektet er gennemført i Bøvlingbjerg, kan siges at være eksemplarisk ved sit stærke fokus på aktiveringen af befolkningen, sin stringens og sin stramme organisering omkring en tretrinsraket, som har medvirket til at bringe dynamik ind i projektet. Det er altså her projektet demonstrerer en model til efterlevelse.

På nuværende tidspunkt er der ingen egentlige målbare effekter af projektet, som også i første omgang er et procesprojekt. Projektgruppen fremhæver dog i denne sammenhæng de mange projekter, arbejdsgrupperne har planer om, hvoraf en lang række vil blive gennemført i projektets næste fase.

Med hensyn til de to øvrige fokusområder for ”Den bæredygtige landsby”, det vil sige skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet samt skabelse af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed, har projektet helt fra starten valgt at fokusere på det sidstnævnte, dog med det forbehold, at projektgruppen selvfølgelig har håbet på en afsmittende effekt på områdets erhvervsliv og serviceniveau. Dette udtrykkes på følgende måde af en projektdeltager:

”Jeg tror nok, vi er blevet mere bevidste om, at det også handler om at få solgt huse i byen, ligeså meget som det drejer sig om at få rystet byen sammen. Hvordan gør vi så det?... det kunne jo være ved hjælp af den sociale bæredygtighed”.

I spørgeskemaet, som projektgruppen blev bedt om at udfylde i efteråret 2001, er skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed da også blevet fremhævet som et centralt element i projektet, idet man med gruppens egne ord ønsker at øge interessen for at gå på tværs af eksisterende grupperinger, skabe et tillidsforhold i byen og øge stoltheden samt øge sammenholdet og oplevelsen af et ”landsbyfællesskab”. Som beskrevet i forrige afsnit ”evaluering i forhold til projektmål” har projektet netop medvirket til, at der arbejdes på tværs af eksisterende grupperinger, bl.a. i arbejdsgrupperne. Som en projektdeltager udtrykker det, så opstår der med projektet løbende helt nye kombinationer af kontakt.

Konklusion og anbefalinger

Overordnet kan det siges, at projektet i sin levetid har været succesfuldt og har levet op til såvel egne målsætninger som dele af bypuljetemaets målsætninger. Den metode, der i projektet er valgt, er anbefalelsesværdig for andre landsbyer for så vidt angår mobilisering af lokale borgere og formulering af fælles visioner. Der kunne dog med fordel tilsigtes en mere målrettet inddragelse af det lokale erhvervsliv for at opfylde problemfeltet vedrørende forbedret service og udvikling af lokale erhverv. Det kan anbefales at projektet, for at forlænge levetiden og sikre at de iværksatte aktiviteter fører til varige forandringer i lokalsamfundet i fremtiden, støttes med ekstern vejledning i forbindelse med inddragelse af lokalt erhvervsliv.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.borling.dk.

10. Idom - en aktiv landsby (346)

"Der har været tanker om en erhvervspark, men det er spørgsmålet, om det er det, vi skal satse på, for folk bor alligevel ikke der, hvor erhvervene er. Vi skal sælge Idom på den store natur og det gode foreningsliv..."

Resumé

Målsætninger med projektet:

- Færdigudvikling af eksisterende boligområde/udarbejdelse af forslag til Holstebro Kommune
- Etablering af nyt boligområde med ikke traditionelt byggeri – gerne økologisk/energibesparende
- Styrke IT-udviklingen i byen gennem en hjemmeside til brug for kommunikation mellem borgere, foreninger og erhvervsliv
- Afholdelse af Åben Landsby arrangement
- Inddragelse af nabobyen Råsted, især i IT-projektet

Projektet er forløbet over et år fra april 2001 og omhandler dels ny anvendelse af IT-teknologi samt udvikling af et nyt boligområde. Der er desuden fokus på en udbygning af samarbejdet med nabobyen Råsted. Overordnet set skal projektet medvirke til gennem kontrolleret vækst at øge befolkningstallet i Idom, således at overlevelsesmulighederne for eksempelvis brugs og skole sikres. Hovedvægten er lagt på ændring af lokalplanen for landsbyen. Herudover skal anvendelsen af IT være med til at øge kendskabet til Idom som en aktiv landsby med de nødvendige faciliteter og et velfungerende foreningsliv.

I forbindelse med evalueringen er der gennemført indledende interview med Bent Jensen og afsluttende interview med hele projektgruppen og en repræsentant for Holstebro Kommune. Projektet har modtaget 190.000 kr. i støtte fra Bypuljen.

Baggrund, forberedelse og opstart

Idom er en landsby beliggende i den vestlige del af Holstebro Kommune. Der er ca. 900 indbyggere i og omkring Idom. Inden en gruppe tilknyttet landsbyens borgerforening formulerede ansøgningen til By- og Boligministeriet, var der fra disse lokale borgeres side iværksat en række lokale aktiviteter. Aktiviteterne blev iværksat på baggrund af en erkendelse af, at Idom var trængt med hensyn til skole og butikker. Der havde desuden spredt sig rygter om, at kommunen ville tage 7. klasse fra skolen, som var kommunens mindste. Som en projektdeltager udtrykker det, var det således:

"... nødvendigt med tilvækst på grund af skole, forretninger osv."

Under indtryk af at kommunen ikke gjorde nok for området, valgte man at gøre noget selv, og afholdt derfor et borgermøde i byen om, hvad borgerne ville med Idom. Efter mødet blev der arbejdet videre på fire fronter, nemlig byudvikling, hjemmeside, trafik, børn og unge og ældre. Arbejdet med byudvikling og hjemmeside var blevet det mest aktive. Efterfølgende havde man fået ideen til at afholde et Åben Landsby arrangement og til at søge penge gennem ”Den bæredygtige landsby”. Men den lokale forankring i form af borgermøde og nedsættelse af arbejdsgrupper var altså i orden forinden.

Gennemførelse

I projektet er der gennemført aktiviteter i forhold til stort set alle projektets fem målsætninger, dog ikke i forhold til involvering af lokale håndværkere da dette blev nedtonet på grund af manglende interesse fra håndværkernes side.

Færdigudvikling af eksisterende boligområde/udarbejdelse af forslag til Holstebro Kommune

Med hensyn til dette første projektmål havde projektgruppen søgt professionel hjælp, og var endt ud med at samarbejde med et arkitektfirma i Århus, som en af projektdeltagerne tidligere havde arbejdet sammen med, og som man derfor vidste var seriøst og havde dygtige folk. Man havde indledningsvist afholdt enkelte møder mellem borgerforeningen og arkitektfirmaet, hvor man kredsede omkring projektgruppens ideer og fik sig orienteret i materiale fra kommunen, herunder kommunalplanen. Hovedønsket fra projektgruppen var at få et mere varieret udbud af grunde og derved en mere varieret bebyggelse, som skulle lægge op til det, Idom var kendt for, nemlig naturen. Hele arkitektfirmaets oplæg lagde da også vægt på dette.

De indledende møder med arkitekten og med Holstebro Kommune, havde fungeret helt perfekt. Og projektgruppen havde også fået opbakning fra de lokale borgere, da man efterfølgende fremlagde ideerne på et vælgermøde, ligesom man var blevet positivt modtaget, da man var i Holstebro for at vise det færdige oplæg for Idoms udvikling for udvalget for Teknik og Miljø.

Overordnet set opererer kommunens masterplan med en række landsbysamfund, og gruppen fortæller, at Idom i denne sammenhæng gennem mange år har været stedbarn, da man fra kommunens side har haft tendens til at glemme de små samfund. En projektdeltager siger, at det tidligere har været:

”Som at slå i en dyne derinde, men vi er blevet godt modtaget denne gang”.

Projektet har ifølge projektgruppen som sådan heller ikke kostet kommunen noget. Det har imidlertid heller ikke afledt yderligere service. Nu har man dog fra Idoms side fået en politiker i kommunalbestyrelsen, som er god til at tale sin sag, og dette forventer projektgruppen vil have en positiv effekt. Alt i alt har projektet åbnet kanaler, så man fra landsbyens side en anden gang vil have lettere ved at gå til kommunen. Man har fået en god forbundsfælle på teknisk plan og på politikerområdet, så nu afhænger den fremtidige udvikling i højere grad af, om man selv i landsbyen har ressourcerne til at øve indflydelse.

Etablering af nyt boligområde med ikke traditionelt byggeri – gerne økologisk/energibesparende
Med dette projektmål havde man ikke ubetinget positive erfaringer. I projektet var der en vision om, at håndværkerne skulle være med, men det var et af de steder, det ikke var lykkedes. Det blev fremhævet, at en god beslutning kræver både kvalitet og accept. I stort set hele projektet havde projektmanagerne oplevet accept, men her var der tale om en ide, som projektmanagerne fik, da de skrev ansøgningen, og den havde altså ikke vundet genklang hos de lokale håndværkere.

Afholdelse af Åben Landsby arrangement

Byen fik ved denne lejlighed chancen for at gøre reklame for sig selv. Dette skete inden arrangementet ved annoncer i Ringkøbing Amts Dagblad, Holstebro Dagblad og Holstebro Posten. Åben Landsby arrangementet blev afholdt en søndag i regnvejr, nærmere bestemt den 2. september 2001. Det var slået stort op med helstegt gris, og de der kom syntes, det var et fantastisk arrangement. Der var i alt 70 besøgende, og der var ikke bare tale om lokalbefolkningen. Man havde et samarbejde med ejendomsmæglerne vedrørende de huse, der var til salg, og der var folk på skolen, i hallen og ved byggegrundene til at vise rundt.

Kommunen medvirkede ikke ved arrangementet, men projektmanagerne kunne godt forestille sig, at kommunen skulle på banen ved et eventuelt fremtidigt arrangement, idet man kunne gøre brug af hinanden i forbindelse med markedsføring, salg af grundene og skiltning. Som en projektdeltager sagde, så:

”... savner vi engang imellem et signal fra kommunen, sådan at de ikke bare siger det, men rent faktisk også fører en proaktiv landsbypolitik”.

Styrke IT-udviklingen i byen gennem en hjemmeside til brug for kommunikation mellem borgere, foreninger og erhvervsliv

Ved opbyggelsen af hjemmesiden havde man lagt vægt på, at det skulle være en lokal portal samt at det skulle være nemt at vedligeholde den i kraft af, at mere end én kunne gå ind og opdatere den. I dag kan hver enkelt forening som eksempelvis borgerforeningen, kirken og håndbold således gå ind og opdatere deres egne sider, mens der var et par enkelte personer, der tog sig af det mere overordnede. Noget af det nyeste, man havde forsøgt at tage med, omhandlede boligannoncering, herunder links til ejendomsmæglerne. Der blev lagt vægt på, at det var en dynamisk side.

Siden var under løbende udvikling og blev drevet på frivillig basis i forbindelse med bladet Kontakt, hvilket var naturligt og kunne ses som en slags videreudvikling af bladet, som havde været den hidtidige lokale nyhedsformidler. Økonomisk set blev siden sponseret gennem en annonceafdeling, hvor eksempelvis de lokale håndværkere var repræsenteret. Der var etableret et link fra kommunens hjemmeside til den lokale hjemmeside, men man skulle være dygtig for at finde den. Som en projektdeltager udtrykte det: *”Det tror vi ikke rigtigt på”.*

Lokalt havde man et link til kommunen. Desuden havde man lagt Idom og Råsted (idområsted) ud som søgeord på nettet, ligesom der var linket til siden fra Landsbyforeningen af Landsbysamfunds hjemmeside.

En af de lokale projektmagere, som for nylig var flyttet til Idom, havde fundet byen på nettet. Det samme var tilfældet for nogle tilflyttere fra København.

Siden blev generelt godt brugt, hvilket man kunne følge i forskellige statistikker. Det var selvfølgelig afhængigt af nyhedens interesse, og hvilke arrangementer, der blev afholdt i byen, men det havde også betydning, at der var en del ældre mennesker i byen. For at imødekomme at især de ældre ikke var i stand til at få adgang til siden, havde man afholdt IT-kurser på skolen med fri tilmelding. Der var 10-15 personer, der havde deltaget på 2-3 møder, som indholdsmæssigt havde omhandlet, hvordan man tænder en computer og kommer ind på hjemmesiden. Kurserne skulle tages op igen, hvis behovet viste sig.

Man kunne som borger i området få en lokal emailadresse, en såkaldt idområsted.dk adresse. En fremtidsidé var, at ældre kunne bestille varer over computeren.

Der var blevet etableret en netcafé i brugsen, så alle kunne modtage mails. En vision var, at brugsen/computerhjørnet kunne blive et mødested eller en slags lokal café. Der skulle dog etableres en bedre skiltning, bl.a. ude ved hovedvejen, før dette virkelig kunne blive tilfældet.

Inddragelse af nabobyen Råsted, især i IT-projektet

Det gjaldt for de to byer, at de havde hver sin borgerforening, men at øvrige aktiviteter som fodbold og håndbold blev drevet i fællesskab. Der var tale om to forskellige kirkesogne, men med fælles præst. Man ønskede ikke (specielt ikke fra Råsteds side), at slå borgerforeningerne sammen, da dette ville gå ud over Råsted som det mindste sogn. I stedet forsøgte man at samarbejde om arrangementer. Derfor havde det også været naturligt, at hjemmesiden kom til at hedde idområsted.dk i stedet for blot idom.dk. Det var ikke udelukkende IT-projektet, der havde udbygget samarbejdet mellem byerne, for dette samarbejde var så småt startet i forvejen. I Råsted havde man dog været glade for, at de kom med, da Idom borgerforening havde søgt pengene. Og fremover ville de to byer således blive markedsført sammen på nettet.

Forankring

Projektgruppen ventede nu på, at lokalplanen skulle blive vedtaget. Dette ville ske i marts 2003 og blev regnet som kronen på værket. Man var allerede begyndt at overveje næste fase i forløbet, nemlig det der vedrørte markedsføringen og salget af byggegrundene, ligesom man havde tanker om forskellige former for forskønnelse af byen gennem eksempelvis læplantning og forskønnelse af centrale pladser. Man var således bevidste og afklarede omkring, at projektet skulle videreføres. For som man sagde: *"Idom skal ikke være stor, men stor nok!"*.

Opnåelse af projektmål

Der var som nævnt fem meget konkrete mål med projektet. Med hensyn til det første og det andet mål, færdigudvikling af et eksisterende boligområde og udarbejdelse af forslag til Holstebro Kommune samt etablering af et nyt boligområde med ikke traditionelt byggeri, har ”Idom – en aktiv landsby” fået udarbejdet skitser for den boligmæssige udvikling af byen og udarbejdet forslag til Holstebro Kommune. Forslaget ville ende ud i en ændring af en lokalplan, som skulle godkendes foråret efter. Det var ikke lykkedes projektgruppen at få gennemført, at det nye boligområde skulle være med ”ikke traditionelt” byggeri.

Hvad angår det tredje projektmål, afholdelsen af et Åbent Landsby arrangement, er dette projektmål også blevet gennemført til projektgruppens tilfredshed. Arrangementet havde været med til at sætte fokus på landsbyen udadtil og været med til at øge sammenholdet indadtil på grund af arrangementets sociale karakter. Projektgruppen havde gjort sig nogle erfaringer, som den kunne tage med under forberedelsen af et eventuelt fremtidigt arrangement, bl.a. at det kunne være gavnligt at inddrage kommunen mere i arrangementet, ligesom det var afgørende at bestille godt vejr til et fremtidigt arrangement!

Det fjerde projektmål vedrører IT-udviklingen i byen gennem etableringen af en hjemmeside for byen. Dette projektmål er blevet opfyldt gennem etableringen af en hjemmeside for nabosognene Idom og Råsted, www.idomraasted.dk. Siden fungerer nu som informationssted for byens borgere. Der var eksempler på, at folk udefra (København) havde fundet Idom på nettet og derved havde fattet interesse for at flytte til byen.

Med hensyn til det femte projektmål vedrørende inddragelsen af nabobyen Råsted, især i IT-projektet, er dette også blevet opfyldt gennem hjemmesiden.

Opnåelse af temamål

For projektet ”Idom – en aktiv landsby” gælder det, at projektet hovedsageligt har gennemført aktiviteter, der har været nye for landsbyen selv og altså ikke for landsbyer generelt. Med hensyn til lokalplanen lægger denne eksempelvis op til en ny og mere tidssvarende model/strategi for udviklingen i Idom, så der ikke udelukkende kan ske udbygning af byen i 70’er stil, ligesom der tilstræbes et mere grønt tilsnit gennem forskellige former for beplantning. Udarbejdelse af lokalplan, gennemførelse af Åben Landsby arrangement samt etablering af hjemmeside er imidlertid allerede afprøvede modeller i andre landsbyer. Hvad angår gennemførelsen af boligområde med energibesparende/økologisk tilsnit med inddragelse af lokale håndværkere gælder det, at projektet på dette punkt ikke er lykkedes, hvilket må regnes for beklageligt, da der netop her kunne være blevet tale om udvikling af en endnu ikke generaliseret model/strategi for landsbyudvikling.

Fokusområderne for temaet ”Den bæredygtige landsby” er skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed samt skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet. Projektgruppen har i spørgeskemaet fra starten under-

streget, at skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet ikke er projektets omdrejningspunkt, hvilket bl.a. understreges i følgende udtalelse fra en af projektdeltagerne:

"...der har været tanker om en erhvervspark, men det er spørgsmålet, om det er det, vi skal satse på, for folk bor alligevel ikke der, hvor erhvervene er. Vi skal sælge Idom på den store natur og det gode foreningsliv".

Vægten har i stedet været lagt på skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed. Specielt projektets IT del er central i denne sammenhæng. I spørgeskemaet, som projektgruppen har udfyldt i efteråret 2001, lægger projektgruppen således netop vægt på IT ved at skrive at:

"Det gode landsbyfællesskab, der allerede eksisterer, vil forhåbentlig kunne udvikles yderligere ved oprettelse af IT-café, ajourføring af hjemmeside med oplysninger om aktiviteter samt afholdelse af kurser for IT-fremmede".

Alle disse aktiviteter er blevet gennemført. Der er installeret en computer i købmandsbutikken, dog ikke i forbindelse med en egentlig café (men det håber gruppen på, kan blive en realitet på sigt). Hjemmesiden er også blevet oprettet, ligesom der er afholdt kurser for "IT fremmede". IT er således blevet et redskab til skabelsen af den nævnte nye dagsorden for fællesskab og bæredygtighed.

Fællesskab og bæredygtighed er dog også på det mere overordnede plan generelt blevet prioriteret højt i projektgruppens arbejde gennem eksempelvis afholdelsen af borgermøder ud fra den tidligere nævnte devise om at:

"En god beslutning rummer to ting: kvalitet og accept".

Konklusion og anbefalinger

Projektet har generelt opfyldt dele af såvel egne mål som dele af bypuljetemaets målsætning. Det gælder i forhold til begge målsætninger, at projektet ikke har inddraget erhvervslivet, ligesom dele af målsætningen omkring økologiske boliger ikke er opfyldt. Projektet har dog forsøgt, men det har vist sig vanskeligt at inddrage det lokale erhvervsliv. Særlig de lokale håndværkere har vist manglende interesse, hvilket kan forklares med, at de lokale håndværkere udfører en stor del af deres entrepriser uden for lokalområdet, og at de ikke har et etableret samarbejde. Det anbefales at støtte det videre forløb i projektet med ekstern vejledning i, hvordan lokalt erhvervssamarbejde kan indgås.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.idom-raasted.dk.

11. Outrup - et aktivt sted i Vestjylland (347)

"Man stod der og pegede til den ene side, for at nogle skulle gøre noget, og til den anden side, for at nogle andre skulle gøre noget. Og så pludselig fandt man ud af, at tre af fingrene de pegede på én selv..."

Resumé

Det overordnede formål med projektet har været at tiltrække nye beboere til Outrup og omegn samt at fastholde allerede eksisterende beboere, service og erhverv. Det skal ske ved at sætte levevilkår, velfærd og livskvalitet i centrum samt ved at skabe et konstruktivt samspil mellem aktiviteterne i byen og oplandet.

Det har fra starten været hensigten med projektet at nå følgende mere konkrete resultater indenfor projektperioden:

- At projektets informerende del kan medvirke til, at der til området tiltrækkes en bred vifte af nye borgere og også gerne nye arbejdspladser
- At der ved udlæg af nye arealer, med mulighed for opførelse af blandede boligformer, kan tiltrækkes nye borgere til området
- At der etableres en sognecafé/et aktivitetshus med mulighed for indretning af bl.a. ungdoms- og pensionistaktiviteter, fællesskab for IT baserede hjemmearbejdspladser, indretning af studieceller med mulighed for fjernstudie m.v.
- At der tages konkrete initiativer til problem- og løsningsforslag til, hvorledes den kollektive trafik forbedres i området, så børn, unge, ældre og andre ikke mobile fortsat kan bo på landet og have et aktivt fritidsliv uden for skolebussens køreplan, og bil nr. to kan spares og miljøet dermed forbedres
- At der kan skabes en identitetsfølelse for områdets beboere, næringsdrivende m.v., og at det kan danne grobund for et robust socialt netværk
- At der i samarbejde med kommunen udpeges bevaringsværdige bygninger, og kommunen nedsætter et bygningsforbedringsudvalg, således at den bevaringsværdige bebyggelse såvel i by som på land forskønnes gennem støtte til den enkelte husejer
- At der i samarbejde med kommunen tages initiativ til helhedsorienteret byfornyelse, således at vi kan få forskønnet byens pladser, torve og opholdsarealer

Der er bevilliget et tilskud på 400.000 kr. til projektet. Projektet løb fra august 2001 frem til november 2004, hvilket vil sige, at den afsluttende evaluering af projektet er foretaget nogle måneder før den oprindelig skitserede afslutning af projektet.

Som en del af evalueringen er der gennemført indledende og afsluttende interview med medlemmer af projektets styregruppe. Det drejer sig om Asger Pedersen og

Ib Hansen (begge ErhvervsInvest), Thorvald Pedersen (var ikke til stede under de afsluttende interview) og Ole Hansen (begge Sogneforeningen), Tove Olesen og Leif Kirchheiner (begge Handelsstandsforeningen), Henning Jensen, Birgit Bolwig Jepsen (var ikke til stede under det indledende interview) og Steen Holm Iversen (borgere uden foreningsmandat).

Baggrund

Udgangspunktet for at starte projektet var, at man kunne se, at det på et tidspunkt var ved at blive svært at sælge huse i byen. Man kunne se i andre små byer, at en sådan udvikling på sigt ville betyde, at byernes dagligvareforretninger måtte lukke. For at undgå at dette skulle ske for Outrup, var Sogneforeningen, Handelsstandsforeningen og ErhvervsInvest i 2000 gået sammen og havde indkaldt til borgermøde, hvor 80 mennesker var dukket op, hvilket blev regnet for mange i byen. Resultatet af borgermødet blev, at der blev nedsat en Styregruppe med deltagere fra de tre sammenslutninger og enkelte frie borgerrepræsentanter. Styregruppen afholdt mange diskussionsmøder gennem de første fem måneder efter borgermødet, før de efterfølgende blev mere strukturerede.

ErhvervsInvest, som var en lokal investeringsforening, blev dannet i 1999 i kølvandet af, at Hotel Outrup var på vej til at blive omdannet til forsamlingshus og lejligheder. Idéen om investeringsforeningen som en redning af hotellet var kommet på banen, og der havde blot været 14 dage fra idé til realitet, da man efter 14 dage havde indsamlet 700.000 kr. Formålet med ErhvervsInvest var at understøtte erhvervslivet og skabe grundlag for vækst. Folkene bag idéen havde været enige om, at hvis investeringsforeningen skulle have styrke, så var det nødvendigt med bredden. Man havde vedtaget, at 1.000 kr. skulle være mindsteniveauet for indskud og havde allerede fra startet fået 166 stiftere. 80 % af anparterne var 1.000 kr. anparter. Man havde været overrasket over tilslutningen og over, at det var lykkedes.

Fra starten havde Styregruppens arbejde været fokuseret på ledige byggegrunde i byen. Der var ikke solgt grunde i fem til seks år. En udstykning havde været undervejs længe, men der manglede den sidste klargøring af området. Man stod fra styregruppens side med fem købere, og fik på den baggrund presset kommunen til at gøre byggemodningen færdig. Allerede ved det indledende interview havde man fået bygget fem til seks huse, samtidig med at der var et andelsboligprojekt undervejs med 10 andelsboliger.

Udgangspunktet havde været, at der ikke var nogen, der gjorde noget, men man havde fundet ud af, at de nærmeste til at gøre noget var dem, som boede i byen. Som en af projektdeltagerne udtalte under det indledende interview:

"Man stod der og pegede til den ene side for at nogle skulle gøre noget, og til den anden side for at nogle andre skulle gøre noget, og så pludselig fandt man ud af, at tre af fingrene pegede på én selv!"

Man var nået til erkendelsen af, at man hver især ikke kunne løse opgaven, men at man sammen kunne noget mere.

Målet var, at Outrup skulle være et attraktivt sted at flytte hen fra Esbjerg og Varde, at byen kunne blive en forstadsby for de store byer, og at der skete en vækst i næringsliv og indbyggertal, herunder dagligvareforretninger. Man ville skabe grundlaget for dette og udbygge det. Man var klar over, at man ikke var "en nation i nationen", da man var afhængig af områderne og byerne omkring Outrup sogn.

Forberedelse og opstart

Bypuljen var kommet på banen i kraft af en af projektdeltagerne, som var arkitekt og kendte til landdistriktpuljen og bypuljen. Kort efter borgermødet havde man fundet ud af, at flere af de idéer, der var dukket op, kostede penge. Man havde imidlertid fået afslag fra landdistriktpuljen første gang, man havde søgt, hvorfor man var gået i gang med at indsamle penge ved en husstandsindsamling, ligesom man havde haft planer om at lave bankospil. Man havde senere søgt landdistriktpuljen igen og var blevet tildelt 250.000 kr., og efterfølgende var pengene fra bypuljen dukket op. Der var ved det indledende interview forskellige bud på, hvor man havde været, hvis ikke man havde fået støttebeløbene. Et bud var, at så ville aktiviteterne have været på et andet niveau, idet penge var en del af det at kunne gennemføre tankerne for byen. I forlængelse af dette blev det sagt, at man eventuelt stadig ville have haft fokus på salg af byggegrunde, hvorimod man nu havde fokus på, hvad der kunne forbedres i Outrup udover byggegrundene og altså interesserede sig mere for mennesker end for grunde. Et andet bud var imidlertid, at man ville have haft relativt samme tidsplan, som man havde aktuelt, og at det stadig ville være de samme temaer, man ville arbejde med, da disse var kommet frem på borgermøder. Det, at have modtaget pengene, havde dog bragt en masse energi og drive med sig.

I opstartsperioden afholdtes et Åben By arrangement, som var blevet en stor succes. Det havde været en god dag, der havde været pressedækning, og man havde haft 275 spisende om aftenen. Specielt pressedækningen fremhævede man som værende vigtig, da den var medvirkende til, at folk lagde mærke til Outrup. Et mål med arrangementet havde også været, at Styregruppen skulle mødes med byen, at byen skulle have et arrangement at være fælles om, og at få kontakt til nye folk, som ville deltage i arbejdet med byens udvikling.

Styregruppen var bevidst om, at man skulle have nogle flere folk med i arbejdet, da det ellers blev for elitært. Et eksempel på dette var, at man i opstartsfasen ikke vidste, om der var nogen, der ville bruge et påtænkt aktivitetshus. Der skulle dog laves en research/afdækning af dette. Skolen havde kontaktet styregruppen i forbindelse med en avisemneuge og havde interviewet medlemmerne og gjort opmærksom på, at en netcafé ville have deres interesse, og man havde altså på den måde fået lidt at vide om de unges ønsker. Et problem var, at man aldrig havde fået fat i børnefamilierne i byen, og man forsøgte således i opstartsfasen at finde ud af, hvordan man kunne fange denne gruppes interesse. Styregruppemedlem-

merne mente, at de givetvis ikke var dygtige nok til at gå ud og få fat i borgerne, men medlemmerne var dog som nævnt bevidste om, at det var nødvendigt.

Man kunne i gruppen føle Janteloven fra tid til anden. Som det blev nævnt af en af projektdeltagerne:

"Hvis man har kritiseret noget for en sikkerheds skyld, så kan man altid komme og brokke sig bagefter".

De fleste kommentarer fra borgerne gik dog på, hvad der blev gennemført for de penge, man havde modtaget.

De vigtigste aktiviteter i opstartsfasen blev under det indledende interview beskrevet som en palet af aktiviteter med samme formål. Profileringen af byen, projektformuleringen og definitionsfasen blev regnet for det centrale. Styregruppemedlemmerne beskrev, hvordan der i den første periode var sket en kompetenceindvinding, som ville betyde, at det eksempelvis ville være nemmere at føre kampagne foråret efter, bl.a. i forhold til pressen. Tiden havde været det største spøgelse, man havde mødt i opstartsfasen. De ni personers møde ved samme bord havde på trods af den brugte tid medført en organisatorisk lære/skoling. Der var skabt en kultur i gruppen. Man havde lært at skrive ansøgninger og fundet ud af, hvor man fandt puljerne, hvilket imidlertid ville have taget meget længere tid, hvis ikke der havde været en arkitekt med i gruppen. Man følte, der var en stor uigennemsigthed i forhold til puljerne, og at det var tilfældigt hvilke landsbyer, der faldt over hvilke puljer eller havde ressourcer til at kende deres eksistens.

Den vigtigste gode erfaring havde været etableringen af gruppen og det at få skabt et forum, hvor borgerne kunne gøre noget for sig selv. Det at have muligheder for at skabe bedre rammer for borgerne blev også nævnt. Man følte en tilfredshed i at være med til at sætte noget i gang. Det blev opfattet som livskvalitet at have indflydelse. Med hensyn til dårlige erfaringer havde man ved det indledende interview endnu ikke løbet panden imod muren. Til tider var det dog nødvendigt internt i gruppen at bakke hinanden op i, at det man gjorde var godt.

En anbefaling til andre var, at man laver en evaluering af et projekt. Man havde selv helt fra starten besluttet at ville lave en evaluering. Dette havde allerede i opstartsfasen været en positiv oplevelse. Den almindelige mødeaktivitet var meget praktisk relateret, og her havde man ikke tid til at stoppe op undervejs. Efter at have lavet den indledende evaluering havde man nu et godt redskab til at komme videre med.

Gennemførelse og opnåelse af projektmål

Projektet har stort set gennemført de aktiviteter, som var skitseret fra projektstart. Der var planlagt aktiviteter indenfor en lang række områder organiseret i underudvalg til Styregruppen, og resultaterne af arbejdet gennemgås i dette afsnit ud fra de oprindeligt opsatte projektmål.

At projektets informerende del kan medvirke til, at der til området tiltrækkes en bred vifte af nye borgere og også gerne nye arbejdspladser

Under overskriften "Kampagne" har Styregruppen iværksat en række informerende aktiviteter, som har skullet sætte Outrup på landkortet. Det drejer sig bl.a. om opsætning af byportskilte og informationstavler og udbygning af hjemmesiden for Outrup med nedsættelse af en redaktion til at stå for vedligeholdelsen af siden. Der er også gennem kontakt til de lokale medier, i forbindelse med eksempelvis kampagner til indsamling af penge, blevet formidlet viden om projektet, ligesom projektet har deltaget i en film om situationen i de danske landdistrikter.

Det er projektgruppens generelle opfattelse, at situationen i Outrup havde set værre ud, hvis ikke man havde iværksat projektet. Gruppen har fået henvendelser fra folk udefra, som har vidst, at der sker noget i Outrup, da de har læst i avisen om projektaktiviteterne. Der er i perioden blevet bevaret flere forretningsområder i byen. Eksempelvis er en smedeforretning blevet overtaget af en ung mand, mens der var 8 ansøgere til en stilling som brugsuddeler, og brugsen er begyndt at holde søndagsåbent. Man har samtidig fået en tandlæge i tandlægeboligen igen, ligesom det er lykkedes at finde et nyt lokale til en frisør. En repræsentant for projektgruppen udtaler, at det at bevare også er fremskridt. Det handler om ikke at miste noget. Der er udover informationsaktiviteten også gået meget tid med formidling på skrift og opbygning af vedtægter, så projektgruppen mener selv, den har nået en masse ting.

At der ved udlæg af nye arealer med mulighed for opførelse af blandede boligformer kan tiltrækkes nye borgere til området

Vedrørende dette punkt fremhæver projektgruppen, at man har været med til at bringe byfornyelse og udvikling af nærmiljø på dagsordenen i kommunen. Man har ligeledes fået ændret lokalplanen, så der er mulighed for flere boliger. Ved tidspunktet for projektets afslutning var der kun en type grunde i byen, og projektgruppen mente derfor, at det igen var tid til at presse på, denne gang for eksempelvis at åbne op for storparceller.

At der etableres en sognekafé/et aktivitetshus med mulighed for indretning af bl.a. ungdoms- og pensionistaktiviteter, fællesskab for IT baserede hjemmearbejdspladser, indretning af studieceller med mulighed for fjernstudie m.v.

Hvad angår dette projektmål, så er der igangsat et samarbejde med den lokale halbestyrelse, som betyder, at man i stedet for at bygge helt nyt, planlægger at udbygge og renovere den eksisterende idrætshal. Der er blevet indsamlet penge til formålet, og det gav et godt resultat. Desværre har projektgruppen ikke haft held med at søge Lokale- og Anlægsfonden, Art. 33 eller andre markante fonde om økonomisk støtte. Dette er et problem, da man har modtaget et kommunalt tilsagn om penge under forudsætning af, at de andre også støtter. Selvom det ikke er lykkedes at få projektet finansieret, er arbejdet ikke spildt, idet man har fået projektet identificeret. Den nye udbygning af idrætshallen kommer til at rumme næsten alle de elementer, som oprindeligt var skitseret i det overordnede projekt, herunder bl.a. et foreningssekretariat. Man har dog ikke længere hjemmearbejdspladser og lignende elementer som en del af projektet.

At der tages konkrete initiativer til problem- og løsningsforslag til, hvorledes den kollektive trafik forbedres i området, så børn, unge, ældre og andre ikke mobile fortsat kan bo på landet og have et aktivt fritidsliv uden for skolebussens køreplan, og bil nr. to kan spares og miljøet dermed forbedres

Hvad angår den kollektive trafik, så har kommunen sat dagsordenen på dette punkt, idet det er blevet besluttet at etablere en telebusordning. Projektgruppen mener imidlertid også, at det er forkert at bilde folk ind, at de kan undvære en bil på landet, ja måske skal de endda have to. Finansieringen af bil nr. to bliver imidlertid fremhævet som værende billigere end bare det at bosætte sig i København. Projektgruppen tror altså ikke på en fuldt dækkende kollektiv trafikordning ved Outrup.

Et stiudvalg har arbejdet aktivt med at få etableret alternative stisystemer, så man eksempelvis kan cykle uden om de store veje. Dette er defineret og med i kommunens visionskatalog.

At der kan skabes en identitetsfølelse for områdets beboere, næringsdrivende m.v., og at det kan danne grobund for et robust socialt netværk

Som en indikation på identitetsfølelsen i Outrup nævner projektgruppen et nyligt afholdt arrangement, en såkaldt "Spis sammen aften" med mere end 175 deltagere. En lokal musiker leverede musikken, og en lokal grillmester leverede maden. Begge dele gratis. Overskuddet fra arrangementet skulle gå til etableringen af Kultur- og Idrætscenteret.

Det blev desuden nævnt, at netop det sociale også tidligere havde været "nationalfølelsen" i Outrup, men at dette havde spredt sig med projektet. Som et eksempel på dette nævner projektdeltagerne, at mange kører rundt med Outrup streamers i bagruden af deres biler.

På det organisatoriske plan var der imidlertid en smule træthed, hvilket kunne få indflydelse på robustheden af initiativerne. Det største problem var, at der ikke havde meldt sig særlig mange på banen til at tage over efter den oprindelige Styregruppe, hvor nogle af medlemmerne med tiden skal udskiftes. Projektdeltagerne mente, at det ikke udelukkende kunne bero på de første pionerer, når initiativerne skulle til at blive permanente i Outrup.

Alle de under projektet etablerede udvalg har også medført nye relationer mellem borgerne på tværs af foreninger og øvrige grupperinger. Desuden har byens borgere leveret bidrag til den lokale guide/informationsbog om sognet, som er ved at blive forfattet af et underudvalg under Styregruppen. Man har også etableret en "Velkomstgruppe" med en gruppe borgere, som stiller sig til rådighed for at vise tilflyttere rundt, men dette tiltag er endnu ikke blevet efterspurgt. Tilbuddet har dog en fremtrædende plads på www.outrup.net, så eventuelle tilflyttere kan læse om det der. Det er ifølge projektgruppen en måde at redefinere Åben Landsby konceptet. Tilbuddet bliver derfor opretholdt og er klart til de, der skulle efterspørge det.

Der er i det hele taget en god tradition i Outrup for at tage fat i de nye tilflyttere og få dem integreret. Det er noget, som foregår automatisk. Som en projektdeltager siger:

"Man skal tage sig sammen for at slippe for at være med. Man skal virkelig forsøge sig".

I øjeblikket ses engagementet eksemplificeret ved kampagnen for indsamling af penge til aktivitetshuset, hvor såkaldte vejrepræsentanter er ude at samle penge ind.

Det sociale forhold i styregruppen har også udviklet sig gennem perioden, så gruppen er gået fra at være en ren arbejdsgruppe, til at der er opbygget mere sociale kontakter i gruppen.

At der i samarbejde med kommunen udpeges bevaringsværdige bygninger og kommunen nedsætter et bygningsforbedringsudvalg, således at den bevaringsværdige bebyggelse såvel i by som på land forskønnes gennem støtte til den enkelte husejer

Der er ikke indarbejdet noget på dette område i lokalplanen indtil videre, men det er medtaget i kommunens visionskatalog, dog uden at der er tilført midler til det. Der er sket en lovændring i projektperioden, så bygningsforbedringsudvalg ikke længere er obligatoriske. Man har så selv i Styregruppen udarbejdet udbudsmateriale til arkitekter, da kommunen ikke ville være med til det. Styregruppen har modtaget 200.000 kr. til selv at udarbejde en bevaringsregistrant. Arbejdet igangsættes i efteråret 2004.

At der i samarbejde med kommunen tages initiativ til helhedsorienteret byfornyelse, således at vi kan få forskønnet byens pladser, torve og opholdsarealer

Dette er nu blevet ændret til at hedde Områdefornyelse. Styregruppen har formuleret et brev om dette til kommunalbestyrelsen ud fra et ønske om at iværksætte noget omkring områdefornyelse, men må nu afvente, at der eventuelt bliver afsat midler til det. Det vedrører bl.a. Aktivitetshuset, byens anlæg samt nogle parkeringspladser i byen.

Med hensyn til byfornyelse i øvrigt er der sket en del i projektet. Man har renoveret en central plads i byen, "Lykkesplads", opsat skulpturer, plantet træer, bygget legeplads, opsat infoskilte med flora og fauna i anlægget, opstillet et bålhus og en legeborg. Styregruppen har modtaget 55.000 kr. fra Friluftsrådet til nogle af de ovenstående ting. Desuden har man søgt 7-800.000 kr. ved Miljøministeriets pulje til lokale miljøinitiativer til at få sammengravede nogle sumpede søarealer og forskønne anlægget.

Forankring

Projektet synes godt forankret, bl.a. på grund af den organisatoriske oplæring og de løbende evalueringer som har fundet sted. Det har ifølge projektgruppen ikke været svært at skulle afrapportere et delprojekt, hvor der ikke sker noget, men det har været med til at holde udvalgene i gang. Evalueringerne og organiseringen af

projektet bevirker, at det vil være muligt for andre at gå ind og overtage ansvarsområder i projektet uden at stå på bar bund. Projektgruppen udtaler desuden, at projektmålene har stået helt klart gennem hele perioden. Dette tilskrives en af projektdeltagerne, som har været god til at håndtere og planlægge processen. Denne projektdeltager mener imidlertid, at intet sker alene, og at alle deltagerne har komplementeret hinanden godt med deres forskellige kompetencer. Man har været opmærksom på, at det ikke skulle blive elitens projekt, for som det bliver sagt:

"Hvordan skulle vi så kunne få nogen til at grave hullerne".

Der har været brug for både hænder og hoved i projektet, og det er ifølge projektgruppen tilstedeværelsen af begge dele, der har fået det til at fungere.

Alle de tilstedeværende under det afsluttende interview mener, at processen har været god, selvom der ved afslutningen er nogle, som er ved at køre træt. Som det bliver sagt af en af projektdeltagerne:

"Nogle holder af proces, nogle vil se resultater".

Projektgruppen fremhæver desuden, at det jo også bliver hverdag igen, efter at man har modtaget midlerne. Folk begynder at spørge, hvad pengene bliver brugt til, og man mangler noget konkret at kunne sætte det op på. Der er blevet sat meget i gang, mens enkelte ting er blevet lukket ned. Det har været sjovt, spændende og arbejdstungt. Det er efter gruppens mening vigtigt også at kanalisere støttemidler over til synlige resultater (eksempelvis byggeri), da folk ellers spørger hvor resultaterne bliver af. Det kan give problemer med legitimiteten overfor de lokale borgere og hermed måske forankringen.

Organiseringen af projektet i en Styregruppe og en række udvalg samt en koordinationsgruppe har efter projektholdernes mening været god. Ifølge projektdeltagerne har en del af dem været vant til at arbejde med organisering gennem deres erhverv, hvorfor det er faldet helt naturligt. At det lige blev projektdeltagerne, som kom i Styregruppen med de tre bagvedliggende organisationer, blev først besluttet efterfølgende.

Der skal være en tovholder repræsenteret i udvalgene fra Styregruppen. Styregruppens medlemmer sidder for størstepartens vedkommende også i en foreningsbestyrelse, hvilket betyder, at der ikke er mange aftener fri for disse personer. Det er blevet sagt åbent på alle fællesmøder, at folk kan sige til, hvis de vil være med, men det har som nævnt været svært at få de organisatoriske poster overdraget til andre.

Gruppen føler sig meget forpligtiget på at bruge de tildelte penge korrekt. De er derfor meget bevidste om at få foretaget afrapporteringer. En projektdeltager udtaler om dette:

"Det skal ikke forlade på, at der strøs med pengene".

Der er afholdt årsmøder og infomøder hvert år, udarbejdet evalueringer og løbende delt papirer ud om projektet. Den hyppige omtale i den lokale presse, Vesterhavspressen og Jydske Vestkysten, har også betydning for forankringen af projektet.

Opnåelse af temamål

Formålet med temaet ”Den bæredygtige landsby” har været at sætte en ”Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed” eller at skabe ”Nye vinkler på erhverv og service på landet”. Projektmagerne i Outrup har oparbejdet erfaringer indenfor begge disse to områder. Projektet er et eksempel på, hvordan en selvorganiseret lokal gruppe kan gå ind og være med til at sætte dagsordenen for udviklingen af lokalområdet med betydning for oprettelsen og udbygningen af både fællesskab og bæredygtighed samt erhverv og servicefunktioner. Der har været tale om en opstartsfase, hvor der virkelig er blevet sat fokus på engagementet i byen, og aktiviteterne i fremtiden vil vise, om de mere økonomisk tunge udviklingsprojekter omkring eksempelvis aktivitetscentret vil blive gennemført.

Med hensyn til den miljømæssige bæredygtighed vedrører tankerne omkring storparceller, oprensning af tidligere rekreativt anlæg, stier og kollektiv trafik alt sammen dette. Hvad angår den sociale bæredygtighed så forsøger man at appellere til, at folk deltager i projektets aktiviteter. Man informerer om projektet og inviterer til 4-5 møder om året, for at det ikke bliver elitært. Man har imidlertid nået mætningsgraden, såfremt den enkelte aktivitet skal være bæredygtig, da der er mange aktiviteter i byen.

Konklusion og anbefalinger

Projektet har enten afprøvet eller gennemført aktiviteter indenfor hovedparten af de områder, som var skitseret ved projektstart. Som det fremgår, så afhænger den endelige gennemførelse af en række delprojekter stadig af tilførslen af midler udefra, selvom Styregruppen også selv har forestået indsamlingen af en del midler. Det er Styregruppens hensigt at fortsætte arbejdet med at sætte fokus på Outrup sogns udvikling og sikre fastholdelsen og eventuelt udbygge livet i byen. Midlerne fra ”Den bæredygtige landsby” har været en hjælp til at få igangsat en proces, som kan føre til dette.

Styregruppen har brugt mange kræfter på at søge midler, og når det ikke giver de ønskede resultater, bliver det ifølge gruppen trættende. På spørgsmålet om hvorvidt det kunne være grebet anderledes an, svarer projektgruppen, at man hele tiden har manglet en samlet oversigt over, hvor man kan søge midler henne. De efterlyser, at eksempelvis kommunen ville stille kræfter til rådighed for borgergrupper som dem. Det er projektmagernes opfattelse, at kommunen ville kunne tjene penge på at servicere iværksætterkræfterne i området. De mener, det er den ringest tænkelige investering, at de selv skal søge viden, og selv skal eftersøge opbakning både politisk og i nærmiljøet. Projektgruppen anbefaler således, at kommunen etablerer en medarbejder til at forestå servicering af borgergrupper. De ser

de tilskud, de har modtaget til projektet udefra, som et tilskud til kommunen. Derfor bør kommunen bakke op og servicere.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.outrup.net.

12. Mindre trafik - mere liv - landsbyen Mellerup. Strategi for minimering af transporten (348)

"Heraf kan vi udlede, at for byens borgere var en genåbning af købmandsbutikken, kampen for en børnehave og boligudbygning af Mellerup af største vigtighed, hvorimod trafikdelen ikke har særlig prioritet..."

Resumé

Projektet er et trafikprojekt, som skulle belyse mulighederne for at minimere trafikken i landsbyen, skabe pendlernetværk og tilføre byen flere aktiviteter for at nedsætte behovet for udpendling.

Hovedformålet med projektet har således været:

- At minimere transporten ved at skabe flere aktiviteter i landsbyen og øget samkørsel

Der har ligeledes i projektansøgningen været opstillet fire delmål gående på, at projektet skal medvirke til:

- At mindske landsbyens sårbarhed over for fremtidige forøgelser i transportomkostningerne
- At mindske transportens miljøbelastning
- At fastholde og forbedre grundlaget for bosætning i landsbyen
- At skabe mere liv og aktivitet i landsbyen

De forventede resultater af projektet har været:

- At der skabes kontakt til 80 % af husstandene i telefonundersøgelsen, og at rundbordsamtalen dækker alle større behovsgrupper i landsbyen
- At 25 % af landsbyens borgere i væsentlig grad har ændret transportvaner 2 år efter projektets start og dermed en minimering af transporten
- At aktivitetsniveauet i landsbyen er øget

Fra starten af projektet har det været hensigten at gennemføre følgende aktiviteter for at nå frem til de ovennævnte mål:

- Telefoninterviewundersøgelse blandt mulige husstande i Mellerup
- Rundbordssamtale om transportbehov, problemer og løsninger for forskellige befolkningsgrupper i Mellerup
- Udarbejdelse af udkast til strategi for begrænsning af transporten, herunder idékatalog
- Afholdelse af temadag om begrænsning af transporten i Mellerup
- Udformning af endelig strategi

Projektet er startet i september 2001 og afsluttet i juli 2003. Organisatorisk har projektet været placeret i sammenslutningen Mellerup Bylaug, som er en slags paraplyorganisation for de øvrige foreninger. Bylauget tager sig af de ting, som ikke ligger i de eksisterende foreninger, og alle foreninger er repræsenteret i laugets repræsentantskab.

Det fremgår af både projektmagernes egen evalueringsrapport samt det afsluttende interviewbesøg, at det egentlige projektförøb kom til at föröbe anderledes, end det oprindeligt var planlagt.

Under det indledende interviewbesög blev der gennemfört interview med en repræsentant for projektgruppen og en tilknyttet konsulent. Under det afsluttende interviewbesög blev der gennemfört interview med projektgruppen, den tilknyttede konsulent og borgmesteren og kommunaldirektören i Nörhald Kommune.

Projektgruppen modtog 160.000 kr. fra Bypuljen til gennemförelsen af projektet.

Baggrund

Det hele startede med, at man havde afholdt et borgermöde, hvor der var blevet nedsat arbejdsgrupper i förhold til trafik, kulturvärdier, legeplads osv. På et nyt borgermöde var idéen om dannelsen af et bylaug opstået, og Mellerup Bylaug blev således etableret i 1999 på tvärs af foreningerne. Emner som trafik og børnehave var blevet debatteret, og det havde fört til projektet "Mindre trafik – mere liv", som passede til bypuljen. Men projektet lå klart, för bypuljen kom ind i billedet.

Målet var at få gjort Mellerup til et lokalcenter, altså at få landsbyen op ad stigen i byhierarkiet. Man ønskede at komme op på et niveau, så man blev selvbärende i landsbyen, herunder at få en större del af boligbyggeriet i kommunen og at få en børnehave. Man ønskede en langsom og kontrolleret väkst i overensstemmelse med byens kulturarv. Kulturvärdierne i Mellerup by var eksempelvis stensætninger, lave veje og stråtede huse.

På spørgsmålet om bæredygtighed blev den sociale bæredygtighed fremhævet som det prioriterede. En af projektdeltagerne udtalte således på det indledende projektbesög:

"Det, der bærer en landsby af den her størrelse, er det sociale".

Desuden blev det fremhævet, at den fysiske placering af Mellerup gjorde det urealistisk at satse voldsomt på erhverv og altså den økonomiske bæredygtighed.

Man var klar over, at man var Tordenskjolds soldater, selvom man, når man snakkede med folk i byen, fik opbakning fra alle sider.

Forberedelse og opstart

På det indledende projektbesøg i november 2001 blev det af repræsentanten for projektgruppen og den tilknyttede konsulent oplyst, at projektgruppen som oprindeligt planlagt som noget af det første havde udsendt informationsmateriale og havde gennemført en telefoninterviewundersøgelse. Hensigten var at tydeliggøre folks transportvaner. Det blev udtalt, at folk troede, at de var de eneste, der havde transportproblemer, men med undersøgelsen kunne de finde ud af, at det var de ikke. På dette for projektperioden tidlige tidspunkt udtalte repræsentanten for projektgruppen, at man var glad for det store antal tilbagemeldinger i undersøgelsen og det engagement, der havde været i svarene. Desuden var man glad for de tilkendegivelser, som avisomtale af projektet havde ført til.

Planen for arbejdet med projektet fremover blev fremstillet som, at man nu først skulle have resultaterne af interviewrunden opstillet. Derefter skulle der afholdes temadag/møde over et bredere emne end transporten. Efterfølgende skulle der ske nedsættelse af arbejdsgrupper omkring trafiksikkerhed, samkørsel, multikultus, landsbymiljø, bolig/erhverv og så videre. Så skulle der gennemføres rundbordssamtaler med arbejdsgrupperne, hvorefter der skulle fastlægges en strategi for, hvordan tingene kunne realiseres med fundraising med videre. Afsluttende skulle der lægges en samlet strategi og laves en evaluering af projektet. Alt sammen forhold der stemmer overens med den oprindelige projektansøgning.

Gennemførelse

Som nævnt blev projektforløbet anderledes end oprindeligt skitseret. Der har til trods for dette været en meget stor aktivitet i projektet:

Telefoninterviewundersøgelse

Den indledende telefoninterviewundersøgelse blandt borgerne i Mellerup blev gennemført i uge 43 og 44 i efteråret 2001 umiddelbart efter projektstart. I alt 181 husstande ud af 227 husstande, heraf 206 kontaktede husstande, besvarede spørgsmålene i telefoninterviewundersøgelsen, som havde til formål at kortlægge transportvanerne for borgerne i Mellerup og deres holdning til trafikken i Mellerup. Den høje svarprocent kan skyldes, at der forinden var blevet informeret om projektet ved brug af en husstandsomdelt folder og information på hjemmesiden. Undersøgelsen vedrørte også interessen for at etablere fælles hjemmearbejdspladser og samkørselsordninger for på den måde at minimere transporten.

Telefoninterviewundersøgelsen gav et overblik over antal personer og biler i husstandene, transportomfanget, mængden af bilture til arbejde, børnepasning, skole, familiebesøg, fritidsture, indkøbsture, ture til kommunal og social service, ligesom den redegjorde for problemer med at få dækket det daglige transportbehov og for niveauet for samkørsel og hjemmearbejde og ønsker om eventuel mere samkørsel og fælles hjemmearbejdspladser. Der fremkom desuden forslag til minimering af transporten, ligesom trafikmæssigt farlige steder i Mellerup blev kortlagt.

Spørgeskemaundersøgelse

En mindre spørgeskemaundersøgelse blandt ansatte i Mellerup blev efterfølgende udsendt til Mellerup Fri- og Efterskole, Mellerup Skolehjem og fire virksomheder i Mellerup. Målet var at få belyst vaner i og holdninger til trafikken hos de personer, der arbejder i Mellerup, men bor andre steder. Dette skulle også ses med henblik på, at få belyst hvad der skulle til, før de eventuelt ville flytte til Mellerup eller omegnen omkring byen. I alt 31 besvarelser på spørgeskemaet blev indsendt fra tre virksomheder.

Spørgeskemaundersøgelsen belyser formålet med turene til Mellerup, pendlernes bopæl, deres transportmiddel til Mellerup, oversigt over antal ture til Mellerup om ugen, forslag til reduktion af transporten, oversigt over farlige steder i trafikken i Mellerup samt en belysning af eventuel lyst blandt pendlerne til at flytte til Mellerup.

Borgermøde 1

Der blev indkaldt til borgermøde om projektet den 28. januar 2002. Fra projektgruppens side var det hensigten, at mødet skulle ende ud med etableringen af en række arbejdsgrupper, som kunne arbejde videre med trafikproblemstillingerne. Det endelige mål var som nævnt i det indledende resumé fastlæggelsen af en strategi for minimering af transporten.

Der deltog i alt 30 borgere i dette første borgermøde, som havde form som en cafédebat. Der var størst interesse for emnerne trafiksikkerhed, kollektiv trafik og samkørsel, mens interessen for etablering af hjemmearbejdspladser ikke var høj. Der var ifølge projektmagerne en god debat om emnerne. Det var imidlertid ikke muligt at få nogle af de fremmødte til at melde sig som deltagere i arbejdsgrupper, som kunne bringe arbejdet videre. Da det var arbejdsgrupperne, som skulle have udarbejdet strategien for minimering af transporten, og arbejdsgrupperne altså ikke blev etableret, valgte bylauget at gå væk fra den oprindelige idé om at udarbejde en strategi. Fokus blev fra bylaugets side i stedet rettet mod udarbejdelsen af konkrete forslag til en samkørselsdatabase og nye forslag til, hvordan sikkerheden i trafikken i Mellerup kunne gøres bedre.

Borgermøde 2

Det andet borgermøde var planlagt under helt andre forhold end det første og bliver da også i projektgruppens egen evalueringsrapport fremstillet under overskriften

"I T-Shirt og sandaler er lysten (til diskussion) større!"

Borgermødet blev således afholdt som en del af et Åben Landsby arrangement i juni måned 2002. Denne gang var der 80 deltagende borgere på mødet, som fandt sted i et festtelt.

Det var ikke blot de festlige omgivelser, der fik folk til at komme til mødet, men også det faktum at der havde været en heftig debat om et lokalplanforslag til etablering af 22 parcelhuse i Mellerup, som for nogle ville betyde en mistet udsigt over vandet.

De centrale emner, der blev diskuteret på borgermødet, var samkørselsordningen og trafiksikkerheden på den gennemgående vej, Amtsvejen, i Mellerup. Der var god tilslutning til, at hele Mellerup blev gjort til en 40 km. zone, mens der var meget lille opbakning til samkørsel. Det blev besluttet, at der efterfølgende skulle gennemføres en lokal hastighedskampagne for nedsættelsen af farten til 40 km/t, og at der blev gjort et ekstra forsøg på at få folk til at melde sig til samkørselsdatabasen.

Borgermøde 3

Det tredje borgermøde blev afholdt i tilknytning til bylaugets generalforsamling i november 2002. Her var 15-20 borgere mødt frem, og de overordnede emner, der blev diskuteret, var den beskedne interesse for samkørselsdatabasen og det faktum, at der havde været en manglende tilslutning til den gennemførte hastighedskampagne. Desuden blev projektets betydning for Mellerup og for bylauget diskuteret. Der var enighed om, at projektet havde været med til at sætte fokus på Mellerup, ligesom det havde været en god opgave for bylauget at køre projektet, da man havde fået en lang række erfaringer gennem arbejdet, som kunne bruges videre fremover.

Efter borgermødet afholdt bylauget et afslutningsmøde om projektet, hvor projektets manglende målbare resultater blev diskuteret. Som afslutning på projektet blev et fjerde og sidste borgermøde afholdt.

Borgermøde 4

På dette borgermøde var det en ekstern mødeleder, som ledte mødet. Der blev lagt op til, at folk kunne komme med emner, de ønskede at drøfte. Det var meget interessant, at der ikke var nogen, der ønskede at tale om trafiksikkerhed eller samkørsel til trods for at i alt 17 emner blev foreslået. I projektgruppens afsluttende evalueringsrapport skrives der følgende kommentar til det:

"Heraf kan vi udlede, at for byens borgere var en genåbning af købmandsbutikken, kampen for en børnehave og boligudbygning af Mellerup af største vigtighed, hvorimod trafikadfærden ikke har særlig prioritet".

Hvor projektgruppen har fokuseret meget på "Mindre trafik" delen, viste det sig altså, at borgerne i Mellerup var mere interesserede i "Mere liv" delen af projektet. Undervejs i projektforløbet har bylauget dog også været engageret i den mere generelle udvikling i Mellerup.

Kultur i Mellerup, Landdistriktspolitik, Bedre Byggeskik, Genoprettelse af gammel branddam, Hjemmeside, Børnehave og Multi Kulti hus

Bylauget har været engageret inden for kultur ved oprettelsen af et kulturudvalg under Mellerup Bylaug. Udvalget arrangerer foredrag, byvandring og lignende.

Mellerup Bylaugs projektaktiviteter har desuden påvirket Nørhald Kommunes tilgang til landdistrikterne i kommunen. Landdistrikterne og ikke mindst Mellerup er blevet mere synlige, da projektet "Mindre trafik – Mere liv" har medført øget opmærksomhed på Mellerup fra kommunens side. Og Mellerup har således været

aktivt involveret i udviklingen af en landdistriktspolitik i kommunen, ligesom projektgruppen fra Mellerup har været medvirkende til, at der er blevet udarbejdet en publikation med titlen ”Bedre Byggeskik” i kommunen, som går tæt på byggestilen i en række af kommunens landsbyer.

”Mindre trafik – Mere liv” er desuden blevet løbende formidlet på hjemmesiden, så ikke bare folk fra Mellerup men også folk udefra har haft mulighed for at følge projektet og øvrige aktiviteter i landsbyen.

Projektgruppen er også involveret i et arbejde med at få genoprettet en gammel branddam, for at skabe et mødested i Mellerup. Etableringen af en børnehave i Mellerup er også et af bylaugets projekter under ”Mere liv” delen.

Et af de andre nyere initiativer, som bylauget er engageret i, er opførelsen af et Multi Kulti hus i Mellerup. Huset skal indeholde en lang række aktiviteter. Der er ansøgt og bevilliget penge til udarbejdelsen af en forundersøgelse/skitse for det fulde projekt. Såfremt det efterfølgende lykkes at skaffe midler til opførelsen af Multi Kulti huset i Mellerup, vil det betyde forbedrede rammer for ”Mere liv” delen i projektet.

Forankring

Forankringen af selve trafikdelen af projektet kan ikke siges at være blevet sikret, da det ikke er lykkedes at ændre folks transportvaner. Formidlingen af resultaterne fra projektet, bl.a. på en større trafikkonference på Aalborg Universitet, kan dog siges at være medvirkende til, at projektets erfaringer kan leve videre i andre sammenhænge.

Ellers synes forankringen snarere at kunne vurderes i forhold til bylaugets erfaringsopsamling gennem projektet. Bylauget er gennem projektet blevet styrket som forening, idet man gennem projektet har indhøstet erfaringer med både at samarbejde med kommune og amt, det at virke som et koordinerende organ internt i Mellerup og det at indgå i udveksling med andre landsbyområder i Danmark. Under de afsluttende interviews med borgmesteren og kommunaldirektøren udtaler kommunaldirektøren da også om Mellerup, at:

”Mellerups styrke det er, at de har nogle ildsjæle, som der bliver ved med at være ild i”.

Projektet har således været med til at gøre Mellerup kendt som et aktivt sted, hvor der er initiativ og virkelyst. At fokus i projektet nu er flyttet til mere at vedrøre ”Mere liv” delen kan også siges at være velforankret, da det er resultatet af en lang projektperiodes erfaringer.

Opnåelse af projektmål

Målene med projektet var som nævnt i indledningen at minimere transporten i Mellerup ved at skabe flere aktiviteter i landsbyen og øget samkørsel for derigennem at mindske sårbarheden overfor forøgelser i transportudgifterne, at minimere miljøbelastningen, fastholde og forbedre grundlaget for bosætning i Mellerup samt skabe mere aktivitet og liv i byen.

Der er blevet gennemført et meget grundigt analysearbejde i projektet, som har medvirket til, at man har fået belyst transport/trafikvaner og ønsker i landsbyen. Man havde et mål om at få en besvarelsesprocent på 80 %, og dette må siges at være opnået. Man har således et grundlag for at vurdere transport og trafikspørgsmål i Mellerup i årene fremover. Der var imidlertid også opstillet nogle meget klare kvantitative mål for, hvor mange der skulle have ændret transportvaner efter projektets afslutning. Man ønskede, at 25 % af landsbyens borgere i væsentlig grad ændrede deres transportvaner med deraf følgende minimering af transporten. Dette har ikke været tilfældet. Det er således ikke lykkedes projektgruppen at ændre afgørende ved folks transportvaner. Der er dog skabt opmærksomhed omkring problematikken i en grad, der gør, at fremtidige indsatser på området kan blive velkonsoliderede. Projektgruppen har konstateret, at interessen for reelle ændringer af transportvaner ikke har fænget hos borgerne i Mellerup. De har været mere engagerede i fællesskabsaktiviteter. Mere liv i Mellerup var da også et af delmålene med projektet. Dette skulle dog ske på grund af et minimeret transportomfang. De nye aktiviteter omkring Multi Kulti hus er imidlertid ikke fremkommet, fordi folk er begyndt at køre mindre i bil. De er fremkommet sideløbende med, at folk fortsætter deres kørsel til arbejde med videre i andre byer. Og projektgruppen konkluderer da også, at ideen om at reducere transportomfanget for folk, der bor på landet, har vist sig ikke at være ønsket af borgerne.

Opnåelse af temamål

For temaet ”Den bæredygtige landsby” er der nedsat tre fokusområder. Det første vedrører nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen. Der kan være tale om modeller, der er nye for landsbyer generelt eller modeller, der er nye for den enkelte landsby. De to sidste fokusområder vedrører skabelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed samt skabelsen af nye vinkler på erhverv og service på landet.

For projektet ”Mindre trafik – Mere liv” gælder det, at projektet har gennemført aktiviteter, der må siges at være nye for landsbyer generelt. Ikke mange landsbyer har gennemført så omfattende trafikanalyser, som det har været tilfældet i Mellerup. Og slet ingen af de øvrige bypuljeprojekter har så direkte interesseret sig for dette område. Størsteparten af projekterne har derimod koncentreret sig om ”Mere liv” delen, og hvis der har været inddraget elementer vedrørende trafik, har det været underordnet de øvrige projektmål. På den måde kan projektet i Mellerup siges at have været banebrydende. At konklusionen på projektets trafikdel imidlertid blev mindre optimistisk, end projektgruppen havde forventet, er relevant at bringe videre til andre, der arbejder med lignende problemstillinger. Det andet mål

om at skabe mere aktivitet i og omkring Mellerup er således et indsatsområde, der ikke er nyt i en landsbysammenhæng.

Det har inden for skabelsen af nye modeller eller strategier til udviklingen af landsbyer været et mål for projektgruppen at vise, at initiativer startet lokalt kan føre til en positiv udvikling, når der indledes et samarbejde med kommunen. Dette mål må i høj grad siges at være opfyldt i kraft af, at projektet i Mellerup har medvirket til, at kommunen har rettet en større opmærksomhed mod udviklingen i landsbyerne. Mellerup har været foregangslandsby på dette område i Nørhald Kommune.

Med hensyn til dannelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed er selve etableringen af Mellerup Bylaug et forsøg på dette, da lauget skal være et nyt samarbejdende organ i landsbyen. Rækken af øvrige aktiviteter i projektet udover trafikdelen, det være sig branddammen, kulturudvalget, planerne om en børnehave, etableringen af Multi Kulti hus er også skridt imod dannelsen af en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed i Mellerup. Der er dog som nævnt på dette område ikke tale om aktiviteter, som ikke er set i andre landsbyer. Eksempelvis er etableringen af Multi Kulti huse aktuelt i hele Danmark. På bæredygtighedsområdet var forsøget på at reducere trafikken et skridt mod forøget miljømæssig bæredygtighed, men dette blev altså ikke realiseret til trods for, at projektgruppen havde den miljømæssige bæredygtighed som en høj prioritet.

Nye vinkler på erhverv og service på landet har ligeledes været prioriteret som et mål fra starten. Der har imidlertid ikke været held med at få erhvervslivet i tale, bl.a. har der ikke været udpræget interesse for at reklamere på hjemmesiden. På servicesiden har den fælles hjemmearbejdsplads vist sig ikke at være et udpræget ønske, mens oprettelsen af en børnehave nu har øget fokus. Ved projektets afslutning kan det nævnes, at købmandsbutikken i Mellerup var blevet lukket for en periode.

Generelt kan det siges, at projektet i Mellerup har leveret nogle værdifulde eksempler på, hvad der kan skabes opbakning til i en landsby i Danmark.

Konklusion og anbefalinger

Projektet ”Mindre trafik – Mere liv – Landsbyen Mellerup. Strategi for minimering af transporten” har beskæftiget sig med en relevant og aktuel problematik for de danske landdistrikter, nemlig den øgede transport. Projektet har foretaget en grundig analyse af ønsker og muligheder for at få reduceret transportomfanget i landsbyen. Det har imidlertid vist sig, at projektgruppen ikke har været i stand til at opnå alle de kvantitative mål, som de havde fastsat fra starten af projektet. Og det er således ikke lykkedes at reducere transporten. Fokus er derfor nu i højere grad blevet rettet mod at skabe mere liv i Mellerup og på forbedringer inden for service og fællesskab i landsbyen. Til trods for at projektgruppen ikke har opnået succes med projektets trafikdel, anbefales det, at netop resultaterne af trafikdelen formidles til et bredere publikum. Både med henblik på, at andre kan få gavn af

projektgruppens erfaringer. Og med henblik på at bylauget i Mellerup får tilbage-meldinger og nye vinkler på resultaterne af deres projekt.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.mellerupby.dk.

13. Kibæk og Agenda 21 - Nordens Venedig (240)

”På det tredje borgermøde, hvor det rigtigt summede, blev der vist tegninger over projektet. Det var tegninger, som arbejdsgrupperne kunne genkende deres egne ideer i. Her viste samspillet mellem rådgivere og befolkning sig meget frugtbart. Det var befolkningens ideer, og rådgiverne havde forstået at overføre dem til papiret...”

Indledende bemærkninger

Projektet var på det tidspunkt, da Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter indgik aftale med det daværende By- og Boligministerium om evaluering af projekter under bypuljetemaerne ”Den bæredygtige Landsby” og ”Mindre byer – Større muligheder”, så godt som afsluttet. Det har af den grund ikke været muligt at følge projektet, og oplysningerne er derfor mere sparsomme, end det er tilfældet for de øvrige projekter. Der er gennemført et interview med projektholderne, ligesom projektholderne har indsendt spørgeskema, forskellige former for dokumentariske data til CFUL samt statusrapport til de involverede ministerier.

Resumé

Projektet består af to dele. En del hvor man ønsker samarbejde med borgere og erhvervsliv omkring formulering af visioner for byen fremtid og omkring planlægning for en øget bosætning. En anden del hvor man ønsker at få undersøgt de miljømæssige, sociale og økonomiske forhold omkring en bebyggelse af et lokalt område beliggende centralt i byen. I forbindelse med øget samarbejde ville man fra kommunens side udvikle en hjemmeside, der skulle orientere om projektets udvikling og åbne mulighed for at lokale borgere kunne komme med forslag og kommentarer. I forbindelse med undersøgelse af den miljømæssige, den sociale og den økonomiske bæredygtighed blev det indført som et krav fra det tidligere By- og Boligministeriums side, at der skulle udarbejdes en slutrapport, som skulle redegøre for disse forhold.

Af spørgeskemaet fremgår det, at der er følgende to målsætninger i projektet:

- Borgere, erhvervsliv og myndigheder fremlægger besluntingsgrundlag for, hvordan udbygningen af et 43.000 m² stort område kan medvirke til, at byen udvikles i en bæredygtig og velfungerende enhed
- Borgere, erhvervsliv og myndigheder fremlægger et besluntingsgrundlag for, hvordan det samme område skal udbygges som en bæredygtig integreret del af byen

Baggrund

Centralt i Kibæk by henligger et areal på 43.000 m². Arealet (Sønderbrogrunden) er i henhold til lokalplanen udlagt som boligområde. Aaskov Kommune har bæredygtig byudvikling som grundlag for udbygning af byen, så man ønsker at belyse de miljømæssige, de økonomiske og de sociale konsekvenser en opførelse af blandet boligbyggeri har for området.

Som led i lokal Agenda 21 ønsker kommunen at indgå i en dialog mellem lokale borgere, erhvervslivet og boligforeningen omkring muligheder for, og ønsker til, opførelse af bæredygtigt blandet boligbyggeri i området. Kommunen inviterede derfor til borgermøde ved byggegrunden. Der var opstillet et telt, hvor der var mulighed for at bidrage til debatten omkring fremtiden for området. Endvidere var der opstillet en byggekran, der gjorde det muligt at hejse folk op i 3 etagers højde. Netop etagebyggeri havde været et tema, som havde skabt debat blandt borgere i området. Hensigten med kranen var at give borgerne en fornemmelse af konsekvenserne af boligbyggeri i tre etagers højde. Mange borgere mødte op til begivenheden, og der blev i ”diskussionsteltet” udvist stor interesse og engagement for projekteringen af boligområdet.

Efter borgermødet besluttede Aaskov Kommune at ansøge om støtte gennem bypuljetemaet ”Mindre byer – Større muligheder” til gennemførelse af en undersøgelse af muligheder og konsekvenser ved blandet boligbyggeri, hvor borgerne er involveret i projekteringen. I forbindelse med udarbejdelse af ansøgningen indledtes et samarbejde med den lokale afdeling af rådgivningsfirmaet COWI. Initiativet til ansøgningen kom således fra kommunen, men allerede inden havde boligforeningen som ejer af halvdelen af byggegrunden været positiv overfor projektet. Ligesom der havde været vist stor interesse fra borgerne i forbindelse med borgermødet. Projektet blev bevilget 500.000 kr.

Forberedelse og opstart

Umiddelbart efter at Aaskov Kommune fik tilsagn om støtte fra bypuljen, tog kommunen initiativ til, at der blev nedsat en styregruppe til at varetage det videre forløb. Styregruppen bestod af:

Herning Boligselskab
Kibæk Handels-, Industri- og Håndværkerforening
Kibæk Borgerforening
Arkitektfirmaet DOMO Aps
COWI A/S
Aaskov Kommune
Aarstiderne Arkitekter A/S

I samarbejde med Aarstiderne Arkitekter A/S blev der udarbejdet indbydelse til det andet borgermøde vedrørende udvikling af arealet Sønderbro i Kibæk. Der blev inden mødet udarbejdet et forslag til forskellige emner, som kunne diskuteres i to arbejdsgrupper.

I den første arbejdsgruppe, som kom til at vedrøre Kibæks fremtidige udvikling, blev følgende temaer lagt ud til diskussion:

- Udpegning af lokale kvaliteter
- Erhvervsudvikling og styrkelse af detailhandlen
- Spørgsmålet om mængden og typen af boliger, der bør satses på
- Styrkelse af idræts- og kulturtilbud
- Styrkelse af grøn profil
- Markedsføring af byen
- Forslag til den kommende revision af kommuneplanen

I arbejdsgruppen vedrørende Sønderbrogrunden og dens udnyttelse blev følgende emner lagt ud til diskussion:

- Hvilke boligbehov søger man at efterkomme? – hvem er målgruppen?
- Hvordan skal grunden indrettes med boliger og grønne områder?
- Hvor tæt og hvor højt skal der bygges ved et mål om 100 boliger på grunden?
- Hvordan kan man udnytte det eksisterende terræn og naturen?
- Hvordan bindes Sønderbro sammen med resten af Kibæk, det være sig skole, institutioner m.m.?
- Gode ideer til indretning af boliger og materialevalg
- Spørgsmål om hvordan man sikre trivsel og tryghed i boligområdet
- Forslag til løsninger så driften af området kan foretages miljømæssigt forsvareligt
- Fremtidssikring af boliger med hensyn til IT-udviklingen

Foruden disse forslag til diskussionsemner blev der udarbejdet tre forskellige skitser for udnyttelse af området. Skitserne var udarbejdet af Aarstiderne Arkitekter A/S på baggrund af forslag fra arbejdsgruppen vedrørende Sønderbrogrundens udnyttelse.

Dato, tid og sted for borgermødet blev annonceret i den lokale avis. Desuden blev der sendt invitationer til Borgerforeningen og Handelsstandsforeningen.

Gennemførelse

Ved det andet borgermøde om Sønderbro var der ikke så stort fremmøde som ved det første borgermøde. I stedet for de to arbejdsgrupper, der var lagt op til skulle etableres, blev der etableret tre arbejdsgrupper. Kibæks fremtidige udvikling og Sønderbrogrundens udnyttelse, som var foreslået tidligere og derudover en arbejdsgruppe om Kibæks historie. Cirka 30 borgere deltog i arbejdsgrupperne. Både Handelsstandsforeningen og Borgerforeningen var repræsenteret i arbejdsgrupperne.

Arbejdsgrupperne udarbejdede i løbet af de næste måneder forslag inden for de enkelte områder, og fremlagde forslagene for styregruppen. Herefter blev forslagene indarbejdet i de kommende planer for kommuneplanen.

I august blev der afviklet en studietur til BO01 messen i Malmø med deltagelse af medlemmer fra styregruppen og arbejdsgrupperne.

På det tredje borgermøde fremviste en repræsentant fra Aarstiderne Arkitekter A/S et endeligt tegningsforslag over anvendelse af Sønderbrogrunden med boliger. Medlemmerne af arbejdsgrupperne gav udtryk for, at de kunne genkende deres ideer i tegningerne.

Forankring

Vedr. arbejdsgruppen omkring Sønderbrogrunden bliver det bearbejdede resultat indarbejdet i lokalplanen for området i forbindelse med revision af kommuneplanen.

Resultaterne fra den ”historiske” arbejdsgruppe tildeles lokalhistorisk arkiv som supplement.

Med hensyn til arbejdsgruppen for Kibæks udvikling foreligger der som resultat en række forslag til forskønnelse, ny trafik- og færdselsplan m.m. Disse forslag skal danne baggrund for den løbende revision af kommuneplanen.

Opnåelse af projektmål

Der var formuleret to målsætninger i projektet. For det første ønskede man at opnå en bred inddragelse af den lokale befolkning og erhvervslivet omkring udvikling af et beslutningsgrundlag for anvendelse af Sønderbrogrunden som en del af byens samlede udvikling i en bæredygtig retning. For det andet ønskede man at inddrage den miljømæssige, den økonomiske og den sociale bæredygtighed i forbindelse med projekteringen, således at anvendelsen af grunden ville indgå som en integreret del af den samlede planlægning for Kibæk.

Den brede inddragelse

Det har været Aaskov Kommunes ønske med projektet at nå et resultat, hvor borgerne og erhvervslivet har været inddraget i en planlægningsproces for et boligområde og dette boligområdes placering i Kibæk by som helhed.

Aaskov Kommune har været initiativtager til projektet. Kommunen har gennem deres invitationer i forhold til Borgerforeningen og Handelsstandsforeningen inddraget det lokale erhvervsliv og borgerne i projektet. Boligforeningen var som ejer af en del af grunden fra starten inddraget som den ene part. Styregruppen bestod af repræsentanter fra myndighederne, fra erhvervslivet og af rådgivende virksomheder. Borgerne var ikke præsenteret i styregruppen. I forbindelse med det andet borgermøde inviteres erhvervslivet og borgerne til at deltage gennem invitationer

til Borgerforeningen og Handelsstandsforeningen. Borgerne inviteres desuden gennem annoncer i lokalavisen. De borgere, der ved det første borgermøde havde vist interesse, inviteres gennem henvendelse til arbejdsgrupperne. De tre arbejdsgrupper bestod af repræsentanter for myndigheder, erhvervsliv og borgere. Samarbejdet i grupperne blev koordineret af styregruppen.

Det er Aaskov Kommunes opfattelse, at borgerne er inddraget på det rigtige tidspunkt i den konkrete opgave, og at man derfor har opnået gode resultater, hvor de aktive borgere kan genkende deres ideer til udviklingen af Kibæk og området ved Sønderbro.

Gennem projektet er der oparbejdet et samarbejde mellem myndigheder, erhvervsliv og borgere omkring udviklingen af Kibæk, bosætning på Sønderbrogrunden og registrering af lokalhistoriske begivenheder knyttet til grunden. Det fremgår ikke, om de tre samfundsgrupper er ligeligt repræsenteret i gruppearbejdet. Det er væsentligt, at arbejdsgruppernes resultater kan ses afspejlet i lokalplanlægningen og kan opleves på det lokalhistoriske arkiv. Det rådgivende arkitektfirma spillede en central rolle i forbindelse med både forberedelses- og opstartsfasen og gennemførelses- og forankringsfasen. Den centrale rolle var afgørende for projektets gennemførelse, hvorfor det også har stillet betydelige krav til rådgivningsfirmaets evne til at formidle et samarbejde og styre en proces.

Myndighederne giver udtryk for stor tilfredshed med forløbet, og som sådan kan man sige, at projektet er vellykket med hensyn til målsætningen omkring inddragelse af erhvervsliv og borgere. Der foreligger imidlertid ikke tilkendegivelser fra hverken det lokale erhvervsliv eller lokale borgere. Sådanne tilkendegivelser ville kunne underbygge en succes eller stille spørgsmålstejn ved succeskriteriet. Ved de foreliggende oplysninger kan man samlet konkludere, at projektet har opfyldt sine mål med hensyn til inddragelse af erhvervsliv og lokale borgere, og at det har været et vellykket projekt. Det skal dog påpeges, at opfyldelsen af målet kan henføres til, at hverken de kvalitative eller kvantitative mål for inddragelsen er formuleret i projektet.

Som en del af inddragelsen skulle der endvidere udvikles en hjemmeside, gennem hvilken man skulle orientere de lokale borgere om arbejdsgrupper, borgermøder og projektets udvikling. Denne hjemmeside lykkedes det ikke kommunen at etablere.

I forbindelse med ønsket om øget bosætning blev der fra kommunens side udarbejdet en avis, der reklamerer for en tilflytterdag.

Den miljømæssige, økonomiske og sociale bæredygtighed

Det har endvidere været ønsket, at projektet skulle kortlægge de miljømæssige, de økonomiske og de sociale forhold, der er forbundet med bosætning på arealet Sønderbro. Det har været ønsket, at forholdene skulle analyseres både i forhold til det konkrete areal og i forhold til Kibæk som helhed.

Der foreligger ikke en endelig rapport over, hvordan de tre dimensioner af bæredygtighed er inddraget i projektet.

I forbindelse med interviewet gav kommunaldirektør Jan Fanøe fra Aaskov Kommune udtryk for, at den miljømæssige dimension af bæredygtighed indgik i en bred vifte af tiltag. Han nævnte bl.a. trafiksikkerheden i byen, og at man i forbindelse med byggeriet ville tilstræbe brug af miljøvenlige materialer. Endvidere havde turen til BO01 i Malmø, som havde miljøvenlige boliger som tema, været en inspiration. Han nævnte samtidig, at befolkningen måtte være bevidst om, at det koster at lave miljømæssige forbedringer.

I forbindelse med projektets økonomiske bæredygtighed pegede Jan Fanøe på, at en af hensigterne med at give den lokale befolkning mulighed for at komme op i tre etagers højde med byggekranen var at søge at overbevise skeptiske borgere om, at tre etagers byggeri ikke ville blive voldsomt højt. Når der er brug for tre etagers byggeri skyldes det økonomiske hensyn i forbindelse med at kunne udnytte Sønderbrogrunden bedst muligt i økonomisk henseende.

Med hensyn til den sociale bæredygtig ville man gennemføre en afstemning omkring forholdet mellem ejerboliger og lejerboliger samt via graduering forsøge at opnå en balanceret sammensætning af boligernes størrelse for at opnå en fornuftig social balance. Det fremgår af tegningsforslag og projektering, at begge hensyn er taget. Der vides dog ikke noget om afstemningen.

Opnåelse af temamål

I forhold til bypuljetemaet ”Mindre byer – større muligheder”, har man i projektet opnået, at kommunen har modtaget mange nye ideer, som de fremover vil lade indgå i den fysiske planlægning. Der er således udviklet en model, der kan give andre mindre byer inspiration til, hvordan man kan inddrage borgere og erhvervsliv i den kommunale planlægning.

I forhold til bypuljetemaets mål om nye boformer og integration har det været centralt i projektet, at der blev udviklet en kombination af ejer og lejerboliger, samt at man sammensatte boligstørrelserne således, at de var attraktive for forskellige sociale målgrupper. Kombinationen kan bidrage til inspiration til andre mindre byer.

Det har ikke været centralt for projektet at skabe nye uddannelses- og erhvervs-muligheder i byen, hvilket ellers er bypuljetemaets andet mål. Det bliver af projektholderne antaget, at det er en forudsætning for skabelsen af erhvervs- og uddannelsesmuligheder, at der er skabt gode bosætningsmuligheder.

Konklusion og anbefalinger

Overordnet har projektet opfyldt såvel egne som bypuljetemamålsætninger. Der er udfra det foreliggende materiale skabt et godt og kreativt forbillede for, hvordan man i andre mindre byer kan inddrage erhvervsvirksomheder og borgere i planlægningen. En endelig rapport over erfaringer og metode ville bidrage til at lette en spredning af erfaringerne til andre mindre byer, der står overfor en udbygning af byen. Det anbefales derfor, at denne rapport færdiggøres, og at der støttes op omkring en offentliggørelse af rapporten.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.aaskov.dk.

14. Modelprojekt Telehus i Kragenæs (246)

"Fra kommunens side vil vi gerne tiltrække viden, og derfor må vi kigge fremad og ikke bare fokusere på de borgere, der allerede er i området..."

Indledende bemærkninger

Projektet var på tidspunktet, da Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter indgik aftale med det daværende By- og Boligministerium om evaluering af projekter under bypuljetemaerne "Den bæredygtige Landsby" og "Mindre byer – Større muligheder", så godt som afsluttet. Det har ikke været muligt at følge projektet, og oplysningerne er derfor mere sparsomme. Der er gennemført et interview med projektholderne, ligesom projektholderne har udfyldt et spørgeskema og indsendt statusrapport til By- og Boligministeriet.

Resumé

Projektet har som hovedformål gennem offensiv udnyttelse af IT at gøre Kragenæs og det omkringliggende område mere attraktivt for bosætning og at tiltrække nye typer af arbejdspladser, hvor man er mindre afhængig af geografiske afstande. Det er endvidere målet, at Telehuset skal underbygge lokalkendskab, nærdemokrati og folkeligt engagement som de bærende værdier på landet og i mindre byer. Det er hensigten, at Telehuset skal bygges i Kragenæs. Kragenæs har i forvejen lystbådehavn, færgeforbindelser til øerne Fejø og Femø samt en nyetableret campingplads. Projektet vil udarbejde et modelprojekt, som bl.a. skal afklare en driftsmodel, hvor der er åbnet for følgende forslag til indhold: Møderum/forsamlingslokale, reception/kommuneinformation, centerkontor for lokal erhverv og landturisme, center for truede håndværk i landdistrikterne, internetcafé og udstillinger, landsbyens fælles server, telearbejdsplads for områdets pendlere, mindre private virksomheder og selvstændige, kunstnerlokale for "Ravnen", salgslokale for ejendomsmæglere, lokalt projekt- og væksthus, lokaler til Kragenæs Sejlklub og den lokale grundejerforening. Slutmålet for modelprojektet er en rapport, der belyser økonomi og finansiering af Telehuset i Kragenæs samt formulering af en driftsmodel for de første tre år. Både lokale foreninger og borgere er informeret om planerne omkring oprettelse af et Telehus på havnen i Kragenæs. Der vil dog i projektet løbende blive afholdt borgermøder, der skal fremme dialogen mellem politikere og borgere. Der vil desuden være løbende information på kommunens hjemmeside og på informationsstander i Kragenæs. Projektet er bevilget 487.500 kr.

Målsætninger:

- Led i overordnet bosætningsstrategi
- Projektet skal gøre bosætning i området mere interessant
- Telehuset skal underbygge det lokale kendskab
- Projektet skal skabe det nødvendige beslutningsgrundlag
- Modelformen tilpasses lokale behov

Baggrund

Ravnsborg Kommune har oplevet en problematisk befolkningsudvikling med en befolkningssammensætning med stigende gennemsnitsalder. Der har dog været stigende interesse fra børnefamilier for at flytte til området ud fra et bevidst ønske om at flytte fra by til land. For at tiltrække disse familier har der vist sig at være et behov for at kunne tilbyde lokale arbejdspladser og fritidsaktiviteter for børn og unge. Projektet er en forlængelse af et andet projekt "Fra Stavnsbånd til Bredbånd". Dette projekt var et samarbejde mellem flere kommuner i området omkring afdækning af muligheder for at støtte etablering af hjemmearbejdspladser i områderne. Desuden er der gennemført en miniundersøgelse i forbindelse med opsætning af "teletelt" på havnen i Kragenæs. Resultatet af denne undersøgelse vil indgå som del i projekt "Model for Telehus i Kragenæs". Der er desuden udarbejdet en rapport over mulige opsætningsmuligheder for Telehuset.

Forberedelse og opstart

Projektet er en fortsættelse af tidligere iværksatte aktiviteter. Der er dog siden kommet to nye samarbejdspartnere med, nemlig SEAS omkring varmforsyningen og en lokal fisker/fiskehandler, som ønsker at etablere røgeri og fiskehandel tæt ved Telehuset og i samme byggestil. Der arbejdes endvidere med at få etableret og koordineret samarbejde med beboere på Fejø, da de ligeledes er aktive omkring bosætning og etablering af Telehuset.

Gennemførelse

På baggrund af en række møder mellem konsulent Peter Malm, Kragenæs Sejlklub, forpagteren for Kragelund Camping og kommunens tekniske forvaltning er der udarbejdet forslag til et miljøvenligt modelprojekt. Resultaterne fra miniundersøgelsen i forbindelse med teleteltet på havnen, som blev foretaget forud for projektets opstart, indgår ligeledes som elementer i modelprojektet. Det har været væsentligt, at der løbende har været afholdt dialogmøder og information om status på projektet, således at de involverede parter har indgået i processen. Samarbejdet har fungeret godt, men der mangler flere ildsjæle, der vil engagere sig i projektet, især for at sikre projektets bæredygtighed. Det har desuden været vigtigt, at der har været beslutningstagere, som vil holde fast ved tidligere truffne beslutninger. Både med hensyn til det miljørigtige aspekt og modelhusets fysiske udformning er der opnået enighed mellem alle parter. I løbet af processen oplevede man, hvordan områdets skæve alderssammensætning har haft indflydelse på deltagelsen i projektet. Da mange af områdets ældre ikke har vist interesse for IT og fremtidige arbejdspladser, har det hovedsageligt været deltagelse af borgere, der ikke har boet så længe i området (10-15 år), der har været engageret inden for dette aktivitetsområde. Det har betydet, at inddragelsen af borgere i forbindelse med IT ikke har været så bred, som det på forhånd var tænkt. Samarbejdet med den fungerende sejlklub har fået stor betydning for befolkningens deltagelse i projektet, og også for at fælleshusets aktiviteter rummer plads til sejlklubben. Derfor har man fra projektholderens side valgt at kalde huset et multi-/Telehus.

Forankring

I projektet blev udarbejdet et modelprojekt med udførlige tegninger af huset og dets funktioner. Der er også præsenteret forslag til husets beliggenhed på havnen. Desuden er en driftsplan under udarbejdelse. Der har dog været vanskeligheder med at finde investorer til modelhuset, og derfor er det vanskeligt at udarbejde en endelig driftsplan.

Opnåelse af projektmål

Med hensyn til målsætningen omkring tilpasning af lokale behov har man gennem processen oplevet, at behovene ikke helt formede sig, som man på forhånd antog i projektet. Den overordnede målsætning om at skabe bedre muligheder for f.eks. fjernarbejdspladser i området har derfor måttet udvides til også at omfatte mere fritidsbetonede aktiviteter som lokaler til sejlkлубben, for at kunne siges at være tilpasset lokale behov. Man har dog fra projektholdernes side formået at fastholde, at der skulle være et fremtidsperspektiv for modelprojektet, så det kommunale ønske om en bosætningsstrategi med bredde i alderssammensætningen og lokale tilbud ligeledes er tilgodeset. Da det ikke er afklaret, hvilke investorer der vil indgå i opførelsen af multi-/Telehuset, har det ikke som ellers ønsket været muligt at udvikle en driftsplan. Modelprojektet har skabt et fælles beslutningsgrundlag for den fremtidige kommunale planlægning. Et beslutningsforslag der netop er præget af den brede inddragelse, afspejlet i de mange aktiviteter, der er ”lagt ind” i modellen til multi-/Telehuset. Ved at kommunen har fastholdt ønsket om, at huset ikke kun skulle tilgode interesse for de bosiddende borgere, men også inddrage et fremtidsperspektiv omkring fremtidige borgere interesse, kan det siges, at målet om, at projektet skulle indgå som led i en bosætningsstrategi, er opfyldt. Ligeledes kan det siges, at man ved at udvide mængden af aktiviteter og samtidig forene aktiviteterne i et fælles hus kan gøre området mere interessant, da dette kan være en ny måde at skabe et ”fremtidens” forsamlingshus.

Opnåelse af temamål

I forhold til nye modeller eller strategier til udvikling af mindre byer kan projektet med et miljørigtigt multi-/Telehus være et væsentligt led i en bosætningsstrategi, der har fokus på at tiltrække nye borgere med en aldersmæssig bredde. Den brede inddragelse af lokale borgere og interesseforeninger i processen sikrer samtidig en lokal forankring. Det kan således siges, at bypuljens temamål omkring udvikling af nye modeller eller strategier til udvikling af mindre byer er opfyldt. Det er ligeledes hensigten at multi-/Telehuset skal skabe plads til nye typer af erhverv og styrke mulighederne for fjernundervisning. Der er i modellen til huset afsat lokaler til disse aktiviteter. Det kan således siges, at bypuljens temamål omkring skabelsen af nye erhvervs- og uddannelsesmuligheder vil blive opfyldt for så vidt, at det lykkes at finde investorer, så opførelsen af multi-/Telehuset kan påbegyndes. Skabelsen af nye boformer og integration i de mindre byer er ikke direkte en målsætning. Af besvarelsen af spørgeskemaet fremgår det dog, at der sideløbende med udvikling af modelprojektet er udarbejdet ny lokalplan for området omkring havnen. I lo-

kalplanen indgår der opførelse af et nyt boligområde tæt på det den projekterede placering af multi-/Telehuset.

Konklusion og anbefalinger

Projektet har generelt opfyldt såvel egne målsætninger som bypuljens temamål. Projektet kan danne forbillede for andre mindre byer, der satser på at udvikle en bosætningsstrategi, hvor også øgede erhvervs- og uddannelsesmuligheder indgår. Ligeledes kan det danne forbillede for, hvordan man kan udvikle en bosætningsstrategi, der også er forankret i den lokale befolkning, således at nye tilflyttere har mulighed for at opnå kontakt og indgå i fællesskaber med den lokale befolkning. Det anbefales at støtte en publicering og spredning af den endelige rapport over projektet.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.ravnsborg.dk.

15. Udvikling af Ry Videnpark (249)

"Ry Videnpark skal være et nyt og anderledes, bæredygtigt og mangfoldigt byområde med en høj arkitektonisk kvalitet. Natur, erhverv, boliger og fritidsfaciliteter skal integreres, og området skal planlægges og udbygges på en måde, som kan tiltrække vidensvirksomheder og højt kvalificerede borgere..."

Resumé

Det overordnede formål med projektet er at tiltrække højteknologiske virksomheder til Ry Kommune. Succeskriteriet er, at der tiltrækkes en højteknologisk virksomhed om året i 12 år, begyndende ved projektets afslutning. Derudover er der opstillet følgende kvantificerbare indikatorer for projektets økonomiske bæredygtighed:

- Kommunens investeringer i Ry Videnpark skal udgøre mindst 1,1 mio. kr. i 2002
- Kommunens indtægter ved jordsalg skal i 2005 opveje de infrastrukturinvesteringer, som lægges i området
- Den etapevise udbygning skal herefter trinvist sikre minimumsdækning for de basisinvesteringer, som foretages i området
- Kommunen skal i 2010 have nettooverskud på de samlede investeringer til byggemodning, infrastruktur m.v.

Det er vigtigt, at der i Ry Videnpark ikke kun skabes basis for etablering af virksomheder, men at der også skabes basis for bosætning i videnparken, således at der tilvejebringes optimale muligheder for eksempelvis erhvervsdrivende inden for videnerhverv. Målet er endvidere, at den lokale befolkning skal tage ideen om en ny type boligområde til sig. Som indikatorer for dette undertema peger projektholderne på, at repræsentative undersøgelser skal vise, at 25 % af befolkningen i Ry kan tilkendegive, hvad Ry Videnpark står for, og af disse 25 % skal 75 % erklære sig enige i hovedideen.

Projektet har opnået 1.065.000 kr. i tilskud fra Bypuljen til gennemførelse af:

- En forundersøgelse, der omfatter kvalitative og kvantitative metoder til fastlæggelse af virksomheders lokaliseringskriterier
- En strategidel, der vil inddrage alle de emner, der er relevante i forhold til lokalisering af højteknologiske virksomheder i Ry
- En Byudviklingsplan, der har til formål at sikre det planlægningsmæssige grundlag for strategierne

Det er således disse indledende faser, der evalueres og ikke som sådan projektets langsigtede målsætning. De af projektholderne udpegede indikatorer, vil blive inddraget som pejlemærke i forhold til evalueringen af processen. På tidspunktet for CFULs første projektbesøg var forundersøgelsen gennemført, og ved det indle-

dende møde stod det klart, at der var forholdsmæssig større fokus på erhvervsdelen end på boligdelen.

Som en del af evalueringen er der indledningsvis gennemført interview med en repræsentant for Ry Kommune. Under de afsluttende interview er der ligeledes gennemført interview med repræsentanter for kommunen og erhvervslivet, ligesom CFUL deltog i et styregruppemøde, hvor projektet blev fremlagt.

Baggrund

Ry Kommune har 10.500 indbyggere, hvoraf lidt under halvdelen er bosat i Ry by. Ry Kommune er et attraktivt bosætningssted pga. den korte afstand til Århus (30 km) og de naturskønne omgivelser. Kommunen har en udpendling på omkring 1/3 af arbejdsstyrken. Erhvervsstrukturen i Ry Kommune er fortrinsvist bygget op omkring service- og produktionsvirksomheder. Man har gennem de senere år oplevet en tilgang på omkring 50 arbejdspladser om året.

Baggrunden for projektet er, at man i Ry Kommune ønsker en bredere erhvervsmæssig sammensætning. Her tænkes især på tiltrækning af højteknologiske virksomheder, da det antages, at denne type virksomheder spiller en central rolle i den fremtidige samfundsudvikling. Det har imidlertid vist sig, at det er vanskeligt for mindre byer/kommuner i oplandet at tiltrække højteknologiske videnstunge virksomheder. Den type virksomheder er attraktive for kommunerne, fordi det forventes, at de også øger en bosætning af veluddannede borgere samt øger virksomhedsbeskatningen. Begge dele forventes at kunne afføde et større serviceniveau i kommunen til glæde for alle kommunens borgere. Ry Kommune forventer i forbindelse med kommuneplanen en arealudlægning. I de udlagte områder ønsker man dels at skabe muligheder for placering af højteknologiske virksomheder dels at udlægge arealer til boligbebyggelse.

Allerede inden Ry Kommune søgte Bypuljen havde man afholdt et seminar med det lokale erhvervsliv. Baggrunden for at invitere erhvervslivet var en kritik fra deres side omkring utilfredsstillende planlægning af virksomheds- og industriområder. Hensigten med seminaret var således, at myndighederne kunne få nogle bud på, hvordan det kunne være hensigtsmæssigt at planlægge i fremtiden.

Forberedelse og opstart

Der er med projektet tale om et indledende projekt og forundersøgelse for senere gennemførelse. Der er fra starten nedsat en organisation omkring projektet. Organisationens struktur er bygget op af en bestyrelse, en styregruppe, et eller flere arbejdsteam samt et sekretariat. Det blev dog senere besluttet ikke at have en bestyrelse.

Styregruppen består af en række udvalgte politikere og erhvervstopchefer i Ry, projektleder og projektansvarlige fra Ry Kommune, repræsentanter fra Sven Allan Jensen as samt en erhvervskonsulent, som er repræsentant fra firmaet Bascon

A/S. Der har undervejs været udskiftning i styregruppen, hvilket bl.a. skyldes kommunalvalg i projektperioden.

Styre- og arbejdsgruppen i Ry Videnpark består af følgende personer:

Styregruppemedlemmer i Ry Videnpark

Direktør Carsten Gaarn-Larsen, TDC Innovation
Udviklingschef Bertel Pagaard, Bang og Olufsen Medicom a/s
Direktør Ole Bech Jensen, Bascon
Direktør Hans Møller, Udviklingsparken Århus
Direktør Knud Flemming Madsen, AVK Gummi
Direktør Dan Boyter, Pressalit
Formand Henrik Brunsø, Erhvervsforeningen
Underdirektør Peder Bo Sørensen, Forskerparken
Torben Vilsgaard, Incuba a/s
Borgmester Jonna Grønver, Ry Kommune
Mie Bergmann, Ry Kommune - økonomiudvalget
Erling Finn Pedersen, Ry Kommune - økonomiudvalget
Finn Pedersen, Ry Kommune - økonomiudvalget
Hanne Winterberg, Ry Kommune - økonomiudvalget
Jens Szabo, Ry Kommune - økonomiudvalget
Heinrich Abrahamsen, Ry Kommune - økonomiudvalget
Anders Svenningsen, Ry Kommune – byrådet

Associeret styregruppemedlem

Afdelingschef K. E. Mortensen, Århus Amt – Erhvervsafdelingen

Arbejdsgruppemedlemmer

Kommunaldirektør Ole Andersen, Ry Kommune
Teknisk direktør Knud Martin Kjeldsen, Ry Kommune
Planlægger Jacob Mogensen, Ry Kommune
Konsulent Anne-Mette Hjalager, Advance/1
Konsulent Jørgen Hedevang, Hedevang Consulting
Direktør Niels Hurup, Sven Allan Jensen as
Konsulent Henrik Søe Lysgaard, Sven Allan Jensen as

Tegnestuen Sven Allan Jensen as var allerede fra starten nævnt i projektbeskrivelsen som dem, der skulle foretage de indledende analyser.

Gennemførelse

Projektets gennemførelse følger de tre stadier, der er beskrevet i projektbeskrivelsen. Den første fase er undersøgelsen af højteknologiske virksomheders lokaliseringskriterier.

Forundersøgelse

Der er foretaget 40 telefoninterviews med udvalgte videnvirksomheder (200 videnvirksomheder blev spurgt, men kun de 40 ønskede at deltage i undersøgelsen). Der blev stillet spørgsmål omkring de økonomiske forholds betydning for lokalisering, f.eks. lokaliseringskommunens skatteprocent og salgbarheden af virksomhedernes lokaler, spørgsmål vedrørende arbejdsmarkedet, f.eks. om der var god adgang til studenterarbejdskraft inden for lokaliteten, spørgsmål vedrørende tilgængelighed, f.eks. mobiltelefondekning, timedriften på offentlig transport og afstand til leverandører, spørgsmål vedrørende samlokalisering, f.eks. kort afstand til boliger der appellerer til vigtige medarbejdergrupper, spørgsmål vedrørende erhvervsservice, f.eks. sagsbehandlingstiden i kommunen, spørgsmål vedrørende æstetik, f.eks. områdets præg af grønne og rekreative omgivelser og endelig spørgsmål vedrørende sociale forhold, f.eks. ældresektorens organisation og børnepasningsmuligheder.

Anbefalinger fra undersøgelsen.

Virksomhederne er meget opmærksomme på, om der er muligheder for at udvide, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Man kan notere, at de fleste samtidig er åbne over for at dele faciliteter og bygninger med andre virksomheder.

Erhvervsområde med "bufferzoner" i form af store, kun delvist udnyttede grundstykker, kan undgås, hvis fleksibiliteten sikres på andre måder. Om bygningerne og friarealerne er til leje eller til eje er øjensynlig af mindre betydning, og der kan eventuelt arbejdes med flere ejerformer i samme område. Behovet for egentlig domicilbyggeri synes at være mindre udtalt for disse virksomhedstyper

Omkostningssiden rangerer meget højt hos de adspurgte virksomheder, og de vil gøre sig indgående overvejelser om en gunstig sammenhæng mellem en kvalitet/brugsværdi og pris, hvilket også burde være en selvfølge for ansvarlige virksomhedsledere. Spørgsmålet i denne sammenhæng er således også, om de vil betale prisen for høj kvalitet - og hvad høj kvalitet er i denne sammenhæng. Prestige og synlighed spiller en rolle for knap halvdelen af virksomhederne.

Der ligger en udfordring i med planlægningsmæssige greb at løse de potentielle konflikter mellem virksomheder med krav om prestige og synlighed og de, som ønsker at få den billigst mulige bygningskapacitet. Planlægningen skal kunne give et klart signal til de fire ud af fem vidensvirksomheder, som har andre lokaliseringsmæssige interesser f.eks. de lavest mulige omkostninger.

De højtuddannede spiller ikke overraskende en større rolle i virksomhedernes lokaliseringsvalg end andre medarbejdergrupper.

En opmærksomhed omkring de højtuddannedes bopræferencer og krav til omgivelser og kommunal service er central. Højtuddannedes typiske indkomstniveau og købekraft kan berettige til indretning af boligområder af højere kvalitet, gennemarbejdning og pris end det, som er standard.

For de vidensbaserede virksomheder spiller afstanden til kunder, leverandører og samarbejdspartnere relativt lidt ind. Til gengæld skal de elektroniske kommunika-

tionsforbindelser være i orden. Bekvemmelighed i forhold til infrastruktur fremhæves også af mange virksomheder.

Kvaliteten af den elektroniske infrastruktur skal indgå i planlægningen af et område på lige fod med infrastruktur for vejene, affaldshåndtering samt forsyning med el og vand.

Virksomhederne fordrer i stort tal en kort afstand til en storby og kort afstand til videregående uddannelsesinstitutioner. Men man kan nu engang ikke flytte Ry tættere på Århus eller Aalborg.

Man bør søge at nedsætte den mentale afstand til storbyen. En planlægningsmæssig understøttelse af Ry som "Århus' grønne haveforstad" kan være af betydning. Opbygning af organisatoriske og institutionelle links kan også indgå i overvejelserne, men ligger uden for regi af den fysiske planlægning.

De videnbaserede virksomheder synes ikke at have særligt brug for at være lokaliseret i umiddelbar nærhed af andre virksomheder i samme eller i komplementerende brancher. De synes at have opbygget deres samarbejdsrelationer i en større geografisk kontekst.

Man behøver ikke at lægge vægt på, at virksomhederne branchemæssigt matcher. Det er mere væsentligt at finde virksomheder, som har de samme forventninger til et områdets fysiske indretning og funktionsmåde, og som eventuelt har overlappende behov i forhold til arbejdskraften.

Videnbaserede virksomheder er professionelle i den forstand, at de ofte ikke har brug for basal erhvervsservice. Når de har behov for assistance, ønsker de at vælge frit og uden lokale bindinger. Kommunens hastighed i forbindelse med sagsbehandling er af større betydning end andre former for erhvervsservice.

Inkorporering af faciliteter til erhvervsservice i Ry Videnpark vil næppe have en berettigelse.

De mange spørgsmål om omgivelsernes udseende peger i retning af, at det æstetiske kun har en vægt for omkring halvdelen af virksomhederne. Disse virksomheder ønsker, at områderne er velplanlagte, grønne og med harmoniske bebyggelser. Integration af rekreative anlæg er omkring halvdelen af virksomhederne ligeledes åbne overfor. Dilemmaet med, at man ønsker store frihedsgrader for sig selv, mens at andre skal indpasse sig, kommer også til udtryk i denne undersøgelse.

Der er et stort behov for en klar visualisering, en konkret billeddannelse, af de æstetiske normer og krav, som skal herske i Ry Videnpark. En formulering i "lokalplantermer" er næppe tilstrækkeligt, hvis man ønsker, at området skal leve op til mere vidtgående æstetiske krav end de sædvanlige, og det er derfor væsentligt, at lokalplanlægningen også indeholder de mere blødt formulerede visioner og æstetiske krav.

Virksomhederne har forbavsende stor opmærksomhed mod en kommunes løsning af de sociale opgaver og evne til at holde kriminaliteten i bund. Derimod gør man sig ikke mange overvejelser over indkomstgennemsnittet i kommunen. I denne forbindelse bør der være særlig fokus på børnepasningsfaciliteterne, idet de særligt eftertragtede medarbejdere (f.eks. de unge IT specialister) har brug for denne service.

Oplysninger om sociale forhold og planlægning på disse områder hører hjemme i markedsførings- og andre materialer, som rettes mod virksomheder og deres medarbejdere. Det er vigtigt, at den offentlige service i den forbindelse indrettes til at opfylde disse høje krav, hvilket også stiller krav til den fremtidige kommuneplanlægning.

Øvrige resultater

60 % af de adspurgte mener ikke, at samlokalisering i forhold til kort afstand til boliger, der appellerer til vigtige medarbejdergrupper, har nogen betydning for lokalisering. 65 % mener ikke, at det har nogen betydning, at byggeriet er tilpasset "naturen", og omkring 50 % mener ikke, at fritidsaktiviteter og rekreative omgivelser har betydning for lokaliseringen.

Allerede inden analysens afslutning er der ideer i styregruppen omkring placeringen af en golfbane i tilknytning til bolig- og erhvervsområdet, og at denne golfbane skulle udgøre den centrale del i det udlagte areal. I styregruppen beslutter man sig for at forfølge denne ide og vælger dermed ikke at støtte sig op af den kvantitative lokaliseringsundersøgelses resultater. For at få udbygget grundlaget for at arbejde videre med ideerne om at inkorporere en golfbane i det kombinerede bolig- og erhvervsområde, er der foretaget endnu en forundersøgelse ved brug af interview.

Interviewundersøgelse

Denne undersøgelse er foretaget som en kvalitativ undersøgelse baseret på interview med seks nøglepersoner indenfor erhvervsudvikling. Hensigten var at afdække mulighederne for at tiltrække virksomheder til det konkrete område, Ry ønskede at udlægge. Området nævnes som Kildebjerg Ry. Ud fra konklusioner og anbefalinger må det antages, at interviewene er baseret på relativt lukkede spørgsmål, hvor respondenterne er blevet bedt om at forholde sig til et konkret forslag til placering og indhold og ikke til generelle lokaliseringskriterier. Ud fra interviewene blev følgende konkluderet:

- Med det rigtige koncept, villige investorer og tålmodighed kan Kildebjerg Ry sandsynligvis tiltrække videnvirksomheder
- Risikovillighed blandt de ansvarlige er en nødvendighed, hvis udviklingen skal kick-startes i gang, fx ved at byggemodne og udbygge en del af området uden at have garanti for at kunne udleje/sælge grunde og bygninger
- Kvalitet i byggeri og omgivelser er væsentlige kriterier for at opnå succes
- Interessen fra professionelle projektudvikleres side er til stede.
- Beliggenheden er udmærket; afstanden til motorvej og Århus er ikke noget problem

- Sats på boliger og golfbane i første omgang. Ry har oplagte boligkvaliteter, og derved vil virksomheder kunne se konkret, hvilken type område de kommer til
- Det er vigtigt at kommunen og evt. lokale virksomheder engagerer sig aktivt fysisk i området fra starten
- Det vil være betydningsfuldt med et fagligt miljø/synergieffekt i området ved at skabe en særlig virksomhedsprofil for området og/eller at placere en skole/uddannelsesinstitution i området
- Det er vigtigt for virksomhederne, at arbejdskraften er til stede/kan rekvireres
- Det er vigtigt med gode børnepasnings- og skoletilbud
- Kommunen skal på en erhvervsvenlig måde have god kontakt til virksomheder og erhvervsliv og skal professionelt og hurtigt kunne tackle opståede problemer
- Det er vigtigt med fleksibilitet i lejemål
- Når området tager konkret form, er det vigtigt med developer kontakt til konkrete virksomheder. Virksomheder kan ikke forventes at ville komme af sig selv.

Endvidere er følgende anbefalinger uddraget af interviewene:

- Kombinationen af boliger, erhverv og fritid er en god idé
- Golfbanen er en god idé, men bør minimum have 18 huller
- Der skal være fleksibilitet i grundstørrelserne, udstykningsmulighederne og etapeudbygningen
- Det er vigtigt med kvalitet i byggeri og omgivelser
- Overvej størrelsen af arealudlægget til erhverv, så det ikke bliver for stort
- En aktiv indsats og en fleksibel og forhandlingsorienteret planlægning fra kommunalt hold er vigtig.

SWOT analyse

På baggrund af undersøgelserne blev der foretaget en såkaldt SWOT analyse af Ry Videnpark. Analysen peger på styrker som f.eks. naturmæssig herlighed, rekreativ infrastruktur, gode vejsmæssige adgangsforhold, nærbane til Silkeborg og Århus og bredbånd. Inden for service er styrken, at der f.eks. findes mange ressourcer til frilufts- og fritidsaktiviteter og en hurtig sagsbehandling på rådhuset. Inden for menneskelige ressourcer at forholdsmæssig mange set i forhold til Århus Amt og by har en videregående uddannelse (29,3 % mod henholdsvis 23 % i amtet og 27,9 % i Århus by), og at der er en livlig foreningsaktivitet samt en højskole i byen. Af erhvervsmæssige styrker nævnes bl.a., at virksomhederne i Ry ikke er miljøbelastende og af politiske styrker, at der i Ry er stor vilje til samarbejde på tværs af politiske skel.

Af svagheder, som mål, strategier og handlingsplaner skal tage højde for, nævnes der inden for det fysiske, at afstanden til bycentrum og indkøbsmuligheder er relativt lang, og at der på trods af landskabsressourcerne foreligger et behov for store landskabsmæssige bearbejdnings. I forhold til service, at der ikke findes speciali-

serede servicetilbud inden for f.eks. kultur og helse, og at der ikke findes ungdomsuddannelser som f.eks. gymnasier. Svagheder i forhold til menneskelige ressourcer er, at andelen af ældre i de kommende år vil stige forholdsvis meget, og at der er brug for efteruddannelse og tilføjelse af personer med spidskvalifikationer. Under erhvervsmæssige forhold nævnes det, at erhvervsstrukturen er bred, og at der ikke er den store tilgang af nye virksomheder. De politiske forhold rummer en svaghed i forhold til, at nyindvalgte byrådsmedlemmer ikke kender til idegrundlaget m.v. omkring Ry Videnpark.

I en sammenstilling af styrker og svagheder når man i analysen frem til muligheder inden for det fysiske som f.eks., at de eksisterende landskabskvaliteter i Ry Videnpark rummer særdeles gode muligheder for en spændende bebyggelsesplan og en alsidig anvendelse, samt at området giver mulighed for en synlighed for facadeorienterede erhverv. Inden for service f.eks. at skole og institutioner har de fornødne faciliteter til at dække nye tilflytteres behov, samt at der evt. kan stilles arealer til rådighed til f.eks. ungdomsuddannelser. Inden for menneskelige ressourcer at området skal være så attraktivt, at det tiltrækker virksomheder med et solidt videnindhold og som beskæftiger veluddannede mennesker. Det antages, at sådanne virksomheder stiller særlige høje krav til de fysiske omgivelser, og at området kan tilfredsstille dem. Erhvervsmæssige muligheder er f.eks., at de eksisterende virksomheder er interesserede i netværksdannelse. Politiske muligheder er, at et nyt byråds beslutning om blåstempling af projektet vil kunne skabe længerevarende politiske gevinster, herunder en anseelse uden for kommunen.

Endvidere vurderer man i analysen en række trusler for etableringen af Ry Videnpark. Inden for det fysiske kan nævnes, at der gives tilladelser til opførelse af byggeri, der ikke er i tråd med den overordnede retningslinje for æstetisk og funktionelt byggeri, og at det er for vanskeligt at opnå godkendelser til byggeri f.eks. i forhold til skovbyggelinien. Inden for service at forbedringer af forholdene for detailhandlen og i midtbyen trækker ud, og at opbakningen for en kommunal ildsjæl i forbindelse med projektets praktiske realisering forsvinder.

Strategidelen

Styregruppen arbejder herefter videre ud fra ideen om at placere en golfbane centralt i området med omkringliggende vidensvirksomheder og boliger. Tegnestuen Sven Allan Jensen as udarbejder en tegning, der viser, hvordan området kan indrettes. Styregruppen synes godt om oplægget og arbejder videre med at få klarlagt en række problemstillinger. Et problem er at få amtet til at godkende, at der placeres en golfbane i et byområde. Der indgås forhandlinger, som bl.a. betyder, at der skal sikres offentlig adgang på stierne på golfbanen. Et andet problem relaterer sig til de lodsejerne, der skal afgive jord til byudviklingen. Dette løses gennem lods-ejermøder. Omkring finansieringsdelen bliver det foreslået, at der etableres et udviklingsselskab. For at sikre områdets helhed bliver nødvendigheden af juridisk bindende restriktioner inkorporeret i lokalplanen for området. Med hensyn til rækkefølgen i byggeri og salg af henholdsvis boliger og virksomhedskomplekser, vurderes det, at det umiddelbart er lettest at få afsat boliger. Det bliver endvidere påpeget, at det skal sikres, at der i det nye område kan tilbydes og opretholdes et kommunalt serviceniveau, da det anses for at være centralt for at sikre, at den udpegede målgruppe vil købe boliger i området.

Byudviklingsplan

Som afslutning på projektet udarbejdes den i projektbeskrivelsen beskrevne byudviklingsplan på baggrund af det tidligere forslag fra tegnestuen Sven Allan Jensen as. Forslaget bliver i flere omgange rettet til, så det kan tilfredsstille amtets (planlovens) krav, ligesom der tages højde for forskellige ændrings- og tilretningsforslag. Byudviklingsplanen kan ses bl.a. i en 3D version på www.kildebjerg-ry.dk.

Forankring

Selvom det har givet anledning til problemer, at en del medlemmer blev udskiftet undervejs som resultat af kommunalvalgsresultatet, har selve projektet været løbende forankret i styregruppen gennem processen. Styregruppen bestod som nævnt af ledende erhvervsfolk (både ikke lokale og lokale), erhvervsforeningen, embedsmænd og politikere. Fordi projektet allerede inden opstarten havde inddraget erhvervslivet, har der været stor opbakning fra det deltagende erhvervsliv, ligesom erhvervslivet føler, at det har haft indflydelse på den måde, politikerne har gennemført projektet. F.eks. har man fra erhvervslivets side været meget opmærksomme på, at der også skabes gode forhold for den type virksomheder, der ikke er tiltænkt en placering i vidensparken, ligesom erhvervslivet har sat fokus på, at der bliver ansat en politisk uafhængig projektleder. Forankringen i erhvervslivet betyder dog ikke, at de lokale virksomheder, der er repræsenteret i styregruppen, umiddelbart overvejer at flytte deres virksomheder til det nye byggeri. Der er i højere grad en opfattelse af, at de kunne få glæde af samarbejde med de nye virksomheder, der etablerer sig.

Udviklingsplanen vil efter amtets godkendelse blive sendt til offentlig debat, og det forventes, at planen vil kunne indarbejdes i Ry Kommunes lokalplan. I forbindelse med den offentlige debat er der afholdt informationsmøder.

Opnåelse af projektmål

Som nævnt indledningsvis har man fra projektholdernes side formuleret en række langsigtede målsætninger. Disse ligger i forlængelse af projektet og kan ikke som sådan evalueres i forbindelse med denne evaluering. Projektet har gennemført de tre faser, der var lagt op til, og at projektet er nået til det forventede punkt, nemlig en byudviklingsplan, der ligger klar til behandling i forbindelse med lokalplanen. Ligesom det kan siges, at selve udviklingsplanen tager udgangspunkt i det overordnede formål ”at tiltrække vidensvirksomheder”.

Der er tre elementer, som har udviklet sig undervejs i processen. Det første er, at det vælges ikke at støtte sig op af forundersøgelsen, der havde til formål at kortlægge virksomheders lokaliseringskriterier og lade disse være udgangspunkt for udvikling af strategien. I stedet vælger man at satse på en ny og anderledes kombination af bosætning, rekreative arealer og erhverv inden for samme område, selv om resultatet af undersøgelsen ikke peger i den retning.

For det andet flyttes fokus gennem processen i stigende grad fra erhvervsdelen til de rekreative områder (golfbanen) og bosætningen.

For det tredje synes projektet ikke at have den tilsigtede lokale forankring. Projektet synes gennemført i en relativt lukket kreds, hvilket har ført til protester fra lokale borgere over fremgangsmåden. Der er opstået en lokal protestgruppe mod projektet, som protestgruppen bl.a. kritiserer for at være et "rigmandsghetto" projekt og for at være færdigudviklet, inden det er sendt til offentlig debat, således at der ikke er reel mulighed for borgerne for at få indflydelse på udformning og indhold (Midtjyllands Avis, 2. sektion side 7, d. 27. sept. 2003). Det er ligeledes flere gange fremstået som om, at der med projektet er tale om udvikling af en helt ny by i det nye område og ikke, som det var hensigten, nemlig at udvikle Ry by.

Opnåelse af temamål

Projektholderne fandt i spørgeskemabesvarelsen til CFUL i starten af projektperioden, at undertemaet "Nye strategier for udvikling af mindre byer" var centralt. Med selve byudviklingsplanen er der tale om en ny strategi for, hvordan bosætning, rekreative områder og erhvervsudvikling kan søges integreret inden for et afgrænset område.

I forbindelse med byudviklingsplanen betragter det lokale erhvervsliv det som en ny strategi fra Ry Kommunes side, at de er inviteret til at deltage i debatten. Projektet kan således siges at leve op til en målsætning om udvikling af nye strategier. Det er dog set fra borgernes side begrænset, hvor meget nyt de har oplevet i selve processen. I forhold til temaet "Nye boformer og integration" og projektets målsætning i forhold til dette tema, at 25 % af Ry borgerne skulle kende til projektet, og af disse 25 % skulle 25 % tage ideen til sig, er det vanskeligt at vurdere, hvorvidt dette er lykkedes for projektet. Der er med projektet tale om nye boformer, da der planlægges integreret rekreativ anvendelse, bosætning og erhvervsudvikling inden for samme afgrænsede område. Der er dog lokale reaktioner, der tyder på, at en integrering af det nye område som en del af Ry kan blive vanskeligt, og dermed også tegn på at der ikke er tale om at udvikle Ry by, men at udvikle en ny by.

Konklusion og anbefalinger

Aktiviteterne er gennemført i overensstemmelse med det skitserede i projektsøgningen. Der foreligger således en omfattende byudviklingsplan at arbejde videre med. Projektet har på mange måder været nyskabende i sin idé, idet der eksempelvis ikke tidligere er satset på den nære sammenhæng mellem bolig, erhverv og fritid. Der er imidlertid noget der tyder på, at der kunne være gennemført en mere grundlæggende borgerinddragelse løbende i projektet. Dette er netop et centralt område for Bypuljen. Det anbefales således, at der for at sikre en bredere forankring af projektet udover erhvervs- og politikerniveauet gøres en ekstra indsats for at få befolkningen i Ry inddraget i processen omkring den videre udvikling af byområdet.

Yderligere information om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.kildebjerg-ry.dk.

16. Samsø IT løft - IKT servicecenter, Call Center og iværksætterarbejdspladser (259)

” Det er altafgørende at have en opbakning til et projekt fra starten og etablere projekter, som i en eller anden grad relaterer sig til de lokale borgeres ønsker. ...”.

Resumé

Projektet er en del af et samlet IT løft på Samsø, som skal ses som et forsøg på anvendelse af moderne kommunikationsteknologi til fundering af et øsamfund som fortsat selvstændig størrelse. Det samlede IT løft omhandler IKT servicecenter (herunder Call Center, fjern- og iværksætterarbejdspladser), Forsøgslaboratorium for iværksætter- og produktudvikling af fødevarer, IKT højskole, Internet caféer samt VEØ på nettet. Den del af IT løftet, som har modtaget støtte fra Bypuljen, og som er genstand for denne evaluering, er udelukkende etablering af IKT servicecenteret, Call Center og iværksætterarbejdspladser.

Det har fra starten været hensigten med projektet at nå følgende resultater indenfor projektperioden:

- At være etableret i hovedbygningens to øverste etager med Call Center på 2. sal og iværksætterarbejdspladser på kvisten
- At have undervist og etableret personalet
- At iværksætter- og fjernarbejdspladserne er i funktion og benyttet
- At være i gang med at renovere de øvrige bygninger

Der er bevilliget et tilskud på 750.000 kr. til projektet, heraf 700.000 kr. til dækning af IKT servicecenterleder i to mendeår og 50.000 kr. til en egentlig ekstern evaluering af projektet. Projektet løb fra efteråret 2001 frem til foråret 2004, hvilket vil sige, at projektperioden har været længere end forventet fra starten.

Som en del af evalueringen er der gennemført indledende interview med Hans Fogh Rasmussen, Mette Løkke og Ida Kjærsgaard samt afsluttende interview med Bent Krebs, Mette Løkke, Aage Johnsen, Ib Skou samt Hans Fogh Rasmussen.

Baggrund

Baggrunden for projektet var, at slagteriet Danish Crown blev lukket, og 80 arbejdspladser på Samsø herved forsvandt. Man havde brug for at finde nye områder at skabe arbejdspladser indenfor, og havde derfor fået bevilliget 5,5 millioner kr. fra Varslingspuljen til udvikling af de tre områder IT, landbrug og turisme. Beløbet kom til at dække løn til tre koordinatore i tre år. Hans Fogh Rasmussen blev ansat som koordinator indenfor IT området. Sammen med to andre personer, Morten Winther og Jesper Voegtmann formulerede han projektet, som skulle

være en del af det store IT løft på øen. Hans Fogh Rasmussen var primusmotor bag projektets opstart.

Man var enedes om, at en ide med oprettelse af et Call Center virkede interessant. Der var bred opbakning til ideen, bl.a. fordi der var tale om en type arbejdspladser, som ikke kunne genere nogen. Målet var således at skabe arbejdspladser og helst en ny type arbejdspladser. Hvis projektet gik godt, ville man i princippet kunne etablere ligeså mange, som man havde lyst til, uden at tage hensyn til øens økonomi, da det ikke som eksempelvis sommerhuse ville belaste øens infrastruktur, kloak, parkeringspladser osv. Turismen belastede sæsonen, mens der med Call Centeret var tale om helårsarbejdspladser.

ADSL kom til Samsø den 1. maj 2001 og havde medført, at det nu var relativt billigt at have en fjernarbejdsplads, samtidig med at flere og flere tjenester kom på nettet. Man ønskede med projektet at skabe et professionelt miljø omkring det at fjernarbejde, idet man ikke så noget, der forhindrede det fremover. Der var alt i alt et meget optimistisk syn på udviklingen indenfor IT erhvervet ved tidspunktet for det indledende interview ved projektstart.

Forberedelse og opstart

Ida Kjærsgaard udarbejdede en forundersøgelse af mulighederne for gennemførelsen af projektet. Den viste, at små virksomheder var vant til selv at tage telefonen, og derfor ikke umiddelbart mente, at Call Centeret var noget for dem. De var dog positive overfor ideen. Man var således generelt i efteråret 2001 gået fra spørgsmålet om, hvad et Call Center var, til hvornår det kom. Man havde altså stille og roligt rykket folks bevidsthed. Ved tidspunktet for det indledende interview regnede man med 2-3 arbejdspladser i Call Centeret og 4-7 med telemarketing. Alt sammen skulle det ske i et samarbejde i et nyetableret multihus, det vil sige iværksætterrådgivning, fjernarbejdspladser, Call Center og vikarbureau skulle placeres her. Multihuset skulle etableres af kommunen.

Gennemførelse

Projektet blev startet af Samsø Landboforening, men overgik efterfølgende til Samsø Erhvervsforum. IKT servicecentret blev oprettet som et ApS med en bestyrelse og blev på den måde udskilt fra Samsø Erhvervsforum, som dog fik bestyrelsesposter (på et tidspunkt undervejs i projektet skete der en udskiftning i bestyrelsen til en mere markedsføringskyndig sammensætning). Man valgte at etablere et selvstændigt firma adskilt fra Erhvervsforum fra starten, da man ønskede at skabe en selvstående enhed. Det skulle ses som en videreførelse af det større IT løft på Samsø. Ideen var at videreføre elementer fra IT-løftet og skabe en kommerciel fundering af det. Det kunne ikke betale sig at satse på udvikling gennem fysiske produkter, da det var alt for dyrt at fragte dem med færgen. Med IT ville man forsøge at sætte sig udover disse problemer.

Projektet løb ind i forskellige vanskeligheder undervejs, som betød, at gennemførelsen ikke gik som planlagt. Dette skyldtes ifølge interviewpersonerne forskellige faktorer, men først og fremmest ø-kulturen og erhvervskulturen på øen, som ikke var gearet/indstillet på at investere tid og andre ressourcer på projektet.

Ida Kjærsgaard indtrådte som direktør i ApS'et fra dets oprettelse. Ida Kjærsgaard udtrådte imidlertid efter en kort ansættelsesperiode, hvorefter IB Skou blev ansat som ny direktør på tidspunktet, hvor de første medarbejdere var ved at være færdiguddannede til at arbejde i centret.

Fra starten blev der indledt et samarbejde med bl.a. AF, Arbejdsmarkedskontoret på Samsø og Handelsskolen i Skanderborg omkring uddannelsen af de ansatte til call- og telemarketingscentret. Kommunens ledige lokaler blev brugt, selvom det var meningen, dette skulle have fundet sted i det Multihus, som man havde ventet, skulle etableres. AF fandt 48 ledige, hovedsageligt kvinder og midaldrende. Ud af disse 48 blev 13 udvalgt til at påbegynde kurset, som skulle gøre dem til Call Center medarbejdere og medarbejdere i telemarketing. De ledige skulle rejse væk fra øen for at gennemføre en del af kurset, der ellers foregik ved Arbejdsmarkedskontoret på Samsø. Undervisningen blev imidlertid ikke nogen succes. Ifølge direktør Ib Skou var målgruppen, hovedsageligt ledige landbokvinder, ikke begejstrede over at skulle deltage. Der var altså ikke det store engagement fra deltagernes side, og da Ib Skou tiltrådte, var der kun fire personer tilbage, som han så startede op med i anpartsselskabet.

På dette tidspunkt blev det besluttet at satse på telemarketing og gå væk fra ideen om at etablere et Call Center. Tanken havde været, at man ville have overtaget Call Center funktionen fra erhvervslivet, men der var ingen virksomheder, som var interesserede i dette, da det ville betyde, at de skulle fyre nogle af deres egne medarbejdere. Det var bl.a. svært at komme i kontakt med landmændene og andre små selvstændige erhvervsdrivende, som udgjorde størsteparten af erhvervslivet på Samsø.

Flere interviewpersoner gav under de afsluttende interviews udtryk for, at man generelt var gået forkert til værks. Indtrykket var, at man havde opdaget, at der var nogle puljemidler at søge. Dem havde man så søgt med den indstilling, at så måtte man se, hvad man kunne bruge dem til. Det blev under det afsluttende interview nævnt, at det burde være foregået omvendt. Det vil sige, at man havde fået behovene ordentligt identificeret og reel opbakning fra nogle interesserede aktører, og derefter søgte penge.

I starten havde man samarbejde med en stor kunde, nemlig DLG, men af forskellige årsager valgte DLG efter et stykke tid et stort marketingsfirma i stedet for. Ib Skou forsøgte at undersøge mulighederne for nye forretningsområder som eksempelvis rådgivning overfor små virksomheder eller rekruttering, således at IKT kunne blive det sted på øen, hvor man altid kunne finde den rette medarbejder. Man holdt også foredrags- og informationsaftener om projektet. Alt sammen gav det ikke noget udbytte. Ifølge flere interviewpersoner skyldes det en speciel ø- og erhvervskultur, der betyder, at ikke mange ønsker at udefrakommende folk kommer for tæt på deres forretning. Desuden har virksomhederne på Samsø ikke no-

gen særlig stor ekspansionstrang, ligesom de heller ikke kunne se, hvad de skulle bruge IKT servicecentret til.

Manglende uddannet personale og manglende kunder betød således, at man opgav callcentret. Der var ikke midler til at markedsføre projektet ordentligt. Der kom dog noget omsætning og nogle indtægter i starten, men det var ikke nok til at holde projektet kørende som en god forretning.

Forankring

Forankringen af projektet har generelt været svag fra starten. Projektmagerne havde ikke sikret sig ordentlig håndslag på engagementet fra interessenterne på forhånd og ikke taget højde for, at der lå forskellige magtrelationer, som man ville støde på i projektet. Flere interviewpersoner udtaler, at der således ikke er blevet ”flyttet særlig meget” på de tre år, projektet har forløbet. Dette til trods for at man forinden havde udarbejdet en forundersøgelse, som viste at der var et behov. Ifølge Hans Fogh Rasmussen var behovet der ved projektstart, men konjunkturerne på IT markedet udviklede sig blot uheldigt hurtigt efter opstarten af projektet.

Til trods for at en lang række interessenter skrev under på ansøgningen og dermed formelt bakkede ideen op, viste projektets udvikling, at nogle interessenter slet ikke var interesserede i at støtte projektet. Ifølge Hans Fogh Rasmussen burde han have været opmærksom på, at den opbakning, der lå fra starten skulle have været en reel opbakning og ikke bare en underskrift på et stykke papir. Flere interviewpersoner udtrykker, at en sådan opbakning er altafgørende i små samfund, hvis forankringen skal sikres. Ib Skou har ifølge Hans Fogh Rasmussen haft et meget vanskeligt arbejde på grund af dette.

Det viste sig desuden, at kommunen ikke støttede op om projektet, da det kørte. Ifølge Hans Fogh Rasmussen er kommunens støtte nødvendig for, at et sådant projekt kan køre, og kun få kommuner har opfattelsen af, at de skal være spydspids i denne type projekter.

Opnåelse af projektmål

Resultatet ved projektets afslutning var således, at man havde forsøgt at få etableret funktionerne i et Multihus, men Multihuset var ikke blevet til noget. Man havde fået udarbejdet skitsetegninger over projektet, men ellers forblev projektet i kommunens lokaler.

Man havde undervist og etableret personalet, der skulle varetage funktionerne i centret. I alt fire personer arbejdede således i call- og telemarketingscentret en overgang. De havde fået undervisning og træning omkring brugen af IKT, men ved projektets afslutning laver de noget helt andet eller er arbejdsledige. Der var således ikke tale om varige arbejdspladser.

Med hensyn til at have skabt iværksætter- og fjernarbejdspladser blev det nævnt, at nogle af de personer, der har lavet telemarketing har gjort det hjemmefra, men ellers er der ikke skabt noget på dette område.

Hvad angår det fjerde projektmål om at være i gang med at renovere de øvrige bygninger, så er dette mål ikke opfyldt.

De samlede projektræsultater har således, set i forhold til projektmålene, været få.

Opnåelse af temamål

Til trods for at projektet ikke blev gennemført som forventet, mener Hans Fogh Rasmussen stadig, at der er tale om et af de bedste projekter, han nogensinde har set, idet det opfylder alle de mål, der er sat med puljen, og både rummer store og små perspektiver. Projektet bidrager da også med svar på, hvad der bør tages højde for ved iværksættelsen af erhvervsudviklingsprojekter i landdistrikter og specielt i øsamfund. Det er altafgørende at have en opbakning til projektet fra starten og etablere projekter, som i en eller anden grad relaterer sig til de lokale borgeres ønsker. Der er imidlertid ikke kommet nogen konkrete resultater vedrørende ”Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder” ud af projektet. Projektet fremstår således som et eksempel på, hvordan nogle initiativrige personer gerne vil skabe forandring, men ikke har de rette muligheder for det.

Konklusion og anbefalinger

Det kan konkluderes, at resultaterne af bypuljeprojektet på Samsø ikke har levet op til, hvad der var skitseret ved projektstart. Det er således ikke lykkedes at opretholde de aktiviteter, som har været iværksat i projektet, eksempelvis Call Center funktionen. Dette skyldes ifølge projektmagerne en særlig ø kultur, som ikke har været gearret til at integrere denne type projekter. Et andet projekt vedrørende gennemførelsen af en råvarefestival i samarbejde med lokale fødevarerproducenter har imidlertid vist sig at blive en succes. På samme vis har flere af de øvrige dele af det samlede IT løft på Samsø vist sig succesfulde. Det anbefales på den baggrund, at man inden igangsættelsen af fremtidige udviklingsprojekter får en grundig diskussion af mulighederne i projektideerne med de, som skal være med til at gennemføre projektet eller aftage projektets produkter/ ydelser.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på <http://samsø.jubuu.dk/itloft/SamsøITLøft-filer/frame.htm>.

17. Integration i det små.

Når flygtninge kommer til Himmerland (210)

"Vi kan pege på ting, som de lokale så kan arbejde videre med..."

Resumé

Projektet drejer sig om at skabe dialog mellem flygtninge og nuværende indbyggere i byområder i 11 mindre kommuner i Himmerland. De involverede kommuner er Arden, Hobro, Farsø, Hadsund, Løgstør, Nibe, Nørager, Sejlflod, Skørping, Støvring og Aars. Man er her af den opfattelse, at der kan være fordele forbundet med at integrere flygtninge og indvandrere i mindre byområder, eksempelvis til gavn for det lokale erhvervsliv. Det overordnede mål med projektet har således været:

- Nytilkomne flygtninge integreres i byområdernes helhedsforståelse til gavn for alle i byen
- Integrationen af flygtninge og indvandrere bidrager til at understøtte egen udvikling i levevilkår og livskvalitet for borgerne i byområderne
- At sikre tryghed for både lokalsamfundets gamle og nye bysbørn

Mere specifikt har det fra starten været hensigten at:

- Afdække de lokale borgeres holdninger til flygtninge
- Afholde lokale høringer med fokusgrupper med henblik på at debattere barrierer i forhold til borgernes accept af de nytilkomne flygtninge
- Iværksætte oprettelse af en frivillighedsgruppe, der kan være flygtningenes netværk i forhold til byernes kulturformer og til områdets beskæftigelsesmuligheder
- Udarbejde en rapport om forløbet med særlig fokus på "Best Practise"

Ovenstående målsætninger er uændrede, mens det imidlertid er blevet besluttet at indskrænke aktiviteterne på grund af en kraftig reduktion af tilsagnet i forhold til det oprindeligt ansøgte. Projektet søgte om 1.197.000 kr. og fik 500.000 kr. bevilget. Man ville således ikke selv oprette en frivillighedsgruppe. Man ville heller ikke arrangere høringer, men derimod deltage i dem, der var. Og man besluttede ikke at ville udsende et Nyhedsbrev, men derimod forsøge at få et temanummer i den lokale avis, Stiftstidende. Projektet handlede altså nu hovedsageligt om en afdækning af muligheder og barrierer for integration og en udarbejdelse af en rapport med "Best Practice".

Forventede projektsresultater:

- Udarbejdelse af en beskrivelse af "Best Practise"
- Fremme udviklingen af mere integrerede bysamfund, hvor angsten for de fremmede overvindes og forbedret livskvalitet for den enkelte borger

- Gennem inddragelsen af både offentlig, privat og tredje sektor at skabe de bedste forudsætninger for, at så bred en del af befolkningen inddrages i udformningen af bæredygtige forhold socialt, kulturelt, miljø- og erhvervsmæssigt

Projektet ledes af Socialt Udviklingscenter, SUS. Idéen til projektet er opstået i et samspil mellem SUS og tidligere borgmester i Arden, Arne Toft.

Projektet adskiller sig fra størsteparten af de øvrige projekter under Bypuljens to temaer ”Den bæredygtige landsby” og ”Mindre byer – større muligheder”, i og med at der er tale om et analyseprojekt. Det konkrete produkt, der er kommet ud af projektet, er rapporten *”Du tager dem vel ikke med hjem – Om integration af flygtninge i lokalsamfund i Himmerland”*. CFUL skal således i denne sammenhæng evaluere et analyseprojekt.

I forbindelse med evalueringen er der gennemført indledende interview med SUS konsulent Lotte Bøggild og afsluttende interview med SUS konsulent Lotte Bøggild, borgmesteren i Arden Kommune, en journalist på Nordjyske Stiftstidende og en række personer tilknyttet integrationsarbejdet i de involverede kommuner.

Baggrund

Tidligere borgmester i Arden og daværende formand for ”Det skæve Danmark” Arne Toft udtalte i 1999 i radioen, at de små kommuner var meget bedre til at integrere end andre, eksempelvis de københavnske vesteregnskommuner. Det fik SUS til at kontakte Arne Toft for at høre, om han ville være med i et projekt, der gik ud på at undersøge, om det nu også var rigtigt. Resultatet blev, at 11 kommuner i Himmerland gik sammen om en række projekter omkring integration i mindre samfund på opfordring af Arne Toft.

Det aktuelle projekt var ikke det første, der kom på banen efter udtalelsen fra Arne Toft. Inden dette projekt blev to andre projekter gennemført. Det første med titlen *”Integration foregår ude blandt os andre – rapport om muligheder og barrierer for integrationen af flygtninge i 11 kommuner i Himmerland”* drejede sig om integration omkring arbejdsmarkedet og var støttet af Det Regionale Arbejdsmarkedsråd. Det andet med titlen *”Når de nu er her – om flygtninge i landdistrikter og landbrug i Himmerland”* var støttet af Landdistriktpuljen og omhandlede landbrugets rolle i integrationen. Det tredje projekt *”Integration i det små – når flygtninge kommer til Himmerland”* som altså er det, denne evaluering omhandler, vedrørte borgerintegration.

Nuværende borgmester H. C. Maarup udtalte under de afsluttende interviews om årsagen til projekternes start, at man så dem som en mulighed for at blive dygtigere, da man var usikre på det nye område, som flygtningeintegration var. Det var ikke på grund af egentlige problemer på området, at man valgte at deltage i projekterne, men altså på grund af usikkerheder omkring, hvordan man taklede integrationsarbejdet. Man vidste fra kommunernes side, at der med integrationsarbejdet ikke var tale om et forbigående ansvarsområde, men derimod et ansvarsområde,

man skulle være gode til fremover. Projekterne kunne ifølge borgmesteren ligeledes ses som et middel til at slette eventuelle myter.

De 11 kommuner var, ved tidspunktet for det aktuelle projekts start i 2001 organiseret således, at 7 kommuner var fælles om et Flygtningehus i Skørping, 3 fik hjælp fra Flygtningehjælpen, og Aars kørte selv opgaven. At de 7 kommuner var fælles om Flygtningehuset havde nogle gange medført, at der ikke blev arbejdet med problemstillingen rent politisk.

Forberedelse og opstart

Under det indledende interview redegjorde SUS konsulent Lotte Bøggild for det første arbejde, som havde fundet sted i projektet. Hun var bl.a. startet ud med at tale med en gruppe af bosniere og en gruppe irakere, ligesom hun havde talt med en erfagruppe af kvinder, som eventuelt kunne drejes om til at interessere sig for flygtninge/indvandrere og integration.

Lotte Bøggild gav ligeledes under det indledende interview udtryk for, at hun havde mødt flere barrierer end muligheder for integration i de himmerlandske kommuner, ifølge Lotte Bøggild bl.a. fordi negative holdninger til denne gruppe mennesker blev legitimeret politisk og mediemæssigt. Det drejede sig derfor om at finde små positive lommer/små niches og dyrke dem. Lotte Bøggild sagde således, at ”man havde mødt barrierer, men ledte efter muligheder”, da det jo ikke var meningen, at den afsluttende rapport skulle være en elendighedsrapport, men derimod en rapport, der indeholdt nogle gode eksempler.

Gennemførelse

Gennemførelsen af projektet blev anderledes end det oprindeligt skitserede, hvilket som nævnt skyldtes ændringen i bevillingsstørrelsen. Projektet blev således hovedsageligt beskrivende og analyserende, det vil sige den ovennævnte afdækning af forholdene på integrationsområdet i Himmerland. Der var, efter projektet var blevet beskåret, ikke længere fokus på, at projektet også skulle være faciliterende. Der var altså ikke noget element af supervision og løbende påvirkning af praksis i projektet.

Der er stort set gennemført aktiviteter i overensstemmelse med det planlagte ved projektstart. De konkrete aktiviteter har hovedsageligt været interview, dialogmøder og gennemlæsning af lokale aviser.

Der er gennemført interview med følgende persongrupper:

- Enkeltpersoner
- Frivillige
- Medlemmer af organisationer som eksempelvis KFUM og Aktive Kvinder
- Borgmestre

- Skoleledere
- Præster
- Kommunalt og amtsligt ansatte indenfor flygtningeområdet
- Ansatte på højskole
- Flygtninge

Der er ikke i rapporten nogen angivelse af, hvor mange indenfor hver person-gruppe, der er blevet interviewet. Kun for borgmestrene er det opgjort, at det drejer sig om borgmestrene i 4 kommuner samt en viceborgmester.

I alt fem dialogmøder er gennemført med følgende deltagere:

- Tre møder med frivillige fra Skørping, Sejlflod og Nørager Kommune
- En gruppe baptister i Nibe Kommune engageret i det frivillige arbejde med flygtninge
- En gruppe flygtninge fra sprogcentret i Terndrup

Øvrige møder, som konsulenterne fra SUS har deltaget i:

- Et lokalpolitisk valgmøde i Nibe
- Et møde i Nørager Kommune omkring sports- og fritidsaktiviteter for flygtninge
- En lokal kommunes ledermøde

Der er under størsteparten af interviewene og dialogmøderne ikke arbejdet ud fra en fastlagt interviewguide. Som det er beskrevet i rapporten, har konsulenterne ladet samtalen løbe frit og på den måde bevidst undladt at komme til at styre interviewet og dets emner. Det er noter fra interviewene og dialogmøderne der, sammen med gennemlæsningen af en lang række avisartikler i Himmerlandssektionen af Nordjyske Stiftetidende, udgør grundlaget for rapporten. Ideen om at få Nordjyske Stiftetidende til at lave et temanummer om emnet, er således ikke blevet til noget. Avisen har dog skrevet en række artikler om emnet, som kan siges at være bragt som en udløber af projektet.

Forankring

Projektets forankring er svær at fastlægge, da der ikke umiddelbart skal ske en videreførelse af et analyseprojekt, som der er tale om med Himmerlandsprojektet. Alligevel er der planer om videreførelse af temaet på andre områder. Lotte Bøggild udtalte således under de afsluttende interviews, at SUS gennem arbejdet med det aktuelle projekt har fået øjnene op for tillidsmændenes rolle i integrationen og skal gennemføre et projekt omkring integration på arbejdspladsen sammen med Kvindeligt Arbejderforbund. Ligeledes er der planer om at gennemføre et efteruddannelsesforløb.

En af interviewpersonerne, Bente Kilt, som stillede sig til rådighed for de afsluttende interview, og som på tidspunktet for rapportens tilblivelse var ansat som

frivillighedskoordinator ved Sejlflod Frivillighedsformidling, gav netop udtryk for, at hun brugte rapporten som en slags sparringspartner i forhold til sit nuværende arbejde med flygtninge på en højskole. Hvis de øvrige implicerede ligeledes kan bruge undersøgelsen på denne måde, vil en forankring af rapporten kunne siges at finde sted.

Rapporten er nu runddelt til de interesserede parter i Himmerland, ligesom den kan findes på SUS' hjemmeside. I denne forbindelse ville det være en god ting, hvis den blev gjort til genstand for erfaringsudveksling i andre egne af Danmark.

Opnåelse af projektmål

Projektmålene, som de er opstillet efter korrektionen umiddelbart efter bevillingen, må siges at være opfyldt. Der er sket en afdækning af lokale borgeres holdninger til flygtninge i det berørte område. Og der er udarbejdet en beskrivelse af Best Practice med understregningen af både gode og dårlige eksempler på integration i Himmerland.

Rapporten kan på nogle områder siges at være meget pågående i forhold til brug i Himmerland. Visse citerede personer vil kunne føle sig ilde til mode ved dens gengivelse af den himmerlandske virkelighed, da den meget præcist viser de lokale styrker og svagheder på området. Rapporten er et godt udgangspunkt for diskussioner omkring integrationsindsatsen i resten af landet. Man kan tage sekvenser ud af rapporten og gøre dem til genstand for en sammenlignende diskussion. Sammenligningen kan både ske geografisk eller for at tage et eksempel med frivillighedsgrupper i andre egne af landet. Her vil rapporten kunne bruges uden direkte at skabe forviklinger. Dette er sværere i Himmerland.

Rapporten kan på den ene side ses som irriterende, idet der er tale om elementer, der er taget ud af en helhed og samlet i en rapport. På den anden side kan rapporten være med til at skabe bevidsthed og refleksion omkring de emner, den behandler. Det regnes som en kvalitet, at man ved at læse rapporten bliver konfronteret med tanker og emner, som man ellers aldrig ville være blevet konfronteret med. Selve processen med tilblivelsen af rapporten ses ligeledes som meget vigtig, idet de forskellige involverede instanser, det være sig eksempelvis forvaltningerne, politikerne og de frivillige, på en måde er kommet til at stå ansigt til ansigt med sig selv gennem projektperioden.

Opnåelse af temamål

Projektet falder ind under temaet ”Mindre byer – større muligheder”, som har som sit mål at skabe nye uddannelses- og erhvervsmuligheder i de mindre byer samt nye boformer og integration. For Himmerlandsprojektet er det området vedrørende nye boformer og integration, der er relevant. Projektet *”Integration i det små – når flygtninge kommer til Himmerland”* er det eneste af de 18 bypuljeprojekter, som CFUL skal evaluere, der beskæftiger sig med integration af flygtninge og indvandrere. Dette til trods for, at størstedelen af projekterne har social bæredygtighed

som deres fokusområde. Netop dette giver analyseprojektet en stor berettigelse. Rapporten *"Du tager dem vel ikke med hjem – Om integration af flygtninge i lokalsamfund i Himmerland"* er relevant for størsteparten af de andre 17 projekter, som også i deres geografiske område vil komme til at forholde sig til problematikkerne omkring integration fremover. Lokale projektmagere, kommuner og andre, der tager initiativ til projekter i stil med de 18 bypuljeprojekter, vil ikke i fremtiden kunne arbejde med social bæredygtighed uden også at inkludere et fokus på integrationen af flygtninge og indvandrere. Hertil kan rapporten være et godt udgangspunkt.

Konklusion og anbefalinger

Projektet *"Integration i det små – når flygtninge kommer til Himmerland"* har opfyldt egne mål, som de er opstillet efter den reducerede tilsagnsbevilling, ligesom det har opfyldt bypuljetemaet "Mindre byer – større muligheds" fokusområde omkring integration. For det berørte område, Himmerland, kan det ses som værende ærgerligt, at der ikke har været økonomiske midler til også at gennemføre den mere faciliterende del af det oprindeligt skitserede projekt med supervision og løbende påvirkning af praksis i området. Rapporten *"Du tager dem vel ikke med hjem – Om integration af flygtninge i lokalsamfund i Himmerland"* kan imidlertid ses som et godt udgangspunkt for diskussion og debat omkring flygtninge- og indvandrerproblematikken i mindre byer i landområder i hele Danmark. Det anbefales således, at rapporten bliver formidlet så bredt som muligt, og at rapporten bliver gjort til genstand for sådanne diskussioner.

Yderligere information om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.sus.dk.

18. Skørping MindPark (400)

"Vi vil få unge nystartede virksomheder til at etablere sig i Skørping i stedet for i Aalborg..."

Resumé

Målet med projektet Skørping MindPark har været at forsøge at tiltrække virksomheder indenfor IT og biotek til Skørping, som i forvejen er et meget attraktivt bosætningsområde. Virksomhederne er blevet tilbudt moderne veludstyrede lokaler og faciliteter i det tidligere Skørping Sanatorium, der er beliggende i et parkområde i udkanten af Skørping by.

Det har fra starten været hensigten med projektet at nå følgende resultater indenfor projektperioden:

- I projektets 1. og 2. år skal der etableres 40 nye arbejdspladser i bygningerne
- I de efterfølgende år skal der skabes 50 nye arbejdspladser hvert år indenfor IT og biotek i Skørping Kommune

Aktiviteterne til at nå dette har fra projektstart været følgende:

- At indrette 700 m² bygning til formålet
- At markedsføre og implementere Skørping MindPark konceptet
- At tilbyde lokaler, faciliteter og service til unge virksomheder indenfor IT- og biotekområdet. De to første år tilbydes de unge virksomheder en forholdsvis lav leje. Efter to år skal de enten fraflytte eller betale markedslejen. Hvis virksomhederne får succes, skal de tilbagebetale de første to års nedsatte husleje
- At tilbyde rådgivning om finansiering, forretningsplaner, økonomi mv.

Der er bevilliget et tilskud på 425.000 kr. til projektet, som løb fra efteråret 2001 frem til foråret 2004. Projektet har ikke deltaget i arrangementer arrangeret af CFUL, ligesom det ikke er blevet besøgt indledningsvist. Dette skyldes, at ministeriet ikke har oplyst CFUL om projektets eksistens før i foråret 2004. Der er således udelukkende gennemført afsluttende interview med direktøren for Skørping MindPark, Jens-Peder Vium.

Baggrund

Det startede med, at bl.a. Jens-Peder Vium og Skørping Kommunes viceborgmester i forbindelse med opstarten på "Det digitale Nordjylland" diskuterede, hvad "Det digitale Nordjylland" skulle betyde for Skørping området. Udkommet af diskussionen blev, at det var op til området selv at definere dette. Resultatet blev,

at der blev bevilget 10.000 kr. af Skørping Kommunes Udviklingsråd, som Jens-Peder Vium kunne holde møder for til fremme af formålet. Der blev udviklet en tænketank med stor repræsentation fra erhvervslivet. Man var enedes om, at Skørping har en meget stærk position som bosætningsområde for veluddannede, men ønskede at supplere dette med en satsning på mere erhverv i området, så byen ikke udvikler sig til en soveby i dagtimerne.

Projektet er således udviklet ud fra den tankegang, at man vil få unge nystartede virksomheder til at etablere sig i Skørping i stedet for i Aalborg. På den måde skulle Skørping Kommune kunne ændres fra at være den nævnte bosætnings- til også at blive en erhvervskommune. Man vil gennem et samarbejde med NOVI i Aalborg sikre nystartede virksomheder en placering i et miljø, der både er attraktivt økonomisk (i opstarten), naturmæssigt, socialt og fagligt.

Projektideen er udviklet af personerne i tænketanken, som også har udarbejdet en forretningsplan for konceptet, samt afklaret at projektet er realistisk og sikret sig relevante aktørers opbakning til projektet. Personerne er følgende:

- Vicedirektør i KMD A/S, Bjarne Flyvbjerg
- Fhv. direktør for Aalborg Portland Cementfabrik A/S, Poul Skovgaard
- Direktør i Appel Grafik A/S, Henning Appel Mortensen
- Direktør i Sanistål A/S, Per B. Kyvsgaard
- Professor ved Institut for Datalogi, Aalborg Universitet, Lars Mathiasen
- Kommunaldirektør i Skørping Kommune, Jan Nielsen
- Filialdirektør i Sparekassen Himmerland, Allan Hansen (formand for Skørping Kommunes Udviklingsråd)
- Direktør i Innovation & Quality Management, Jens-Peder Vium

Den oprindelige ansøgning om støtte fra Bypuljen blev indsendt på vegne af Skørping Kommune, som så efterfølgende, som beskrevet i forretningsplanen, organiserede projektet i et aktieselskab.

Forberedelse og opstart

Projektet blev organiseret i et aktieselskab i april 2002. Poul Skovgaard blev fra starten valgt til formand for bestyrelsen, og Jens-Peder Vium blev ansat som direktør i maj 2002. Skørping Byråd bevilligede i december 2002 en indskudskapital på 550.000 kr. i aktieselskabet.

Den mere praktiske forberedelse af virksomhedshotellet bestod i at få lokalerne istandsat og få dem klargjort, så de kunne anvendes af moderne højteknologiske virksomheder. Denne proces blev en smule forsinket på grund af den tid, der gik med at få indhentet byggetilladelser. Det var således først muligt at flytte ind i lokalerne ved udgangen af 2002. På dette tidspunkt var lokalerne blevet indrettet med maling og møbler efter rådgivning af Ulla Schønnemanns Tegnestue. TDC Erhverv havde installeret GigaSpeed PDS-kabling i alle rum samt router og switch

udstyr og telefonudstyr. Der var ligeledes blevet installeret elektronisk nøgle- og alarmanlæg af Strøm Hansen A/S til MindParks arealer.

Gennemførelse

Projektet har stort set gennemført de aktiviteter, som var skitseret fra projektstart. Der er dog ikke opnået den nødvendige udvikling i projektet hen imod de mange virksomhedsetableringer i MindPark.

Markedsføring og PR med henblik på at få etableret virksomheder i MindPark

De første aktiviteter i MindPark vedrørte markedsføring og PR af konceptet, med henblik på at få virksomheder til at bosætte sig i de nyindrettede lokaler. Hele 2003 gik således med at få overblik over de mulige virksomheder og få dem bearbejdet med henblik på indflytning. Markedsføringen var meget selektiv, således at man hovedsageligt henvendte sig til mulige iværksættere og samarbejdspartnere.

I første omgang var forventningen, at små IT- og konsulentfirmaer ville finde det attraktivt at flytte ind i MindPark. Dette viste sig imidlertid ikke at være tilfældet på grund af en økonomisk barriere, som bestod i, at de, der driver en virksomhed fra privatboligen efter virksomhedsskatteordningen, kan fratrække omkostninger til eksempelvis husleje uden at blive indkomstbeskattet af beløbet. Hvor folkene omkring MindPark havde forventning om, at det først og fremmest var et spørgsmål om at få de potentielle virksomheder ind og se lokaler, faciliteter med videre, så var der altså også en skattemæssig skævvridning, som man ikke havde forudset.

Man havde haft omkring 10 potentielle personer inde til fremvisning og samtale omkring mulighederne i MindPark, hvorefter man inviterede dem til et fælles arrangement, hvor de kunne møde de andre interesserede virksomheder. Til trods for at stemningen til dette arrangement var god, endte det ikke ud i nogen lejeaftaler. Jens-Peder Vium beskriver dette som den første hårde erfaring i projektet.

Den anden barriere var den priskonkurrence, der opstod i kraft af, at der blev oprettet et lignende virksomhedshotel i nabokommunen Støvring, hvor huslejen, som blev tilbudt, var betydeligt lavere end i MindPark. Når en opinionsundersøgelse gennemført af MindPark samtidig viste, at prisen var det afgørende konkurrenceparameter og ikke de attraktive omgivelser og naturmæssige herlighedsværdier, så var udgangssituationen ikke gunstig for Skørping MindPark.

De ovenstående erfaringer gjorde, at man ændrede sin måde at etablere relationer til kunder. I stedet valgte man at kontakte virksomheder med et vækstpotentiale eller folk, som ønskede at etablere denne type virksomhed. Disse virksomheder har ikke på samme måde mulighed for at blive drevet hjemmefra. Denne nye strategi blev forfulgt fra marts 2003 og frem.

På trods af den ændrede strategi lykkedes det kun at få én virksomhed til at etablere sig i Skørping MindParks lokaler. Det drejer sig om en virksomhed, som tilbyder sikkerhedstunge løsninger til at udveksle elektroniske dokumenter mellem

forskellige virksomhedssystemer. Herudover har den selvejende institution, Teaterexpressen, som har til formål at arrangere teaterforestillinger og gennemføre Opera i Rebild Bakker, etableret sig i MindParks lokaler. Den ene etablerede virksomhed har i opstartsfasen modtaget rådgivning i forbindelse med en forretningsplan, der belyser virksomhedens potentialer.

En stor del af markedsføringen er desuden sket gennem fabrikationen af brochurermateriale i forskellig form, et iværksætterkursus, som MindPark etablerede i foråret 2004, gennem udsendelsen af nyhedsbreve og gennem deltagelse i forskellige former for iværksættermesser.

Nyhedsbrev

I alt er der udsendt tre nyhedsbreve siden projektets start. Nyhedsbrevene er i A4 format og præsenterer aktiviteterne i MindPark på en flot og let forståelig måde. Nyhedsbrevet er udsendt til en kreds på cirka 250 mennesker. Desuden får MindParks Venner og byrådsmedlemmerne det tilsendt direkte i papirformat.

Kursus for iværksættere og innovatører

I foråret 2004 blev der afviklet et kursus for iværksættere etableret i et samarbejde mellem Ingeniørernes Arbejdsløshedskasse og Ingeniørforeningen i Danmark. Kurset havde titlen ”Start af nye højteknologiske forretningsaktiviteter – et kursus for iværksættere og innovatører”. Kurset var en succes, og det koncept, det blev afholdt efter, kan bruges i den videre iværksætterrådgivning i MindPark.

Erhvervsrådgivning

Planen med Skørping MindPark var fra starten, at virksomhederne både skulle have stillet en mentor- og en rådgivningsfunktion til rådighed. Man ville hjælpe folk med at åbne øjnene for det eventuelle vækspotentiale, deres virksomhed har. MindPark er i kraft af dette gået mere og mere aktivt ind med erhvervsrådgivning. I starten af projektperioden var Skørping Kommunes erhvervschef-funktion udliciteret til Aalborg Erhvervsråd, således at beslutninger vedrørende erhvervsudvikling i Skørping blev taget i Aalborg. Denne situation blev imidlertid betragtet som uholdbar, hvilket endte med, at MindPark fra starten af 2004 indgik en aftale med kommunen om at levere den kommunale erhvervsservice. Mindpark repræsenterer således nu kommunen i forskellige erhvervssammenhænge. Dette er ved projektets afslutning blevet en af MindParks betydeligste opgaver.

Open Source Netværk og iværksætternetværk, MindPark Associeret Virksomhed, MindPark Erhvervsklub og MindParks Venner

Der er i relation til MindPark oprettet forskellige netværk og klubber. Open Source Netværk er et netværk af brugere af Open Source Software. Netværket har til hensigt at bidrage til udviklingen og anvendelsen af denne type software i Nordjylland. Netværket er etableret og drives i et samarbejde mellem Datalogisk Institut ved Aalborg Universitet og Skørping MindPark.

Iværksætternetværket er oprettet i forbindelse med det ovennævnte kursus for iværksættere, idet deltagerne på kurset gav udtryk for, at de gerne ville mødes efterfølgende og udveksle erfaringer. Tiltaget skal ses i forbindelse med, at Mind-

Parks mentorordning også udvides til at give sparring til virksomheder, der af forskellige årsager ikke bor i MindPark.

Titlen MindPark Associeret Virksomhed dækker over virksomheder, der er tilknyttet MindPark, men ikke bor i bygningen, men eventuelt vil flytte ind senere. At være associeret medlem betyder, at virksomheden mod betaling kan anvende MindParks lokaler til at afholde møder, mens MindPark ser de associerede virksomheder som ambassadører for MindPark konceptet.

MindPark Erhvervsklub ledes af en selvstændig bestyrelse og har til formål at arrangere faglige arrangementer 2-4 gange om året.

MindParks Venner ledes af en selvstændig bestyrelse. Som medlem får man MindParks nyhedsbrev tilsendt med posten, bliver inviteret til Åben Hus arrangementer og får rabat på Erhvervsklubbens arrangementer.

Kommunalt tilskud og modstand i byrådet

Skørping Kommune har udover de første 550.000 kr. skudt yderligere 500.000 kr. ind i projektet i to omgange. Dette er sket i et næsten enigt byråd. Der har dog været artikler i avisen og debat i øvrigt angående dette, da 2 ud af 17 byrådsmedlemmerne var kraftigt imod, at kommunen skulle støtte initiativet. Disse byrådsmedlemmer så hellere, at kommunens kerneområder som unge og ældre fik tildelt pengene. Skørping Kommune har dog hele vejen igennem forløbet støttet op omkring projektideen.

Forankring

Den oprindelige tanke med MindPark viste sig ikke at kunne realiseres under de givne rammer. Projektet flytter nu ud af de lokaler, som var blevet indrettet til formålet, og det er således ikke lykkedes at forankre tanken om et virksomhedshotel i Skørping, endsige at etablere det. Projektet Skørping MindPark synes dog alligevel godt forankret forstået på den måde, at selve MindPark konceptet har udviklet sig og bliver videreført i en anden udgave end den oprindeligt skitserede. Initiativerne og erfaringerne omkring MindPark vil således ikke gå til spilde. Det, der videreføres, er den kommunale erhvervsservice, iværksætterrådgivning samt udbydning af konsulent-, kursus- og konferencevirksomhed til de, der måtte ønske dette.

I forretningsplanen er Aalborg Universitet og Novi udnævnt til de største samarbejdspartnere fra starten. Det viste sig dog, at hvor man i MindPark havde forventning til at Novi skulle levere virksomheder til MindPark, så havde man i Novi en forventning om, at det var MindPark som skulle levere virksomheder til Novi. Samarbejdet med Novi og universitetet udviklede sig således ikke udover det høflige stadie i projektperioden. Der kom ikke noget konkret, som kunne medvirke til en bedre forankring af projektet, ud af det.

Opnåelse af projektmål

De meget ambitiøse projektmål som var opstillet fra starten, om at 40 arbejdspladser skulle etableres det første år og 50 arbejdspladser de følgende år, har vist sig ikke at kunne indfries. Projektet har således ikke kunnet opfylde sine målsætninger. Det oprindelige forretningsområde vil blive afviklet, og der vil blive videreført en række aktiviteter, som har en anden omkostningsstruktur, det vil eksempelvis sige i helt andre lokaler. Man vil arbejde videre med den gruppe af potentielle iværksættere, man har været i kontakt med i projektet, ligesom man vil vedligeholde de netværk, som er etableret. MindPark konceptet bygger dog ikke længere på ideen om et virksomhedshotel.

Opnåelse af temamål

Skørping MindPark har modtaget støtte fra temaet ”Mindre byer – større muligheder”, som har til formål at bidrage til udviklingen af ”Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder” eller ”Nye boformer og integration”. For Skørping MindParks tilfælde vedrører aktiviteterne hovedsageligt erhvervsmulighederne i området. Man har forsøgt at få højteknologiske virksomheder til at etablere sig i Skørping på grund af den flotte natur og derigennem gøre op med Skørping Kommunes image som udelukkende bosætningskommune. Målene med projektet var meget ambitiøse og viste sig ikke at kunne indfries. Projektet giver således et indtryk af mulighederne for etablering af denne type aktivitet i Skørping. Det er dog ikke muligt at afskrive tanken om virksomhedshoteller i området fuldstændigt, da et lignende tiltag er blevet gennemført med succes i nabokommunen Støvring.

Konklusion og anbefalinger

Projektet Skørping MindPark har gennemført aktiviteter med henblik på at få oprettet et virksomhedshotel, som skulle bidrage til, at flere videnstunge erhvervsdrivende ville etablere sig i Skørping og omegn, bl.a. fordi der til projektet skulle være knyttet et rådgivnings- og mentornetværk. Projektet skulle ses som et forsøg på at ændre Skørpings status som i overvejende grad en bosætningskommune. Projektperioden har vist, at det ikke har kunnet lade sig gøre at få virksomheder til at etablere sig i MindPark i det omfang, det oprindeligt var tiltænkt. Blot to virksomheder/organisationer har således etableret sig i lokalerne, som netop af denne grund fraflyttes inden for kort tid. Nogle af MindParks øvrige rådgivningsaktiviteter vil blive videreført i nye lokaler. Projekterfaringerne er således ikke spildte. Den største del af projektet, virksomhedshotellet, må dog siges ikke at have været nogen succes. På baggrund af dette anbefales det, at man inden etableringen af lignende store projekter i fremtiden laver en endnu grundigere analyse for behovet i kraft af en forundersøgelse.

Yderligere oplysninger om projektet og/eller lokalområdet kan fås på www.mindpark.dk.

Litteraturliste

- Almås, Reidar (1999): *Rural development - a Norwegian perspective*, Centre for Rural Research, report no. 9/99.
- Andersen, Jørgen Goul; Torpe, Lars og Andersen, Johannes (2000): *Hvad folket magter - Demokrati, magt og afmagt*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 6-7.
- Brundtlandkommissionen (1987): *Vores fælles fremtid*, FN-forbundet og Mellemfolkeligt Samvirke, København.
- Buch, Roger (2003): *Hvor er de lokale ildsjæle i debatten om kommunalreformen - og hvor er debatten?*, indlæg på konference på Rødning Højskole *Når vi sammen vil noget mere – erfaringsudveksling på tværs af støtteordninger*, CFUL.
- Bundsgaard, Lotte (2001): *By- og boligminister Lotte Bundsgaards tale ved konferencen om fællesskab og bæredygtighed i de mindre bysamfund*, 28. september, www.bm.dk/ministertaler/tale010928.asp (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).
- By- og Boligministeriet (1999): *Bypuljen - Information*, www.bm.dk/publikationer/bypulje/bypulje_vejled.asp (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).
- By- og Boligministeriet (2000): *Mindre byer – større muligheder – Faktaark*, (www.ebst.dk/file/2416/mindre_byer_storre_muligheder.pdf), (siden er ikke længere aktiv, men CFUL er i besiddelse af en papirkopi af teksten).
- By- og Boligministeriet (2001): *Den bæredygtige landsby – Faktaark*, (http://www.social.dk/media/SM/Bolig/Baeredygtighed_og_oekologi/Den_baeredygtige_landsby.ht).
- Härkönen, Ene (1999): *Some theories of Rural Development*, hentet fra Westholm, Erik et al. (1999): *Local Partnerships and Rural development in Europe*, Dalarnas Forskningsråd, s. 199.
- Herlau, Henrik; Tetschner, Helge (2001): *Fra jobtager til jobmager*, Samfundslitteratur.
- Holberg, Britta Schall (2003): *Projektmageri eller dansen om guldkalven*, indlæg på konference på Rødning Højskole *Når vi sammen vil noget mere – erfaringsudveksling på tværs af støtteordninger*, CFUL.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2002): *Landdistriktsredegørelse 2002*, <http://www.im.dk/publikationer/landdistriktsred2002/indholdsfortegnelse.htm>.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2003): *Regionalpolitisk redegørelse 2003*, http://www.im.dk/publikationer/regionalpol_red2003/kap03.htm.

Miljøministeriet (2003): *Landsplanredegørelse 2003*,
http://www.lpa.dk/Venstremenuen/Aktuelle_plantemaer/Landsplanredegørelse2003/index.htm

Murdoch, T.; Marsden, J. (1994): *"Reconstituting Rurality"*, UCL Press Limited, London.

Putnam, R. D. (1993): *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, USA.

Schumpeter, Joseph, A. (1996): *Capitalism, Socialism and Democracy*, Routledge.
Tanvig, Hanne W. (2003) *Myten om de mange iværksættere i landdistrikter*, CFUL, Esbjerg.

Shortall, Sally (2004): *Social or Economic Goals, Civic Inclusion or Exclusion? An Analysis of Rural Development Theory and Practice*, Sociologia Ruralis, Vol 44, Number 1, January 2004, Blackwell Publishing, UK.

Tanvig, Hanne W. (2003): *Omrids af landdistriktsaktiviteter i dagens Danmark og Efter LEADER+ og flere af de andre - et bud på fremtidens landdistriktspolitik*, indlæg på konference på Rødding Højskole *Når vi sammen vil noget mere – erfaringsudveksling på tværs af støtteordninger*, CFUL.

Terluin, Ida J. (2003): *Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories*, Journal of Rural Studies, Volume 19, Issue 3, side 327-344.

Tobiasen, Mette (2003): *Digital Divide i Danmark*, Working Paper, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet, side 8-10.

Bilag 1. Vejledende spørgeskema til indledende besøg

Titel:

Centrale personer:

1. Præsentation af deltagerne og CFUL

- CFULs rolle. At lave evaluering og gennemføre statusmøder (16. januar i Esbjerg, max. 2 deltagere pr. projekt). Fritagelse for udarbejdelse af rapport. Dog stadig faktaark.
- Formålet med mødet. Præsentation af hinanden. Diskussion af projektets indhold, bl.a. i forhold til økonomisk, social og miljømæssig bæredygtighed.

2. Projektdeltagerne fremlægger og giver status på deres projekt.

Fra idé til endeligt mål.

3. Relevante spørgsmål, som *skal* besvares.

- Projektets baggrund, formål og målsætninger?
- Vigtigste eventuelle ændringer i forhold til ansøgningen?
- Aktører/samarbejdspartnere, som har deltaget i projektformuleringsfasen/udførelsesfasen?
- Vigtigste gode/dårlige erfaringer?
- Vigtigste aktiviteter?

4. Hensigten med ”Den bæredygtige landsby” / ”Mindre byer - større muligheder”

- Økonomisk, social og miljømæssig bæredygtighed. Hvad er indgangsvinklen?
- Nye udviklingsmodeller og strategier.
- Nye vinkler på erhverv og service. Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed.
- Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder. Nye boformer og integration.

5. Hvordan måler vi resultaterne af projektet?

- Konkrete resultater på kort og lang sigt?
- Procesresultater (samarbejde/markedsføring)?

6. Næste kontakt. Spørgeskema og statusmøde.

Bilag 2. Vejledende spørgeguide til afsluttende interview

Projektmagerne

Opstartsfasen

1. Hvad var projektets baggrund, formål og målsætninger?
2. Er projektets målsætninger justeret eller yderligere konkretiseret i gennemførelsesfasen? Hvad har været de vigtigste årsager til eventuelle justeringer af målsætningerne?
3. Hvilke aktører eller samarbejdspartnere deltog i projektformuleringsfasen, og på hvilken måde deltog de?
4. Sammenfat de vigtigste gode og dårlige erfaringer med hensyn til organisationsform og samarbejdspartnere i opstartsfasen, for eksempel problemer med hensyn til projektejerskabet og fælles forståelse af mål og midler. Kunne noget være gjort anderledes?

Gennemførelsesfasen

5. Hvilke midler (arbejdsmetoder, samarbejdspartnere) har været anvendt til at opfylde målsætningerne?
6. Hvilke samarbejdsmetoder har fungeret bedst? Hvilke samarbejdsmetoder har været vanskelige? Hvad er de mulige årsager til gode og dårlige samarbejdsprocesser i gennemførelsesfasen?
7. Hvilke aktiviteter har været mest succesfulde og hvorfor?
8. Hvilke aktiviteter og målsætninger har været de vanskeligste eller mest udfordrende at gennemføre undervejs, og hvorfor?

Forankringsfasen

9. Hvilke konkrete mål er opfyldt, herunder vigtigste aktiviteter og resultater i forhold til de oprindelige mål fra projektansøgningen og eventuelle senere justeringer? Men også i forhold til temaets fokusområder og i forhold til social, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed?
10. Har der i starten af projektet været opsat nogle kvalitative eller kvantitative krav om, hvad der for projektet ville kunne betegnes som succes?
11. Kan der ses nogle konkrete målbare effekter af projektet?
12. Hvad er projektets vigtigste erfaringer (både de vigtigste barrierer og hvad der fungerede bedst) i forhold til: a) Processerne, herunder hvordan har projektet påvirket målgruppen og samarbejdspartneres viden og kompetence? b) De konkrete arbejdsmetoder?
13. Hvad kunne være gjort anderledes set i bakspejlet?
14. Hvilke organisatoriske/institutionelle eller holdningsmæssige ændringer er der sket hos målgruppen og relevante samarbejdspartnere i for eksempel den

kommunale forvaltning, hos lokale politikere, det lokale foreningsliv og erhvervsliv, beboerne eller andre?

15. Hvordan vil du karakterisere udviklingen i de forskellige lokalsamfund i kommunen?
16. Hvad er perspektiverne for projektet/landsbyen efter projektets afslutning? Er der nogle, der følger op på handlingerne? Er der etableret organisatoriske og økonomiske rammer til at forankre projektets målsætninger og arbejdsmetoder?
17. Det overordnede mål med bypuljetemaet har været at skabe "Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed" og "Nye vinkler på erhverv og service på landet"/"Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder" og "Nye boformer og integration". Hvad har projektet bidraget med i forhold til disse overordnede mål?
18. Hvad ser du som projektets vigtigste bidrag i forhold til fremtidens udvikling? Hvilken forskel har projektet gjort for landsbyen/byen?
19. Hvad er perspektiverne for projektet efter projektets afslutning? Er der nogle, der følger op på handlingerne? Er der etableret organisatoriske og økonomiske rammer til at forankre projektets målsætninger og arbejdsmetoder?
20. Det overordnede mål med "Den bæredygtige landsby" har været at skabe "Nye vinkler på erhverv og service på landet" og "Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed"/"Nye uddannelses- og erhvervsmuligheder" og "Nye boformer og integration". Hvad har projektet bidraget med i forhold til disse overordnede mål?
21. Hvilken forskel har projektet gjort for landsbyen/byen?

Kommunen

1. Der har i kommunen kørt et projekt, som har fået støtte fra det tidligere By- og Boligministeriums puljeordning, Bypuljen, nærmere bestemt "Den bæredygtige landsby". Hvad kan du fortælle os om det projekt med hensyn til baggrund, målsætning og resultater?
2. Hvordan har I fra kommunens side været involveret i projektet?
3. Hvad er byrådets holdning til projektet?
4. Har kommunen en landdistriktspolitik, og hvad er hovedlinierne i så fald i denne politik?
5. Hvordan er forholdet i kommunen mellem byen og landsbysamfundene med hensyn til service, erhverv og byrådets fokus?
6. Er der tradition for lignende initiativer i kommunen?
7. Hvad betyder initiativer som det aktuelle projekt for kommunen (demokratisk/socialt/økonomisk)?
8. Hvilke organisatoriske/institutionelle/holdningsmæssige ændringer har projektet medført hos den kommunale forvaltning/lokale politikere?

Konsulenter

1. Du/I har været tilknyttet projektet som ekstern konsulent. Hvad kan du/I fortælle os om projektet med hensyn til baggrund, målsætninger og resultater?
2. Hvad har været din/jeres rolle i forhold til projektet?
3. Hvilke faser (opstartsfasen/gennemførelsesfasen/forankringsfasen) har du/I været involveret i?
4. Hvordan er samarbejdet forløbet?
5. Hvad har du/I bidraget med i forhold til projektet?
6. Hvilken øvrig erfaring har du/I med rådgivning af denne type projekt?

Erhvervslivet

1. Der har i lokalområdet kørt et projekt, som har fået støtte fra det tidligere By- og Boligministeriums puljeordning, Bypuljen, nærmere bestemt ”Mindre byer - større muligheder”. Hvad kan du fortælle os om det projekt med hensyn til baggrund, målsætning og resultater?
2. Har det lokale erhvervsliv været involveret i projektet?
3. Hvad betyder initiativer som det aktuelle projekt for erhvervslivet i lokalområdet?
4. Er der tradition for lignende initiativer i lokalområdet?
5. Hvordan vil du karakterisere det lokalsamfund, hvor projektet har fundet sted i forhold til de øvrige lokalsamfund i kommunen?

Folk på gaden

1. Der er her i byen en gruppe borgere, som har haft et projekt kørende med titlen... omhandlende... gennem en periode... Er det noget, du kender til?
2. Kan du fortælle, hvad det har drejet sig om?
3. Har du selv været/haft mulighed for at være involveret i projektgruppens aktiviteter/arrangementer?
4. Hvad synes du om projektet? Er det relevant, interessant, betydningsfuldt, unødvendigt?
5. Synes du projektet har gjort en forskel?

Bilag 3. Spørgeskema om projektmål, temamål og bæredygtighed

Projektmål

I bedes nedenfor opstille de vigtigste mål for jeres projekt, som de fremstår af jeres oprindelige ansøgning korrigeret for eventuelle efterfølgende ændringer. Målene bedes opstillet i prioriteret rækkefølge. Der kan være tale om mål, der kan blive opfyldt indenfor projektperioden, ligesom mål med en længere tidshorisont også kan nævnes:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Spørgeskema - "Den bæredygtige landsby"

I bedes svare på nedenstående spørgsmål.

- 1a. Er den *økonomiske bæredygtighed* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 1b. Angiv hvilke indikatorer for den økonomiske bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af jeres projekt (eksempelvis udviklingen i antal bosiddende, antal arbejdspladser, omsætning, transportudgifter):

- 2a. Er den *sociale bæredygtighed* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 2b. Angiv hvilke indikatorer for den sociale bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af projektet (eksempelvis udviklingen i antal engagerede borgere, antal brugere, aldersfordeling, kønsfordeling, fordeling i socialgrupper, antal indvandrere):

- 3a. Er den *miljømæssige bæredygtighed* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 3b. Angiv hvilke indikatorer for den miljømæssige bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af jeres projekt (eksempelvis udviklingen i energiforbrug, vandforbrug, antal kørte kilometer):

- 4a. Er identifikation af *nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 4b. Angiv hvilke indikatorer for nye modeller eller strategier I vil anvende til at måle resultaterne af projektet (eksempelvis ny model i forhold til landsbyens hidtidige udvikling, ny model i sammenligning med andre):

- 5a. Er skabelsen af *nye vinkler på erhverv og service på landet* et centralt element i projektet:

Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 5b. Angiv hvilke indikatorer for nye vinkler på erhverv og service på landet I vil anvende til at måle resultaterne af jeres projekt (eksempelvis nye arbejdspladser, nye servicefunktioner, skabelse af rammer for fremtidig etablering af arbejdspladser/servicefunktioner):

- 6a. Er skabelse af en *ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed* et centralt element i projektet:

Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 6b. Angiv hvilke indikatorer for en ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af projektet (eksempelvis inddragelse af foreningslivet, oprettelse af nye fællesskaber, aktivering af nye grupper):

7. Prioriter med tallene 1-3 (1 er højest) hvilke af de nævnte dimensioner, der er vigtigst for jeres projekt:

- ☐ Økonomisk bæredygtighed
- ☐ Social bæredygtighed
- ☐ Miljømæssig bæredygtighed

8. Prioriter med tallene 1-3 (1 er højest) hvilke af de nævnte dimensioner, der er vigtigst for jeres projekt:

- ☐ Nye modeller eller strategier til udvikling af landsbyen
- ☐ Nye vinkler på erhverv og service på landet
- ☐ Ny dagsorden for fællesskab og bæredygtighed

Spørgeskema - ”Mindre byer – større muligheder”

I bedes svare på nedenstående spørgsmål.

- 1a. Er den *økonomiske bæredygtighed* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 1b. Angiv hvilke indikatorer for den økonomiske bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af jeres projekt (eksempelvis udviklingen i antal bosiddende, antal arbejdspladser, omsætning, transportudgifter):

- 2a. Er den *sociale bæredygtighed* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 2b. Angiv hvilke indikatorer for den sociale bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af projektet (eksempelvis udviklingen i antal engagerede borgere, antal brugere, aldersfordeling, kønsfordeling, fordeling i socialgrupper, antal indvandrere):

- 3a. Er den *miljømæssige bæredygtighed* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 3b. Angiv hvilke indikatorer for den miljømæssige bæredygtighed I vil anvende til at måle resultaterne af jeres projekt (eksempelvis udviklingen i energiforbrug, vandforbrug, antal kørte kilometer):

- 4a. Er identifikation af *nye modeller eller strategier til udvikling af mindre byer* et centralt element i projektet: Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 4b. Angiv hvilke indikatorer for nye modeller eller strategier I vil anvende til at måle resultaterne af projektet (eksempelvis ny model i forhold til byens hidtidige udvikling, ny model i sammenligning med andre):

- 5a. Er skabelsen af *nye boformer og integration* i de mindre byer et centralt element i projektet:

Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 5b. Angiv hvilke indikatorer for nye boformer og integration I vil anvende til at måle resultaterne af jeres projekt (eksempelvis antal nye boliger, udviklingen i nye boformer, tiltrækning eller fastholdelse af indvandrere og flygtninge i byen):

- 6a. Er skabelsen af *nye uddannelses- og erhvervsmuligheder* i de mindre byer et centralt element i projektet:

Ja ☐ Nej ☐

Skriv med egne ord på hvilken måde:

- 6b. Angiv hvilke indikatorer for nye uddannelses- og erhvervsmuligheder I vil anvende til at måle resultaterne af projektet (eksempelvis nye arbejdspladser, nye uddannelsesmuligheder, skabelse af rammer for fremtidig etablering af erhverv og uddannelser):

9. Prioriter til slut med tallene 1-6 (1 er højest) hvilke af de nævnte dimensioner, der er vigtigst for jeres projekt:

- ☐ Økonomisk bæredygtighed
- ☐ Social bæredygtighed
- ☐ Miljømæssig bæredygtighed
- ☐ Nye modeller eller strategier til udvikling af mindre byer
- ☐ Nye boformer og integration i mindre byer
- ☐ Ny uddannelses- og erhvervsmuligheder i mindre byer

Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter (CFUL)
har udgivet følgende Skriftserier

- Stoye, M. & Tanvig H. W. (2005): *Regionale produkter. Det oprindelsesorienterede innovationsystem*. Skriftserie 11/05, CFUL, Esbjerg
- Lindegaard, K.; Tanvig, H. W.; Sørensen, J. F. L.; Stoye, M. & Jensen, M. V. (2005): *Innovation og periferi - fødevarer, møbler og turisme*. Skriftserie 10/05, CFUL, Esbjerg
- Busck, A. G.; Jensen, M. V.; Svendsen, G. L. H. & Tanvig, H. W. (2004): *Ligestilling i dansk landdistriktspolitik er ikke lige meget*. Skriftserie 9/04, CFUL, Esbjerg
- Busck, A. G.; Stoye, M.; Just, F. & Svendsen, S. V. (2003): *Samarbejdsmodeller inden for forvaltning af natur og landskab i landbrugslandet. Casestudie fra Holland, Tyskland og Danmark*. Arbejdsrapport 8/03, CFUL, Esbjerg
- Thuesen, A. Aa. (2003): *"Det handler om at få en plan til at virke..."*. Undersøgelse af de danske Lokale Aktionsgrupper i LEADER+. Arbejdsrapport 7/03, CFUL, Esbjerg
- Johansen, P. H. (2003): *Erbvernsudvikling, lokal viden og lokale naturressourcer i landdistrikter. Et casestudie af tanginnovationsprojektet*. Arbejdsrapport 6/03, CFUL, Esbjerg
- Svendsen, G. L. H. (2003): *Vi hilser da på hinanden... De nye tilflyttere i Ravnsborg Kommune: Problemer og muligheder*. Arbejdsrapport 5/03, CFUL, Esbjerg
- Tanvig, H. W. (2003): *Myten om de mange iværksættere i landdistrikter*. Arbejdsrapport 4/03, CFUL, Esbjerg
- Hansen, B. S. (2003): *Når et lokalsamfund vil noget mere – en undersøgelse af iværksætterpotentialer i Åle og Linnerup sogne*. Arbejdsrapport 3/03, CFUL, Esbjerg
- Nielsen, M. B. & Thuesen, A. Aa. (2002): *Foreningslivets betydning i en landkommune - Helle Kommune*. Arbejdsrapport 2/02, CFUL, Esbjerg
- Tanvig, H. W. ed. (2002): *Rurality, Rural Policy and Politics in a Nordic-Scottish Perspective*. Working Paper 1/02, CFUL, Esbjerg

Debatbøger

- Tanvig, H. W. (red.) (2005): *At være eller ikke at være - landdistrikter i bevægelse*. Debatbog 2, CFUL, Esbjerg
- Tanvig, H. W. (red.) (2003): *Landdistrikter i Danmark - i nye tider*. Debatbog 1, CFUL, Esbjerg

Eksemplarer kan bestilles via www.cful.dk, eller ved henvendelse til tlf. 65 50 41 46